

NAKHON LAMPANG BUDDHIST'S JOURNAL

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

สำนักงานกองทุนวิจัย สวทช.

วารสารพุทธ ฉบับที่ 2

NBJ

ISSN:2350-9953

Vol.9 No.2 (May-August 2020)

หลักการและเหตุผล

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นแหล่งรวบรวมผลงานทางวิชาการ และองค์ความรู้ที่สำคัญ เนื่องจากเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ความคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนความเคลื่อนไหวในแง่มุมต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ ของมหาวิทยาลัย

ในการนี้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
3. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

หมายเหตุ

1. บทความทุกบทความได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากภายนอกมหาวิทยาลัย และบทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน
2. บทความ ข้อความภาพประกอบ และตารางใดๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
3. บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่าการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

การจัดพิมพ์ ปีละ 3 ครั้ง ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม)
ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

ชื่อ วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
(Nakhon Lampang Buddhist College's Journal)
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม 2563 – สิงหาคม 2563)
Volume 9 No.2 (May 2020 – August 2020)
ISSN 2350-9953 (Print)
ISSN 2672-9830 (Online)

ที่ปรึกษา

พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร.	อธิการบดี	พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการ
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร		ต่างประเทศ
พระสุวรณ์เมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
พระเมธีธรรมจารย์, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน และพัฒนา	พระราชเขมากร,รศ.ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่าย ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่	พระราชธรรมมาลังการ	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง

บรรณาธิการ พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ. (พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี)

ผู้ช่วยบรรณาธิการ อาจารย์ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

กองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง
ผศ.เกศรา สว่างวงศ์
ดร.ณภัทสรณ์ เหมาะะประสิทธิ์
ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
ดร.ภัทรเดช ปันญญาธนาตุล

หน่วยงานภายนอก

รศ.วิภาวรรณ บัญจรัตน์
รศ.อุมาภรณ์ คงอุไร
ผศ.ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร
ผศ.ดร.วีระ เลิศสมพร
ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด
ผศ.ชนากร สังข์เป
ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธ์ุ
ผศ.ดร.รักษ์ศรี เกียรติบุตร
ผศ.ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา
ดร.กฤษณพันธ์ุ เฟิงศรี
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยเนชั่น
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ออกแบบปก พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.

นิติกร อาจารย์พรณรงค์ บวรชัยธรรม อาจารย์พาคินทร์ พิทยะลีพงษ์

เว็บไซต์: journal.mculampang.com; อีเมล: journal_mcu_lp@hotmail.com

สำนักงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

เลขที่ 662 หมู่ 2 ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130

โทรศัพท์/โทรสาร 0 5420 9454

จำนวนที่พิมพ์: 500 เล่ม

ที่พิมพ์: จีระนันท์การพิมพ์ ถนนรัชฎา ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดป่าง โทร. 08 3515 9154

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ
วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

1. พระชยานันท์มูณี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
2. พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่
3. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
5. พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินฺทปญฺโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. ศ.ดร.จํารงค์ อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. รศ.ดร.อภิรักษ์ จันตะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ชนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเพียร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. รศ.ดร.วันชัย พลเมืองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา
14. รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
15. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช่วง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์
16. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์
20. ผศ.ดร.ฐิติวุฒิ มั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. ผศ.ดร.อนุวัติ กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่
23. ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผศ.ดร.ดวงเพชร สมศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

25. ผศ.ดร.สมควร นียมวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
26. ผศ.ดร.กมลาส ภูวนาธิฎ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. ดร.ลำพอง กลมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ดร.สุวัฒน์ รักขันโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ดร.ภารดี พูลประภาเยี่ยมเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
30. ดร.พงษ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

1. พระครูปลัดสุราวุฒิจนฺทมโม, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
2. พระศรีวินญาณารณ์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. ศ.เกียรติคุณ ดร.สุมานพ ศิวารัตน์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. รศ.วิภาวรรณ ปัญจรัตน์	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
7. รศ.อุมาภรณ์ คงอุไร	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
8. รศ.ดร.บุญทวารณ วังวอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
9. รศ.ดร.นัยทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
10. ผศ.จริยา วิไลวรรณ	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
11. ผศ.ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
12. รศ.ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
13. ผศ.ดร.ธนากร สิริสุคันธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
14. ผศ.ดร.สาทร ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
15. ผศ.ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
16. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
17. ผศ.ดร.สุริยา สัมจันทร์	มหาวิทยาลัยพะเยา
18. ผศ.ดร.ภีรวัฒน์ นนทะโชติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
19. ผศ.ดร.ชูวงศ์ อุบาลี	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
20. ผศ.ดร.ประชัน ชะชิกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
21. ผศ.ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
22. ผศ.ดร.รักษ์ศรี เกียรติบุตร	มหาวิทยาลัยพะเยา
23. ผศ.ทรงวุฒิ ศรีวิลัย	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
24. ผศ.ธนากร สังเขป	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

25. ดร.ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์	มหาวิทยาลัยบูรพา
26. ผศ.ดร.วีรวิชัย ปิยนนท์ศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
27. ผศ.ดร.ฐานิดา บุญวรรณ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
28. ดร.พัฒนา นาคทอง	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
29. ผศ.ดร.ประชัน ชะชิกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
30. ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
31. ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
32. ดร.จิระพงศ์ เรืองกุน	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
33. ดร.ประสงค์ พรหมศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
34. ดร.สุวรรัฐ แลสันกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
35. ดร.ชัยณรงค์ เครือหนาว	มหาวิทยาลัยบูรพา
36. ดร.นิชภา โมราถบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์
37. ดร.กฤษณพันธ์ เฟ็งศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
38. ดร.อนุกุล ศิริพันธ์	วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง
39. ดร.อิทธิพงษ์ ทองศรีเกษ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
40. ดร.จตุรินทร์ ขวัญเนตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
41. ดร.สิตางค์ เจริญวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
42. อาจารย์วัชรภรณ์ ลวดลาย	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
43. อาจารย์รัชชชัย ทำทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
44. อาจารย์ฐาปกรณ์ เครือระยา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
45. อาจารย์ยุทธภูมิ มั่นตรง	นักวิชาการกรมศิลปากร
46. อาจารย์สายชล ปัญญชิต	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อนุโมทนาถก

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2563) เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนานำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคม การนำเสนอผลงานทางด้านวิชาการ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในด้านเผยแพร่ความรู้ความสามารถทางด้านการบริการวิชาการแก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ในโลกยุคปัจจุบัน เป็นโลกยุคของการแข่งขัน แสวงหาเฉพาะประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ดังนั้นการส่งเสริมให้มีการนำหลักการและวิธีการของพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ในชีวิตประจำวัน จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งในการช่วยลดความขัดแย้ง ความเห็นต่างทางด้านความคิด ซึ่งมักจะมองแต่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลักการส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนการสอน อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ การศึกษา และการบริหารองค์กรภาครัฐ จึงเป็นการเหมาะสมและสมควรอย่างยิ่ง ซึ่งตรงกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม”

วารสารฉบับนี้เป็นวารสารที่เปิดโอกาสให้คณาจารย์ นิสิต และผู้ที่สนใจได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และองค์ความรู้ทางวิชาการ รวมไปถึงประสบการณ์ในการศึกษาวิจัย ในประเด็นหัวข้อการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จด้านวิชาการ และการสืบทอดพระพุทธศาสนา ให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป

ในนามของวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขออนุโมทนาขอบคุณ คณะผู้จัดทำวารสาร และนักวิชาการทุกรูปทุกท่านที่ได้เขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

พระครูสิทธิธรรมบัณฑิต, ผศ.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทบรรณาธิการ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางฉบับนี้ ได้จัดพิมพ์เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2563) อย่างต่อเนื่องกัน โดยมีผู้ให้ความสนใจและสอบถามถึงความคืบหน้าของบทความเป็นจำนวนมาก โดยวารสารฉบับนี้ได้รับเกียรติจากคณาจารย์ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิจากทั้งภายในและภายนอก นำเสนอบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งทางกองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขอขอบพระคุณทั้งผู้ที่สนใจเข้ามาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานและผู้อ่านที่สนใจวารสารฉบับนี้ มา ณ โอกาสนี้

สำหรับวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มีบทความประจำฉบับนี้ นำเสนอทั้งสิ้น 15 บทความ ประกอบด้วย

บทความที่หนึ่ง บทความของ พระปลัดดำรงดี ภาทุมฺนี (แคนศิลา) เรื่อง “รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4” เป็นบทความที่กล่าวถึง สภาพการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 และสร้างรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ตลอดจนประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ในด้านงานกิจการนักเรียน ด้านการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน และด้านส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม

บทความที่สอง บทความของ พระมหาสุวรรณ สุวณฺโณ (จุฬพงษ์), พระมหาอุดร อุตฺโตโร และ พระราชวัชรเมธี เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4” เป็นบทความที่กล่าวถึง สภาพสมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 และประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยศึกษาด้วยกันทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 2) ด้านการบริการที่ดีตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 3) ด้านการพัฒนาตนเองตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 4) ด้านการทำงานเป็นทีมตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 5) ด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม

บทความที่สาม บทความของ สรายุทธ วรเวก และคณะ เรื่อง “รูปแบบบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี” เป็นบทความที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีและปัจจัยปกป้องของครูผู้สอนนักเรียนให้เป็นคนดี และพัฒนารูปแบบบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ซึ่งพบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุอธิบายพฤติกรรมของครูในการสอนนักเรียนให้เป็นคนดี ในพฤติกรรมย่อย ได้ร้อยละ 31.2 ถึง 36.4 ในพฤติกรรมรวมได้ร้อยละ 44.5 กลุ่มเสี่ยงในพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี คือ ครูที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และ ครูที่สังกัดพื้นที่การศึกษาเขต 1 จิตลักษณะเด่นที่เป็นปัจจัยปกป้องของกลุ่มเสี่ยง คือ ความเชื่ออำนาจในตน และทัศนคติต่อความเป็นครู การวิจัยยังพบว่า รูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านเกณฑ์การประเมินรายด้านและรวม ร้อยละ 70/75 ผลวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อ

ผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู และครูที่ต้องการพัฒนาตนเอง ในด้านการพัฒนาครูเพื่อสอนนักเรียนให้เป็นคนดี

บทความที่สี่ บทความของ นันทยา คงประพันธ์, สุภาวดี ผีอกปัก, พรทิพย์ ช่วยเพล เรื่อง “**ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี**” เป็นบทความที่กล่าวถึง ศาลเจ้าชุมชนมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อของประชาชนชุมชนย่านยาว ซึ่งประชาชนในชุมชนย่านยาวเชื่อว่าศาลเจ้าชุมชน สามารถดลบันดาลในสิ่งที่พวกเขาปรารถนาในด้านต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ เช่น อาชีพ การศึกษา โชคลาภ สภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม และโรคภัยไข้เจ็บ ฯลฯ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าคือ พิธีกรรมขึ้นศาลประจำปี โดยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพราะประชาชนเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมต่อศาลเจ้าอย่างถูกวิธีนั้น เจ้าพ่อหรือเทวดาที่สถิตย์อยู่ที่ศาลเจ้าสามารถดลบันดาลให้พวกเขาประสบความสำเร็จได้ ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ ศาลเจ้าชุมชนสะท้อนถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนย่านยาวในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

บทความที่ห้า บทความของ พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุอาเมลัน เรื่อง “**การพัฒนาศักยภาพมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาเพื่อเพิ่มมูลค่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเมืองเก่า**” เป็นบทความที่กล่าวถึง เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีทุนมรดกทางประวัติศาสตร์ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปวัตถุ สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์หรือการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี การนำมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มาเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการจัดการด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวให้พร้อมทั้งด้านการอนุรักษ์บูรณะและพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์รวมถึงบริเวณโดยรอบ การจัดการการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การสร้างความพร้อมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะจากประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองเก่าทั้งในเรื่องการร่วมอนุรักษ์บูรณะดูแลแหล่ง ดึงดูดใจทางประวัติศาสตร์ การร่วมดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบต่างๆ ภายในพื้นที่เมืองเก่า และการเคารพในกฎระเบียบที่สร้างขึ้นมาบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่เมืองเก่า

บทความที่หก บทความของ สุทธัญญาณ์ โอบอ้อม และคณะ เรื่อง “**การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม**” เป็นบทความที่กล่าวถึง การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม โดยใช้หลักภาวนา 4 คือ 1) ด้านกายภาวนาการพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ 2) ด้านศีลภาวนา การพัฒนาด้านความประพฤติ การตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง 3) ด้านจิตภาวนา เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความพร้อมทั้งในด้านคุณธรรม และ 4) ด้านปัญญาภาวนา การฝึกและพัฒนาในการรับรู้ และการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ควรเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส 1) บ –บ้าน หรือครอบครัว 2) ว –วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน 3) ร –โรงเรียน รวมถึงครูอาจารย์ 4) ส –สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์

บทความที่เจ็ด บทความของ พัฒนภาณู ทูลธรรม และคณะ เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านเรื่องเล่า กรณีศึกษา ตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่” เป็นบทความที่กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลบ้านหนุนใช้วิธีการเรื่องเล่าผนวกกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์ชีวิตผู้สูงอายุราษฎรชาวบ้าน ค้นหาอุปสรรคที่ขัดขวางในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมสร้างแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นราษฎรชาวบ้านผู้สูงอายุ 7 ท่าน เข้าสู่กระบวนการสัมภาษณ์กลุ่มเล็กและสนทนากลุ่ม ซึ่งการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเฉพาะเจาะจงและแบบลูกโซ่ ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนุนสามารถแบ่งได้ 6 ด้านคือ ด้านการละเล่น ด้านการอนุรักษ์ป่า ภูมิปัญญาภาษาถิ่น ด้านประเพณีพิธีกรรม ด้านการทำสมุนไพร และด้านงานฝีมือ อย่างไรก็ตาม ตำบลบ้านหนุนต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญในการรื้อฟื้นและสืบสานภูมิปัญญา คือ อิทธิพลของภาวะความทันสมัย ทัศนคติบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้สูงอายุกับเยาวชน และคำถามเกี่ยวกับความคุ้มค่าในการลงทุนเรื่องภูมิปัญญา

บทความที่แปด บทความของ ตระกูล จิตวัฒนากร เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร” เป็นบทความที่กล่าวถึง สภาพการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ด้านการกำหนดทิศทางมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการกำหนดกลยุทธ์ ด้านการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อม ด้านการดำเนินกลยุทธ์ ด้านการประเมินผลและการควบคุม ตามลำดับ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปร กลยุทธ์ สไตล์และบุคลากร

บทความที่เก้า บทความของ เมทินา อีสริยานนท์ เรื่อง “ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จังหวัดชลบุรี” เป็นบทความที่กล่าวถึง ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชน

บทความที่สิบ บทความของ เตชา บุญอินทร์, โอปาร ถิ่นบางเตียว, ชัยณรงค์ เครือนวล เรื่อง “เครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัยนาท: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง” เป็นบทความที่กล่าวถึง การสร้างเครือข่ายอำนาจในจังหวัดชัยนาท มีการพัฒนามาจากเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นแบบไม่มีขั้วอำนาจชัดเจนมาเป็นเครือข่ายอำนาจผูกขาดจากเครือข่ายอำนาจเชิงบริวารมีของ “ตระกูลนาคาศัย” ภายใต้การนำของนายอนุชาในการก่อรูปเครือข่ายอำนาจผูกขาดขั้วเดียวของตระกูลนาคาศัยมีรากฐานมาจากการสะสมทุนเบื้องต้นการทำธุรกิจส่วนตัวที่เด่นชัดเช่นธุรกิจสถาบันเท็งสโมสรฟุตบอลเป็นต้นใน

กระบวนการสะสมทุนดังกล่าวนี้ ได้มีการสร้างเครือข่ายอำนาจทั้งหกเครือข่ายที่ตกผลึกบนสายสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายนักการเมืองระดับชาติข้าราชการนักการเมืองท้องถิ่นกำนันผู้ใหญ่บ้าน

บทความที่สิบเอ็ด บทความของ กิตติวี เลขะกุล และ นกุล ชื่นพัก เรื่อง “บทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” เป็นบทความที่กล่าวถึง บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แสดงความชัดเจนใน 3 บทบาท คือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมืองเพียงแต่ความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าประชาชนจะมีความคิดเห็นและทัศนคติในแต่ละบทบาทอย่างไร โดยภาพรวมความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 บทบาทนั้น อยู่ในระดับปานกลางและหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 ฉบับได้ให้ความสำคัญกับการรณรงค์ให้ยุติความขัดแย้งทางการเมือง ส่งเสริมให้เกิดความรัก สามัคคีในสังคม ให้ประชาชนรับทราบข่าวสารโดยรวดเร็ว ถูกต้องในเหตุการณ์ และทำการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ไร้อคติ และไม่ชี้นำ ภายใต้ความกดดันของปัจจัยต่าง ๆ

บทความที่สิบสอง บทความของ พจมาน จงไกรจักร์ และ เกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ” เป็นบทความที่กล่าวถึง ผลการพัฒนาหลักสูตรและประเมินคุณภาพหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) คำอธิบายรายวิชา 4) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร/ระยะเวลาเรียนของหลักสูตร 5) ผลการเรียนรู้ 6) การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร 7) การจัดสภาพแวดล้อม/สื่อและแหล่งเรียนรู้ 8) การวัดและการประเมินผลของหลักสูตร 9) เงื่อนไขการนำหลักสูตรไปใช้

บทความที่สิบสาม บทความของ พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ และคณะ เรื่อง “การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบน” เป็นบทความที่กล่าวถึง การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า ในอดีตการจัดการความรู้ผู้คนในท้องถิ่นล้านนาตอนบนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาอย่างยาวนานในเชิงประจักษ์และเรียนรู้วิธีการปรุงอาหารจากบรรพบุรุษส่งต่อรุ่นสู่รุ่นจากงานประเพณีวิถีชุมชน และการบอกต่อกันมา ในปัจจุบันการจัดการความรู้ คือ การอบรม แผ่นป้ายโปสเตอร์ คลิปวิดีโอเอกสารคู่มืออาหารพื้นบ้าน จากคำบอกเล่า การทดลองเชิงปฏิบัติการเมนูยอดนิยม การได้รับองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ ผ่านสื่อ ในท้องถิ่น ผ่านสื่อออนไลน์ทางสังคมยุคใหม่

บทความที่สิบสี่ บทความของ ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์ และ ผกามาศ ชัยรัตน์ เรื่อง “ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา” เป็นบทความที่กล่าวถึง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และ ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งพบว่า ระดับความคิดเห็น

เกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา พบว่า ด้านการประเมินภาพลักษณ์สถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ตามรายละเอียดและภาพลักษณ์โดยรวม และภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ ตามลำดับ ส่วนด้านองค์ประกอบของภาพลักษณ์ของสถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านหน้าที่และด้านจิตวิทยา และภาพลักษณ์ทั่วไป และภาพลักษณ์ที่โดดเด่น

บทความที่สืบหา บทความของ ทศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระมหาสุริยะ มหุตโว และ พระพงษ์ศักดิ์ สหุตมโน เรื่อง “การกำเนิดรัฐตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา” เป็นบทความที่กล่าวถึง พุทธทัศนะว่า ด้วยการกำเนิดรัฐเป็นบทความที่นำเสนอการกำเนิดรัฐตามแนวพุทธศาสนาโดยการศึกษาทบทวนเอกสารและตำราพระไตรปิฎกแล้วนำมาสังเคราะห์เนื้อหาการกำเนิดรัฐ ซึ่งพบว่ามี 1) การกำเนิดรัฐในอัครคัมภีร์สูตร เกิดจากปัญหาในสังคม จึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกันโดยกำหนดเป้าหมายและวิธีการในการแก้ไขปัญหา ก่อให้เกิดเป็นสัญญาประชาคมขึ้นภายในสังคม ทั้งนี้เป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหานั้นขึ้นอยู่กับหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน 2) การกำเนิดรัฐตามหลักปฏิจาสุมุปาทวิวัฒนาการของสังคมและการกำเนิดรัฐ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องของกิเลสภายในจิตใจของมนุษย์ คือกิเลสสร้างสังคมมนุษย์ซึ่งแต่ละคนมีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป ทำให้ชายหญิงมีความรู้สึกพอใจและไม่พอใจต่อกัน มีความต้องการเพื่อตอบสนองกัน ประารถนาในความเป็นเจ้าของกันและกัน จึงมีการกำเนิดครอบครัว กำเนิดเครือญาติขึ้น มีความเคารพกันตามลำดับอาวุโส

กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจุดประกายมิติการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ต่อนิสิตบรรพชิต/คฤหัสถ์ และผู้สนใจทั่วไป หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะหรือติชมประการใด กองบรรณาธิการขออ้อมรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

อนุโมทนาภาดา

คณะกรรมการกึ่งโครงสร้างบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย:

1. รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4.....	1
(พระปลัดดำรงค์ ภาทุหมณี (แคนศิลา))	
2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ในโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4.....	14
(พระมหาสุวรณ สุวณฺโณ (จุลพงษ์), พระมหาอุดร อุตตโร และ พระราชวชิรเมธี)	
3. รูปแบบบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี.....	26
(สรายุทธ วรเวก และคณะ)	
4. ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.....	40
(นันทยา คงประพันธ์, สุภาวดี เผือกพัก, พรทิพย์ ช่วยเพล)	
5. การพัฒนาศักยภาพมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลา เพื่อเพิ่มมูลค่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเมืองเก่า.....	52
(พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุฮาเมลน์)	
6. การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ นักเรียนในจังหวัดนครปฐม	65
(สุทธฎาณ์ โอบอ้อม และคณะ)	
7. การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านเรื่องเล่า กรณีศึกษา ตำบลบ้านหุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่.....	78
(พัฒนภาณู ทูลธรรม และคณะ)	
8. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร.....	91
(ตระกูล จิตวัฒนากร)	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทความวิจัย (ต่อ):	
9. ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ ชลบุรี จังหวัดชลบุรี (เมทีนา อีสริยานนท์)	101
10. เครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัยนาท: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ การเมือง (เดชา บุญอินทร์, โอฬาร ถินบางเตียว, ชัยณรงค์ เครือนวน)	119
11. บทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (กิตติวีร์ เลขาภกุล และ นุกุล ชันพัก)	136
12. การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ (พจมาน จงไกรจักร์ และ เกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์)	152
13. การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบน (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ และคณะ)	167
14. ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์ และ ผกามาศ ชัยรัตน์)	183
บทความวิชาการ:	
15. การกำเนิดรัฐตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา..... (ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระมหาสุริยะ มหุตโว และ พระพงษ์ศักดิ์ สุนตมโน)	193
ภาคผนวก	
ผู้เขียน.....	204
แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	207
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	110

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ	211
ใบสมัครสมาชิก	218

รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4

THE MODEL OF STUDENT AFFAIRS ADMINISTRATION BASED ON THE
BUDDHIST PRINCIPLES BUDDHIST SCRIPTURE SCHOOL
GENERAL EDUCATION DEPARTMENT GROUP 4

พระปลัดดำรงค์ ภาทุหมณี (แคนศิลา)*

Phrapalad Damrong Phattamuni (Kansila)

Received: 2020-05-02

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1) ศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป ใช้แบบสัมภาษณ์โครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2) การสร้างรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 รูป/คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 จาก ผู้บริหาร หรือ ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินที่ถามความเหมาะสมใน 4 ด้าน คือ โดยประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและประโยชน์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 พบว่า การวางแผนงานกิจการนักเรียน ไม่มีแผนในการดำเนินงานด้านงานกิจการนักเรียน ส่วนใหญ่แล้วบริหารจะวางแผนงานกิจการนักเรียนในแผนใหญ่แผนเดียวคือแผนปฏิบัติการประจำปี ด้านการส่งเสริมงานกิจการนักเรียนไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่เนื่องจากขาดงบประมาณในการสนับสนุน ด้านส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม พบว่า ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ และระเบียบวินัยการดำเนินงานเป็นไปได้ยากเนื่องจากมีผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจหลายคน และ ฝ่ายผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

* นิสิตปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 พบว่า รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียน โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ด้วย การวางแผนงาน ฝ่ายกิจการนักเรียน ผู้บริหารร่วมให้คำปรึกษา จัดทำแผนงานฝ่ายกิจการนักเรียน ควรมีการสร้างขวัญ และ กำลังใจแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี ให้การยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำความดีด้านต่าง ๆ

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ทั้ง 9 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: การบริหาร, กิจการนักเรียน, ตามหลักพุทธธรรม

ABSTRACT

This research has 3 objectives, which are 1. to study the conditions of student affairs administration in the Phrapariyattidhamma Schools Department of General Education, Group 4 2. To create a model of student affairs administration according to the Buddhist doctrine for the Buddhist Scripture School Department of General Education, Group 4 3. To assess the student affairs administration model according to the Buddhist doctrine for the Buddhist Scripture School The general education department, group 4, is divided into 3 steps, which are steps 1) Study the conditions of student affairs administration in Phra Pariyadhamma School Department of General Education, Group 4, 15 key informants using the structured interview form And use content analysis. Step 2) Creating a model of student affairs administration according to the Buddhist doctrine for the Buddhist Scripture School Department of General Education, Group 4, 14 key informants / person by group discussion The tools used are Group conversation recording form And use content analysis. Step 3) Evaluate the model of student affairs administration according to the Buddhist doctrine for the Buddhist Scripture School Department of General Education, Group 4, from executives or related parties, amount 15, tools used are An assessment form that asks for appropriateness in 4 areas. Which is by evaluating the correctness, suitability, feasibility, and the statistics used were frequency, percentage.

The results of the research revealed that; 1. The condition of the student affairs administration of the Phrapariyattidhamma School General Education Department Group 4 found that the student affairs planning There are no plans for the operation of student affairs In most cases, the administration plans the student affairs work in one large plan, the annual action plan. Regarding the promotion of student affairs, it was not able to fully operate due to lack of funds for support. In terms of promotion and development for students to have discipline, morality and ethics, it was found that in organizing activities to promote the development of behavior and discipline, the operation is difficult because there are many decision makers and those responsible. Have the power to make

decisions Regarding the operation of the student support system The administrators give importance to the management system to support students continuously.

2. The model of student affairs administration according to the Buddhist doctrine for the Buddhist Scripture School Department of General Education Group 4 found that the form of student affairs administration By using the power of 4 baht by planning the student affairs department Executives providing advice Create a student affairs department plan Morale should be created for students with good behavior Give praise to students for doing good deeds in various ways.

3. The evaluation of the student affairs administration model according to the Dhamma principles for the Buddhist Scripture School The general education department, group 4, all 9 aspects, in general, were in a very good level.

Keywords: Administration, Student Affairs, Buddhish Principles

1. บทนำ

ปัจจุบันโอกาสทางการศึกษาของ เยาวชน ชนในประเทศไทย ได้รับการตอบสนองอย่างกว้างขวาง ทั้งใน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ อุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับมัธยมศึกษาซึ่งถือได้ว่าเป็น การศึกษาระดับกลาง ที่ผู้เกี่ยวข้อง ทางด้านการศึกษา ควรให้ความสนใจมากที่สุด เพราะเป็นการจัด การศึกษา ให้กับเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาบ้านเมืองในอนาคตต่อไป โดยหน่วยงานที่ต้อง รับผิดชอบต่อการพัฒนาเยาวชนในระดับนี้ก็คือ โรงเรียนมัศึกษานั้นเอง

ทั้งนี้ การดำเนินงานโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องประกอบด้วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น งานวิชาการ งานธุรการ และ อื่นๆ ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่างานด้านอื่นๆ คือ งานกิจการนักเรียน ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับชาวปัญญา การพัฒนาบุคลิกภาพ และ อุปนิสัยของนักเรียนเนื่องจากสถานการณ์ และ ปัญหาเด็กในสังคมไทยในปัจจุบัน มีความรุนแรง และ วิกฤตมากขึ้น สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา ค่านิยม และ วัฒนธรรมประเพณีไทยที่ดั้งเดิมถูกกลืนหายไป ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา อาทิ การ ล่วงละเมิดทางเพศ สารเสพติด การทะเลาะวิวาท สื่อลามกอนาจาร การฆ่าตัวตาย เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบต่อ การจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545¹ และ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ซึ่ง กล่าวถึงหน้าที่ของสถานศึกษาโดยตรงที่ต้องตระหนัก และ ให้ความสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขในด้าน พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ร่วมกับผู้ปกครอง และ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้รับผิดชอบทุกๆ ระดับของ กระทรวงศึกษาธิการที่จะต้องรีบเร่งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่ไม่เหมาะสม กับ สภาพของสังคมไทยหรือวางแผนปฏิบัติที่ดั้งเดิมถูกต้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย มีกระบวนการในการ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2), หน้า 7.

ปฏิบัติงานทำงานร่วมกับผู้อื่นได้รู้จักรับฟังความคิดเห็นเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ปฏิบัติตนตามวิถีไทยการปฏิรูป การเมืองการปกครอง และระบอบประชาธิปไตยให้เป็นการเมืองที่จะสามารถแก้ปัญหาของสังคมไทยได้อย่าง ยั่งยืน คิตรีเริ่มสืบสานภูมิปัญญาวัฒนธรรมเปิดโอกาสให้นักเรียน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส² ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ทำให้ครูผู้ดูแลรับผิดชอบต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการส่งเสริม กิจกรรมต่างๆ เอง ทำให้ครูขาดกำลังใจในการส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้านการยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ประพฤติดีนั้น มีการสนับสนุนน้อยมาก ทำให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญ และขาดแรงเสริมที่จะทำให้นักเรียนทำความดี ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการ จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไม่ต่อเนื่อง งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ และไม่มีห้องสภานักเรียน เพื่อใช้ในการวางแผนดำเนินการต่างๆ ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนมีน้อย โดยเฉพาะ การให้นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานมีการดำเนินการที่น้อยมาก³

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควร มีรูปแบบ และ นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 โดยมุ่งเน้นในเรื่องของบทบาทของพุทธศาสนาจะมีส่วนช่วยพัฒนา หลักพุทธธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมโลก โดยรวม ทั้งนี้โดยคาดหวังว่างานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4
- 2.3 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4” โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา สถิติ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งใน และ ต่างประเทศ และ การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์โครงสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้

² กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544).

³ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4, **รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: SAR)**, 2561.

กำหนดแนวทางระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เนื้อหา

4. ผลการวิจัย

จากปัญหาที่ต้องการทราบข้อที่ 1 สภาพการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 เป็นอย่างไร และ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 สรุปได้ ดังนี้

4.1 การศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพจริงโดยมีพระภิกษุเป็นผู้อำนวยการจัดการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการกับศาสตร์พระพุทธศาสนาจัดการเรียนการสอนวิชาทางโลก และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ผู้เรียนคือพระภิกษุสามเณรเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ในแต่ละปีจำนวนผู้เรียนจะลดน้อยลงทุกปี อันเนื่องมาจาก ผู้เข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนาน้อยลง และปัญหาการลาสิกขาออกไปเรียนต่อสายสามัญตามโรงเรียนทั่วไป ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้องหาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อสร้างฐานที่มั่นคงในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรมีความน่าเชื่อถือ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน “การบริหารกิจการนักเรียน” เป็นอีกงานหนึ่งที่ทุกโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ และจะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 บางประการจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรทางการบริหารในลักษณะพิเศษกว่างานด้านอื่นๆ เช่น การวางแผนงานกิจการนักเรียน ไม่มีแผนในการดำเนินงานด้านงานกิจการนักเรียน ส่วนใหญ่แล้วบริหารจะวางแผนงานกิจการนักเรียนในแผนใหญ่แผนเดียวคือแผนปฏิบัติการประจำปี ด้านการส่งเสริมงานกิจการนักเรียนไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่เนื่องจากขาดงบประมาณในการสนับสนุน ด้านส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม พบว่า ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ และระเบียบวินัยการดำเนินงานเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมีผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจหลายคน และฝ่ายผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไม่ต่อเนื่อง และไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยกันป้องกัน และแก้ไขปัญหาทำให้เกิดปัญหาสารเสพติด และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน พบว่ามีงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอเพื่อใช้ในการวางแผนดำเนินการต่างๆ การจัดบริการแนะแนว การช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลน การติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนจะต้องอาศัยบุคลากรที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความสามารถพิเศษ และต้องใช้เวลาในการเตรียมการดำเนินการ ซึ่งโรงเรียนส่วนมากยังขาดความพร้อมในด้านนี้ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับปัจจัยการบริหาร เช่น บุคลากรหรือครู มีจำนวนน้อย งบประมาณที่ได้รับจัดสรรก็จะเป็นตามรายหัวนักเรียนและมักประสบปัญหาครูไม่ครบชั้นเรียน เป็นเหตุให้ครูต้องปฏิบัติงานหลายๆ หน้าที่ไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดเล็ก มีหน้าที่สอนเต็มทั้งวัน ไม่มีเวลาให้กับการปฏิบัติงานด้านอื่นๆ และ โรงเรียนขนาดเล็ก มีทรัพยากรจำกัดไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นจำนวนนักเรียนก็น้อยจนเป็นปัญหาในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ

4.2 รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ดังนี้

4.2.1 ด้านงานวางแผนงานกิจการนักเรียน ด้านฉันทะ 1) ควรวางแผนงานฝ่ายกิจการนักเรียน 2) ควรจัดประชุมคณะกรรมการบริหารฝ่ายอย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง ตามหลักวิธียะ 1) ควรจัดทำระเบียบ และ แนวปฏิบัติงาน 2) ควรจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ตามหลักจิตตะ 1) ควรกำกับติดตามการดำเนินงาน 2) ควรประเมินผลการปฏิบัติงานตาม แผนงาน/ โครงการ/กิจกรรมตามหลัก วิมังสา 1) ควรสรุปรายงานผู้บริหารตามสายบังคับบัญชา 2) ควรพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานกิจการนักเรียน

4.2.2 ด้านงานบริหารงานกิจการนักเรียน ตามหลักฉันทะ 1) ผู้บริหารควรร่วมให้คำปรึกษา 2) ควรรวบรวมจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียน 3) ควรประสานงานกับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ตามหลักวิธียะ 1) ควรจัดทำแผนงานฝ่ายกิจการนักเรียน 2) ควรจัดทำเอกสารเกี่ยวกับแผนภูมิสายงาน ตามหลักจิตตะ 1) กำหนดนโยบายให้ตรงกับเกณฑ์การประเมินมาตรฐานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน 2) ควรกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารกิจการนักเรียน ตามหลักวิมังสา 1) ควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานกิจการนักเรียน 2) ควรติดตาม สรุป ประเมินผลและรายงานการดำเนินงาน

4.2.3 ด้านงานส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักฉันทะ 1) ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในด้านวิชาการและด้านกิจกรรม 2) ควรปลูกฝัง สร้างจิตสำนึก ดูแล ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ตามหลักวิธียะ 1) ควรจัดกิจกรรมส่งเสริม ด้านคุณธรรมและจริยธรรม/ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม 2) ควรจัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศเพื่อแสดงออกถึงความรักความผูกพันระหว่างครูและนักเรียน 3) ควรจัดโครงการคุณธรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทุกระดับชั้นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ตามหลักจิตตะ 1) ควรให้การยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำความดีด้านต่าง ๆ เช่น การให้เกียรติ บัณฑิต 2. ควรมีการสร้างขวัญ และกำลังใจแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี ตามหลัก วิมังสา 1) ควรมีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ

4.2.4 ด้านงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวทาง/ วิธีการตามหลักฉันทะ 1) ควรจัดประชุมครู เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ควรจัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายกรณี 3) ควรวางแผนการดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) ควรเตรียมเอกสารประกอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามหลักวิธียะ 1) ควรดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริม ป้องกัน ปัญหา และการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพหรืออื่นๆ 2) ควรดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกัน และแก้ปัญหา การส่งต่อ 3) ควรออกคำสั่งคณะทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามหลักจิตตะ 1) ควรติดตามกำกับกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา 2) ควรประสานงานดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับหัวหน้าระดับ 3) ควรประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามหลักวิมังสา 1) ควรสรุปรายงานผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ควรบันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และ ประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ

4.2.5 ด้านงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ตามหลักฉันทะ 1) ควรประสานกับครูของโรงเรียน/ ฝ่ายต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรม 2) ควรให้โอกาสครู นักเรียน แสดงความคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนตามหลักวิธียะ 1) ควรจัดทำเอกสารชี้แจง เผยแพร่หลักการของประชาธิปไตยโรงเรียน 2) ควรจัดให้มี

การเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนปีละ 1 ครั้ง 3) ควรจัดทำคู่มือคณะกรรมการสภานักเรียน ตามหลักจิตตะ
1) ควรส่งเสริมให้นักเรียนจัดกิจกรรมเพื่อแสดงออกในด้านประชาธิปไตย 2) ควรสนับสนุนส่งเสริมให้มี
บรรยากาศของประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างเด่นชัด ตามหลักวิมังสา 1) ควรติดตามประเมินผล และ
รายงานผลให้ผู้บริหารทราบ

4.2.6 ด้านงานหัวหน้าระดับ ตามหลักฉันทะ 1) ควรร่วมกิจกรรมหน้าไหว้พระสวดมนต์ก่อน
เข้าเรียนกับนักเรียน เพื่อตรวจสอบการมาเรียน และ ดูแลนักเรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในแต่ละวัน 2)
ควรมีหลักฐานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ ตารางเรียนรวมห้องเรียน พร้อมชื่ออาจารย์ผู้สอนของนักเรียน
ทุกคนปฏิทินของสถานศึกษา คู่มือนักเรียน เพื่อติดตามการเข้าเรียนของนักเรียนตามหลักวิริยะ 1) ควรมี
กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมทัศนศึกษา หรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น
2) ควรมีการติดต่อกับผู้ปกครอง และ รายงานความประพฤติ สุขภาพ การเรียน และอื่นๆ ให้ผู้ปกครองทราบ
เป็นประจำ ตามหลัก จิตตะ 1) ควรปรึกษาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยกันแก้ไขเมื่อมีปัญหา หรือ หาทาง
ป้องกันก่อนเกิดปัญหา 2) มีควรการพบปะกับนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบรูปแบบต่างๆ ตามความ
เหมาะสม ตามหลักวิมังสา 1) ควรมีการติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนหรือหนีเรียนทันที 2) ควรมีการจัดทำแฟ้ม
ประวัตินักเรียนในความรับผิดชอบทุกคน

4.2.7 ด้านงานคณะกรรมการนักเรียน ตามหลักฉันทะ 1) ควรมีการพิจารณาโทษนักเรียน
ที่กระทำผิด ตามระเบียบของทางสถานศึกษา 2) ควรเสนอโทษตามลำดับขั้นสายงานบังคับบัญชาตาม
หลักวิริยะ 1) ควรจัดทำแผนงานโครงการด้านคณะกรรมการนักเรียน และโครงการปรับแก้พฤติกรรมนักเรียน
ให้เป็นปัจจุบัน 2) มีการรวบรวมข้อมูล จัดทำสถิติการกระทำผิดของนักเรียนให้เป็นปัจจุบัน ตามหลักจิต
ตะ 1) ควรมีการควบคุม กำกับ ดูแล ติดตาม ความประพฤตินักเรียนทั้งใน และนอกโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ
ตามหลักวิมังสา 1) ควรจัดทำรายงานการประเมินภาพรวมของงานระเบียบวินัยนักเรียน 2) ควรมีการรายงาน
ผลการปฏิบัติงาน 3) ควรเสนอให้ผู้บริหารได้รับทราบ

4.2.8 ด้านงานป้องกันสารเสพติด ตามหลักฉันทะ 1) ควรมีการจัดทำสถิติข้อมูลนักเรียนที่มี
พฤติกรรมเกี่ยวข้องกับสารเสพติดชนิดต่างๆ 2) ควรมีการวางแผน สร้างเครือข่ายเฝ้าระวัง 3) ควรมีการ
ดำเนินการอบรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงตามหลักวิริยะ 1) ควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิด
ประโยชน์ 2) ควรมีการตรวจค้นหาสารเสพติด และ สิ่งผิดกฎหมาย สุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ตาม
หลักจิตตะ 1) ควรมีการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ควรมีการประสานงานกับครูประจำชั้น และ
ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ตามหลักวิมังสา 1) ควรมีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานให้
ผู้บังคับบัญชาทราบ

4.2.9 ด้านงานประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน ตามหลักฉันทะ 1) การจัดกิจกรรม
นักเรียนแต่ละครั้ง มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนแน่นอน 2) การจัดกิจกรรมนักเรียนเสร็จแล้ว มีการ
ประเมิน ก่อน ระหว่าง และ หลังการจัดกิจกรรม ตามหลักวิริยะ 1) การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน ควรจะ
ประเมินทุกด้าน เช่น ด้านวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน การจัดอุปกรณ์ ระยะเวลาที่จัด สถานที่ 2) การ
ประเมินผลกิจกรรมมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
ตามหลักจิตตะ 1) ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง และ มีส่วนได้เสีย ร่วมประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2) มี
การประเมินผลกิจกรรมนักเรียนเมื่อสิ้นภาคเรียน และ สิ้นปีการศึกษา ตามหลักวิมังสา 1) เมื่อประเมินผลเสร็จ

แล้ว ควรมีการบันทึกผลการประเมินไว้เป็น หลักฐาน และ แจ้งให้สมาชิกทั้งหมดได้รับทราบ 2) นำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนากิจกรรมที่จัดขึ้นในโอกาสต่อไป

4.3 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ผลการประเมินรายด้าน รายรูปแบบเกี่ยวกับมีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ ดังนี้

4.3.1 งานวางแผนงานกิจการนักเรียน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.2 งานบริหารงานกิจการนักเรียน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.3 งานส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.4 งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความไปได้ในการปฏิบัติ และ ประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.5 งานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.6 งานหัวหน้าระดับ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.7 งานคณะกรรมการนักเรียน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.8 งานป้องกันสารเสพติด ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความไปได้ในการปฏิบัติ และ ประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

4.3.9 งานประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารตามหลักหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.1 การศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพจริงโดยมีพระภิกษุเป็นผู้อำนวยการจัดการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการกับศาสตร์พระพุทธศาสนาจัดการเรียนการสอนวิชาทางโลก และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ผู้เรียนคือพระภิกษุสามเณรเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ในแต่ละปีจำนวนผู้เรียนจะลดน้อยลงทุกปีอันเนื่องมาจากผู้เข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา น้อยลง และปัญหาการลา

ลิกขาออกไปเรียนต่อสายสามัญตามโรงเรียนทั่วไป ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้องหาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อสร้างฐานที่มั่นคงในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรมีความน่าเชื่อถือ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน “การบริหารกิจการนักเรียน” เป็นอีกงานหนึ่งที่ทุกโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ และ จะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 บางประการจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรทางการบริหารในลักษณะพิเศษกว่างานด้านอื่นๆ เช่น การวางแผนงานกิจการนักเรียน ไม่มีแผนในการดำเนินงานด้านงานกิจการนักเรียน ส่วนใหญ่แล้วบริหารจะวางแผนงานกิจการนักเรียนในแผนใหญ่แผนเดียวคือแผนปฏิบัติการประจำปี ด้านการส่งเสริมงานกิจการนักเรียนไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่เนื่องจากขาดงบประมาณในการสนับสนุน ด้านส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม พบว่า ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยการดำเนินงานเป็นไปได้ยากเนื่องจากมีผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจหลายคน และฝ่ายผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไม่ต่อเนื่อง และไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาทำให้เกิดปัญหาสารเสพติด และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน พบว่า มีงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอเพื่อใช้ในการวางแผนดำเนินการต่างๆ การจัดบริการแนะแนว การช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลน การติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนจะต้องอาศัยบุคลากรที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความสามารถพิเศษ และต้องใช้เวลาในการเตรียมการดำเนินการ ซึ่งโรงเรียนส่วนมากยังขาดความพร้อมในด้านนี้ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับปัจจัยการบริหาร เช่น บุคลากรหรือครู มีจำนวนน้อย งบประมาณที่ได้รับจัดสรรก็จะเป็นตามรายหัวนักเรียนและมักประสบปัญหาครูไม่ครบชั้นเรียน เป็นเหตุให้ครูต้องปฏิบัติงานหลายๆ หน้าที่ไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดเล็กมีหน้าที่สอนเต็มทั้งวัน ไม่มีเวลาให้การปฏิบัติงานด้านอื่นๆ และโรงเรียนขนาดเล็ก มีทรัพยากรจำกัดไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นจำนวนนักเรียนก็น้อยจนเป็นปัญหาในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยโทสำราญ ชูแก้ว⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล ผลการวิจัย พบว่า 1. รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 คือ กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การนำปฏิบัติ และการควบคุมการปฏิบัติ องค์ประกอบที่ 2 คือ คุณธรรมจริยธรรมด้านมีวินัย 5 ประการ คือ การมีวินัยในตนเอง การรักษาและเสริมสร้างวินัย การตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีความสามัคคีและมีน้ำใจ องค์ประกอบหลักที่ 3 คือ กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มี 14 กิจกรรม ซึ่งการดำเนินการจัดกิจกรรมทั้ง 14 กิจกรรมที่จะต้องดำเนินการตามกระบวนการบริหารที่เป็นองค์ประกอบที่ 1 2. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า ผู้ประเมินมี

⁴ สำราญ ชูแก้ว, รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล, วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 2557), บทคัดย่อ

ความเห็นว่รูปแบบมีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ทั้งในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

5.2 รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ด้านงานวางแผนงานกิจการนักเรียน มีการวางแผนงานฝ่ายกิจการนักเรียน จัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติงาน กำกับ ติดตามการดำเนินงาน ประเมินผลการปฏิบัติงานตาม แผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรม พัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานกิจการนักเรียน ด้านงานบริหารงานกิจการนักเรียน ผู้บริหารร่วมให้คำปรึกษา จัดทำแผนงานฝ่ายกิจการนักเรียน กำหนดนโยบายให้ตรงกับเกณฑ์การประเมินมาตรฐานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารกิจการนักเรียน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานกิจการนักเรียน ติดตาม สรุป ประเมินผลและรายงานการดำเนินงาน ด้านงานส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี ให้การยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำความดีด้านต่างๆ เช่น การให้เกียรติบัตร ปลูกฝัง สร้างจิตสำนึก ดูแล ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ จัดกิจกรรมส่งเสริม ด้านคุณธรรมและจริยธรรม/ความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม ด้านงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการจัดประชุมครู เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประสานงานดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับหัวหน้าระดับออกคำสั่งทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริม ป้องกันปัญหาและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพหรืออื่นๆ ด้านงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีการจัดทำเอกสารชี้แจง เผยแพร่หลักการของประชาธิปไตยโรงเรียน ประสานกับครูของโรงเรียน/ ฝ่ายต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรม ให้โอกาสครู นักเรียน แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อโรงเรียน ด้านงานหัวหน้าระดับร่วมกิจกรรมหน้าไหว้พระสวดมนต์ก่อนเข้าเรียนกับนักเรียน มีกิจกรรมโฮมรูม มีการติดต่อกับผู้ปกครองและรายงานความประพฤติ สุขภาพ การเรียน และอื่นๆ มีการติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนหรือหนีเรียนทันที มีหลักฐานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ ตารางเรียนรวมห้องเรียน พร้อมชื่ออาจารย์ผู้สอนของนักเรียนทุกคน ด้านงานคณะกรรมการนักเรียน มีการควบคุม กำกับ ดูแล ติดตาม ความประพฤตินักเรียนทั้งใน และ นอกโรงเรียน มีการพิจารณาลงโทษนักเรียนที่กระทำผิด ตามระเบียบของทางสถานศึกษา จัดทำรายงานการประเมินภาพรวมของงานระเบียบวินัยนักเรียน ด้านงานป้องกันสารเสพติด มีการประสานงานกับครูประจำชั้น และผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง มีการวางแผน สร้างเครือข่ายเฝ้าระวัง มีการดำเนินการอบรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ ด้านงานประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียนเสร็จแล้ว มีการประเมิน ก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรม การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน ควรจะประเมินทุกด้าน เช่น ด้านวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน การจัดอุปกรณ์ ระยะเวลาที่จัด สถานที่ การประเมินผลกิจกรรมมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วณิชย์ เอื้อน้อมจิตต์กุล⁵ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนจิวรายนบุญมีรังษฤษฎ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนจิวรายนบุญมีรังษฤษฎ์ ทั้งในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2. การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนจิวรายนบุญมีรังษฤษฎ์ดีตามความคิดเห็นของบุคลากร

⁵ วณิชย์ เอื้อน้อมจิตต์กุล, การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนจิวรายนบุญมีรังษฤษฎ์, สารนิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556).

โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ในรายด้านแตกต่างกัน 2 ด้าน คือ 1) การวางแผนงานกิจการนักเรียน 2) การประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน 3. แนวทางในการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนจิวรายนบุญมี ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน ให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำมือครูและคู่มือนักเรียน 2) ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดกิจกรรมต่างๆ 3) ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ให้กำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการบันทึกรวบรวมเกียรติประวัติของนักเรียนให้ชัดเจน 4) ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ครูแนะแนวและครูที่ปรึกษาดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากขึ้น 5) ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ให้มีการจัดทำคู่มือชี้แจงเผยแพร่หลักประชาธิปไตยในโรงเรียน 6) ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน ให้ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนมากขึ้น

5.3 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารตามหลักหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผลการจัดทำรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารตามหลักหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียน เอกสารพระไตรปิฎก และขณะเดียวกัน ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 รูป ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์หลายด้านทั้งในรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สรุป เอกสารและจากการสัมภาษณ์ นำแนวคิดจากการสนทนากลุ่มมาสังเคราะห์รวมเป็นรูปแบบและหลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 รูป ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านรูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ทำการประเมินรูปแบบ ผลการประเมินจึงออกมาอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมาลีณี เกศธนากร⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักธรรมมาภิบาลเชิงพุทธของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักธรรมมาภิบาลเชิงพุทธของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 อยู่ในระดับดี มากทั้งในภาพรวมและรายด้าน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.1.1 รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียน ควรมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเพื่อปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ตามหลักพุทธธรรมที่นำมาปฏิบัติ

⁶ สมาลีณี เกศธนากร, การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักธรรมมาภิบาลเชิงพุทธของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42, วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), บทคัดย่อ

6.1.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการนักเรียน โดยนำพุทธธรรมมาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

6.1.3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรสร้างรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียน ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ครู และนักเรียน โดยจัดทำรูปแบบบูรณาการหลักพุทธธรรม

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ผู้บริหาร ควรนำผลการวิจัยนี้ไปดำเนินการต่อไปนี้

6.2.1 รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 4 คือมุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมให้ผู้บริหาร ได้นำไปบริหารจัดการที่เป็นประโยชน์

6.2.2 รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 4 นำการรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนมาดำเนินการพัฒนาการบริหารงาน ทั้งหมด

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาและวิจัยครั้งต่อไปในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาทาง และ ประโยชน์ทางการบริหารโรงเรียนในอันที่จะต้องมีความรู้และข้อยืนยันที่กว้างขวางและชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.3.1 ควรพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มอื่นเปรียบเทียบกับรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม 4

6.3.2 ควรศึกษารูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มอื่นกับรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนในหน่วยงานทางการศึกษาอื่น

7. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2). หน้า 7.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4. รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: SAR). 2561.

วณิชย์ เอื้อน้อมจิตต์กุล. การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนจิวรายนบุญมีรังสฤษฎ์. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556

สมาลีนี้ เกศนากร. การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556

สำราญ ชูแก้ว. รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 42 จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 2557

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF CORE COMPETENCY OF
TEACHERS BASED ON KALYANAMITTA DHAMMA OF
PARIYATTIDHAMMA SCHOOL, PALI SECTION, IN THE SANGHA
ADMINISTRATIVE REGION 4

พระมหาสุวรรณ สุวณฺโณ (จุลพงษ์)*
Phramaha Suwan suwanno (junphong)

Received: 2020-05-12

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

พระมหาอุดร อุตุตโร**
Phramaha Udorn Uttaro

พระราชาวัชรเมธี***
Phraratwachiramethi

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำนวน 331 รูป โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี โดยผู้เชี่ยวชาญร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม

* นิสิตหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วิทยาเขตนครสวรรค์)

** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพสมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 2) การบริการที่ดี 3) การพัฒนาตนเอง 4) การทำงานเป็นทีม และ 5) จริยธรรม และ จรรยาบรรณในวิชาชีพ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 2) ด้านการบริการที่ดีตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 3) ด้านการพัฒนาตนเองตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 4) ด้านการทำงานเป็นทีมตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 5) ด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตร มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, สมรรถนะหลักของครู, กัลยาณมิตรธรรม,

ABSTRACT

The dissertation entitled "A Model for the Development of Core Competency of Teachers Based on Kalyanaamitta Dhamma of Pariyattidhamma School, Pali Section, in the Sangha Administrative Region 4" consisted of three objectives: 1) to study the core competency of teachers in Pariyattidhamma school, Pali section, in the Sangha Administrative Region 4; 2) to create a model for the development of core competency of teachers based on Kalyanaamitta Dhamma of Pariyattidhamma school, Pali section, in the Sangha Administrative Region 4; and 3) to assess a model for the development of core competency of teachers based on Kalyanaamitta Dhamma of Pariyattidhamma school, Pali section, in the Sangha Administrative Region 4. The research was divided into three phases namely: 1) The first phase was to study the conditions of competency of teachers in Pariyattidhamma school, Pali section by collecting the data from a sample consisted of 331 students of Pariyattidhamma school, Pali section. The statistics used were frequency, percentage, average and standard deviation (S.D.). The interviews with 17 experts were also employed by means of a structured interview; 2) The second phase was to create a model for the development of core competency of teachers based on Kalyanaamitta Dhamma of Pariyattidhamma school, Pali section by means of a focus group discussion with 9 experts and analyzed the gained data; and 3) The third phase was to assess a model for the development of core competency of

teachers based on Kalyanaamitta Dhamma of Pariyattidhamma school, Pali section. The statistics used were average and standard deviation (S.D.) by 17 experts.

From the study, it was found as follows:

1) The conditions of competency of teachers in Pariyattidhamma school, Pali section, in the Sangha Administrative Region 4 are divided into 5 aspects as follows: 1) The focus on achievement from work implementation; 2) A good service; 3) Self-development; 4) Teamwork; 5) Ethics and Code of Professional Conduct. The overall aspect was at a high level. When considering each aspect, it was found that self-development was at the highest level with the highest average. While the focus on achievement from work implementation was at a high level with the lowest average.

2) From a study on a model for the development of core competency of teachers based on Kalyanaamitta Dhamma of Pariyattidhamma school, Pali section, in the Sangha Administrative Region 4, it was found as follows: 1) The focus on achievement from work implementation based on Kalyanaamitta Dhamma. 2) Providing a good service based on Kalyanaamitta Dhamma. 3) Self-development based on Kalyanaamitta Dhamma. 4) Teamwork based on Kalyanaamitta Dhamma. And 5) Ethics and Code of Professional Conduct based on Kalyanaamitta Dhamma

3) The results of the assessment of a model for the development of core competency of teachers based on Kalyanaamitta Dhamma of Pariyattidhamma school, Pali section, in the Sangha Administrative Region 4 found that a model was accurate, appropriate, possible and utilized. The assessment showed the highest level in every aspect.

Keywords: A Model, the development of cord competency of teachers, Kalyanaamitta Dhamma

1. บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นระบบการศึกษาที่สำคัญของพระพุทธศาสนา มาแต่โบราณกาล โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางหรือเป็นสถานที่เรียน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน พระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไปเป็นผู้เรียนปัจจุบันการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง 2 แผนก ดำเนินการ โดยองค์กรของคณะสงฆ์ไทย คือ กองธรรมสนามหลวง และกองบาลีสนามหลวง ดำเนินการตามนโยบายของมหาเถรสมาคม เพื่อทำนุบำรุงรักษาไว้ซึ่งหลักคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ด้านหลักสูตรในอดีต และ ปัจจุบัน มีความกระจัดกระจาย ไม่มีบูรณาภาพ ไม่เป็นระบบ ไม่มีแกนร่วมใดๆ ไม่ว่าจะในด้านนโยบาย วัตถุประสงค์ แผนงานโครงการหรือการบริหาร และไม่มีหลักสูตรสายหนึ่งสายใดเป็นที่ยอมรับร่วมกันว่าเป็นหลักสูตรที่เพียงพอ หรือ เหมาะสมสำหรับเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตของตนให้เป็นไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผลอย่างเป็นที่น่าพอใจในยุคปัจจุบัน จึงปรากฏอยู่ทั่วไปว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละรูปจะศึกษาวิชาการต่างๆ ในเวลาเดียวกันประมาณสองหลักสูตรการขาดหลักสูตรศาสนศึกษาขั้นพื้นฐานระยะสั้นทำให้การบวชโดยไม่ได้เรียนเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เป็นเหตุให้ประเพณีการบวชเรียนพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้บวชอยู่จำพรรษาลดลงระยะ 3 เดือน มีจำนวนลดน้อยลง คน

จำนวนมากนิยมบวชนอกระยะพรรษาและครองเพศอยู่ในเวลาสั้นเข้าเป็น 2 เดือนบ้าง 1 เดือนบ้างครึ่งเดือน บ้าง ตลอดจนเพียง 7 วันก็มีนอกจากนั้นผู้ที่บวชเมื่อสูงอายุ หวังจะพักผ่อนหาความสงบหลังวัยทำงาน หรือ หลุดเล็กจากการดิ้นรนในการทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างคฤหัสถ์แล้วมีจำนวนมากขึ้น ผู้บวชประเภทนี้ ส่วนใหญ่ ไม่มีความมุ่งหมายในทางการศึกษาในสภาพเช่นนั้น คณะสงฆ์ไม่ได้จัดเตรียมหรือปรับปรุงให้มีหลักสูตรพระ ปรียัติธรรมพื้นฐานระยะสั้นแบบต่าง ๆ ให้เหมาะกับผู้ที่เข้ามาบวชประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้บวชเข้ามาส่วนมาก จึงมิได้มีการศึกษาเล่าเรียน เป็นการบวชที่ไม่มีการเรียน ทำให้คุณค่าของการบวชลดน้อยลง

จากเหตุผลที่กล่าวมานี้ทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตาม หลักกัลยาณมิตร์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อให้การพัฒนาครู สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อเพิ่มศักยภาพ และคุณภาพในการเรียนการสอนและเป็นการสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนารวมทั้งเป็นการสร้างบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีความรุ่งเรือง ทั้งนี้ ในการจัดการให้มี คุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา และนักเรียนบาลีและทำให้ผู้วิจัยเกิดองค์ความรู้ที่สามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้กับการบริหารจัดการสมรรถนะหลักของ คณะสงฆ์ในเขตปกครองอื่นๆ ได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค 4

2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตร์ของโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

2.3 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตร์ของโรงเรียนพระ ปรียัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตร์ธรรมโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณก่อนแล้ว แล้วจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดย แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เป็นการเก็บข้อมูลจากนักเรียนบาลี จำนวน 331 รูป เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/ คน นั้นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตร์ธรรมโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 การเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มซึ่งผู้ให้ข้อมูล คือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/ คน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 17 รูป/คน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 มีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

3.1 สมรรถนะหลัก (Core Competency) ประกอบด้วย 5 สมรรถนะ ดังนี้¹

3.1.1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

3.1.2) การบริการที่ดี

3.1.3) การพัฒนาตนเอง

3.1.4) การทำงานเป็นทีม

3.1.5) จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิใน 3 กลุ่มจำนวน 17 รูป/คน คือ ผู้บริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 9 รูป ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา 4 คน ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 4 รูป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

วิธีดำเนินการ 1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบสมรรถนะหลักของครู

2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเชิงสำรวจ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

3. สร้างแบบสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ผู้บริหารและครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ผลที่ได้ ทราบสภาพสมรรถนะหลักของครูของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

4.2 ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

วิธีดำเนินการ 1. ยกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการประเมินสมรรถนะครู, (เอกสารอัคราณา), พ.ศ. 2553, หน้า 2

2. การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 จำนวน 9 รูป

ผลที่ได้ ร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

4.3 ขั้นตอนที่ 3

ประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

วิธีดำเนินการ 1. นำรูปแบบที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาประเมินการพัฒนาสมรรถนะของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

2. ได้ผลการประเมินความถูกต้องของรูปแบบความเหมาะสมของรูปแบบความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ประโยชน์ของรูปแบบและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จำนวน 17 รูป/คน

3. จัดทำรายงานการวิจัย

ผลที่ได้ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ที่มีความถูกต้องความเหมาะสมความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.1 สภาพการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

ผลการศึกษาพบว่า สภาพการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ การจัดการเรียนการสอนอยู่ในระบบของพระพุทธรศาสนาครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีการพัฒนาตนเอง และใฝ่เรียนรู้หาความรู้ความสามารถเพื่อใช้ในการเรียนการสอนจึงทำให้ผลออกมาอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์ (เฮาลี)² ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1” ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นของการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหาร อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการเรียนการสอน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านบุคลากร อยู่ในระดับปานกลาง

² พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์ (เฮาลี), ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559), หน้า ก-ข.

5.2 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

รูปแบบในการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีการกำหนดกิจกรรมแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

1.1) สำนักเรียนมีการกำหนดนโยบายให้ครูต้องมีการประพุดิตตนให้เหมาะสม 2) กำหนดนโยบายให้ครูสอนมีความพร้อมในการแต่งกาย 3) อบรมครูสอนให้มีความรู้ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน 4) รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนเพื่อนำมาปรับปรุง 5) ฝึกอบรมครูสอนให้มีความอดทน และพร้อมเรียนรู้นวัตกรรมใหม่ๆ 6) พัฒนาครูสอนให้มีความรู้ที่ชัดเจนลึกซึ้ง 7) ครูสอนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนการสอน และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่ทันต่อยุค และสมัย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสำนักเรียนได้กำหนดนโยบายให้ครูประพฤติปฏิบัติตามทำให้ครูมีสมรรถนะในการทำงานที่ดีและมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒนโธ (เฮาลี)³ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1 มีปัจจัยที่สำคัญ 6 ด้าน คือ (1) ด้านคุณลักษณะและพฤติกรรม คือ การบริหารสำนักเรียนเบื้องต้นต้องมีกฎเกณฑ์ระเบียบของสำนักเรียนเป็นหนึ่งของการบริหาร มีเมตตาธรรมมีความเอื้อเพื่อทั้งครูและนักเรียน มีความเสียสละ สามารถพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ยิ่งๆ ขึ้นไป มีความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง (2) ด้านคุณธรรมจริยธรรม คือ การเป็นผู้นำควรมีคุณธรรม มีความซื่อตรง และมั่นคง มีทักษะทั้งในงาน และมนุษยสัมพันธ์ (3) ด้านสติปัญญาและความสามารถ คือ ผู้บริหารต้องกล้าตัดสินใจ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนักประสานสืบทอด มีบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี (4) ด้านวิสัยทัศน์ คือ ผู้บริหารต้องมีหลักวิชาการที่แม่นยำ และแตกฉานเข้าใจทั้งทางโลกและ ทางธรรม ผู้บริหารต้องมีน้ำใจดี มีความรักเมตตาต่อครูนักเรียน และผู้มีอุปการคุณด้วยความถ่อมตน และมีการบริหารต่อครูนักเรียนและคนอื่นๆ ด้วยความเสมอภาค (5) ด้านภารกิจ คือ ผู้บริหารต้องมีภารกิจการควบคุมดูแลคุณภาพการเรียนการสอน มีการจัดหางบประมาณให้เพียงพอแก่ความต้องการในการบริหารงาน มีธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และ (6) ด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ ผู้บริหารต้องรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง มีพรหมวิหาร 4 อยู่ในจิตใจ ผู้บริหารรู้จักส่งเสริม และให้กำลังใจผู้ร่วมงาน มีความจริงใจ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพิจารณาด้วยความเป็นธรรม

2) ด้านการบริการที่ดี

2.1) สำนักเรียนกำหนดนโยบายให้มีการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องของการเรียนการสอนประจำปี

2.2) ครูสอนมีความตื่นตัวและทันต่อเทคโนโลยีในสมัยปัจจุบัน

³ อ้างอิงแล้ว, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559), หน้า ก-ข.

2.3) นโยบายในการลงโทษนักเรียนที่กระทำผิดระเบียบวินัยให้ถูกต้องมีความสร้างสรรค์

2.4) การเรียนการสอนไม่ควรพูดเรื่องที่ไม่ใช่หลักการสอน

2.5) ครูสอนมีวิธีการสอนในเชิงสร้างสรรค์

2.6) กลยุทธ์ที่จะทำให้ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเรียน

2.7) การเรียนการสอนไม่นำเรื่องที่ไม่ใช่รายวิชาที่สอน ทั้งนี้เป็นเพราะว่านโยบายของสำนักเรียนที่ทำให้ครูสอนมีการปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดจึงทำให้ครูสอนมีความสนใจในการให้บริการแก่นักเรียนด้วยความเต็มใจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย ไมตรี⁴ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลี” ผลการวิจัยพบว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน มีรูปแบบและพื้นฐานการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 คือ เป็นการศึกษาที่เน้นการสอบวัดผลความรู้ หรือที่เรียกว่าสอบบาลีสนามหลวงเป็นหลัก โดยมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดสอบพร้อมกันทั่วประเทศ ส่วนการเรียนการสอนนั้น จะอยู่ที่ผู้เรียนหรือแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการโดยมีเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งการเรียนการสอน การจัดการเรื่องสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน ครูผู้สอน ตลอดถึงงบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งโดยภาพรวมแล้วระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังมีความเหมาะสมในระดับปานกลางและกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83 เห็นด้วยที่จะให้มีการปรับปรุงระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี”⁵

3) ด้านการพัฒนาตนเอง

3.1) สำนักเรียนกำหนดนโยบายให้ครูสอนมีการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้

3.2) ครูมีการพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และความสามารถ

3.3) ครูสอนมีการพัฒนาความรู้ทั้งปรีชาปฏิบัติและปฏิเวธ

3.4) ครูสอนมีการพัฒนาความรู้ในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่

3.5) ครูสอนมีความอดทนต่อการทำงานในหน้าที่ครู

3.6) ครูสอนมีความคิดสร้างสรรค์อธิบายเรื่องยากให้ง่ายและเกิดองค์ความรู้กับ

นักเรียน

3.7) ครูสอนมีวุฒิภาวะในความเป็นครูไม่มีอคติต่อนักเรียนจะทำให้เกิดความเสียหาย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสำนักเรียนได้กำหนดให้ครูสอนปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายที่กำหนดเพื่อให้มีการพัฒนาตนเองพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ความสามารถในการสอนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ประมุข สารพันธ์, และอินตา ศิริวรรณ⁶ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า “คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบาทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสม ซึ่งควรจะนำมาใช้ ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้

⁴ สมชาย ไมตรี, การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, งานวิจัยค้นคว้าอิสระ, สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2553, หน้า 126

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126

⁶ ประมุข สารพันธ์, และอินตา ศิริวรรณ, การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550), บทคัดย่อ.

พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับปริญญาเอกวิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่วิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะวิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งก็คือวิชาพื้นฐานการศึกษาที่เรียนและสอนกันอยู่ในสถานศึกษาโดยทั่วไป⁷

4) ด้านการทำงานเป็นทีม

4.1) สำนักเรียนกำหนดนโยบายให้ครูสอนทุกท่านต้องมีการแต่งกายที่เรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดี

4.2) มีการพัฒนาครูการทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและองค์กร

4.3) มีการทำงานเป็นทีมด้วยความสามัคคีเพื่อเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนและองค์กร

4.4) ครูต้องมีความเรียบร้อยในการเรียนการสอน

4.5) ควรกำหนดให้ครูสอนทุกท่านเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน

4.6) ครูสอนมีการติดต่อประสานงานในการทำงานเป็นทีม

4.7) การสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสำนักเรียนได้กำหนดนโยบายให้ครูสอนบาลีจะต้องมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมมีการพัฒนาการทำงานร่วมกันของครูและการกำหนดนโยบายร่วมกันจึงทำให้ครูมีสมรรถนะในการทำงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนสภรณ์ วิฑูรเมธา⁸ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล” ผลการวิจัยพบว่า “ระบบกัลยาณมิตรทำให้นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรมีความรัก ความเอื้ออาทร เป็นมิตรกับผู้อื่น พัฒนาบุคลิกภาพให้ยิ้มแย้ม แจ่มใส หนักแน่น อุดหนุน รับฟัง พุดดี คิดดี เห็นคุณค่าในตนเอง ผลการทดลอง ด้านความเป็นกัลยาณมิตรพบว่า นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรได้พัฒนาคุณลักษณะของกัลยาณมิตรอย่างเด่นชัด เห็นได้จากผลการสัมภาษณ์นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรพบว่า นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรมีความหนักแน่น อุดหนุน ชยัน คิดดี พุดดี ทำดีประพฤติดี เป็นผู้มีความดี มีวินัย แจ่มใส สุขุม เข้าใจตนเอง มั่นใจในตนเองมากขึ้น กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม มองโลกในแง่ดี รับฟังผู้อื่น รู้จักการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นที่พึ่งยามยาก เป็นมิตรกับทุกคน มีความเมตตา กรุณา อยู่ร่วมกับทุกคนได้”

5) ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

5.1) สำนักเรียนกำหนดนโยบายให้ครูสอนจะต้องมีเมตตาต่อศิษย์ในการเรียนการสอน

5.2) ครูสอนจะต้องมีความเอาใจใส่ต่อศิษย์ในการเรียนการสอน

5.3) ครูสอนจะต้องมีการประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน

⁷ อ้างอิงแล้ว, การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550), บทคัดย่อ.

⁸ มนสภรณ์ วิฑูรเมธา, การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), บทคัดย่อ.

5.4) ครูสอนจะต้องมีการวิเคราะห์ในการใช้คำพูดในการสั่งสอนศิษย์ด้วยความเมตตาต่อศิษย์

5.5) ครูสอนเป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

5.6) ครูสอนต้องไม่แสวงหาประโยชน์ในการเรียนการสอน

5.7) ครูสอนต้องมีความเอาใจใส่ต่อศิษย์ไม่ชักนำในเรื่องที่เหลวไหล ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสำนักเรียนได้กำหนดนโยบายให้ครูสอนต้องมีการประพฤติปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดจึงทำให้ครูสอนมีสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่และมีจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประทีป พีชทองกลาง⁹ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ “กัลยาณมิตร คือ ผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งในด้านกายกรรม วาจกรรมและมโนกรรม มีกายสุจริต วาจสุจริต มโนสุจริตเป็นผู้มีคุณสมบัติพร้อมแห่งการแนะนำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยเบื้องต้นแห่งการพัฒนาชีวิตในทุกๆ ระดับ โดยมีพุทธพจน์ยืนยันอย่างหนักแน่นถึงความสำคัญของกัลยาณมิตรในการตั้งอยู่ในกุศลธรรม ตลอดถึงเป็นเหตุปัจจัยแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นวิถีทางอันประเสริฐ

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคุณสมบัติควรมีการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถให้นักเรียนและผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้แยกออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

1) คณะสงฆ์ภาค 4 ควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ไปเผยแพร่สู่สำนักเรียนบาลีต่างๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ไปใช้ในการพัฒนาครูและนักเรียน

2) คณะสงฆ์ภาค 4 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะครูสอนบาลี ควรส่งเสริมให้มีการนำเสนอผลการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อสะท้อนการตอบสนองนโยบายและความเจริญก้าวหน้าของครูและนักเรียน

3) คณะสงฆ์ภาค 4 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะครูสอนบาลี ควรส่งเสริมงบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนการสอนของสำนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

⁹ ประทีป พีชทองกลาง, รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), บทคัดย่อ.

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

ผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลไปปฏิบัติ ได้ดังนี้

- 1) การจัดการเรียนการสอนที่ขาดตอนต่อนั้นคณะสงฆ์ภาค 4 จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้สำนักเรียนบาลีมีการจัดการเรียนการสอนที่อยู่ในระบบการเรียนที่ต่อเนื่องไม่ขาดตอน
- 2) ครูสอนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในการทำงานได้อย่างเต็มที่ต่อนั้นคณะสงฆ์ภาค 4 ควรส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะให้ผู้บริหารและครูมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ในการบริหารงานของสำนักเรียนเพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 3) สำนักเรียนขาดงบประมาณในการจัดการศึกษาดังนั้นคณะสงฆ์ภาค 4 ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมเสริมสมรรถนะของผู้บริหารและครูรวมทั้งการส่งเสริมงบประมาณเพื่อการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรมเป็นนักเรียนที่มีคุณภาพมีความเข้มแข็งเจริญมั่นคง

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ซึ่ง ได้มีทั้งข้อเสนอแนะที่หลากหลายซึ่งยังมีประเด็นหลายประเด็นที่ต้องการผู้เข้ามาดำเนินการศึกษาต่อ ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

- 1) ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะประจำสายงานของครูสอนบาลีตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ
- 2) ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงานของครูสอนภาษาบาลีตามหลักกัลยาณมิตรธรรมคณะสงฆ์ภาค 4 และภาค อื่นๆ
- 3) ควรศึกษารูปแบบการนิเทศติดตามผลการเรียนการสอนภาษาบาลีให้มีประสิทธิภาพและแข่งขันกับการเรียนการสอนของนักเรียนสายสามัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. เอกสารอ้างอิง

- ประทีป พีชทองหลาง. รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557
- ประมุข สารพันธ์ และอินตา ศิริวรรณ. การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550
- พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์ (เฮาลี). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559
- มนสรภรณ์ วิฑูรเมธา. การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

สมชาย ไมตรี. การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. งานวิจัยค้นคว้าอิสระ. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2553
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คู่มือการประเมินสมรรถนะครู. เอกสารอัดสำเนา. พ.ศ. 2553, หน้า 2

รูปแบบบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี

AN ADMINISTRATIVE MODEL FOR THE TEACHER DEVELOPMENT FOR ENHANCING STUDENTS TO BE GOOD PERSONS

สรายุทธ วรเวก และคณะ*
Sarayuth Woraweg and Others

Received: 2020-04-12

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ศึกษากลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องของครูผู้สอนนักเรียนให้เป็นคนดี และพัฒนารูปแบบบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือครูในโรงเรียนระดับการศึกษาพื้นฐานสังกัดจังหวัดปราจีนบุรี 360 คน เลือกจากประชากรโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือวิจัย เป็นแบบวัดมาตรฐานรวมค่า จำนวน 10 แบบวัด มีค่าความสัมพันธ์รายข้อกับทั้งฉบับ ตั้งแต่ .20 ถึง .803 มีค่าความเที่ยง (α) ตั้งแต่ .731 ถึง .899 และยังมีแบบประเมินสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ สถิติสำคัญที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานคือ สถิติทดสอบที การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุอธิบายพฤติกรรมของครูในการสอนนักเรียนให้เป็นคนดี ในพฤติกรรมย่อยได้ร้อยละ 31.2 ถึง 36.4 ในพฤติกรรมรวมได้ร้อยละ 44.5 กลุ่มเสี่ยงในพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี คือ ครูที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และ ครูที่สังกัดพื้นที่การศึกษาเขต 1 จิตลักษณะเด่นที่เป็นปัจจัยปกป้องของกลุ่มเสี่ยง คือ ความเชื่ออำนาจในตน และทัศนคติต่อความเป็นครู การวิจัยยังพบว่า รูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านเกณฑ์การประเมินรายด้านและรวม ร้อยละ 70/75 ผลวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู และครูที่ต้องการพัฒนาตนเอง ในด้านการพัฒนาครูเพื่อสอนนักเรียนให้เป็นคนดี

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, การวิจัยการพัฒนาครู, พฤติกรรมการสอนของครู, การสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี

ABSTRACT

* นิสิตนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
โกศล มีคุณ มหาวิทยาลัยพะเยา
ธารินทร์ รสานนท์ มหาวิทยาลัยพะเยา
วิภาภรณ์ ภู่วัฒนกุล มหาวิทยาลัยพะเยา

The purposes of this research were : to study the casual relationship of teachers' teaching behaviors for enhancing students to be good persons, to study a teachers' at-risk group and protection factors, and to develop an administrative model for the teacher development for enhancing students to be good persons. 360 samples derived from teachers in schools under Prachinburi Educational Service Area Office, selected by multi-stage sampling. The research tools were ten summated rating-scales, with item-total correlation from .20 to .083, reliability (α) from .731 to .899, and still have evaluative questionnaire for the experts. Statistics for testing hypothesis were t-Test, stepwise multiple regression, and structural equation modeling. Results of research were: Casual factors could described teaching behaviors of the teachers to enhance the students to be good persons from 31.2 to 36.4% in sub behaviors and 44.5% in total behaviors. Two teachers' at-risk groups were group of bachelor's degree and group of teachers in schools under Prachinburi Primary Educational Service Area Office 1, whose psychological significant protection factors were internal locus of control and attitude toward teacher profession. The administrative model for the teacher development on enhancing students to be good, rated by the experts, was passed the criteria percent of 70/75. This research was beneficial for the school administrators, educators, teachers and stakeholders to develop teachers' teaching behaviors for enhancing students to be good persons.

Keywords : Administrative model, Teacher developing research, teaching behavior of the teacher, Enhancing students to be good persons.

1. บทนำ

สำหรับประเทศไทย ในระดับชาติ ได้เน้นการพัฒนาหลายด้านครอบคลุมทั้งมิติ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม รัฐบาลสมัยปัจจุบัน โดย นายกรัฐมนตรีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา¹ กำหนดแผนยุทธศาสตร์ภายใต้วิสัยทัศน์ของกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดว่า “ประเทศไทย มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาคน โดยประเด็นสำคัญในยุทธศาสตร์กล่าวถึง การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เพื่อรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว 20 ปี ในแต่ละด้านอย่างเหมาะสม โดยเห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ ที่จะตามมาในอนาคต

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มุ่งพัฒนาให้คนไทยทุกช่วงวัย เป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดีมีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบคลุมรอบด้าน เป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมถึงมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพรวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ พัฒนาเด็กและ

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, นโยบายของคณะรัฐมนตรี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2562),

เยาวชนให้เป็นคนดี ฉลาด รอบรู้ และสามารถเป็นอนาคตของชาติได้ เยาวชนไทยจะรู้จักการพึ่งพาตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีวินัย มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ มีสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ มีทักษะพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ และภาษาต่างประเทศ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง² ขณะที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 6 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข³

ในด้านการเป็นคนดีนั้น พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช⁴ พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย คราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ความว่า “ประการแรก คือการรักษาความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สองคือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความซื่อสัตย์นั้น ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลุกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนา ให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ตั้งประสงค์ คุณธรรมสี่ดังกล่าวก็คือ ข้อปฏิบัติธรรมโดยตรงของคฤหัสถ์ทั้งหลาย ของผู้ครองเรือนทั้งหลาย ที่เรียกว่าฆราวาสธรรม 4 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอน ของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า”

⁴ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปกครองแผ่นดินไทย ด้วยธรรมะ ด้วยการแสดงพระองค์เป็นตัวอย่างโดยตลอด มีพระบรมราโชวาท อันเป็นไปด้วยพระธรรมมาโดยตลอดต่อเนื่องสม่ำเสมอ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 25 กรกฎาคม 2562⁵ ใจความตอนหนึ่งกล่าวว่า ช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ควรปลูกฝังความเป็นคนดี มีวินัย พัฒนาทักษะการเรียนรู้สอดรับกับศตวรรษที่ 21 พัฒนาคนไทยให้มีความพร้อมในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้คนไทยในอนาคตเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีแบบแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคนในทุกมิติตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงวัยให้มีความสมบูรณ์ เป็นคนดี มีวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า “คนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มีขยัน อดออม โอบอ้อมอารี วินัย รักษา ศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่

² สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564), กรุงเทพมหานคร, 2561

³ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2560), มาตรา 6, 2545

⁴ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, หลักธรรมในพระราชทาน, พิมพ์ครั้งที่ 6, (ธรรมกถาปาฐกถา ณ อุโบสถวัดญาณเวศกวัน), ราชกิจจานุเบกษา สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2561

⁵ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, นโยบายของคณะรัฐมนตรี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2562),

ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21⁶ ระดับปฏิบัติการในภูมิภาค ได้มีแนวทางที่สนองนโยบายชาติ ดังที่จังหวัดปราจีนบุรี

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา/แผนปฏิบัติการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามัธยมศึกษา ปราจีนบุรี⁷ ได้แสดงจุดเน้นด้านผู้เรียน มุ่งให้นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญสู่มาตรฐานสากล นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รักความเป็นไทย ห่างไกลยาเสพติด มีคุณลักษณะและทักษะ ทางสังคมที่เหมาะสม นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาเต็มศักยภาพ เป็นรายบุคคล ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

จากนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้หน่วยงานทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงได้มีนโยบายในการพัฒนาครูพันธุ์ใหม่ซึ่งคาดว่าจะทำให้การพัฒนาครูประสบผลสำเร็จและจะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในระยะต่อไป ขณะนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่างเห็นพ้องกันว่า สาเหตุสำคัญน่าจะเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยขาดแคลนครูที่ดีที่มีความรู้ความสามารถ และครูประจำการที่มีอยู่ มีความจำกัดทั้งด้านการจัดการเรียนรู้หลักสูตรและการใช้สื่อเทคโนโลยี

ผู้บริหารการศึกษาในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพของครูที่สะท้อนคุณลักษณะความเป็นครูดีครูเก่ง รูปแบบการพัฒนาและหลักสูตรการพัฒนาที่ผ่านมา มักยังขาดพื้นฐานทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีรูปแบบพัฒนาครู ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งพัฒนาจากพื้นฐานทางวิชาการ การพัฒนาครูที่สามารถสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีเพื่อหวังประสิทธิภาพ และ ประสิทธิผล ต้องทำอย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี จากนั้นจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี โดยทำการศึกษาเป็น 3 ส่วนคือ 1) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี 2) ศึกษากลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องของครูผู้สอนนักเรียนให้เป็นคนดีและ 3) ศึกษารูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี จากประเด็นดังกล่าวจึงเป็นที่มาของ “การศึกษารูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี” ในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษารูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี
- 2.2 เพื่อศึกษากลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องของครูผู้สอนนักเรียนให้เป็นคนดี
- 2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี

3. สมมติฐานการวิจัย

⁶ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, นโยบายสำนักงานคณะกรรมการ, การศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

⁷ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี, แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา/แผนปฏิบัติการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามัธยมศึกษาปราจีนบุรี, (ปราจีนบุรี: กระทรวงศึกษาธิการ, 2558), หน้า 10

3.1 กลุ่มตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ สามารถร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างให้นักเรียนเป็นคนดีได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40

3.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.3 มีครูกลุ่มเสี่ยง ที่มีพฤติกรรมสอนนักเรียนให้เป็นคนดีต่ำกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ และ แต่ละกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยปกป้อง ที่ร่วมกันอธิบายพฤติกรรมสอนนักเรียนให้เป็นคนดี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40

3.4 รูปแบบบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี มีผลประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงจากผู้ทรงคุณวุฒิ แต่ละด้านได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 โดยภาพรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือครูในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 2,195 คน (สำนักงานการศึกษาปราจีนบุรี ปีการศึกษา 2561)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 360 คน เลือกประชากรโดยวิธี Multi-Stage Sampling

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ตัวแปรตาม พฤติกรรมของครูในการสอน/พัฒนาเด็ก และพฤติกรรมของครูในการส่งเสริม/สนับสนุน (Social Support) นักเรียนให้เป็นคนดี

2.2 ตัวแปรเชิงสาเหตุ ประกอบไปด้วย

(1) ปัจจัยด้านสถานการณ์ ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมในโรงเรียน ธรรมชาติของผู้บริหาร และบรรยากาศวัฒนธรรมในโรงเรียน

(2) ปัจจัยด้านจิตลักษณะ ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเป็นครู เหตุผลเชิงจริยธรรม

(3) ปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ได้แก่ ทักษะต่อการสอนจริยธรรมของนักเรียน และความเชื่ออำนาจในตนในการพัฒนาเด็กให้เป็นคนดี

การวิจัยระยะที่ 2

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรของการศึกษา ยังคงเป็นครูผู้สร้างนักเรียนให้เป็นคนดี แต่ในขั้นการประเมินรูปแบบนี้ มีกลุ่มบุคคลสำคัญ เข้ามาเกี่ยวข้องอีกกลุ่มหนึ่งคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประเมินรูปแบบ (5 คน)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

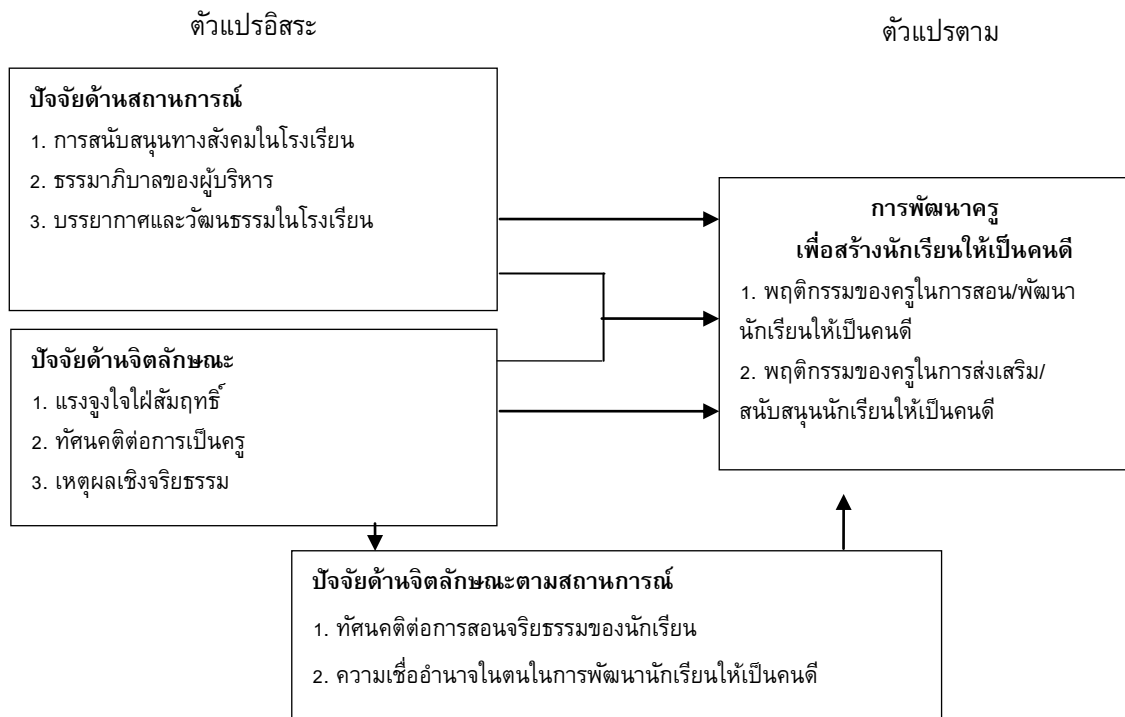
เนื้อหาสาระส่วนนี้คือการสร้างและการประเมินรูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ซึ่งการประเมินมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ

2.1 สิ่งที่เป็นเป้าหมายของการประเมิน คือ รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นจากการวิจัยระยะที่ 1 โดยเพิ่มเติมประสบการณ์จากงานวิจัยก่อนหน้าและข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2 ผลการประเมิน คือ ผลการตรวจสอบตัดสินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีไปปฏิบัติซึ่งประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

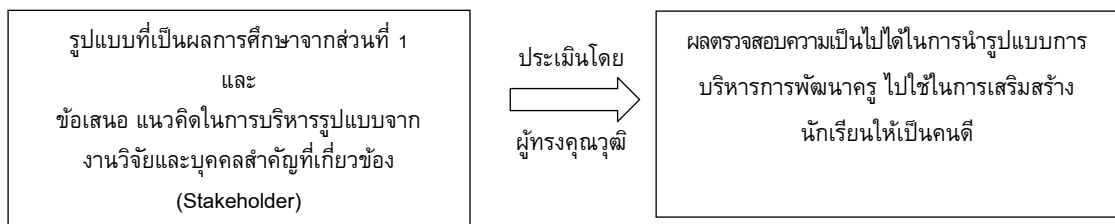
5. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่ 1 การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่ 2 การบริหารรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี

ภาพประกอบที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัยระยะที่ 2

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

6.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร การวิจัยนี้กำหนดให้ประชากร คือครูในจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีจำนวน 2,195 คน (สำนักการศึกษาปราจีนบุรี ปีการศึกษา 2561)

กลุ่มตัวอย่าง การเลือกตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage sampling) โดยขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิ ในขั้นแรก กำหนดขนาดโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ โรงเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม จากนั้นสุ่มครูจากแต่ละโรงเรียน ผลการสุ่มได้โรงเรียน 28 โรงเรียน ครู 360 คน จาก 2 เขตพื้นที่

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สร้างขึ้นตามขอบเขตของนิยามปฏิบัติการของตัวแปรต่างๆ โดยเครื่องมือทั้งหมดเป็นแบบวัดประเภทมาตราประเมินรวมค่า (Summated Rating Scale) มีจำนวน 10 ชุด เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใหม่ 5 ชุด ปรับจากที่มีผู้สร้างไว้ 3 ชุด ใช้แบบวัดที่ผู้อื่นสร้างไว้ 2 ชุด แบบวัดกลุ่มตัวแปรตาม 2 แบบวัด คือ 1) แบบวัดพฤติกรรมของครูในการสอน/พัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี 2) แบบวัดพฤติกรรมของครูในการส่งเสริม/สนับสนุนนักเรียนให้เป็นคนดี แบบวัดกลุ่มตัวแปรอิสระ 3 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบวัดปัจจัยด้านสถานการณ์ ประกอบด้วย 1) แบบวัดการสนับสนุนทางสังคมในโรงเรียน 2) แบบวัดบรรณาธิการของผู้บริหาร 3) แบบวัดบรรยากาศและวัฒนธรรมในโรงเรียน ชุดที่ 2 แบบวัดปัจจัยด้านจิตลักษณะ ประกอบด้วย 1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2) เจตคติต่อการเป็นครู 3) เหตุผลเชิงจริยธรรม ชุดที่ 3 แบบวัดปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วย 1) ทศนคติต่อการสอนจริยธรรมนักเรียนของครู 2) ความเชื่ออำนาจในตนในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี เครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบวัดดังกล่าว มีค่าความสัมพันธรัยข้อกับทั้งฉบับ ตั้งแต่ .20 ถึง .803 มีค่าความเที่ยง (α) ตั้งแต่ .731 ถึง .899

สำหรับเครื่องมือวิจัยส่วนที่ 2 (ช่วงที่ 2) ที่เป็นการประเมินรูปแบบการบริหารโดยผู้ทรงคุณวุฒิสร้างขึ้น และตรวจสอบโดยกรรมการที่ปรึกษา มีองค์ประกอบให้ประเมินตามวงจรเดมมิ่ง (P-D-C-A) ประกอบด้วย 4M รวม 16 องค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบมีมาตราประเมินกำกับ 7 ระดับ ตั้งแต่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ น้อยที่สุด ถึง มีความเหมาะสมเป็นไปได้มากที่สุด (1 ถึง 7 คะแนน)

การรวบรวมข้อมูล ช่วงที่ 1 ผู้วิจัยประสานงานกับเขตพื้นที่ และโรงเรียนที่เป็นเป้าหมายขอความร่วมมือครู (จากที่สุ่มได้) ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแบบสอบถามมากกว่าจำนวนขั้นต่ำที่ต้องการ 10 % (ประมาณ 390 ชุด) ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของการตอบแบบสอบถามเหลือ 360 ชุด กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจึงเป็นครู 360 คน

ในการวิจัยส่วนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิ (5 คน) นำรูปแบบการบริหาร และแบบประเมินไปมอบให้พิจารณาประเมิน และติดต่อขอรับคืนเป็นรายคน จนได้ครบ

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

7.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และ วิเคราะห์ข้อมูลการประเมิน รูปแบบการบริหาร โดยผู้ทรงคุณวุฒิอีกด้วย สถิติที่ใช้คือ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ สถิติค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

7.2 สถิติวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติทดสอบที (t-test) สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น และ สถิติวิเคราะห์รูปแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

8. ผลการวิจัย

สรุปผลการการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัย

1. ผลวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุอธิบาย พฤติกรรมการสอนของครูในการสอน/พัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี และ พฤติกรรมของครูในการส่งเสริม/สนับสนุนนักเรียนให้เป็นคนดี ได้ร้อยละ 36.4 และ 31.2 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์การอธิบายพฤติกรรมรวม พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุอธิบายได้ร้อยละ 44.5 ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญของพฤติกรรม (ย่อยและรวม) คือ ความเชื่ออำนาจในตนในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี, ทักษะติดต่อความเป็นครู, บรรยากาศและวัฒนธรรมในโรงเรียน, และการสนับสนุนทางสังคมในโรงเรียน,

2. ผลการวิเคราะห์รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี พบว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผ่านเกณฑ์ค่าสถิติอย่างน้อย 4 จาก 5 ประการ รูปแบบ (Model) ดังกล่าวอธิบายพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีได้ ร้อยละ 86

3. ผลวิเคราะห์หากกลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้อง ได้พบกลุ่มเสี่ยงในพฤติกรรมของครูในการสอนนักเรียนให้เป็นคนดี จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และกลุ่มครูที่สังกัดโรงเรียนเขต 1 ปัจจัยปกป้องของกลุ่มเสี่ยงพฤติกรรมของครูในการสอนนักเรียนให้เป็นคนดี อธิบายได้ร้อยละ 31.5 ถึง 39.1 ในพฤติกรรมย่อย และ อธิบายได้ร้อยละ 65.5 ในพฤติกรรมรวม ตัวแปรปัจจัยปกป้องที่เด่นในพฤติกรรมดังกล่าวของกลุ่มเสี่ยงคือ บรรยากาศและวัฒนธรรมในโรงเรียน, ความเชื่ออำนาจในตน, ทักษะติดต่อความเป็นครู และการสนับสนุนทางสังคมในโรงเรียน

4. ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี และ ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผลการประเมินรายด้าน มีค่าเฉลี่ยร้อยละตั้งแต่ 31.25 ถึง 32.25 ค่าเฉลี่ยรวมร้อยละเท่ากับ 90.52 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70/75 กล่าวได้ว่า “รูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี” ในความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

9. อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 การวิจัยพบว่าปัจจัยเชิงสาเหตุร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการสอนนักเรียนให้เป็นคนดีได้ ร้อยละ 36.4 และ 31.2 ในพฤติกรรมย่อย ขณะที่อธิบายได้ร้อยละ 44.5 ในพฤติกรรมรวม ผลส่วนนี้ เมื่อ

ตรวจสอบกับสมมุติฐานของการวิจัยข้อที่ 1 ที่กล่าวว่า “กลุ่มตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุสามารถร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40” พบว่าไม่สนับสนุนสมมุติฐานในพฤติกรรมย่อย แต่สนับสนุนสมมุติฐานในพฤติกรรมรวม ที่เป็นเช่นนี้อาจอธิบายได้ว่า ประการแรกอาจยังมีตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญที่ไม่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ทำให้การอธิบายได้ไม่สูงตามที่คาดหมาย อีกประการหนึ่ง พฤติกรรมรวมครอบคลุมมากกว่าพฤติกรรมย่อยรวมทั้งการวัด (ตัวแปรดังกล่าว) ด้วยจำนวนข้อที่มากกว่าทำให้ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุสามารถอธิบายได้สูงกว่า

ในส่วนที่ได้พบว่าตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญของพฤติกรรม (ย่อยและรวม) คือ ความเชื่ออำนาจในตนในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี, ทักษะคิดต่อการเป็นครู, บรรยากาศและวัฒนธรรมในโรงเรียน, และการสนับสนุนทางสังคมในโรงเรียน มีงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่พบบทบาทของตัวแปรเหล่านี้ต่อพฤติกรรมสำคัญของครูหรือบุคคลกลุ่มใกล้เคียง เช่น เกี่ยวกับปัจจัยความเชื่ออำนาจในตน มีผลการศึกษา (วิจัย) ของสุรัช จันท์ส่อง⁸ ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู อมรรัตน์ ห่อพราหม์⁹ ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของข้าราชการครู และศิวกานต์ ริมาชัย¹⁰ ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมพัฒนาตนให้รอบรู้ของข้าราชการครู งานวิจัยเหล่านี้ได้พบความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับจิตลักษณะ หรือพฤติกรรมด้านดีของบุคคลที่ศึกษา

เกี่ยวกับทักษะคิดต่อการเป็นครู มีผลการศึกษา (วิจัย) ของอาภาพรรณ กันคัล้อย¹¹ ที่ศึกษาทัศนคติของครูที่มีต่อบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมและคุณธรรมแก่นักเรียน และวรเทพ เวียงแก¹² ที่ศึกษาทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยดังกล่าวได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมพัฒนาตนด้านจริยธรรมของนักเรียน

⁸ สุรัช จันท์ส่อง, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอบุลาบราธาณี เขต 4, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2550)

⁹ อมรรัตน์ ห่อพราหม์, ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของข้าราชการครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอบุลาบราธาณี, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2559)

¹⁰ ศิวกานต์ ริมาชัย, ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมพัฒนาตนให้รอบรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 2, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยโสธร 2550).

¹¹ อาภาพรรณ กันคัล้อย, ทัศนคติของครูที่มีต่อบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่ นักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางเสาะงจังหวัดสมุทรปราการ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2552)

¹² วรเทพ เวียงแก, ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษาเฉพาะ กรณีอำเภอหนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามองแก่น เขต 5, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2555).

ในด้านของบรรยากาศและวัฒนธรรมในโรงเรียน มิงงานวิจัย มีผลการศึกษา (วิจัย) ของดวงดาว บุญกอง¹³ ที่ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของครู และ จวีวรรณ เอี่ยมพญา¹⁴ ที่ศึกษาบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ซึ่งได้พบบทบาทสำคัญของบรรยากาศและวัฒนธรรมในโรงเรียนที่มีต่อคุณภาพชีวิตหรือการทำงานของครู และ ในด้านการสนับสนุนทางสังคมในโรงเรียน มิงงานวิจัย มีผลการศึกษา (วิจัย) ของ ดวงทอง สังข์แก้ว¹⁵ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ การใช้อำนาจในการควบคุมตนเอง การสนับสนุนทางสังคม กับความเครียด สุนันทา แก้วสุข¹⁶ ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจริยธรรมของนักศึกษาครู ซึ่งได้พบบทบาทสำคัญของการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อความเครียด หรือจริยธรรมของกลุ่มเป้าหมาย

ประเด็นที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบ (Model) ดังกล่าวอธิบายพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีได้ ร้อยละ 86 ผลดังกล่าวสนับสนุนสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า “รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการสอนของครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์” ผลที่พบอธิบายได้ว่า ประการแรก การคัดเลือก และ จัดกลุ่มตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุและพฤติกรรม ยึดตามกรอบทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน คือ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมของ Magnusson & Endler¹⁷ และทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม ของดวงเดือน พันธุมนาวิ¹⁸ ประการที่สอง การประมวลเอกสารได้ทำอย่างกว้างขวางและมีการคัดเลือกตามหลักฐานและเหตุผล ประการที่สาม สถิติวิเคราะห์ SEM มีเทคนิคที่ช่วยให้ปรับโมเดล (รูปแบบ) ที่เหมาะสมได้ง่าย เช่น กรณีการวิเคราะห์ในการวิจัยนี้ก่อนนำตัวแปรเข้าวิเคราะห์ในโมเดลได้พบ ความเป็น Multicollinearity ระหว่างกลุ่มตัวแปร ผู้วิเคราะห์ได้ทำการรวมกลุ่มตัวแปรบางกลุ่ม เป็นกลุ่มตัวแปรรวมทำให้การวิเคราะห์ต่อดำเนินการได้รูปแบบที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit)

ประเด็นที่ 3 ผลวิเคราะห์กลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องพบว่า ปัจจัยปกป้องของกลุ่มเสี่ยงพฤติกรรมของครูในการส่งเสริม/สนับสนุนนักเรียนให้เป็นคนดี อธิบายได้ร้อยละ 31.5 ในครูที่วุฒิการศึกษาระดับ

¹³ ดวงดาว บุญกอง, วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2553

¹⁴ จวีวรรณ เอี่ยมพญา, บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560

¹⁵ ดวงทอง สังข์แก้ว, ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ การใช้อำนาจควบคุมตนเอง การสนับสนุนทางสังคม กับความเครียด : กรณีศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 1, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษา (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2550)

¹⁶ สุนันทา แก้วสุข, ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจริยธรรมของนักศึกษาครู, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550

¹⁷ Magnusson & Endler, The interaction model of anxiety, An empirical test in an Examination situation. *Canadian Journal of Behavioral Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 9(2), 1977, pp 101–107,

¹⁸ ดวงเดือน พันธุมนาวิ, ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทย: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร, 2548)

ปริญญาตรี และร้อยละ 39.1 ในครูที่สังกัดโรงเรียนเขต 1 ปัจจัยปกป้องของกลุ่มเสี่ยงในพฤติกรรมรวม อธิบายได้ร้อยละ 65.5 ในครูที่วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ผลดังกล่าวสนับสนุนสมมุติฐานของการวิจัยข้อที่ 3 ในพฤติกรรมรวม และใกล้เคียงในพฤติกรรมที่ 2 กลุ่มครูวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยสมมุติฐาน การวิจัยข้อที่ 3 กล่าวว่า "มีครูกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมการสอนนักเรียนให้เป็นคนดี ต่ำกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ และแต่ละกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยปกป้อง ที่ร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการสอนนักเรียนให้เป็นคนดี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 " ผลที่พบเช่นนี้ อธิบายได้ว่า อาจเป็นเพราะได้มีการประมวลเอกสารอย่างกว้างขวาง ในกรอบทฤษฎีที่ใช้ใช้เป็นพื้นฐาน และมีการคัดเลือกตัวแปรเพื่อศึกษาอย่างมีหลักฐานและเหตุผลที่เหมาะสม

ประเด็นที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยระยะที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อ สร้างนักเรียนให้เป็นคนดี มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (ผ่านเกณฑ์ 70/75%) ผลวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว สนับสนุน สมมุติฐานของการวิจัยข้อที่ 4 ที่กล่าวว่า "รูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี มีผลการตรวจสอบ (ประเมิน) ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง (จากผู้ทรงคุณวุฒิ) โดยแต่ละด้านได้ คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 โดยภาพรวมต้องได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75"

ผลดังกล่าวอภิปรายได้ว่า ประการแรก รูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ที่เป็นสิ่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินนั้น ได้พัฒนาจากองค์ความรู้ที่นำเชื่อถือ คือ เป็นผลของ การวิจัยในระยะที่ 1 ที่ได้พบปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญของพฤติกรรมการสอนของครู และการตรวจสอบรูปแบบการการพัฒนาครู เพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี ซึ่งได้พบว่า รูปแบบดังกล่าว มีความ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) ในการวิจัยระยะที่ 2 ได้แนวทาง การบริหารรูปแบบการพัฒนาจากงานวิจัยก่อนหน้า เช่น จิราพร เชน หอม¹⁹, สิริพร บุญพา²⁰ ทำให้ได้รูปแบบการบริหารการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาครู ที่ค่อนข้างชัดเจน ครบถ้วน ผู้ทรงคุณวุฒิจึงเห็นด้วยและให้การยอมรับด้วยผลการประเมินค่อนข้างสูง องค์ความรู้ในการวิจัย ระยะที่ 2 ที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ทำให้มีความน่าเชื่อถือและทำให้เกิดความมั่นใจในการ นำไปใช้จริงระดับสูง เพราะการพัฒนาที่มีพื้นฐานทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยนั้นมีโอกาสสำเร็จ สูงกว่าโครงการพัฒนาทั่วไป ที่ดำเนินการโดยขาดพื้นฐานทางวิชาการ ดังที่ Nation et al.²¹ เห็นว่า การ พัฒนาที่ประสบความสำเร็จควรมาจากพื้นฐานทางวิชาการ คือ เป็นองค์ความรู้จากงานวิจัย อย่างไรก็ตาม การประเมินรูปแบบนี้ เป็นการเน้นที่ด้านการบริหาร ยังไม่ได้ลงลึกทางวิชาการ ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาลักษณะ ที่เป็นปัจจัยสำคัญ จิตลักษณะและพฤติกรรมการสอนของครู ความสำเร็จทางวิชาการของรูปแบบการบริหาร การพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี จึงต้องขึ้นกับสิ่งดังกล่าว เหล่านั้นด้วย

10. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ และการทำวิจัยต่อไปดังต่อไปนี้

¹⁹ จิราพร เชนหอม, การบริหารรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของนักเรียนการศึกษานอกโรงเรียน, วิทยานิพนธ์การศึกษาคุษุภบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา, (กรุงเทพมหานคร 2562).

²⁰ สิริพร บุญพา, การบริหารรูปแบบการพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ การศึกษาคุษุภบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยพะเยา 2562).

²¹ Nation, M., Crusto, C., Wandersman, A., Kumpfer, K. L., Seybolt, D., Morrissey-Kane, E., & Davino, K. **What works in prevention: Principles of effective prevention programs.** American Psychologist, 58, 2003. pp. 449–456. doi:10.1037/0003-066X.58.6-7.449

10.1 ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

(1) เครื่องมือที่สร้างขึ้นในการวิจัยนี้ ได้สร้างตามหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด ทำให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพดี ผู้เกี่ยวข้อง หรือนักวิจัยอาจนำไปใช้ได้กับกลุ่มที่คล้ายกับกลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยนี้

(2) ผู้บริหารระดับโรงเรียนหรือ หรือระดับเขตพื้นที่การศึกษา สามารถใช้รูปแบบการบริหารการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี พัฒนาครูภายใต้สังกัดได้

(3) สำหรับผู้บริหาร การพัฒนาครูอย่างเร่งด่วน หรือกรณีที่มีทรัพยากรจำกัดอาจเลือกดำเนินการกับกลุ่มเสี่ยงได้ ซึ่งที่พบในการวิจัยนี้ คือ กลุ่มครูที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีพฤติกรรมน้อยกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี และครูที่สังกัดโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 (ปราจีนบุรี) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยปกป้องตามที่ได้พบในการวิจัยนี้ก่อน แล้วจึงพัฒนาทักษะ (การสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี)

(4) ครูผู้สอนสามารถใช้อรรถความรู้จากการวิจัยนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจและใช้เป็นแนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี

10.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

(1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี พบว่าปัจจัยเชิงสาเหตุอธิบายพฤติกรรมรวมได้ร้อยละ 44.5 ขณะที่อธิบายพฤติกรรมย่อยได้ร้อยละ 31.2 –36.4 แม้การอธิบายพฤติกรรมรวมจะสูงกว่าร้อยละ 40 ตามที่คาดหมายไว้ แต่พฤติกรรมย่อยยังทำนายได้น้อย จึงคิดว่ายังมีตัวแปรสำคัญที่น่าจะนำมาศึกษาเพิ่มเพื่อพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์ขึ้นได้อีก อาจทำการวิจัยในประเด็นเดียวกันนี้ แต่มีการศึกษารรณกรรมและเลือกตัวแปรที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

(2) เมื่อการวิจัยครั้งนี้ได้พบปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญของพฤติกรรมครูดังกล่าว อาจทำการวิจัยเพื่อพัฒนาต้นแบบการการพัฒนาพฤติกรรมของครูในการสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี โดยทำการวิจัยเชิงทดลอง

(3) ผู้บริหารสถานศึกษาอาจใช้รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีนี้ ทำเป็นการวิจัยและประเมินผลการพัฒนา ซึ่งจะเป็นงานวิจัยในภารกิจ (กิจการนักเรียน) ของระดับผู้บริหารได้

11. เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่

2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ. 2560. มาตรา 6, 2545

จิราพร เซ็นหอม. การบริหารรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของนักเรียนการศึกษาออกโรงเรียน.

วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา. กรุงเทพมหานคร, 2562

ฉวีวรรณ เอี่ยมพญา. บรรยาการองค์การที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา

การบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560

- ดวงดาว บุญกอง. **วัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน**
ฝักอาชีพรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2553
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมสำหรับคนไทย: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.**สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร, 2548
- ดวงทอง สังข์แก้ว. **ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ การใช้อำนาจควบคุมตนเอง การสนับสนุนทาง**
สังคมกับความเครียด: กรณีศึกษาคณะครุศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สุพรรณบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. **หลักธรรมในพระราชอา. พิมพ์ครั้งที่ 6. (ธรรมกถา**
ปาฐกถา ณ อุโบสถวัดญาณเวศกวัน). ราชกิจจานุเบกษา สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2561
- วรเทพ เวียงแก. **ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษาเฉพาะ กรณีอำเภอ**
หนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2555
- ศิวกานต์ ธิมาชัย. **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการพัฒนาให้รอบรู้ของข้าราชการ**
ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยโสธร, 2550
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี. **แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา/แผนปฏิบัติการ**
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี. ปราชญ์บุรี: กระทรวงศึกษาธิการ, 2558
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **นโยบายสำนักงานคณะกรรมการ. การศึกษาขั้นพื้นฐาน**
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2562
- สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-**
2564). กรุงเทพมหานคร, 2561
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. **นโยบายของคณะรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2562**
- สิริพร บุญพา. **การบริหารรูปแบบการพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์**
การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยพะเยา, 2562
- สุนันทา แก้วสุข. **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจริยธรรมของนักศึกษาครู. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550
- สุรัช จันท์ส่อง. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูสังกัด**
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุบลราชธานี เขต 4. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2550
- อมรรัตน์ ห่อพารม. **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของข้าราชการครู สังกัด**
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2559

อาภาพรรณ กันค้อย. **ทัศนคติของครูที่มีต่อบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมและคุณธรรม
ให้แก่นักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางเสาธงจังหวัดสมุทรปราการ,
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552**

Magnusson & Endler. The interaction model of anxiety, An empirical test in an Examination
situation. **Canadian Journal of Behavioral Science/Revue canadienne des sciences du
comportment**, 9(2), 1977, pp 101–107,

Nation, M., Crusto, C., Wandersman, A., Kumpfer, K. L., Seybolt, D., Morrissey-Kane, E., & Davino, K.
What works in prevention: Principles of effective prevention programs. American
Psychologist, 58, 2003. Pp. 449–456. doi:10.1037/0003-066X.58.6-7.449

ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนตำบลย่านยาว
อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

BELIEFS AND RITUAL RELATED TO THE SHRINES IN YANYAO
COMMUNITY, SAMCHUCK DISTRICT, SUPHANURI PROVINCE

นันทยา คงประพันธ์*

Nuntaya Kongprapun

สุภาวดี เผือกพัก**

Supawadee Pheukfuk

พรทิพย์ ช่วยเพล***

Phornthip Chuayphen

Received: 2020-04-29

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) มีการเก็บข้อมูลโดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก และบันทึกภาพ ซึ่งนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าชุมชนมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อของประชาชนชุมชนย่านยาว ซึ่งประชาชนในชุมชนย่านยาวเชื่อว่าศาลเจ้าชุมชน สามารถดลบันดาลในสิ่งที่พวกเขาปรารถนาในด้านต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ เช่น อาชีพ การศึกษา โชคลาภ สภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม และโรคภัยไข้เจ็บ ฯลฯ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าคือ พิธีกรรมขึ้นศาลประจำปี โดยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพราะประชาชนเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมต่อศาลเจ้าอย่างถูกวิธีนั้น เจ้าพ่อหรือเทวดาที่สถิตย์อยู่ที่ศาลเจ้าสามารถดลบันดาลให้พวกเขาประสบความสำเร็จได้ ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ ศาลเจ้าชุมชนสะท้อนถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนย่านยาวในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งผู้วิจัยถือว่าการมีอยู่ของศาลเจ้าสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อที่เข้มแข็งของคนในชุมชนย่านยาว บรรพบุรุษ

* อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

** อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

*** อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ได้ใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัยและความสงบสุขมากขึ้น อันจะนำไปสู่การก่อกันนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดต่อไปสำหรับคนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พิธีกรรม, ศาลเจ้า

ABSTRACT

The objectives of this research was to study beliefs and ritual related to the shrines in Yanyao community, Samchuck District, Suphanburi Province. This qualitative research. The data collection was conducted through the observation, in-depth interviews, and photographic illustrations. The results of this study were presented using a descriptive analysis.

Research results are as follows. A relationship was found between the shrines and the belief system of Yanyao residents. These residents believed that the shrines could grant them whatsoever they desired, including, careers, education, good fortune, climate, environment and unhealthiness etc. All of these beliefs were instantiated in rites involving the shrines. Annual court ritual. These rites have been practiced over a long duration since the time of the ancestors. The residents believe that correctly conducting rites in which respect is paid to the shrine will result in Yanyao granting success to them. Beliefs and rites seen at the shrine reflect the lifeways and well-being of Yanyao residents in various aspects: social, culture, economy and environment. In addition, it was found that the beliefs and rites of Yanyao devotees influenced society in various ways through promoting community harmony and help each other. The researcher considers that the existence of the community is the strong beliefs of Yanyao residents. The ancestors used rituals as tools to teach their children. Make the community more disciplined and peaceful. Which will lead to conservation, restoration and succession for future generations.

Keywords : Beliefs, Rites, The shrines

1. บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษา การแพทย์ - สาธารณสุข และวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 นั้น แต่มีสิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ควบคู่ไปกับสังคมไทยโดยไม่เปลี่ยนแปลง คือ ความเชื่อของคนในสังคมไทย แม้ว่าจะมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ มากเพียงใด

รูปแบบของความเชื่อของคนในสังคมไทย จึงมีหลายรูปแบบ เช่น ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องโชคลาง เวทมนตร์ ความเชื่อในเรื่องผีสิง เทวดา ภูต ผี ปีศาจ ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง และความเชื่อในพลังอำนาจของไสยศาสตร์ เป็นต้น ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดของคนใน

สังคมและถ่ายทอดสิ่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้คนในสังคมไทยเกิดความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าสิ่งเหล่านั้นจะช่วยดลบันดาลให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ได้¹

ประชาชนในชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอีกชุมชนที่มีความเชื่อในเรื่องการประกอบพิธีกรรมต่อศาลเจ้า ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมขึ้นศาลเจ้าจะถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปี คือตรงกับเดือน 6 ของทุกปี ศาลเจ้า เป็นสถานที่ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจตามที่ประชาชนศรัทธา การใช้ศาลเจ้าในการขอพร การเสี่ยงทาย หรือการที่ประชาชนใช้ศาลเจ้าชุมชนในการรักษาโรคมะเร็งใช้เจ็บทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทว่าปัจจุบันตำบลย่านยาวมีศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน แต่มีเพียง 4 ศาลเจ้าที่มีการประกอบพิธีกรรมขึ้นศาลเจ้าประจำปี โดยประชาชนในชุมชนย่านยาวจะเข้าร่วมพิธีกรรมเป็นประจำทุกปี รวมถึงประชาชนย้ายถิ่นฐานหรือไปทำงานไกลบ้าน เมื่อถึงวันประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องเดินทางกลับมาบ้านเพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมด้วย เพราะยังมีความเชื่อและความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพบูชาที่ส่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในการประกอบพิธีกรรมศาลเจ้านั้น ก่อให้เกิดความสามัคคีและมีน้ำใจอันหนึ่งอันเดียวกันในการจัดพิธีกรรม ศาลเจ้าของคนในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าศาลเจ้า เป็นสถานที่ผูกสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การทำความรู้จักกับเพื่อนบ้านใหม่ ถามสารทุกข์สุกดิบ เจรจาธุรกิจหรือแนะนำอาชีพ เป็นต้น

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรให้กับชุมชนตำบลย่านยาวในการประกอบพิธีกรรมของศาลเจ้าชุมชนมิให้สูญหาย นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางสำหรับศาลเจ้าในการบริหารจัดการให้คงอยู่ในชุมชนต่อไปและเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของศาลเจ้า อันจะนำไปสู่การกนอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบทอดต่อไปสำหรับคนรุ่นหลัง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีขอบเขตของการวิจัย 4 ด้านดังนี้

3.1 ด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 27 คน โดยคณะผู้วิจัยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางพิธีกรรมและศาสนา ข้าราชการที่ทำงานตำบลย่านยาว ประชาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรมขึ้นศาลเจ้า และประชาชนที่เคยบนบานต่อศาลเจ้า

¹ ยุทธนา กิจสุภี, วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2559

3.2 ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ ความเชื่อ และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของความเชื่อในด้านต่างๆ ที่มีต่อศาลเจ้าชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

3.3 ด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

3.4 ด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึงวันที่ 30 กรกฎาคม 2562

4. วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 27 คน โดยคณะผู้วิจัยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

- (1) ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน (4 หมู่บ้าน)
- (2) ผู้นำทางพิธีกรรมและศาสนา ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 2 รูป ร่างทรง จำนวน 4 คน และพี่เลี้ยง จำนวน 4 คน
- (3) ข้าราชการที่ทำงานตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 5 คน
- (4) ประชาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรมขึ้นศาลเจ้า จำนวน 5 คน
- (5) ประชาชนที่เคยบนบานต่อศาลเจ้า จำนวน 5 คน

4.2 การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบเชิงคุณภาพ โดยวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อ่านข้อมูล และทักท้วงหรือเสนอแนะข้อมูลต่างๆ ที่ได้รวบรวมมา ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยเก็บข้อมูลในประเด็นเดียวกันจากคนหลายกลุ่ม ทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรมขึ้นศาล ประชาชนที่เคยบนบานต่อศาลเจ้า เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลตรงกันหรือไม่ ได้แก่ ก่อนลงภาคสนามจะทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และในช่วงระหว่างการลงภาคสนาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการเชิงพรรณนา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ ไปพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูลทีละขั้นตอนจากการศึกษาทุกครั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีมาวิเคราะห์และตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำการจำแนกและจัดระบบข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้อ่านและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและ

ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์จากทัศนะของผู้ถูกวิจัย หาความสัมพันธ์ของข้อมูล แยกแยะเงื่อนไขเพื่ออธิบายสาเหตุความสัมพันธ์ รวมทั้งเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา

6. ผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานของศาลเจ้าชุมชน

ชุมชนตำบลย่านยาว ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านแต่มีเพียง 4 หมู่บ้านที่ยังมีพิธีกรรมขึ้นศาลสืบทอดประเพณีในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ศาลเจ้าหมู่ที่ 3 ศาลตาปู่ซัง ศาลเจ้าหมู่ที่ 4 ศาลพ่อท่งแค ศาลเจ้าหมู่ที่ 6 ศาลพ่อปู่จัน และศาลเจ้าหมู่ที่ 8 ศาลพ่อปู่เสื่อ ศาลเจ้าพ่อถือว่าเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน ตามที่ชาวบ้านศรัทธา การใช้ศาลเจ้าในการขอพร การเสี่ยงทาย หรือการที่ชาวบ้านใช้ศาลเจ้าชุมชนในการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งแต่ละศาลเจ้ามีข้อมูลพื้นฐานดังนี้

ศาลตาปู่ซัง ตั้งอยู่ในซอยติดถนนสายหลักของหมู่บ้าน สาย 340 สุพรรณบุรี-ชัยนาท ประมาณ 600 เมตร การเดินทางไปศาลเจ้าสะดวกเนื่องจากมีถนนลาดปูนซีเมนต์ตัดผ่าน ซึ่งชาวบ้านจะเรียกบริเวณดังกล่าวว่า “ชุมชนวังหิน” และศาลเจ้าอยู่ตรงข้ามกับวัดวังหิน (ดังภาพ 1)

ภาพประกอบที่ 1 ศาลตาปู่ซัง (หมู่ที่3) ศาลพ่อท่งแค ตั้งอยู่บริเวณทางหลวงชนบทสุพรรณบุรี (สพ 3057) ใกล้กับโรงเรียนศรีรัตนวิทยาฝั่งด้านซ้ายมือ และติดกับตำบลบ้านสระ การเดินทางไปศาลเจ้าสะดวกเนื่องจากมีถนนลาดยางมะตอยตัดผ่าน

ภาพประกอบที่ 2 ศาลพ่อทุ่งแค (หมู่ที่ 4) ศาลพ่อปู่จัน ตั้งอยู่บริเวณทางหลวงสาย 340 สุพรรณบุรี-ชัยนาท ตรงกันข้ามกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี การเดินทางไปศาลเจ้าสะดวกเนื่องจากมีถนนลาดยางตัดผ่าน

ภาพประกอบที่ 3 ศาลพ่อปู่จัน (หมู่ที่ 6) ศาลพ่อปู่เสื่อ ตั้งอยู่บริเวณทางหลวงชนบทสุพรรณบุรี (สพ 3057) ตรงกันข้ามกับโรงงานน้ำตาล การเดินทางไปศาลเจ้าสะดวกเนื่องจากมีลาดปูนซีเมนต์ตัดผ่านตัดผ่าน

ภาพประกอบที่ 4 ศาลพ่อปู่เสื่อ (หมู่ที่ 8)

ตำนานความเชื่อและความเป็นมาของศาลเจ้าแต่ละหมู่บ้าน

ศาลเจ้าของแต่ละหมู่บ้านนั้น เกิดขึ้นมานานตั้งแต่อดีต บางคนพบว่าเมื่อเกิดมาก็มีศาลเจ้าที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายนับถือมาและประกอบพิธีตามบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี โดยมีร่างทรงเป็นเสมือนตัวแทนของเจ้าที่ประจำศาล ที่จะมีการสับเปลี่ยนผู้เป็นร่างทรงไปตามกาลเวลา ชาวบ้านเชื่อกันว่าเจ้าพ่อจะเป็นผู้ที่หาร่างทรงเอง และการหาร่างทรงมิใช่ง่าย จะเกิดจากการแสดงอิทธิฤทธิ์ให้เห็นทำให้ชาวบ้านเชื่อถือศรัทธาต่อเจ้าพ่อร่างทรง นับถือสืบทอดกันต่อมารุ่นสู่รุ่น สามารถแบ่งความเชื่อออกเป็น 3 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านสังคม สามารถแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ดังนี้ คือ 1) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชุมชน ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเจ้าพ่อต้องการให้ลูกหลานมีความรักใคร่ปรองดองกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไม่ชอบให้เกิดการทะเลาะวิวาท การแก่งแย่งมรดกกัน หากใครทำให้เกิดการแตกแยกสามัคคีก็จะต้องมีอัน

เป็นไป ถ้าชุมชนมีความสามัคคีกัน จะทำให้สังคมมีความสุข 2) การเคารพผู้อาวุโส การมีสัมมาคารวะ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าลูกหลานจะต้องให้เกียรติผู้ใหญ่ เชื้อพียงและทำตามที่ผู้อาวุโสบอกแล้วจะเกิดผลในทางที่ดีต่อวิถีชีวิต และ 3) ครอบครัว ชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากครอบครัวของใครจะทำกิจกรรมใดจะต้องขออนุญาตเจ้าพ่อก่อน เพราะถือว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญที่สุด เมื่อบอกแล้วท่านจะดลบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ นั้นที่ประสบผลสำเร็จ

ด้านวัฒนธรรม สามารถแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ดังนี้ คือ 1) ประเพณีของท้องถิ่น ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของตำบลย่านยาวจะมีการบอกกล่าวต่อศาลเจ้าที่นับถือในชุมชน เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ 2) การบนบาน เชื่อว่าศาลเจ้าเจ้าพ่อมีอำนาจ มีอิทธิฤทธิ์ เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ หรือหาสาเหตุของเรื่องนั้นนั้นไม่พบก็จะหันมาพึ่งท่านด้วยการบนบาน รวมทั้งการอ้อนวอนให้ท่านช่วยบันดาลในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ลักษณะของการบนบานต่อศาลเจ้าในชุมชนจะเป็นการบนบานเมื่อมีความเดือดร้อนทุกข์ใจหรือขอพร และ 3) การแก้บน เมื่อชาวบ้านได้สิ่งที่ตนเองปรารถนาจากการบนบานแล้วจะต้องทำการแก้บน เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณ

ด้านเศรษฐกิจ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ดังนี้ คือ 1) อาชีพเกษตรกร ถือว่าเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านตำบลย่านยาว เป็นอาชีพที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ชาวบ้านเชื่อว่าศาลเจ้าที่ชุมชนนับถือมีอำนาจที่จะช่วยดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล จึงพยายามทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าพ่อเกิดความพอใจ ส่งผลต่อรายได้และระบบเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น 2) อาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพค้าขายเชื่อว่าศาลเจ้ามีอำนาจดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้ เมื่อตนจะทำการค้าขายหรือรับจ้างสิ่งใด จึงมักจะอ้อนวอนขอให้ตนมีรายได้กำไรและโชคดีในการค้า ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในครัวเรือนที่ดีขึ้น

ด้านสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านมีความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อเป็นบุคคลผู้ที่มีอำนาจและฤทธิ์เดช จึงไม่มีใครกล้าที่จะทำสิ่งใดที่ทำให้ท่านโกรธ และยึดถือกันว่าสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าของชุมชนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงไม่มีผู้ใดกล้าที่จะเข้าไปบุกรุกบริเวณศาลเจ้า ส่งผลดีต่อการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนของตนเอง

พิธีกรรมการขึ้นศาลเจ้า

พิธีกรรมการขึ้นศาลเจ้า จะต้องมียอดประกอบของพิธีกรรม 3 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านบุคคล ประกอบด้วย 1) ร่างทรง หมายถึง คนที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางเชิญเจ้าพ่อมาเข้าร่วมทั้งหมด 4 หมู่บ้าน 2) ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม หมายถึง ประชาชนที่อาศัยในตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสามชุก ทั้งเพศชายและเพศหญิง และทุกช่วงวัย 3) พี่เลี้ยง หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนดูแลและปรนนิบัติเจ้าพ่อเวลามาประทับเข้าร่วมร่างทรงเพื่อประกอบพิธีกรรม 4) พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์มาประกอบพิธีสวดมนต์และรับภัตตาหาร เพื่อเป็นสิริมงคลกับศาลเจ้าและเสริมบารมี บุญกุศลเกิดกับคนที่มาร่วมในพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความสามัคคีความเข้าใจกันร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ 5) กรรมการศาลเจ้า หมายถึง ผู้อาวุโสที่ทำหน้าที่ดูแลสถานที่ ดูแลเงินที่ชาวบ้านนำทำบุญกับศาลเจ้า อำนาจความสะดวกกับชาวบ้านในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามประเพณีการประกอบพิธีกรรมศาลเจ้า

ด้านเวลาและสถานที่ ซึ่งพิธีกรรมการขึ้นศาลเจ้าจะนิยมจัดขึ้นช่วงเช้าตามกำหนดวันของแต่ละศาลเจ้าของหมู่บ้าน และสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมจะแตกต่างกันไปตามศาลเจ้า

ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม โดยสิ่งที่จะเตรียมก่อนวันงาน ได้แก่ ฉัตรบายศรี และธง จะต้องตรวจสอบว่าชำรุดหรือไม่ ถ้าเกิดชำรุดควรเปลี่ยนก่อนวันขึ้นศาล รวมทั้งทำความสะอาดศาลและของบนศาลพอบู ส่วนผู้หญิงจะมีหน้าที่จัดเตรียมของขึ้นศาล ประกอบด้วย หัวหมูต้ม ไก่ต้ม เหล้าขาว ขนมต้มแดงต้มขาว ข้าวสวย ไข่ต้ม ผลไม้ พวงมาลัย หมากพลู ฯลฯ

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการขึ้นศาลเจ้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การทำบุญช่วงเช้าที่ศาลเจ้า จัดขึ้นช่วงเช้าก่อนพิธีการขึ้นศาลของเจ้าพ่อเพื่อเป็นสิริมงคลเสริมบารมี ซึ่งถือว่าเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ของชุมชน

2. พิธีกรรมการขึ้นศาลเจ้าพ่อของชุมชนตำบลยานยาว มีกำหนดให้จัดขึ้นประจำปี จัดขึ้นเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีที่ช่วยลูกหลานที่ช่วยดูแลลูกหลานให้มีความสุขในปีที่ผ่านมา เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตในปีต่อไป

หมู่ที่ 3 จัดพิธีกรรมขึ้นศาลประจำคือ เดือน 5 ขึ้น 5 ค่ำ

หมู่ที่ 4 จัดพิธีกรรมขึ้นศาลประจำคือ เดือน 5 ขึ้น 11 ค่ำ

หมู่ที่ 6 จัดพิธีกรรมขึ้นศาลประจำคือ เดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำ

หมู่ที่ 8 จัดพิธีกรรมขึ้นศาลประจำคือ เดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำ

เมื่อถึงวันที่กำหนดในการจัดพิธี ชาวบ้านทุกคนจะนำเครื่องสักการะตามประเพณีมารวมกันประกอบด้วยอาหารคาวหวานเพื่อนำมาประกอบพิธีทำบุญตอนเช้าที่ศาลเจ้า เมื่อพิธีทำบุญเมื่อประกอบพิธีการเสร็จก็จะรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อให้พูดคุยไต่ถามทุกเรื่อง เรื่องการทำมาหากิน ความเป็นอยู่ อาชีพ ฯลฯ หลังจากรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะประกอบพิธีการขึ้นศาลของเจ้าพ่อ ชาวบ้านจะนำเครื่องสักการะมาวางไว้บริเวณที่กรรมการศาลเจ้าได้เตรียมไว้ให้ โดยที่ร่างทรงของเจ้าพ่อ ทำพิธีประทับทรง โดยมีพี่เลี้ยงคอยช่วยอยู่ใกล้ๆ หลังจากเจ้าพ่อได้ประทับที่ร่างทรงเรียบร้อยแล้วก็จะขึ้นบนศาลและบอกให้ลูกหลานจุดธูปเพื่อบอกกล่าวกับเจ้าพ่อและครูบาอาจารย์ของเจ้าพ่อ ชาวบ้านจุดธูปเสร็จนั่งชมบารมีเจ้าพ่อ เจ้าพ่อให้อโวาทสั่งสอนลูกหลานพอได้เวลาธูปใกล้หมดก็จะบอกให้ลูกหลานเจ้าพ่อนำเครื่องสักการะแห่วนรอบศาลเจ้าตามประเพณีสามารถรอบ เมื่อวนครบสามารถรอบก็จะนำเครื่องสักการะมาวางไว้ที่เดิมเพื่อลาเครื่องสักการะกลับไปบ้านเพื่อให้ลูกหลานได้กิน จะมีบางส่วนที่จะนำไปวางไว้ใต้ต้นโพธิ์ต้นใหญ่ประจำศาลเจ้าของชุมชนนั้นๆ โดยจะนำเหล้าขาวไปใส่ไหเพื่อไว้ให้ชาวบ้านดื่มเป็นยา พวงมาลัยนำไปแขวนไว้ที่ศาลเจ้า ไก่ หมู ผลไม้ ขนมต้มแดงต้มขาว บุหรี่จะนำไปไว้ที่ใต้ต้นโพธิ์บ้างนำไปรับประทานบ้าง ส่วนไม้ดอกหักตามจำนวนสมาชิกนำไปไว้ที่ศาล ชาวบ้านบางคนได้ขึ้นไปให้เจ้าพ่อเพื่อให้ท่านให้พร บางคนนำเงินไปถวายให้ท่านเพื่อทำบุญกับเจ้าพ่อเอาไว้ซ่อมแซมศาลเจ้า จัดซื้ออุปกรณ์ต่างๆที่ชำรุดเพื่อนำมาใช้ในงานปีของเจ้าพ่อในปีต่อไป

ภาพประกอบที่ 5 ทำความสะอาดศาลเจ้า

ภาพประกอบที่ 6 จัดเตรียมภัตตาหาร

ภาพประกอบที่ 7 นำเครื่องสักการะแหวนรอบศาลเจ้า

ภาพประกอบที่ 8 เครื่องสักการะศาลเจ้า

7. สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนตำบลย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อศาลเจ้าของชุมชน เป็นความเชื่อที่มีพื้นฐานมาจากความศรัทธา เชื่อว่ามีอิทธิพลเหนือมนุษย์ สามารถดลบันดาลให้สิ่งต่างๆ เป็นไปได้ตามความประสงค์ ซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาในระดับชาวบ้าน โดยการแสดงออกมาเป็นแบบแผนพฤติกรรมและความประพฤติที่ได้เรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และถ่ายทอดสืบต่อกันมาในสังคมจนกลายเป็นมรดกของสังคม เช่นเดียวกับการศึกษาของสุทัศน์ คล้ายสุวรรณ (2556)² พบว่า การบวงสรวงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในจังหวัดเชียงรายอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ช่วยเยียวยาความเจ็บป่วยทางใจ และส่งเสริมกำลังใจให้แก่ประชาชนและชุมชน ให้มีความสมัครสมานสามัคคีกัน สร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สร้างความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพหรือประกอบกิจการต่างๆ โดยมีการประกอบพิธีกรรมเป็นตัวเชื่อมให้คนในสังคมร่วมมือร่วมใจกัน มีความสามัคคีกัน ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่งผลให้สังคมเข้มแข็งและมีความสุข

ความเชื่อของคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมมีความเชื่อและเลื่อมใสต่อเจ้าพ่อที่ศาลของชุมชน โดยเดินทางมาเข้าร่วมในพิธีกรรมทุกปีโดยมิขาดแล้วนั้น คนที่เข้าร่วมพิธีเองยังได้ถ่ายทอดความเชื่อกับลูกหลานของตนเองกลุ่มผู้อาวุโสจะกล่าวถึงอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าของชุมชนที่สามารถดลบันดาลให้ชาวบ้านมีอันเป็นไปทั้งด้านดีและร้ายพร้อมทั้งเป็นการเตือนย้ำกฎเกณฑ์ ที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับความเชื่อในการบูชาเจ้าแม่จุงอางของอภิวัดณ์ สุธรรมดี (2559)³ พบว่า บทบาทหลักของความเชื่อและพิธีกรรมบูชาเจ้าแม่จุงอางที่มีต่อคนเมืองคือบทบาทในการตอบสนองเรื่องทางโลกที่สัมพันธ์กับวัตถุนิยม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค้าขาย สุขภาพ ความรัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “โชคลาภ” และยิ่งพบว่าความเชื่อดั้งเดิมที่

² สุทัศน์ คล้ายสุวรรณ. การศึกษาคำบวงสรวงในประเพณีและพิธีกรรมทางล้านนาที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดเชียงราย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี 7 (13).2556

³ อภิวัดณ์ สุธรรมดี. การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมบูชาเจ้าแม่จุงอางเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. 10(2).2559

เป็นจุดร่วมเดียวกันคือความเชื่อเรื่องการบูชาเทพเทวดา ภูตผีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าที่เจ้าทาง ผีสัมภเวสี ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ดังความเชื่อที่ได้ถูกกำหนดไว้เป็นสิ่งสูงสุดที่ชาวบ้านจะต้องเคารพบูชา โดยความเชื่อนี้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และแทรกอยู่ในทุกตัวของประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชน อาทิวัดอัลซารีย์ มูเก็ม (2559)⁴ เช่นเดียวกับกับชุมชนตำบลย่านยาวเองยังคงมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นว่าประเพณีเกิดจากการเลียนแบบบรรพบุรุษ จะประกอบพิธีกรรมโดยไม่มีเหตุผล และประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าส่งผลให้เยาวชนเกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

ชาวบ้านตำบลย่านยาวได้ยึดถือศาลเจ้าชุมชน เครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นขวัญกำลังใจ เชื่อกันว่าหากปฏิบัติตามความเชื่อที่มีการสืบทอดกันมาเป็นประจำแล้ว จะทำสิ่งใดก็ตามจะทำให้ประสบผลสำเร็จและได้ตามที่ตนเอง ส่วนความเชื่อที่ว่าเจ้าพ่อที่ศาลเจ้าของชุมชนสามารถดลบันดาลให้ดีหรือร้ายได้ ชาวบ้านจึงไม่มีใครกล้าที่จะลบหลู่หรือกระทำการที่สร้างความไม่พอใจให้กับเจ้าพ่อ ซึ่งการซึมซับนี้จะได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าของสมาชิกในสังคม ตั้งแต่เป็นทารกจนตลอดชีวิต สุภาภรณ์ แซ่ลิ่ม และชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2560)⁵ การบวชนาน และการแก้บนเจ้าพ่อที่ศาลเจ้าของชุมชน เมื่อมีเหตุการณ์และเรื่องที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ก็จะมาพึ่งพำกับการบวชนาน รวมทั้งการอ้อนวอนให้ท่านช่วยบันดาลในสิ่งที่ตนเองปรารถนา เช่นเดียวกับการบวชนานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น เช่นเจ้าแม่ นมสาว พิทักษ์ ศิริวงศ์ ขวัญทิวา ผิวผาด และกุลธรีรา อุดมพงศ์วัฒนา (2555)⁶ ผู้บวชนานมีความเชื่อกับการบวชนานมากเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือหรือปรารถนาสิ่งที่ตนอยากประสบผลสำเร็จ ผู้ที่มาบวชนานจะไปบวชนานกับศาลเจ้าแม่ นมสาวให้ช่วยเหลือ ซึ่งเรื่องนี้นิยมบวชนานส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการทำมาหากินได้คล่อง การสอบเข้าเรียนต่อและเข้าทำงาน การขอให้หายจากอาการเจ็บป่วย การขอให้พบสิ่งของที่หายไป การขอให้เดินทางปลอดภัย ลักษณะของการบวชนานต่อเจ้าพ่อที่ศาลเจ้าคือการบวชนานเมื่อมีความเดือดร้อนหรือมาขอพรก็จะมาจุดธูปที่ศาลแล้วบอกต่อเจ้าพ่อถึงความต้องการของตนในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน การทำงาน การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง การบวชนานนี้ชาวบ้านที่มีความศรัทธาต่อเจ้าพ่อจะบวชนานด้วยตนเอง เมื่อชาวบ้านที่ได้บวชนานต่อเจ้าพ่อที่ศาลเจ้าของชุมชน แล้วได้รับในสิ่งที่ตนเองต้องการจะนำสิ่งของตามที่ตนเองได้บวชนานไว้มาแก้บน โดยการแก้บนสามารถแก้ได้ช่วงเช้าหรือก่อนเพลแก้ได้ทุกวันยกเว้นวันพระเชื่อกันว่าในวันพระไม่สามารถแก้บนได้ ถ้าผู้ใดได้บวชนานเป็นหมูหรือไก่ จะต้องต้มสุกและล้างเครื่องในให้สะอาดก่อนแล้วจึงนำมาถวาย บางคนแก้บนด้วยผลไม้ น้ำผลไม้ พวงมาลัย ภาพยนตร์ ลิเก หนังสติ๊ก ร้าวงย่อนยุค กลองยาว เครื่องดนตรีต่าง ๆ ตามที่บนไว้เพราะ

⁴ อาหมัดอัลซารีย์ มูเก็ม, ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบน พื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสงขะ จังหวัดสุรินทร์, ประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2559

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559

⁵ สุภาภรณ์ แซ่ลิ่ม และชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, การดำรงอยู่ การปรับตัว และการสืบทอดของศาลเจ้าเงินกวอนอิมปุดจ้อในบ้านควนนาซัง ตำบลบางดีอำเภอยะยง จังหวัดตรัง, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 12(2), 2560

⁶ พิทักษ์ ศิริวงศ์ ขวัญทิวา ผิวผาด และกุลธรีรา อุดมพงศ์วัฒนา, ความเชื่อ การบวชนานและการใช้ของแก้บนศาลเจ้าแม่ นมสาว เกาะนมสาว ตำบลสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2555

ต้องการแก้บนในสิ่งที่ตนเองขอจากเจ้าพ่อที่ศาลเจ้าในชุมชนให้ลู่วงพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์และมีพลังของความขลังมาก เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลกับตนเองและครอบครัว

8. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มักขาดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศาลเจ้าและพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับศาลเจ้า ซึ่งไม่มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรมีเพียงคำบอกเล่าเท่านั้น จึงควรมีการจัดทำคู่มือหรือจุลสารให้ความรู้เกี่ยวกับศาลเจ้ากับประชาชนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจเชิงคติชนวิทยา เพื่อเผยแพร่ตำนานความเชื่อของชุมชนให้คงอยู่สืบต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- ยุทธนา กิจสุภี. วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2559
- สุทัศน์ คล้ายสุวรรณ. การศึกษาคำบวงสรวงในประเพณีและพิธีกรรมทางล้านนาที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดเชียงราย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี, 7 (13), 2556
- อภิวัฒน์ สุธรรมดี. การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมบูชาเจ้าแม่จางจางเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.10(2).2559
- อาหมัดอัลซารีย์ มูเก็ม. ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบน พื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสงขลา จังหวัดสุรินทร์. ประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559
- สุภาภรณ์ แซ่ลิ้ม และชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. การดำรงอยู่ การปรับตัว และการสืบทอดของศาลเจ้าจันทวนอิม ปู่จ้อในบ้านควนงาช้าง ตำบลบางดีอำเภอยะยง จังหวัดตรัง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 12(2), 2560
- พิทักษ์ ศิริวงศ์ ขวัญทิวา ผิวผาด และกุลธีรา อุดมพงศ์วัฒนา. ความเชื่อ การบงาบและการใช้ของแก้บนศาลเจ้าแม่หมสาว เกาะหมสาว ตำบลสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2555

การพัฒนาศักยภาพมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาเพื่อเพิ่ม มูลค่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเมืองเก่า

THE DEVELOPMENT OF SONGKHLA OLD TOWN HERITAGE POTENTIAL TO VALUED ADD FOR OLD TOWN HISTORICAL TOURISM

พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดูฮาเมลน์*
Pafun Nilsawas Duhamel

Received: 2020-06-02

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ใน 3 องค์ประกอบคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 2. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าของจังหวัดสงขลาไปสู่การเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวเมืองเก่า การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสำรวจพื้นที่และการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนาเมืองเก่าสงขลาทุกภาคส่วน ผลการศึกษา พบว่า เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีทุนมรดกทางประวัติศาสตร์ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปวัตถุ สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์หรือการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี การนำมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มาเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการจัดการด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวให้พร้อมทั้งด้านการอนุรักษ์บูรณะและพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์รวมถึงบริเวณโดยรอบ การจัดการ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การสร้างความพร้อมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะจากประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองเก่าทั้งในเรื่องการร่วมอนุรักษ์บูรณะดูแลแหล่งดึงดูดใจทางประวัติศาสตร์ การร่วมดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบต่าง ๆ ภายในพื้นที่เมืองเก่า และการเคารพในกฎระเบียบที่สร้างขึ้นมาบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่เมืองเก่า

คำสำคัญ: เมืองเก่าสงขลา มรดกทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ABSTRACT

This research is designed to study 1. Potential of tourist attractions in Songkhla old town area into 3 elements: attraction, accessibility and amenity 2. Development approach of Songkhla old town heritage potential to valued add for old town tourism. Field survey and focus group discussion of all stakeholders in old town development were used to collect data. The result showed that

* อาจารย์ สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

Songkhla old town has got historical capital appearing in form of architecture, fine art and artifact which can be valued added for historical tourism or old town tourism. Good management of this historical capital is required all together, conservation, restoration and development of historical attractions, accessibility and amenity. The arrangement of historical capital management also needs the participation of all stakeholders, particular local people living in old town in conservation and restoration attractions, maintenance all amenities and respecting all regulations supporting old town tourism.

Keywords: Songkhla Old Town, Historical Heritage, Historical Tourism

1. บทนำ

เมืองเก่าหรือย่านเก่า คือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อนและมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่าง ๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรม ซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลักฐานทางกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองหรือโบราณสถานในอดีตและยังมีการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน¹ การรื้อฟื้นการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมารายงานการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวของโลกที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยระบุว่า² การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม คาดว่าจะเป็นตลาดที่มีการเติบโตเร็วที่สุดและเติบโตในระดับที่สูงต่อเนื่องในอนาคต ปัจจัยที่ส่งเสริมการเติบโตของกลุ่มนี้ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มที่จะไปเยี่ยมชมแหล่งมรดกโลกของยูเนสโก (UNESCO) เพื่อเพิ่มประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันจำนวนแหล่งในขณะเดียวกันจำนวนแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้รับการรับรองจากยูเนสโก (UNESCO) จำนวนเพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ค่อนข้างมีการศึกษาที่ดีและรายได้สูง ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านสื่อดิจิทัลต่างๆ ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมรดก (Cultural and Heritage Tourism) ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ได้กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะนำมาพัฒนาเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยว

เมืองสงขลาเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการของเมืองสืบต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สงขลาเป็นเมืองที่สำคัญบนฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทยมาแต่โบราณ พัฒนาการของการก่อรูปเมือง

¹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่าในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554), หน้า 23-24 สืบค้นออนไลน์ <http://lib.mnre.go.th/TNE/book1final.pdf>

² กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) หน้า 8-10. สืบค้นออนไลน์ https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114

สงขลาผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของอำนาจรัฐ ชื่อเมืองสงขลาปรากฏเป็นครั้งแรกในบันทึกของพ่อค้า และนักเดินเรือชาวอาหรับ-เปอร์เซีย ระหว่าง ปี พ.ศ.1993-2093 ในนามของเมืองซิงกูร์ หรือซิงกอรา ยุคของเมืองสงขลาในปัจจุบันพัฒนาการสืบต่อเนื่องมาจากเมืองสงขลาเก่าหัวเขาแดงบริเวณริมปากทะเลสาบสงขลา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 ปลายพุทธศตวรรษที่ 23 โดยมีศูนย์กลางการปกครองหรือสถานที่ตั้งเมืองสามแห่งตามลำดับพัฒนาการคือ เมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองสงขลาฝั่งบ่อยางซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลนครสงขลาในปัจจุบัน³

มรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาซึ่งปรากฏออกมาในรูปของ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม รวมทั้งในรูปวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาในจนถึงปัจจุบัน มีศักยภาพที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบ “การท่องเที่ยวเมืองเก่า” หรือ “การท่องเที่ยวเมืองมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” ได้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้เล็งเห็นความสำคัญของเมืองเก่าสงขลาจึงได้ประกาศขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าในจังหวัดสงขลาให้เป็นพื้นที่เป้าหมายในการอนุรักษ์ เสริมสร้างความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนามรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของไทย พร้อมยกระดับเมืองเก่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าของประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

2.2 เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเมืองเก่าของจังหวัดสงขลาไปสู่การเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว

3. ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาเขตเมืองเก่าสงขลายึดตามการประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2553 ดังนี้⁴

ทิศเหนือ จดแนวถนนชลเจริญตัดกับแหลมสนอ่อนและเชื่อมกับแนวถนนท่ามูม 60 องศา กับถนนแหลมสนอ่อน และแนวเขตห่างออกไปจากฝั่งทะเลด้านเหนือเป็นระยะทาง 250 เมตร

ทิศตะวันออก จดแนวห่างออกไปจากฝั่งทะเลด้านตะวันออกระยะ 250 เมตร มาตลอดแนวด้านใต้จรดแนวเขตทางถนนปละท่าด้านใต้ 100 เมตร และเชื่อมกับแนวเขตทางรถไฟด้านตะวันออกมาจนจดถนนกำแพงเพชร

ทิศใต้ จดถนนกำแพงเพชร

³ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา, ประวัติความเป็นมาสงขลา. สืบค้นในเว็บไซต์

<http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/songkhla/index.php/th/about-us.html>

⁴ สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม. การประกาศขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าแล้ว 31 เมือง. สืบค้นออนไลน์ใน

<http://www.onep.go.th/nced/?p=1194>

ทิศตะวันตก จดแนวห่างออกไปจากฝั่งทะเลสาบสงขลาระยะ 250 เมตร จากถนนชลเจริญถึงถนน
กำแพงเพชร

4. แนวคิดในการศึกษา

ดิกแมน (Dickman) ได้อธิบายองค์ประกอบของการท่องเที่ยว⁵ การท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการหรือที่เรียกกันว่า 5As ดังนี้ (1) ความดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึง ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัว อันมีสาเหตุมาจากมีความงามตามธรรมชาติ หรือสถานที่ที่มีความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้น (2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง การเดินทางมาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยว (3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง การมีสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสารต่างๆ เป็นต้น (4) ที่พัก (Accommodation) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวอันสิ่งทีนักท่องเที่ยวมีความต้องการคือที่พักแรม เนื่องจากในการเดินทางไปท่องเที่ยวอันบางครั้งอาจมีการนอนพักค้างภายในแหล่งท่องเที่ยว (5) กิจกรรม (Activity) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินป่า การล่องแก่ง การพายเรือ หรือกิจกรรมการร่ำรำ การจัดงานรื่นเริง การบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น องค์ประกอบที่กล่าวมาทั้ง 5 ประการดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว สำนักพัฒนาบริการการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำคู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อเป็นแนวทางกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ⁶

1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว
2. ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมแหล่งประวัติศาสตร์นั้นๆ ให้มีความสำคัญและมีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก
3. ศักยภาพในการบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก และการจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม

5. วิธีการดำเนินงานวิจัย

⁵ อ้างถึงใน สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินความเหมาะสมพื้นที่ทั่วประเทศเพื่อกำหนดเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มเติม, รายงานวิจัยสมบูรณ์เสนากระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, (มปป.), หน้า 16-17.

⁶ กรมการท่องเที่ยว, แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ทางประวัติศาสตร์ และทางวัฒนธรรม. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2558), หน้า 55-65.

5.1 วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการสำรวจพื้นที่ (Field survey) แหล่งท่องเที่ยวภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาตามหลักองค์ประกอบการท่องเที่ยวใน 3 ประเด็นหลักได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) การเลือกแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประเมินศักยภาพใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากการสนทนากลุ่มย่อย

การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อร่วมหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบเมืองเก่าและแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่เมืองเก่า การเลือกกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง คือ ตัวแทนชุมชนในพื้นที่เมืองเก่า ตัวแทนองค์กรอิสระที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาพื้นที่เมืองเก่า ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบพื้นที่เมืองเก่า ตัวแทนสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน

5.2 เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

1) การสร้างแบบสำรวจแหล่งท่องเที่ยว (Field Survey) เพื่อสำรวจศักยภาพการท่องเที่ยวโดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยจากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ศึกษาที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งครอบคลุมถึงผู้แทนจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ และผู้นำชุมชนจำนวน 15 คน ร่วมกันคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในพื้นที่เมืองเก่าเพื่อทำการสำรวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใน 3 องค์ประกอบหลักได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว (Amenity)

2) แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าอันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่า

3) การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเรียบเรียงและนำเสนอข้อเท็จจริง

6. ผลการวิจัย

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใช้หลักการองค์ประกอบของความต้องการที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จมาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว และของแหล่งท่องเที่ยว จากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาประกอบด้วย ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนชุมชน นักวิชาการต่างมีความเห็นว่าสถานที่สำคัญในเขตย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีที่มื่อว่าสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้ดังต่อไปนี้คือ โรงสีแดง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา บ้านนครใน ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ประตูเมืองสงขลา กำแพงเมืองเก่า วัด

มัชฌิมาวาส ตึกแถวสไตส์ชิโนโปตุกีส มัสยิดบ้านบน วัดโพธิ์ ถนนคนเดิน พิพิธภัณฑ์ พารามงค์ การสำรวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาสรุปออกมา ดังตารางต่อไปนี้

แหล่งท่องเที่ยว	สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	สิ่งอำนวยความสะดวก
1. โรงสีเก่า (โรงสีแดง หับ โห หิ้น)	-โรงสีข้าวโบราณอายุกว่า 100 ปี -เป็นสัญลักษณ์ของถนนคนเดินนอกและเป็นเอกลักษณ์ของเมืองสงขลา -ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี พ.ศ.2554 ประเภทอาคารพาณิชย์จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์	-ตั้งอยู่บนถนนนครนอก -มีป้ายบอกทางชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก	-มีที่จอดรถอยู่ทางด้านหลังติดกับทะเลแต่ไม่ได้มีป้ายสัญลักษณ์บอกไว้ โดยมากนักท่องเที่ยวจะจอดรถตามริมถนน -มีห้องน้ำสาธารณะไว้บริการอยู่ด้านหลังสะอาดและเพียงพอ -มีป้ายสื่อความหมาย/ให้ข้อมูลประวัติของโรงสีและผู้ก่อตั้งโรงสีแดง -มีที่นั่งพักเก้าอี้ม้านั่งและรถเข็นสำหรับคนพิการไว้บริการ -มีศูนย์ข้อมูลศูนย์ประชาสัมพันธ์ -มีร้านขายของที่ระลึกของฝากเช่น เสื้อยืดของกินและเครื่องดื่ม -มีบริการรักษาความปลอดภัย -มีการจัดการขยะ -มีไฟฟ้ามาริมทาง
2. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา	-เป็นโบราณสถานของชาติมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบจีนอายุกว่า 100 ปี -ภายในจัดแสดงศิลปวัตถุที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้และของประเทศไทย	-ตั้งอยู่บนถนนวิเชียรชม -มีป้ายบอกทางชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก	-มีลานจอดรถอยู่ภายใน -มีป้ายสื่อความหมาย/ข้อมูลประวัติความเป็นมาของศิลปวัตถุต่าง ๆ -มีที่นั่งพัก เก้าอี้ ม้านั่งอยู่ข้างนอกอาคาร -มีศูนย์ข้อมูล ศูนย์

	-อาคารพิพิธภัณฑ์สถานเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรป		<p>ประชาสัมพันธ์</p> <p>-มีบริการรักษาความปลอดภัย</p> <p>-มีไฟฟ้าริมทาง</p>
3. บ้านนครใน	-บ้านเก่าแก่ โบราณกว่าร้อยปี -เป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงวัตถุโบราณและสิ่งของสะสม	-ตั้งอยู่บนถนนนครใน แต่สามารถเข้าถึงได้จากถนนนครนอก -มีป้ายบอกทางชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก	<p>-มีห้องน้ำสาธารณะไว้บริการด้านใน สะอาดเพียงพอ</p> <p>-มีที่นั่งพักเก้าอี้ม้านั่ง</p> <p>-มีศูนย์ข้อมูลศูนย์ประชาสัมพันธ์</p> <p>-มีร้านขายของที่ระลึกของฝากได้แก่ผ้าปาเต๊ะ เข็มกลัดและร้านขายขนมเครื่องดื่มภายใน</p> <p>-มีบริการรักษาความปลอดภัย</p> <p>-มีการจัดตั้งขยะบริการ</p> <p>-มีไฟฟ้าริมทาง</p>
4. ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง	-เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยเชื้อสายจีนทั่วทั้งในจังหวัดสงขลา -เป็นศาลเจ้าแห่งเดียวในโลกที่ประดิษฐานทั้งเสาหลักเมืองซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามคติพราหมณ์และเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามคติจีนอยู่ร่วมกันในอาคารเดียวจึงเป็นที่รวมของศรัทธาของคนจากทุกสารทิศ	-ตั้งอยู่บนถนนนางงาม -มีป้ายบอกทางชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก	<p>-มีที่จอดรถ</p> <p>-มีห้องน้ำสาธารณะไว้ให้บริการ สะอาดเพียงพอและมีการตกแต่งที่สวยงาม</p> <p>-มีป้ายสื่อความหมาย/ข้อมูลบอกประวัติความเป็นมาด้านนอกรั้วและคำอธิบายประวัติของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ภายใน</p> <p>-มีที่นั่งพัก เก้าอี้ ม้านั่ง</p>
5. ประตูเมืองสงขลา	-เป็นประตูเมืองที่สร้างขึ้นใหม่ตามรูปแบบโบราณที่ขึ้นสร้างเมื่อสมัยรัชกาลที่ 3 โดยทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียรคีรีเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2379 จนสร้างเสร็จในปีพ.ศ. 2389	-ตั้งอยู่บนถนนนครนอก -มีป้ายบอกทางชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก	<p>-มีที่จอดรถบริเวณหน้าประตูให้นักท่องเที่ยวสามารถลงมาถ่ายรูปกับประตูได้ แต่สามารถจอดรถได้เพียง 2-3 คัน</p> <p>-มีป้ายสื่อความหมายอยู่</p>

	-ประตูสร้างแบบจีน		บนประตู -มีไฟฟ้าริมทาง
6. กำแพงเมือง เก่า	-เป็นโบราณสถานที่สำคัญของ จังหวัดสงขลา เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2379 ในสมัยพระยาวิเชียร คีรี (เถี้ยนเสี้ยน) -ก่อด้วยศิลาก้อนสอปูนเป็นรูปสี่ เหลี่ยมล้อมรอบเมืองสงขลา	-ตั้งอยู่บนถนนวิเชียร ชม -มีป้ายบอกทางชัดเจน จากแหล่งท่องเที่ยว หลัก	-ไม่มีที่จอดรถโดยเฉพาะ แต่สามารถจอดรถบริเวณ ริมถนนเลียวกำแพง ถนน ที่กว้างและการจราจรที่ เบาบางทำให้สะดวกใน การจอดรถริมถนน -มีป้ายสื่อความหมายบอก ประวัติความเป็นมา -มีการจัดการขยะ -มีไฟฟ้าริมทาง
7. วัดมณีมาวาส	-วัดสำคัญและเก่าแก่ที่สุดแห่ง หนึ่งในย่านเมืองเก่าสงขลา สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย -ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอาราม หลวง -มีพิพิธภัณฑสถานอยู่ในวัดซึ่ง เป็นแหล่งที่รวมของงานศิลปะ มากมายทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและ จิตรกรรมโดยแสดงให้เห็นถึง ความผสมผสานของวิถีชีวิต วัฒนธรรมของผู้คนต่าง วัฒนธรรมซึ่งอยู่ร่วมกันมาด้วยดี แต่ครั้งโบราณกาล	-ตั้งอยู่บนถนน ไทรบุรี -มีป้ายบอกทาง ชัดเจน จากแหล่ง ท่องเที่ยวหลัก	-ไม่มีที่จอดรถแต่สามารถ จอดรถบริเวณนอกกำแพง วัดริมถนน ถนนค่อนข้าง แคบมีการเดินรถทาง เดียว -มีห้องน้ำสาธารณะ บริการแต่ไม่ได้มีการดูแล รักษาที่ดีนัก -มีป้ายสื่อความหมาย/ ข้อมูลประวัติของวัด ป้าย พิพิธภัณฑสถาน ป้ายที่ให้ คำแนะนำในการเยี่ยมชม เช่น ป้ายห้ามสัมผัสภาพ -มีที่นั่งพักเก้าอี้ม้านั่งอยู่ โดยรอบวัด -มีศูนย์ข้อมูลศูนย์ ประชาสัมพันธ์ในส่วนของ พิพิธภัณฑสถาน -มีร้านขายของที่ ระลึก ของฝากได้แก่พระ วัตถุ มงคลภายในพิพิธภัณฑสถาน -มีถังขยะให้บริการ -มีไฟฟ้าริมทาง

<p>8. ตึกแถว รูปแบบ ชิโนโปรตุกีส บน ถนน 3 สายหลัก นครนอก-นคร ใน-นางงาม</p>	<p>-ตึกคลาสสิกสไตล์ชิโนโปรตุกีส และยังมีอาคารตึกแถวแบบจีน โบราณของชาวจีนฮกเกี้ยนอยู่ ปะปนกันสองฟากฝั่งถนน</p>	<p>-ตั้งอยู่บนถนนเส้น หลักของเมืองเก่า 3 เส้น ได้แก่ นครนอก นครในและนางงาม</p>	<p>-จอตริมทางถนนแคบ และแต่ละถนนมีการเดิน รถทางเดียว -มีร้านขายของกินของ ที่ระลึกและของ ฝาก</p>
<p>9 มัสยิดบ้านบน</p>	<p>-เป็นมัสยิดเก่าแก่ของเมือง สงขลาสร้างขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกับ การสร้างเมือง -มีหลักฐานร.5 พระราชทานพระ ราชทรัพย์เพื่อบูรณะ ปฏิสังขรณ์และประดับตกแต่ง เมื่อครั้งเสด็จประพาสเกาะชวา และได้แวะที่เมืองสงขลา -ร.6พระราชทานโคมไฟสีเขียว แก่มัสยิด -อดีตเคยเป็นมัสยิดกลางประจำ จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์รวม ความศรัทธาของพี่น้อง ช า ว มุสลิมจ.สงขลา ลักษณะทั่วไปคือเป็นอาคารก่ออิฐ ถือปูนทรงไทยคล้ายอุโบสถวัด หออาซานเดิมมีลักษณะคล้ายหอ ระฆัง - รูปแบบทางสถาปัตยกรรม แตกต่างจากมัสยิด ทั่วไป</p>	<p>-ตั้งอยู่บนถนนพัทลุง -มีป้ายบอกทางชัดเจน จากแหล่งท่องเที่ยว หลัก</p>	<p>-มีที่จอดรถแต่จอดได้น้อย คัน -มีห้องน้ำภายในมัสยิด -มีป้ายสื่อความหมาย/ ข้อมูล -มีที่นั่งพัก เก้าอี้ ม้านั่ง -มีศูนย์ประชา สัมพันธ์ -มีบริการรักษาความ ปลอดภัย -มีการจัดการขยะ -มีไฟฟ้าริมทาง</p>
<p>10. วัดโพธิปฐมมา วาส</p>	<p>-เป็นพระอารามหลวง -เป็นวัดโบราณไม่ปรากฏ หลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใดและ ใครเป็นผู้สร้าง มีผู้สันนิษฐานต่อ กันมาว่าสร้างขึ้นตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2200</p>	<p>-ตั้งอยู่บนถนน ไทรบุรี -มีป้ายบอกทาง ชัดเจนจากแหล่ง ท่องเที่ยวหลัก</p>	<p>-มีที่จอดรถอยู่ภายในวัด -มีห้องน้ำสาธารณะ ให้บริการอยู่ภายใน เพียงพอ -มีป้ายแสดงแผนผัง ภายในวัดและป้ายสื่อ ความหมายของโบสถ์ -มีที่นั่งพัก เก้าอี้ ม้านั่ง -มีร้านขายของวัดถุ่มงคล</p>

			ภายในวัด -มีถึงขยะไว้บริการ -มีไฟฟ้าริมทาง
11.ถนนคนเดิน	-เป็นแหล่งช้อปปิ้งที่มีของให้เลือกหลากหลาย ทั้งของกินและของใช้เปิดให้บริการเฉพาะวันศุกร์-อาทิตย์	-ตั้งอยู่บนถนนจะนะ -ไม่มีป้ายบอกทางที่ระบุถึงถนนคนเดินมีแต่ป้ายบอกทางกำแพงเมืองและพิพิธภัณฑ์พระรามรงค์	-ไม่มีการจัดการที่จอดรถต้องจอดริมถนน -มีร้านขายของที่ระลึกของใช้ของตกแต่ง -มีการจัดการขยะ -มีไฟฟ้าริมทาง
12.พิพิธภัณฑ์พระรามรงค์	-บ้านของตระกูลดิณสุลานนท์ -เป็นสถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยที่สร้างขึ้นเพื่อจำลองสถานที่เกิดของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์อดีตนายกรัฐมนตรีและ รัฐบาลซึ่งเป็นชาวจังหวัดสงขลา	-ตั้งอยู่บนถนนจะนะ -มีป้ายบอกทางชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก	-ไม่มีการจัดการที่จอดรถต้องจอดริมถนน -มีห้องน้ำสาธารณะบริการ -มีป้ายสื่อความหมาย/ข้อมูลภายในอาคาร -มีที่นั่งพัก เก้าอี้ ม้านั่ง -มีศูนย์ข้อมูล ศูนย์ประชาสัมพันธ์ -มีร้านขายของที่น้ำดื่มอยู่ด้านล่าง -มีบริการรักษาความปลอดภัย

จากตารางสรุปภาพรวมของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ได้ดังนี้

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายทั้งกำแพงเมือง ประตูเมือง ศาสนสถาน โรงสีแดง ตึกแถวชิโนโปตุกีส และถนนคนเดิน เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีเรื่องราวและประวัติความเป็นมารวมทั้งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ดึงดูดใจ มีทั้งสถานที่ที่ได้รับการประกาศเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดได้แก่ กำแพงเมืองเก่าสงขลา และศาสนสถานที่สำคัญของจังหวัดอีกด้วยเช่น วัดมัสยิดมิมาวาส มัสยิดบ้านบน และศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และสถานที่แต่ละแห่งมีเรื่องราวที่สามารถนำมาเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

2. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญโดยส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้ด้วยบริการของรถรางที่จัดโดยเทศบาลนครสงขลา และมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก การเดินทางเดียวสำหรับผู้ที่ไม่รู้จักเส้นทางภายในเขตพื้นที่ถนนสายหลักเมืองเก่าสงขลาทำให้ต้องเสียเวลาในการรอนรถนับเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยภาพรวมสถานที่ต่างๆ มีป้ายสื่อความหมาย และป้ายให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงป้ายเตือนต่างๆ แต่ทว่าปัญหาสำคัญ คือ เรื่องของที่จอดรถในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ด้วยเหตุว่าแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเมืองเก่าสงขลาตั้งอยู่บนถนนหลักสามสาย ได้แก่ ถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม ซึ่งเป็นถนนที่แคบ แม้จะได้กำหนดให้มีการเดินรถทางเดียวเพื่อบรรเทาปัญหาการจราจรแต่ก็ยังไม่สะดวกต่อการสัญจรและการจอดรถ ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องของห้องน้ำสาธารณะ กล่าวคือ แม้จะมีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดและสวยงามให้บริการบนถนนเส้นหลักทั้ง 3 ถนน ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองที่ถนนนางงาม บ้านนครในที่ถนนนครใน และโรงสีแดงที่ถนนนครนอก แต่ด้วยเหตุที่การจราจรบนถนนสามสายเป็นเส้นทางเดินรถทางเดียวและหาที่จอดรถยากจึงทำให้เรื่องการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยสะดวกสบายตามไปด้วย

การประชุมย่อยผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนต่อการพัฒนาเมืองเก่าสงขลา

ผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วนตระหนักดีว่าคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาที่ปรากฏออกมาในรูปของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ศิลปวัตถุ เป็นสิ่งที่ต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองสืบต่อไป ฐานของทุนทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาดังกล่าวสามารถนำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาในรูปแบบของการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์หรือการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี ในด้านสิ่งดึงดูดใจของสถานที่สำคัญในเขตเมืองเก่าสงขลาทุกภาคส่วนเห็นว่า แต่ละสถานที่ในเขตเมืองเก่าสงขลาเป็นเรื่องราวพร้อมสถาปัตยกรรมและศิลปวัตถุที่จับต้องได้อันเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์แห่งยุคสมัยของเมืองเก่าสงขลาอย่างชัดเจน นำมาพัฒนาเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การที่จะดำรงรักษาหรืออนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ให้คงอยู่สืบไปไม่สามารถพึ่งเพียงหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมศิลปากร ได้เพียงฝ่ายเดียวด้วยข้อจำกัดทางงบประมาณและกำลังคน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญเพราะเมืองเก่าเป็นเมืองที่ยังมีชีวิต มีผู้คนอาศัยอยู่ และยังมีการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในอาคารบ้านเรือนเหล่านั้น อีกทั้งกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวในเมืองเก่าคือการเดินชมสถาปัตยกรรมของยุคสมัยในบรรยากาศทางประวัติศาสตร์ที่แวดล้อมโดยรอบ ดังนั้นการอนุรักษ์บูรณะดูแลอาคารบ้านเรือนต่างๆ ภายในเมืองเก่าให้คงความเป็นเอกลักษณ์และอยู่ในสภาพที่ดีเพื่อรักษาบรรยากาศของเมืองเก่าให้คงอยู่ตลอดไปประชาชนที่อยู่ในอาคารดังกล่าวต้องให้ความร่วมมือ นอกจากนี้ การให้ความรู้ในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมทางประวัติศาสตร์และการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าทางประวัติศาสตร์ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ยังเป็นสิ่งที่ต้องทำเพราะชาวบ้านไม่ตระหนักหรือมีความเข้าใจมากกว่าต้องดูแลรักษาหรือซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนของตนเพื่อคงความเอกลักษณ์ของเมืองอย่างไร

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนเห็นว่า สภาพผังเมืองที่เป็นมรดกสืบต่อเนื่องมาจากอดีตทำให้ติดตบสนองต่อวิถีชีวิตในยุคปัจจุบันได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะลักษณะของถนนในบริเวณใจกลางเมืองเก่าที่ค่อนข้างคับแคบในขณะที่อาคารบ้านเรือนแบบดั้งเดิมมีการปลูกสร้างชิดเกือบติดถนนบางแห่งแทบไม่มีพื้นที่ของทางเดินเท้าและไม่สามารถขยายช่องทางการจราจรเพิ่มได้ ด้วยเหตุนี้ถนนสายหลักบริเวณใจกลางเมืองเก่าสงขลาจึงต้องจัดให้มีการเดินรถทางเดียว นำมาสู่ปัญหาด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ การจราจรและที่จอดรถ จากตารางการสำรวจศักยภาพเมืองเก่าสงขลาข้างต้นจะ พบว่า แหล่งดึงดูดใจของเมืองเก่าสงขลาไม่มีสถานที่จอดรถไว้บริการจึงต้องจอดรถไว้ริมถนนส่งผลต่อการจราจรที่ติดขัด

และคับคั่งในพื้นที่ตามมา ด้วยเหตุนี้สิ่งที่จะต้องทำอย่างเร่งด่วนคือการจัดการด้านที่จอดรถ และการจราจร แม้ว่าทางเทศบาลนครสงขลาจะจัดให้มีบริการรถรางไว้อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวไว้ด้วยเช่นกันแต่ถนนที่แคบและพื้นที่ทางเท้าก็แคบการหยุดรับส่งรถรางก็ต้องจอดบนถนนทำให้กีดขวางการจราจรในบางจุด อีกทั้งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาเยี่ยมชมเมืองเก่าสงขลานิยมการเดินทางเข้ามาด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล พื้นที่จอดรถริมถนนจึงไม่สอดคล้องกับจำนวนรถที่เข้ามาในบริเวณเมืองเก่าสงขลา แม้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาครัฐได้แก่ เทศบาลนครสงขลาได้พยายามจัดระเบียบการจอดรถด้วยวิธีการวันคืนวันคู่แต่ทว่าก็ยังไม่สามารถแก้ไข ปัญหาเรื่องการจราจร และที่จอดรถได้ที่เป็นจุดอ่อนสำคัญของการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาได้ อย่างไรก็ตามในขณะนี้ทางเทศบาลนครสงขลาได้ทำการเวนคืนพื้นที่และจัดสร้างที่จอดรถสำหรับผู้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่ารวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในเมืองเก่า แต่ยังไม่มั่นใจว่าจะช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้มากนักน้อยเพียงใด นอกจากนี้เรื่องของที่จอดรถแล้วผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วนเห็นตรงกันว่า การจัดการทางเดินเท้ายังเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง จากลักษณะผังเมืองเก่าจึงมีทางเท้าที่คับแคบไม่สะดวกแก่การเดินทางเยี่ยมชมเมือง ในบางจุดผู้ประกอบการนำสิ่งของมาตั้งวางบนทางเท้าทำให้คนต้องลงมาเดินบนถนน นอกจากจะกีดขวางการจราจรและเกิดความไม่ปลอดภัยแล้ว ยังไม่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าอีกด้วย เพราะการท่องเที่ยวเมืองเก่าโดยทั่วไปเน้นการเดินทางชมเมืองเพื่อซึมซับบรรยากาศ ความงดงาม เอกลักษณ์ และคุณค่าของสถาปัตยกรรมของเมืองเก่า การจัดการเรื่องที่จอดรถจึงต้องทำควบคู่ไปกับการจัดการทางเท้า การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเรื่องห้องน้ำสาธารณะและการดูแลรักษาความสะอาดภายในเมืองเก่าเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการดำเนินงานอย่างเร่งด่วนด้วยเช่นกัน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพเมืองเก่าสงขลาเพื่อการท่องเที่ยว

1. การอนุรักษ์และบูรณะสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เพื่อเป็นแหล่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์และบูรณะอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้คงรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ของยุคสมัยอันจะเป็นการรักษาบรรยากาศของเมืองเก่าให้คงไว้
2. การถ่ายทอดความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์ของเมืองและการสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวให้แก่ประชาชนในพื้นที่จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและหวงแหนในคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ดำรงอยู่ พร้อมร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เข้ามาร่วมพัฒนาเมืองเก่าสงขลาทั้งเพื่อวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของเมืองและวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมเป็น
3. การจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับทุกภาคส่วนคือ ภาครัฐได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลเรื่องของงบประมาณและการดำเนินงานด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทั้งด้านการก่อสร้าง บำรุงดูแลรักษา และการออกกฎระเบียบเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่เช่นการจัดการขยะ การจัดการที่จอดรถ เป็นต้น และภาคประชาชนในฐานะผู้อยู่อาศัยผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้อยู่คงอยู่ในสภาพที่ดี และเคารพในกฎระเบียบที่ออกมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองเก่า

7. อภิปรายผลการวิจัย

เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เนื่องจากมีมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปวัตถุ อันเป็นทุนทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี แหล่งดึงดูดใจภายในพื้นที่เมืองเก่าล้วนมีความหลากหลายคือมีทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ศาสนสถาน อาคารที่มีสถาปัตยกรรมอันแสดงยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแต่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่จับต้องได้ การนำมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มาเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการจัดการด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวให้พร้อมทั้งด้านการอนุรักษ์บูรณะและพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์รวมถึงบริเวณโดยรอบ การจัดการการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความสะอาดด้านการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันการสร้างความพร้อมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะจากประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองเก่าทั้งในเรื่องการร่วมอนุรักษ์บูรณะดูแลแหล่งดึงดูดใจทางประวัติศาสตร์ การร่วมดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบต่าง ๆ ภายในพื้นที่เมืองเก่า และการเคารพในกฎระเบียบที่สร้างขึ้นมาบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่เมืองเก่า

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว, แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ทางประวัติศาสตร์ และทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2558
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560, กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558. หน้า 8-10. สืบค้นออนไลน์ https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา. ประวัติความเป็นมาสงขลา. สืบค้นในเว็บไซต์ <http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/songkhla/index.php/th/about-us.html>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่าในประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554. หน้า 23-24. สืบค้นออนไลน์ <http://lib.mnre.go.th/lib/TNE/book1final.pdf>
- สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม. การประกาศขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าแล้ว 31 เมือง. สืบค้นออนไลน์ใน <http://www.onep.go.th/nced/?p=1194>
- สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. โครงการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินความเหมาะสมพื้นที่ทั่วประเทศเพื่อกำหนดเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มเติม. รายงานวิจัยสมบูรณ์เสนอกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.

การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

REINFORCE MIND BEHAVIOR TO BE GOOD CIVIL DEMOCRATIC'S SOCIAL OF BUDDHIST STUDENTS IN NAKHONPATHOM

สุทธญาณ์ โอบอ้อม และคณะ*
Sutthaya Obom and Others

Received: 2020-04-09

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม 2. เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม 3. เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ จากกลุ่มตัวอย่าง 358 มีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการโดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยโครงการกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป/คน

ผลวิจัยพบว่า 1. จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมต้องมีพื้นฐานจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 และระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 67.3 สำหรับพื้นฐานจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.167$, S.D = 0.625) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม โดยใช้หลักภาวนา 4 คือ 1) ด้านกายภาวนาการพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ 2) ด้านศีลภาวนา การพัฒนาด้านความประพฤติการตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง 3) ด้านจิต

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บุษกร วัฒนบุตร อาจารย์มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
อานนท์ เมธีฉัตร อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาวณา เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความพร้อมทั้งในด้านคุณธรรม และ 4) ด้านปัญญาภาวณา การฝึกและพัฒนาในการรับรู้

3. การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ควรเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส 1) บ –บ้าน หรือครอบครัว 2) ว –วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน 3) ร –โรงเรียนรวมถึงครูอาจารย์ 4) ส –สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์

คำสำคัญ: จิตพฤติกรรม, พลเมืองที่ดี, สังคมประชาธิปไตย, นักเรียน

ABSTRACT

The objectives of this research were; 1. to study mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom, 2. to develop mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom, 3. to analyze the strengthening of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom.

This research used a mixed methodology, quantitative research (Empirical Analysis) using survey research from the sample of 358 and using questionnaire as a method for collecting data and researcher then studied the data to qualitative research in the form of action research with the method of data collection from 4 activity projects and In-depth interviews with 15 key

The findings of this research were: 1. The mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom must have the fundamentals of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students. Most of the respondents were 219 male, accounting for 62.2% and the education level of respondents was Senior High School (Grade 10), totaling 241 people, representing 67.3%. For the fundamentals of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students found that the mental behavior in overall was at high level ($= 4.167$, $S.D = 0.625$) and when considering each aspect found that all aspects were high.

2. The development of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom according to principle of Bhavana⁴; 1) physical development; physical or health development such as exercise, 2) moral development; behavior development, discipline and respect for differences, 3) emotional development; it was to develop the mind to be ready in morality, and 4) intellectual development; training and development in cognition.

3. The strengthening of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom should promote mental behavior to be a good citizenship, consisting of H-T-S-S; 1) H - House or Family, 2) T - Temple as the center of people's minds, 3) S - School including teachers, 4) S - Society, both online and offline.

Keywords: Mental behavior, a good citizenship, democratic society, students

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมหลายประการ เช่น ปัญหาความยากจน ยาเสพติด ทูจจริตคอร์รัปชัน อาชญากรรม ครอบครัวแตกแยกความเบี่ยงเบนทางค่านิยมและวัฒนธรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ และปัญหาสำคัญที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันคือปัญหาความแตกแยกของคนในสังคม เนื่องจากมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในทางการเมือง ส่งผลให้ขาดความสงบสุขในบ้านเมือง รวมทั้งเป็นจุดอ่อนสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาประเทศทำให้สังคมต้องการประชาชนที่เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เพื่อเป็นต้นทุนที่ดีทางมนุษย์ ซึ่งจะนำสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมการเป็นพลเมืองดีจะนำมาซึ่งความรับผิดชอบและหน้าที่ที่สำคัญที่ต้องปฏิบัติ เพราะความเป็น “พลเมือง” นับเป็น รากฐานที่สำคัญของประชาธิปไตย ถ้าประชาชนในสังคมใดมีความเป็นพลเมือง สังคมนั้นก็จะเป็สังคมพลเมือง (civil society) กล่าวคือ เป็นสังคมที่พลเมืองเอาใจใส่ต่อความเป็นไป และมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาของชุมชน สังคม ตลอดจนปัญหาในระดับประเทศและเมื่อเกิดสังคมพลเมืองแล้ว สังคมจะมีความเข้มแข็งในการถ่วงดุลอำนาจทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ การปกครองในระดับท้องถิ่น และระดับชุมชนก็จะมี ความเข้มแข็งตามไปด้วย ซึ่งผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม 2) ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ 3) ก่อให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในสังคม 4) ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมและ 5) ทำให้สังคมและประเทศชาติพัฒนาไปได้ อย่างมั่นคง โดยโรงเรียนรัฐบาล (public school) นับเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยดำรงไว้ได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องและแนวคิดที่สำคัญของการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ได้แก่ การรู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (มาตรา 7) ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการ สำคัญในการปลูกฝังและพัฒนา ค่านิยมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตให้กับผู้เรียน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ว่า “...การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข...” (มาตรา 6) โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ ดังได้กำหนดไว้ในหมวด 4 มาตรา 24 (5) ความว่า “ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้ รวมถึงสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันผ่านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ”¹ ทั้งนี้บนพื้นฐานของกระบวนการประชาธิปไตยต้องมีการสร้างเสริมจิตพฤติกรรม จึงเกี่ยวข้องกับ จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้น พฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกมาของแต่ละคนมีความแตกต่างกันและมีการ

¹ สุจิตรา วันทองและสิริพันธ์ สุวรรณมรรค, การวิจัยและพัฒนาการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่โดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา, วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทางการศึกษา, OJED, Vol.7, No.1, 2012, pp. 1818 – 1829

เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาพฤติกรรมเหล่านี้ นั้นดูผิวเผินจะเข้าใจง่าย แต่ถ้าล้วงลึกลงไปแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ โดยละเอียดจะพบว่าเป็นเรื่องที่เข้าใจยากละเอียดอ่อนและจะเห็นความแตกต่างได้ชัดเจนซึ่งความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ต้นไม้อันหนึ่งเดียวกันใช้เมล็ดพันธุ์ชนิดเดียวกันปลูกบนพื้นที่และเวลาเดียวกันยังเจริญเติบโตขึ้นมาในลักษณะที่ต่างกันอย่างพระพุทธรูปเจ้าได้แบ่งความแตกต่างของมนุษย์ในด้านภูมิปัญญาไว้ 4 ระดับคือบุคคลประเภทบัวพืชน้ำนั้นเปรียบได้กับบุคคลที่มีความสามารถเข้าใจในคำสอนได้ทันทีซึ่งแตกต่างกับบุคคลประเภทบัวปริ่มน้ำต้องใช้เวลาในการอบรมสั่งสอนสักหน่อยจึงจะเข้าใจ และบุคคลประเภทบัวใต้น้ำจึงเป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างมากจึงจะมีความรู้และเข้าใจได้ส่วนประเภทสุดท้ายนั้นได้แก่บุคคลประเภทบัวใต้น้ำเป็นบุคคลที่ไม่มีความพร้อมที่จะมีความสามารถเข้าใจอะไรได้เลยพฤติกรรมของคนก็เช่นเดียวกันไม่อาจทำนายพฤติกรรมต่างๆ ที่คนแสดงออกได้อย่างถูกต้องเพราะพฤติกรรมของคนนั้นเกิดจากส่วนลึกของความต้องการและการควบคุมค่านิยมของคนแต่ละคน²

ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์เป็นแนวคิดที่วางรากฐานอยู่บนแก่นคำสอนของพุทธธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพจิตใจของมนุษย์ได้ข้อค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรมยืนยันว่าจิตวิทยาแนวพุทธมีประสิทธิภาพทั้งในการเยียวยาสภาพจิตใจด้านลบและการพัฒนาสภาพจิตใจด้านบวกดังนั้นจิตวิทยาแนวพุทธจึงควรได้รับการศึกษาให้มากขึ้นและแนวทางในการนำแนวคิดไปใช้ก็ควรได้รับการเผยแพร่ให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

จากแนวคิดและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การที่จะให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย และใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการสร้างจิตพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยใช้กิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนเป็นเครื่องมือสอดแทรกความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่ช่วยให้เกิดความสามารถที่จะประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงสามารถถ่ายทอดและขยายองค์ความรู้ด้านการสร้างเสริมจิต พฤติกรรม การสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และการเสริมสร้างความสมานฉันท์โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้นักเรียนมีจิตพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดีต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม
- 2.2 เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

² นพคุณ นิศามณี, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2547).

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมในครั้งนี้ จะทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับมุ่งศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ระดมสมอง โดยมีการบูรณาการเชิงพุทธตามกระบวนการ 4

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

หลักแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตพฤติกรรมเยาวชน คือ ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะเพื่อเสริมสร้างจิตพฤติกรรมเยาวชนด้วยเชิงพุทธตามกระบวนการ 4 เพื่อการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ 1) กายภาวนา 2) คีลภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนา

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมตอนปลาย ในเขตจังหวัดนครปฐม ดังนี้ 1) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา 2) โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย 3) โรงเรียนอุบลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย 4) โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ และ 5) โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา จำนวน 3,415 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณที่โดยระบุคุณสมบัติต่างๆ ของประชากรเป้าหมายให้เฉพาะเจาะจง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้มาจากประชากร จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 358 คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ จังหวัดนครปฐม

3.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Empirical Analysis) โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยโครงการกิจกรรมและแบบสัมภาษณ์เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วนำมาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์ผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

พื้นฐานจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 67.3 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจิตพฤติกรรม พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ด้านจิตภาวนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านปัญญาภาวนารวมถึง ด้านศีลภาวนา อยู่ในระดับมาก และด้านกายภาวนามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรม (ด้านกายภาวนา) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รู้จักการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย อยู่ในระดับมาก และมีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรม (ด้านศีลภาวนา) พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพะ อยู่ในระดับมาก และมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรม (ด้านจิตภาวนา) พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านจิตภาวนา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่งอยู่ในระดับมาก และมีสติสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม (ด้านปัญญาภาวนา) พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา มีอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และหลักบาปบุญคุณโทษมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก และมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 2 การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

กระบวนการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักภาวนา 4 ประกอบด้วย

1) การพัฒนาจิตพฤติกรรมด้านกายภาวนาด้วยกิจกรรม “กายพัฒนา ดูฟังเป็น กินอยู่เป็น กิริยามารยาทงาม” พบว่า เป็นการพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพด้วยความเพียร ความวิริยะอุตสาหะ ไม่ทอดทิ้งเมื่อเวลาประสบปัญหา รวมถึงการเคารพกติกา เคารพกฎหมาย

2) การพัฒนาจิตพฤติกรรมด้านศีลภาวนาด้วยกิจกรรม“พฤติกรรมดี “มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่เบียดเบียน มีสัมมาอาชีพะ” พบว่า เป็นการพัฒนาด้านความประพฤติ การตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง พัฒนาทักษะในการฟัง และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง

3) การพัฒนาจิตพฤติกรรมด้านจิตภาวนาด้วยกิจกรรม “จิตใจ ดั่งลม ตั่งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน” พบว่าเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความพร้อมทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพจิต ด้านสมรรถภาพจิต และด้านสุขภาพจิต

4) การพัฒนาจิตพฤติกรรมด้านปัญญาภาวนาด้วยกิจกรรม “ปัญญา ฐานชีวิตที่ดี ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้” พบว่า เป็นการฝึกและพัฒนาในการรับรู้ การเรียนรู้ผ่านการรู้จัก วินิจฉัย ไตร่ตรองผ่านเหตุและผล ฟังตนเองและรับผิดชอบต่อตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส ดังนี้ 1) บ – บ้าน หรือครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ครอบครัว พ่อ แม่ พี่ น้องและเครือญาติเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด 2) ว – วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน รวมถึงการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้แก่เยาวชนและสังคม 3) ร – โรงเรียนรวมถึงครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่นักเรียน เพื่อนผู้ซึ่งใกล้ชิดกับนักเรียนรองลงมาจากครอบครัว และมีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของนักเรียน และ 4) ส – สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ล้วนมีอิทธิพลต่อจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากการขาดการยั้งคิดของนักเรียน และขาดการให้คำปรึกษาอย่างถูกวิธี

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านกายภาวนา (Physical Development) 2) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านศีลภาวนา (Social Development) 3) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านจิตภาวนา (Emotional Development) 4) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านปัญญาภาวนา (Wisdom Development))

ส่วนที่ 2 การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักภาวนา 4 ในการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย 1) การเลี้ยงดูของครอบครัว 2) การเรียนรู้ และการฝึกฝน 3) การให้คำปรึกษา และ 4) การสร้างสังคมคุณธรรม

ส่วนที่ 3 การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส ดังนี้ 1) บ – บ้าน หรือครอบครัว 2) ว – วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน 3) ร – โรงเรียนรวมถึงครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่นักเรียนและ 4) ส – สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 การศึกษาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

พื้นฐานจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านกายภาวณา จากผลการวิจัย พบว่ามีการดูแล เอาใจใส่สุขภาพร่างกายมีสุขภาพทั่วไปสมบูรณ์แข็งแรงมีการใช้ประสาทตาและหูเป็นสำคัญ และใช้อย่างมีสติรู้ตัวมีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนาเห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความซาบซึ้งมีความสุขในการได้อยู่กับธรรมชาติมีการพัฒนาร่างกายให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมีการอบรมเรื่องกิริยามารยาทรู้จักการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นรู้จักความพอดี พอประมาณมีการดูแลที่พิกอภัย ตลอดจนเครื่องนุ่งห่มและมีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกายสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมสุข นิธิอุทัย³ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทยผลวิจัย พบว่า การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ ศึกษาความหมายพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธตามการกระทำ สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน อันเป็นผลมาจากการบงการของตัณหา มีเป้าหมายของการพัฒนาเยาวชน มี 3 ชั้นคือ 1) เป้าหมายในปัจจุบัน 2) เป้าหมายในอนาคต 3) เป้าหมายขั้นสูงสุด จุดเริ่มต้นของการพัฒนาของเยาวชนตามแนวพุทธ คือ สัมมาทิฏฐิการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน ตามแนวพุทธโดยใช้หลักไตรสิกขา สถาบันทางสังคมเป็นปรโตโมหะช่วยส่งเสริมการพัฒนาแนวพุทธให้แก่เยาวชน สำหรับการพัฒนาเยาวชนใน สังคมไทย ศึกษาพฤติกรรมของเยาวชนที่สามารถวัดได้เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนครอบคลุม 4 ด้านคือ 1) ไม่เบียดเบียนตนเอง 2) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 3) รับผิดชอบต่อหน้าที่ 4) พัฒนาตนเองและช่วยพัฒนาผู้อื่นและสังคม

2) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านศีลภาวณา จากผลการวิจัย พบว่า ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นรู้จักสงเคราะห์มีความเกื้อหนุนทำให้เกิดมิตรและความสามัคคีมีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความเคารพ รักษากฎเกณฑ์ กติกา จรรยาบรรณกฎหมาย รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิต มีการแบ่งปันสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและกัน จูงใจให้ปฏิบัติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์อันเป็นวินัยภายนอก มีการปลูกฝังและเสริมสร้างควมมีวินัยในตนเอง มีวิถีชีวิตที่ปิดทางเสื่อมจากอบายมุขและสิ่งมอมเมาทั้งหลายมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป จิน่ง⁴ ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก คือ กายภาวณา และศีลภาวณา และปัจจัยภายใน คือ จิตภาวณาและปัญญาภาวณา โดยร่วมกันอธิบานเจตจำนงเสรีได้ร้อยละ 22 และร่วมกันอธิบายจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ 62 แสดงให้เห็นว่าภาวณา 4 สามารถนำมาพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้

³ สมสุข นิธิอุทัย, การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย, ในคัมภีร์ไบเบิลมหาบัณฑิตสาขาวิชาศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554

⁴ ประทีป จิน่ง, การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา, วารสารพฤติกรรมศาสตร์, ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2558), หน้า 110-134.

3) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านจิตภาวนา จากผลการวิจัย พบว่า มีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่ง การความเพียรพยายาม บากบั่นอดทน มีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อม มีความศรัทธา มีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา มีสติมีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดีด้วยใจ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความละเอียดใจ เมื่อทำผิด ก็สามารถยอมรับความผิดพลาดได้ มีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป จินนี่⁵ ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก คือ ภาวนา และศีลภาวนา และปัจจัยภายใน คือ จิตภาวนาและปัญญาภาวนา โดยร่วมกันอธิบายเจตจำนงเสรีได้ร้อยละ 22 และร่วมกันอธิบายจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ 62 แสดงให้เห็นว่าภาวนา 4 สามารถนำมาพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้

4) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านปัญญาภาวนาจากผลการวิจัย พบว่า มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และหลักบาปบุญคุณโทษ มีอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจให้ใฝ่รู้ มีทักษะชีวิต เท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอกและกิเลสภายในตน สามารถคิดวิเคราะห์ประมวลผล ตลอดจนฝึกให้สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลอยู่เสมอ มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม รู้จักคิดพิจารณา วินิจฉัยไตร่ตรอง ใช้วิจารณญาณในการแก้ไขปัญหา วิชาชีพการงานที่เป็นหน้าที่ของตน คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น-ดับทุกข์เป็น การมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป จินนี่⁶ ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก คือ ภาวนา และศีลภาวนา และปัจจัยภายใน คือ จิตภาวนาและปัญญาภาวนา โดยร่วมกันอธิบายเจตจำนงเสรีได้ร้อยละ 22 และร่วมกันอธิบายจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ 62 แสดงให้เห็นว่าภาวนา 4 สามารถนำมาพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้

7.2 การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักภาวนา 4 ในการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาวนา คือการพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณ

⁵ อ่างอิงแล้ว, การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา, วารสารพฤติกรรมศาสตร์, ปีที่ 21ฉบับที่ 1 (มกราคม 2558), หน้า 110-134.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110-134.

ภัทร สีหะมงคล⁷ ได้ศึกษาวิจัย “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา” พบว่า การพัฒนาจิตอาสาของผู้เรียนอาชีวศึกษา ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมกับกลุ่มเพื่อนในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษา รวมทั้งการใช้ตัวแบบที่ดีที่สามารถเป็นแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะได้ โดยให้ประพฤติปฏิบัติตามบุคคลในครอบครัวผู้นำทางสังคม หรือบุคคลสาธารณะอื่น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อผู้เรียน และถือเป็นต้นแบบของการประพฤติปฏิบัติที่ดี

2) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา (Social Development) เป็นการพัฒนาด้านความประพฤติ การตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง พัฒนาทักษะในการฟัง และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น มีลักษณะสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมโดยยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม ความเป็นตัวของตัวเอง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเคารพหลักความเสมอภาค เคารพสิทธิของกันและกัน เท่าเทียมกัน กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางการเมืองคำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ มีน้ำใจ เลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์ ฟังตนเอง ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบในตนเองในขณะที่ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

3) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา (Emotional Development) เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความพร้อมทั้งในด้านคุณธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา ไตต่อผล, ภูฟ้า เสวกพันธ์, วาริรัตน์ แก้วอุไร และอมรรัตน์ วัฒนาร⁸ ได้ศึกษาวิจัย “หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมร่วมกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” พบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะในด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมที่มีผลการเปรียบเทียบต่ำกว่าด้านอื่นนั้น อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมต้องรอเวลา โอกาสและใช้เวลาในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรม จึงทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมไม่บ่อยครั้ง ส่งผลให้คุณลักษณะจิตสาธารณะด้านนี้มีผลต่ำกว่าด้านอื่น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวมมากขึ้น ควรมีการวางแผนในการจัดกิจกรรมและความพร้อมในการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมให้เรียบร้อย

4) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา (Wisdom Development) เป็นการฝึกและพัฒนาในการรับรู้ การเรียนรู้ผ่านการรู้จัก วินิจฉัย ไตร่ตรองผ่านเหตุและผล ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม

⁷ ญาณภัทร สีหะมงคล, ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2548), หน้า 479-486.

⁸ วัฒนา ไตต่อผล, ภูฟ้า เสวกพันธ์, วาริรัตน์ แก้วอุไร และอมรรัตน์ วัฒนาร, หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมร่วมกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2548), หน้า 1-12.

อารมณ์ของบิดา มารดา (ได้แก่การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญาและการถ่ายทอดจิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคมอารมณ์จากทางโรงเรียน (ได้แก่บรรยากาศการเรียนรู้อันเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากโรงเรียนการปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ได้แก่การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น และองค์ประกอบทางจิตสำนึกทางปัญญามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

7.3 การวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมจำเป็นจะต้องมีการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ บ-ว-ร-ส เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ศรีสันติสุข วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์และนงฐพรพงศ์ ดวงมนตรี⁹ ได้ศึกษาวิจัย “การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น” พบว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ควรปรับปรุงแผนพัฒนาการศึกษาให้ครอบคลุม มีความชัดเจน เข้าใจง่าย โดยมุ่งเน้นเพื่อการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับนักเรียน

2) โรงเรียนหรือสถานศึกษาควรมีบทบาทในการดำเนินการและให้ความสำคัญในการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยไปพร้อมกับการสนับสนุนการประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีความเข้าใจและเกิดจิตสำนึกทางการเมืองและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีมีศีลธรรม

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) สถาบันที่เกี่ยวข้องควรสร้างการตระหนักรู้ให้กับนักเรียน

⁹ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์และนงฐพรพงศ์ ดวงมนตรี, การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น, วารสารวิจัย มข, ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2548), หน้า 359-369.

2) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว ศาสนาและสถานศึกษาในการบ่มเพาะและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนรวมถึงการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

3) ควรมีการติดตามความต่อเนื่องและยั่งยืนของการแสดงออกจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยใช้เวลาในการประชุมประจำ สัปดาห์ ในชั่วโมงระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือชั่วโมงกิจกรรมลูกเสือ และยุวกาชาด และเก็บข้อมูลเพื่อทราบถึงความคงทนของคุณลักษณะจิตพฤติกรรม

8.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่เหมาะสมในการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนเพิ่มเติม เช่น หลักสังคหวัตถุ 4, อปริหานิยธรรม 7

2) ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนกับกลุ่มอื่น หรือจังหวัดอื่น เช่น นักเรียนอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ญาณภัทร สีหะมงคล. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558), หน้า 479-486.

นพคุณ นิศามณี. *จิตวิทยาอุตสาหกรรม*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2547

ประทีป จินนี. การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2558), หน้า 110-134.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535

วัฒนา ใต้ต่อผล, ภูฟ้า เสวกพันธ์, วารินทร์ แก้วอุไร และอมรรัตน์ วัฒนาธร. หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมร่วมกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2558), หน้า 1-12

วิไลวรรณ ศรีสงคราม. *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ลกรุ๊ป, 2549

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข วิทยุทธ์ จำรัสพันธ์ และนัฐพงษ์ ดวงมนตรี. การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัย มข*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2548), หน้า 359-369

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมค่าย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

สุจิตรา วันทองและสิริพันธ์ สุวรรณมรรค. การวิจัยและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การวิจัย
เป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา.
วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, OJED, Vol.7, No.1, 2012, pp. 1818 – 1829

สุทธิรักษ์ โจรนหัสติน. เรชา ชูสุวรรณ และเอกรินทร์ สังข์ทอง. หลักการคิดสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อ
ความเป็นพลเมือง. วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปีที่ 28 ฉบับที่ 1, 2560),
หน้า 207-217

การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการสืบสานภูมิปัญญา
ท้องถิ่นผ่านเรื่องเล่า กรณีศึกษา ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

THE DEVELOPMENT OF ELDERS PARTICIPATION IN CONTINUING
LOCAL WISDOMS THROUGH NARRATIVES: THE CASE OF BAAN NHOON
SUB-DISTRICT, SONG DISTRICT, PHRAE PROVINCE

พัฒนภาณู ทูลธรรม และคณะ*

Pattanaphanu Tooltham and Others

Received: 2020-05-05

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลบ้านหนองใช้วิธีการเรื่องเล่าผนวกกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์ชีวิตผู้สูงอายุประชาชนชาวบ้าน ค้นหาอุปสรรคที่ขัดขวางในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมสร้างแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนชาวบ้านผู้สูงอายุ 7 ท่าน เข้าสู่กระบวนการสัมภาษณ์กลุ่มลึกและสนทนากลุ่ม ซึ่งการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเฉพาะเจาะจงและแบบลูกโซ่ ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนองสามารถแบ่งได้ 6 ด้านคือ ด้านการละเล่น ด้านการอนุรักษ์ป่า ภูมิด้านภาษาล้านนา ด้านประเพณีพิธีกรรม ด้านการทำสมุนไพร และด้านงานฝีมือ อย่างไรก็ตาม ตำบลบ้านหนองต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญในการรื้อฟื้นและสืบสานภูมิปัญญา คือ อิทธิพลของภาวะความทันสมัย ลัทธิบริโภคนิยม และวัตถุนิยม ช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้สูงอายุกับเยาวชน และคำถามเกี่ยวกับความคุ้มค่าในการลงทุนเรื่องภูมิปัญญา ทั้งนี้ ผู้ร่วมวิจัยได้เสนอแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนองไว้หลายแนวทาง คือ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายที่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาตำบลสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การให้ความสำคัญที่มากยิ่งขึ้นกับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียน โดยแนวทางเหล่านี้เป็นทางเลือกที่ตำบลบ้านหนองสามารถนำไปพิจารณาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความยั่งยืนได้

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปริญญา หวันเหลี่ยม อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

สุเทพ คำเมฆ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

พิกุล จิตมณี อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผู้สูงอายุ, เรื่องเล่า, การมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The study of Baan Nhoon local wisdoms was conducted by narrative approach with qualitative research which aims at finding local wisdoms through life experiences of elderly philosophers, identifying main obstacles in which hinder local wisdom revitalization, and co-creating feasible pathways for continuing local wisdoms towards sustainability. 7 elderly philosophers were cordially invited to in-depth interview and focus group discussion with purposive and snowball approach from the area-based researcher. The inquiry found that local wisdoms in Baan Nhoon District can be categorized into 6 types including recreation, community forest conservation, Lanna language, local rituals, herbal production and handcrafts. However, there are several obstacles for Baan Nhoon to revitalize local wisdoms i.e. modernization influence, consumerism and materialism, generation gap between elderly and youth, and cost-benefit dilemma for investing local wisdoms. Thus, Baan Nhoon community should rethink and improve some mechanisms for continuing its local wisdoms. For instance ; establishing the local museum, installing group/club/internal network that create consecutively local wisdom activities, developing community-based tourism integrated by eco-cultural perspective, integrating local wisdoms into school in term of "local curriculum". Also, these suggestions will alternatively revitalize and continue Baan Nhoon's local wisdoms towards sustainability based on social support and local participation.

Keywords: Local Wisdoms, Elders, Narratives, Participation

1. บทนำ

ภายใต้สังคมไทยก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ตลอดจนทั้งสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวในการออกแบบนโยบายและวิธีการปฏิบัติงานที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชนโดยภาพรวม อย่างไรก็ตาม มิใช่ที่ผู้สูงอายุจะเป็นวัยที่รอรับบริการหรือสวัสดิการสังคมจากรัฐหรือเป็นผู้ได้รับการช่วยเหลือจากชุมชนเท่านั้น ในอีกมิติหนึ่ง ผู้สูงอายุเป็นประชากรเข้มแข็งที่จะสร้างสรรค์ชุมชนและสังคมให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่า มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมโดยไม่เพียงพึ่งพิงบุคคลในครอบครัวและเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชนเท่านั้น การออกแบบกิจกรรมเพื่อสนับสนุนหรือส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง มีเครือข่ายทางสังคมและได้รับการสนับสนุนทางสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาผู้สูงอายุทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมไม่เป็นผู้สูงอายุที่ซึมเศร้า

เมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์การวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ¹ ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 คือ การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านกลยุทธ์จากการวิจัยที่ 4 โดยสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ กล่าวคือ 1) การวิจัยเพื่อส่งเสริมให้เกิดคลังปัญญากลางของผู้สูงอายุเพื่อรวบรวมภูมิปัญญาในสังคม 2) การวิจัยเพื่อส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่า การวิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุที่มีศักยภาพมีความสำคัญยิ่ง นอกจากนี้การส่งเสริม รวบรวม และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมด้วย

ทั้งนี้ จากหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่² ระบุถึงความสำคัญของการสืบสานหรือการธำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในทุกมิติทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม กิจกรรมหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาหรือศิลปวัฒนธรรมนี้เข้าไปช่วยหนุนเสริมในประเด็นดังกล่าว ทั้งยังจำเป็นต้องมีการจัดการความรู้ (knowledge management: KM) เพราะจากการสะท้อนของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุนและสถานการณ์ของตำบล พบว่า ยังขาดการสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งพร้อมพูนด้วยองค์ความรู้และประสบการณ์ที่จะนำพาคลกรุ่นหลานหรือชุมชนก้าวไปข้างหน้าด้วยการรักษา พัฒนา สืบทอด และต่อยอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ถ้าขาดการจัดการความรู้หรือการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ชุดขององค์ความรู้และประสบการณ์ที่สะท้อนตัวตนหรือเอกลักษณ์ท้องถิ่นก็จะสูญหายหรือถูกกลืนไปในกระแสสังคม ระบบคุณค่าและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผู้คนในชุมชนเป็นเจ้าของไม่ได้การพัฒนา สานต่อ หรือถ่ายทอดให้ดำรงอยู่กับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การพัฒนาแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุจึงเปรียบเสมือนวิธีการที่ทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่แข็งแรง (active aging) เป็นผู้นำชุมชนด้านการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา เสริมสร้างความเป็นเจ้าของชุมชน (sense of belonging) ผ่านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเกิดความอึดอ้อมใจที่คุณค่าหรือภูมิปัญญาอันสะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองมิได้สูญหายไป นอกจากนี้กิจกรรมที่ดึงผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมแสวงหาแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเอง คนต่างวัย ประชาชนในชุมชนตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วย ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าในตนเอง (self-esteem) หรือเรียกว่า “แก่อายุมีคุณค่า ชาวอย่างมีคุณภาพ” ซึ่งแม้ว่าจะมีหลักสูตรที่มีเนื้อหาว่าด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังคงพบว่าชุมชนตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ยังขาดการสืบสานและการจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ การวิจัยโดยใช้เทคนิคเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของผู้สูงอายুর่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้ชุมชนและสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุ สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ธำรงไว้

¹ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์การวิจัยรายสาขา :ด้านสังคมผู้สูงอายุ, ม.ป.ท., 2555, หน้า 6.

² องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน, คู่มือปฐมนิเทศ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านหนุน, องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่, 2560, หน้า 5-10.

ซึ่งอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดนโยบาย สาธารณะว่าด้วยการพัฒนาท้องถิ่นด้านการทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา จนกระทั่งนำไปสู่ ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อค้นหาเรื่องราวซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุปราชญ์ชาวบ้าน

2.2 เพื่อศึกษาอุปสรรคในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

2.3 เพื่อค้นหาแนวทางในการส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้เทคนิคการวิจัยแนวเรื่องเล่า (narrative approach) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อค้นหาเรื่องราวประวัติชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะผู้สูงอายุปราชญ์ชาวบ้านเชื่อมโยงกับ ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งเรื่องเล่าหรือประวัติชีวิตของปราชญ์ ชาวบ้านผู้สูงอายุนี้เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น มีสาระที่ที่น่าสนใจ ประกอบด้วย จุดเริ่มต้น จุดเปลี่ยนของชีวิต เหตุการณ์ ตัวละคร บุคคล การให้ความหมายต่อชุดของ ประสบการณ์ ตลอดทั้งช่วงเวลาของเหตุการณ์นั้นๆ เพื่อค้นหาเรื่องราวที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งอาจเป็นทุน ทางความคิดหรือเป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมก็ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้นักวิจัยเป็นเครื่องมือการวิจัย (researchers as research instruments) ซึ่งเป็นไปตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิจัยแนวเรื่องเล่าเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ในความถูกต้องของข้อมูล ที่วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน และมีกระบวนการคืนข้อมูลหรือองค์ ความรู้สู่ท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการของการตรวจสอบหลายช่องทาง (triangulation) เพื่อความน่าเชื่อถือของ ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาวิจัย

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

ใช้การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (purposive) โดยคัดเลือกจากผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ ชาวบ้านจากการแนะนำของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่เพื่อสืบค้น เรื่องเล่าหรือประสบการณ์ชีวิตที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน บทสะท้อนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น กอปรกับการใช้การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแบบลูกโซ่ (snowball) จากผู้สูงอายุนักปราชญ์ท่านหนึ่งไปสู่อีกท่าน หนึ่ง โดยจะเก็บข้อมูลเรื่องเล่าจากการสัมภาษณ์ลุ่มลึกกับปราชญ์ชาวบ้านผู้สูงอายุทั้งสิ้น 6 ท่าน ขณะที่การ จัดการสนทนากลุ่มจะจัดขึ้นผ่านความสมัครใจเข้าร่วมของผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุภายใต้สังกัดองค์การ บริหารส่วนตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

แผนการดำเนินงาน

ระยะเวลาโครงการ 9 เดือน

วันที่เริ่มต้น 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 วันที่สิ้นสุด 31 มกราคม พ.ศ. 2561

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์ลุ่มลึก (in-depth interview)
2. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เรื่องเล่า (narrative analysis) ผ่านการให้ความหมายต่อประสบการณ์ชีวิตและการตีความประสบการณ์ชีวิตหรือเรื่องเล่านั้นจากการสัมภาษณ์ลุ่มลึกโดยให้อิสระกับผู้ให้ข้อมูลในการเริ่มต้นและสิ้นสุดการบอกเล่าเรื่องราวเชื่อมโยงกับบริบทและพลวัตแวดล้อมของชุมชนและสังคม กอปรกับการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่ได้จากการสนทนากลุ่มกำหนดเป็นหัวข้อใหญ่ (themes) หัวข้อย่อย (sub-themes) และร้อยเรียงแนวคิดทฤษฎีจากการปริทัศน์วรรณกรรม

4. ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัยสามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ประการแรก เรื่องเล่าและประสบการณ์ชีวิตของปราชญ์ชาวบ้านผู้สูงอายุตำบลบ้านหนุนจากการสืบค้น พบว่า ตำบลบ้านหนุนมีภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย ซึ่งการวิจัยนี้เก็บเกี่ยวเพียงบางส่วนอันเรียกว่าเป็น “เสี้ยวหนึ่งของประสบการณ์ชีวิต” ที่ถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าของผู้สูงอายุปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละด้าน ดังนั้นผู้สูงอายุปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นผู้ร่วมวิจัยที่ช่วยประกอบสร้างความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านหนุน จำแนกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1. ภูมิปัญญาด้านการละเล่น (recreational local wisdom) เมื่อพิจารณาผิวเผินดูเหมือนว่า ภูมิปัญญานี้จะไม่ได้ให้คุณค่าใดๆ แต่จากประสบการณ์ชีวิตของตาหมื่น การรำเสื่อลากหางนอกจากจะทำให้ผู้คนที่เข้าร่วมรู้สึกสนุกสนานแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุผ่อนคลายความเครียด เป็นการรำเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุที่นำมาใช้เสมอในกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านหนุน

2. ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน (local wisdom of community forest conservation) ซึ่งได้สืบค้นจากประวัติชีวิตการต่อสู้ของลุงคำ ฟองจันทร์กว่า 30 ปี พบแรงบันดาลใจที่มองเห็นตนเองเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งในธรรมชาติตั้งแต่เด็ก นำพาสู่การต่อสู้เพื่อชุมชนท้องถิ่นเมื่อ 20 ปีที่แล้วโดยเผชิญกับความท้าทายหลายประการ อาทิ นโยบายรัฐและการรุกรานของกลุ่มทุนแสวงหาประโยชน์จากป่าไม้อย่างมหาศาล ตลอดทั้งการไม่เห็นด้วยของผู้นำและคนในท้องถิ่น แต่ด้วยความมุ่งมั่น การทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรม ผลที่เกิดขึ้นเกิดการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำห้วยป้อม และกลายเป็นตำนานการต่อสู้เล่าขานในเวลาต่อมา

3. ภูมิปัญญาด้านภาษาล้านนา (local wisdom of Lanna language) จากเรื่องเล่าของลุงจ๋านง ดูเหมือนว่าการเรียนภาษาล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถเขียนภาษาล้านนาได้ของผู้คนภาคเหนือปัจจุบันจะเลือนหายอย่างค่อยเป็นค่อยไป ประสบการณ์การบวชและเรียนรู้ที่วัดมีส่วนสำคัญนำพาให้ลุงจ๋านงเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมของชุมชนท้องถิ่น

4. ภูมิปัญญาด้านประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่น (local wisdom of traditional rituals) จากการศึกษาพบว่า ท้องถิ่นตำบลบ้านหนองมีพิธีกรรมและงานประเพณีมากมายตลอดทั้งปีอันโดดเด่น เช่น การรับขวัญควาย การบูชาตัวตังสี่ (บูชาเทวดาท้าวตังสี่) ซึ่งประเพณีพิธีกรรมดังกล่าวในปัจจุบันยังคงได้รับการสืบทอดมา แม้ว่าความพิถีพิถันในการจัดงานเริ่มสั่นคลอนลงบ้าง แต่อย่างน้อยที่สุดประเพณีหรือพิธีกรรมเหล่านี้เป็นช่องทางหรือโอกาสหนึ่งของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

5. ภูมิปัญญาด้านการทำสมุนไพร (local wisdom of herbal production) พบจากประสบการณ์ของป้าหลั่นเจ้าของ “บ้านสมุนไพร” อันเป็นการแพทย์กระแสทางเลือกของผู้คนในชุมชนและยังมีคุณค่าเป็นจุดเริ่มต้นในการต่อยอดภูมิปัญญาสู่เชิงพาณิชย์ได้แม้ว่าเจ้าของภูมิปัญญาจะผลิตโดยมุ่งหวังเพียงเพื่อทำบุญตามจิตสาธาธารณะเท่านั้น

6. ภูมิปัญญาด้านงานฝีมือ (handcraft local wisdom) โดยพบจากประสบการณ์ชีวิตของตาหลั่นเจ้าของกระดิ่งวัวกระดิ่งควายที่กลายเป็นตำนานไม่ได้ถูกนำมาใช้ในปัจจุบันเพราะการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตและพลวัตของสังคม กระดิ่งวัวกระดิ่งควายจึงกลายเป็นเพียงวัสดุมีไว้เพื่อประดับและให้เสียงเท่านั้น นอกจากนี้เรื่องเล่าของพระครูอธิการระชน เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองใต้ผู้ริเริ่มรวมกลุ่มทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองโดยกลุ่มผู้สูงอายุ และภูมิปัญญาด้านงานฝีมือนี้ก็สามารถสร้างมูลค่าในเชิงพาณิชย์หากแสวงตลาดรองรับที่เหมาะสม

ประการที่สอง ในการดำเนินงานเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่เคียงกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นบ้านหนองก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคอันเป็นเงื่อนไขให้การดำเนินงานเกิดข้อจำกัดที่ต้องแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาได้แก่

1. กระบวนการกลายเป็นสมัยใหม่ (modernization) ครอบงำ ซึ่งท้องถิ่นต้องเผชิญแทบทุกพื้นที่ ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละท้องถิ่นจะสามารถนำความเป็นท้องถิ่น (localization) เข้าไปอยู่ในท่ามกลางภาวะสมัยใหม่ได้อย่างไร มากน้อยแค่ไหนเพราะวิถีชีวิตและวิถีการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไป เกษตรกรรมแบบดั้งเดิมแทบไม่มีหลงเหลืออยู่ นำมาซึ่งประเพณีและภาษาของท้องถิ่นเริ่มพร่าเลือนลงทุกขณะ

2. ช่องว่างระหว่างวัย เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติเกี่ยวกับภูมิปัญญา และภูมิปัญญานั้นถูกผูกขาดเพียงแค่ผู้สูงอายุปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เท่านั้น ทั้งนี้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า “ปฏิบัติการทางภูมิปัญญา” (local wisdom action) บางอย่างจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์และทักษะเฉพาะในการดำเนินงาน เช่น ประเพณีพิธีกรรมที่ต้องอาศัยปราชญ์ชาวบ้านที่ได้ศึกษามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน รวมทั้งการทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองและการทำสมุนไพรต้องอาศัยทักษะและความละเอียดอ่อนในกระบวนการผลิต

3. ลัทธิบริโภคนิยมและวัตถุนิยมส่งผลต่อจิตสำนึกสาธาธารณะของเยาวชน เป็นผลสืบเนื่องจากพลวัตทางสังคมสู่ภาวะความทันสมัย อิทธิพลของสื่อ การอพยพย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาและการประกอบอาชีพของคนรุ่นใหม่เข้ามาซึ่งความละเลยเพิกเฉยต่อความสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาจึงถูกลดทอนคุณค่าลงเพียง “สิ่งโบราณล้ำสมัย” ยิ่งไปกว่านั้น ในการปฏิบัติการทางภูมิปัญญาบางอย่าง อาทิ การอนุรักษ์ป่า การประกอบพิธีกรรม และการทำสมุนไพร มองอีกแง่มุมหนึ่งผู้ที่ดำเนินงานได้ต้องมีจิตสำนึกสาธาธารณะ (public-mind consciousness) เป็นส่วนสำคัญด้วยในการขับเคลื่อนเพราะเป็นงานที่อาจไม่ก่อให้เกิดรายได้ เป็นงานอาสา ด้วยเหตุนี้การสร้างเครือข่ายทางสังคมกับเยาวชนและการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับเยาวชนสู่การต่อ

ยอดภูมิปัญญาให้ยั่งยืนยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ เนื่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นคนรุ่นใหม่ที่จะขึ้นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับสังคมท้องถิ่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4. คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นกำลังถูกตั้งคำถามที่ท้าทายว่าคุ้มค่าแก่การลงทุนหรือไม่ เช่น การชำระรักษาภาษาล้านนา เพราะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพใช้ภาษาไทยกลางและภาษาต่างประเทศเท่านั้น ภาษาล้านนาจึงเสมือนถูกลดคุณค่า พิธีกรรมบูชาข้าวทั้งสี่หรือพิธีกรรมตามเทศกาลต่างๆที่ยาวนานยังคงจำเป็นหรือไม่ แม้กระทั่งการทำสมุนไพรรักษาโรคและการทอผ้าฝ้ายก็คุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ เพราะต้องใช้ทักษะความชำนาญ และความละเอียดอ่อนพอสมควร ยังคงเป็นคำถามสำคัญอยู่ในเมื่อยังไม่สามารถต่อยอดสิ่งเหล่านี้สู่เชิงพาณิชย์ได้ การทำสมุนไพรรักษาโรคและการทอผ้าพื้นเมืองจึงกลายเป็นเพียงกิจกรรมคลายเครียดของประชาชนชาวบ้านผู้สูงอายุเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนสังคมท้องถิ่นที่สร้างไว้ซึ่งภูมิปัญญามีอาจพิจารณาจากอุปสรรคในแง่ของปัจจัยขัดขวาง แต่มองในมุมกลับ คือ สิ่งเหล่านี้สามารถกลายเป็นช่องทางหรือโอกาสในการแสวงหาแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนองน้ำน้อยความยั่งยืนได้บนพื้นฐานเป้าหมายและความมุ่งมั่นในเชิงกระบวนการว่า ผู้คนในชุมชนจะเป็นภาคีเครือข่ายสำคัญ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเชิงวัฒนธรรมตลอดทั้งกระบวนการ ซึ่งจากข้อค้นพบงานวิจัยสามารถสรุปแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนองน้ำน้อยได้ดังนี้

1. พลิกวิกฤตเป็นโอกาส รื้อสร้างวาทกรรมจาก “โบราณไร้คุณค่า” เป็น “ยิ่งเก่ายิ่งมีคุณค่า” เป็นที่ทราบว่ายอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนองน้ำน้อยมีหลากหลาย การเก็บรวบรวมข้อมูลจนกระทั่งจัดตั้ง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ได้ควบคู่ไปกับการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่จะกล่าวต่อไป จัดตั้งกลุ่ม ชมรม และเครือข่ายเป็นรูปธรรมมีกิจกรรมต่อเนื่อง จากคำสะท้อนของประชาชน

2. ชาวบ้านผู้สูงอายุหลายท่าน พบว่า กลุ่ม ชมรม และเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมโดยมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นเงื่อนไขสำคัญสู่การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งกลุ่ม ชมรม และเครือข่ายนี้ไม่เพียงผู้สูงอายุ แต่หมายถึงคนในชุมชนทุกเพศทุกวัย ทั้งเด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ ตลอดจนวัยกลางคนที่มีส่วนเชื่อมโยงประสานเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญากับผู้สืบต่อภูมิปัญญา

3. ออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับโรงเรียนโดยให้ความสำคัญกับภูมิปัญญามากขึ้น ทั้งนี้ การออกแบบการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาโดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นวาทกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยระยะเวลาดังกล่าวหนึ่ง ทว่าในเชิงปฏิบัติยังเป็นข้อจำกัดอยู่เนื่องจากระบบการศึกษาท้องถิ่นยังถูกรวบรัดและเป็นรูปแบบการรวมศูนย์อำนาจอยู่ (centralization) การหวงคิดโดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีบทบาทมากขึ้นในระบบการศึกษาส่วนกลางจึงต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังเพื่อปลูกจิตสำนึกเด็กและเยาวชนผ่านสถาบันการศึกษา

4. พัฒนาตำบลสู่รูปแบบการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยบูรณาการในมิติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ประเด็นนี้สำคัญยิ่ง เพราะผู้คนในชุมชนและผู้นำบางครั้งมองข้ามทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นภายในพื้นที่ ซึ่งในการพัฒนาตำบลสู่รูปแบบการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานนั้นก็อาจดำเนินการเพียงตำบลเดียวหากแต่เกิดจากการสนับสนุนและส่งเสริมจากอำเภอสอง และจังหวัดแพร่ ขณะเดียวกันอำเภอสองมีทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ ภาษา การดำรงชีวิต ประเพณีพิธีกรรม วรรณกรรมลิลิตพระลอ มีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ มีอุทยานแห่งชาติแม่ยม ทั้งมิติ

วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมนี้สามารถบูรณาการสร้างตำบลบ้านหนองเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวเพื่อกระจายรายได้สู่คนในชุมชนภายใต้การคงไว้ซึ่งทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

5. ผลักดันประเพณีพิธีกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ประเพณีพิธีกรรมบางอย่างยังมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวท้องถิ่นบ้านหนองในแง่ที่ว่า เป็นกระบวนการสร้างภาคีเครือข่ายในการทำงานบนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการผ่านประเพณีพิธีกรรม เพราะประเพณีพิธีกรรมเป็นเวทีหรือโอกาสที่ทำให้ผู้คนพบปะพูดคุยกัน สานสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอันเป็นพื้นฐานสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เข้ามาดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น

6. กระบวนการปลูกจิตสำนึกกับเด็กและเยาวชนนอกเหนือจากการศึกษากระแสหลัก โดยสถาบันทางสังคมที่เป็นหน่วยย่อยที่สุดแต่สำคัญที่สุดควรมีบทบาทในเมืองแรกคือสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในการจุดประกายทางความคิดและปัญญาของเยาวชนให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาจากการปฏิบัติของบรรพบุรุษ สถาบันศาสนา มีวัดเป็นอาทิอาจเข้ามามีบทบาทเรื่องพิธีกรรม ภาษาล้านนาด้วย ซึ่งกระบวนการปลูกจิตสำนึกและจุดประกายทางความคิดของเด็กและเยาวชนนี้ยังต้องอาศัยเครือข่าย “บวร” บ้าน วัด โรงเรียนบูรณาการกันเพื่อสร้างโอกาสและเวทีการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนให้มีจิตสำนึกสาธารณะจนกระทั่งเข้ามาสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบไป

7. การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐอย่างแข็งขัน พบว่า ในการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่อาจกระทำโดยปราชญ์ชาวบ้านผู้สูงอายุ หรือเพียงเยาวชนคนรุ่นใหม่เท่านั้น หากปราศจากการสนับสนุนหรือการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานรัฐแล้ว การดำเนินงานดังกล่าวก็อาจสำเร็จลุล่วงได้ ซึ่งการสนับสนุนในที่นี้ไม่เพียงเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ วิทยากรหรือทรัพยากรบุคคลเท่านั้น หากแต่เป็นวิถีคิดอันเกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงาน เวทีการเรียนรู้ รวมทั้งช่องทางหรือโอกาสทางการตลาดอันเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านเรื่องเล่า ทัศนศึกษา ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” เดิมทีนั้นมุ่งเป้ากลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยเป็นปราชญ์ชาวบ้านผู้สูงอายุ ทว่าหากพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว ในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความยั่งยืนนั้นต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่นทั้งปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชน เด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ ตลอดจนหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งต้องมีส่วนร่วม และเป็นเครือข่ายสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาผู้ร่วมสร้างความรู้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ปราชญ์ชาวบ้านผู้สูงอายุที่ถ่ายทอดเรื่องราวภูมิปัญญาที่น่าสนใจนั้นสะท้อนให้เห็นแง่มุมหลายประการควรค่าแก่การอภิปราย กล่าวคือ จะเห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ยังคงสร้างคุณค่า เปี่ยมด้วยความสามารถและศักยภาพที่สร้างคุณูปการต่อคนในชุมชนท้องถิ่นอย่างมหาศาลสังเกตได้จากการสังมอณ์ความรู้ จนกระทั่งการปฏิบัติจนเกิดความชำนาญกลั่นกรองออกมาจนกลายเป็นภูมิปัญญา จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้านส่วนตัวกลายเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงพลังของกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นพลเมืองแข็งขัน (active aging) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (long-life learning) กล่าวคือ เรียนรู้ภูมิปัญญาทั้งด้วยตนเองและจากบรรพบุรุษตั้งแต่เป็นเด็ก ปฏิบัติการเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน บางท่านยังคงถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นหลังแม้ว่าเยาวชนให้ความสนใจในเรื่องราวดังกล่าวน้อย

ก็ตามที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา สุวรรณเพชร³ ที่ศึกษาพลังการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 378 ราย พบว่า โดยรวมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุอยู่ในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ สิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นควรสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุคือการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมชุมชนและสังคมซึ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตเท่านั้น เพราะการทำให้เขารู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคมเป็นการเสริมสร้างความภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ตลอดจนสะท้อนให้เห็นว่าเขาดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในสังคม เช่นเดียวกับการที่ผู้สูงอายุปราศรัยชาวบ้านได้บอกเล่าเรื่องราวภูมิปัญญาอันเป็นองค์ความรู้และการปฏิบัติที่ตนเองสั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันนานหลายท่านรู้สึกภูมิใจในตนเอง (self-esteem) อย่างน้อยที่สุดเขารู้สึกว่าตนเองยังคงมีคุณค่าและศักดิ์ศรี กิจกรรมชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเรื่องราวภูมิปัญญาถูกบอกเล่าถ่ายทอดสืบสานถึงการมีเครือข่ายทางสังคมให้ผู้สูงอายุปราศรัยชาวบ้านรับรู้ว่าเขายังคงได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมอยู่

ขณะเดียวกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างของตำบลบ้านหนุน อาทิ พิธีกรรมบูชาท้าวทั้งสี่และการทำสมุนไพรรักษาโรคจากประสบการณ์ชีวิตของปราศรัยชาวบ้านผู้สูงอายุยังพบว่า ในการดำเนินชีวิตส่วนตัวและชีวิตทางสังคมยังเกี่ยวโยงกับเรื่องความเชื่อและศรัทธาอยู่ สอดคล้องกับงานศึกษาของสมจิต แตนสีแก้ว และคณะ⁴ ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่นค้นพบข้อมูลที่น่าสนใจว่า ผู้สูงอายุดูแลสุขภาพตนเองตามความเชื่อและประสบการณ์ที่ได้ถ่ายทอดกันมา เช่น ปวดเมื่อยตามตัว หลัง แขน ขา ก็จะบีบนิ้วตามบ้าน ทั้งนี้ผู้สูงอายุยังได้ใช้ภูมิปัญญาของตนเองในการหารายได้บ้าง เช่น จักสาน ทอเสื่อ ปลูกผัก เลี้ยงไก่ ตลอดจนบทบาทต่อสังคมคือการร่วมหรือเป็นผู้นำกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีในชุมชนนอกจากนี้กิจกรรมการร้องเพลงพื้นบ้านโดยใช้ศิลปะท้องถิ่น เช่น การนำแคนและกลองมาเล่น ทำให้ผู้สูงอายุคลายความกังวล หัวเราะมากขึ้น สดชื่น และอยากเข้ามาร่วมกิจกรรมมากขึ้น การศึกษาภูมิปัญญาว่าด้วยการมีส่วนร่วมของปราศรัยชาวบ้านผู้สูงอายุบ้านหนุนก็เช่นเดียวกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่าง เช่น การรำเสื่อลากหางถูกนำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมทางสังคมอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุอบต.บ้านหนุน ผู้สูงอายุเป็นผู้นำประเพณีพิธีกรรมของท้องถิ่น ทั้งนี้บางกรณีเช่น การทำสมุนไพรรักษาโรคและการทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองยังเป็นการทำให้ผู้สูงอายุปราศรัยชาวบ้านตำบลบ้านหนุนมีความพยายามใช้ภูมิปัญญาของตนเองในการแสวงหารายได้อยู่บ้าง

ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำเข้าสู่การพิจารณาเมื่อจะมีการรวมกลุ่ม ชมรม หรือเครือข่ายผู้สูงอายุเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความยั่งยืนได้นั้น การศึกษาของ Vimolpun Nitipong⁵ ซึ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนากลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (self-help group) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุได้ดี ได้แก่ ความสามารถของผู้นำชุมชน การมี

³ นิตยา สุวรรณเพชร, พศกพลังด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน, วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554, หน้า 44-45.

⁴ สมจิต แตนสีแก้ว และคณะ, การพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น, ภาควิชาพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540, หน้า 48-49.

⁵ Vimolpun Nitipong, **Elderly Participation in Self-help Group Development**, Thesis Submitted of Doctor of Philosophy (Medical and Health Social Sciences) ,Faculty of Graduate Studies, Mahidol University, 2002, page 90.

ประสบการณ์ทำงานกับกลุ่มผู้สูงอายุมาก่อน มีการจัดประชุมเพื่อแบ่งปันความคิดและประสบการณ์เสมอ ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ ได้แก่ สมาชิกในกลุ่มประสบกับปัญหาสุขภาพที่เลวร้ายขึ้น การเดินทางที่ยากลำบาก โดยมีความสอดคล้องและใกล้เคียงกับปัจจัยที่ทั้งเอื้อและขัดขวางการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนุน กล่าวคือ ในการเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของผู้สูงอายุ เช่น การทอดผ้าฝ้ายพื้นเมืองที่ต้องรื้อฟื้นความจำผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การสานต่อประเพณีท้องถิ่นที่ต้องอาศัยประสบการณ์ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้านผู้สูงอายุ การจัดตั้งกลุ่ม ชมรมและเครือข่ายโดยมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ ขณะที่อีกประเด็นหนึ่งคือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคนั้น ความห่วงใยของผู้สูงอายุปราชญ์ชาวบ้านสะท้อนอย่างชัดเจนว่า เมื่อหมดรุ่นนี้ไปแล้ว (ด้วยปัญหาสุขภาพหรือการละสังขาร) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะยังคงอยู่หรือสานต่อไปหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ชาวตำบลบ้านหนุนต้องขบคิดต่อไป

ยิ่งไปกว่านั้น ประเด็นในการอภิปรายสุดท้ายว่าด้วยแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลบ้านหนุน การฝึกกำลังจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยให้เขารู้สึกว่ามีคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสและเวทีให้เขาแสดงศักยภาพ ความสามารถ และประสบการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่แต่ละท่านมี กอปรกับการสนับสนุนทางสังคมจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน อันหมายถึง งบประมาณ เวทีการเรียนรู้เพื่อจัดการทางภูมิปัญญา หน่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐในเขตพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ จันทนา สุ่มท่า⁶ ซึ่งพบว่า การสนับสนุนการมีส่วนร่วมหรือให้ผู้สูงอายุเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่นนั้นจำเป็นต้องอาศัยทุนภายในคือ มีระบบคิด มีการจัดการทางภูมิปัญญา ผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำมีความเข้มแข็งทางความคิด และมีวิถีปฏิบัติโดยนำความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหา นอกจากนั้น ยังต้องอาศัยทุนภายนอก คือ ภาครัฐองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบลเข้ามาสนับสนุนทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ อีกทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย และที่สำคัญที่สุด การสืบสานภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนได้นั้นจะเป็นไปไม่ได้เลย หากปราศจากการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากเครือข่ายเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ อีกทั้งเป็นผู้จะนำทางท้องถิ่นสู่ออนาคตที่ดีในวันข้างหน้าบนพื้นฐานของอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและจิตสำนึกสาธารณะที่มีต่อชุมชน

6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ข้อมูลจากวิธีการสัมภาษณ์ลุ่มลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า เมื่อสืบค้นสิ่งที่เรียกว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่นั้นมีหลากหลาย สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การวิจัยนี้หยิบยกภูมิปัญญาดังกล่าวถอดออกมาเป็นบางส่วน (มิใช่ทั้งหมดทั้งสิ้น) โดยสามารถแบ่งได้เป็น 6 ประเภทจากการลงพื้นที่สืบค้นเรื่องเล่ากับปราชญ์ชาวบ้านผู้สูงอายุ ได้แก่

1) ภูมิปัญญาด้านการละเล่น (recreational local wisdom)

⁶ จันทนา สุ่มท่า, ทุนทางสังคมในการจัดการตนเองของกลุ่มส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุตำบลสุชาสาราย อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2559, หน้า 99-104.

- 2) ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน (local wisdom of community forest conservation)
- 3) ภูมิปัญญาด้านภาษาล้านนา (local wisdom of Lanna language)
- 4) ภูมิปัญญาด้านประเพณีท้องถิ่น (local wisdom of local ritual)
- 5) ภูมิปัญญาด้านการรักษาสุขภาพและการทำสมุนไพร (local wisdom of health treatment and herbal production)
- 6) ภูมิปัญญาด้านงานฝีมือ (handcraft local wisdom)

อุปสรรคในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

- 1) การปะทะสังสรรค์ระหว่างกระบวนการกลายเป็นสมัยใหม่ (modernization) กับการอนุรักษ์สิ่งที่เรียกว่าเป็นพื้นบ้านดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น (revitalization of localization)
- 2) การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้ผู้สูงอายุซึ่งได้ศึกษามาเท่านั้น เด็กหรือเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ และเกิดช่องว่างระหว่างวัย
- 3) การกลืนกินของลัทธิบริโภคนิยม (consumerism) และวัตถุนิยม (materialism) กลบเลือนจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนรุ่นหลัง อีกทั้งขาดการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นท้องถิ่นกับเยาวชนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางประการไม่ได้สร้างคุณูปการอย่างทันทีทันใดหรือเห็นผลชัดเจนจับต้องได้ เช่น การรักษาโรคและการแสวงหารายได้ ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นมีทัศนคติที่มองว่าไม่คุ้มค่ากับการลงทุนสิ่งเหล่านี้

แนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

- 1) พลิกฟื้นคำว่า “โบราณไร้คุณค่าเป็นยิ่งเก๋ายิ่งน่าสนใจ” รวมทั้งเข้าใจ “ความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง”
- 2) มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมีกิจกรรมต่อเนื่อง
- 3) การออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งระดับประถมและมัธยมโดยให้คุณค่ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ
- 4) การพัฒนาตำบลบ้านหนองเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based tourism) บูรณาการกับทุนทางสังคมของอำเภอสองที่มีอยู่ให้กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (eco-tourism) ได้อย่างไม่ยาก
- 5) ผลักดันการสร้างเครือข่ายภูมิปัญญาและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านประเพณีท้องถิ่น
- 6) การปลูกจิตสำนึกเด็กและเยาวชนที่นอกเหนือจากหลักสูตรหลักในโรงเรียน
- 7) การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในพื้นที่อย่างแข็งขัน

ข้อเสนอแนะ

- 1) โครงการวิจัยนี้มีอาจอ้างสิทธิในแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาบนฐานคิดของผู้วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเท่านั้น ทว่าต้องเกิดขึ้นจากฉันทามติและความคิดริเริ่มของทั้งผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน

ตลอดจนผู้คนในชุมชนเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้เป็นรูปธรรมขึ้น ซึ่งแนวทางในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบ้านหนุนที่เป็นไปได้ นั้น คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแล้วในหัวข้อแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ทว่าประเด็นที่ควรต่อยอดสืบไปถ้าต้องการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนุนนั้น มีดังต่อไปนี้

2) การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน หน่วยงานระดับอำเภอและจังหวัดควรชี้แนะแนวทางการตลาดกับประชาชนชาวบ้านและประชาชนในตำบลบ้านหนุนถึงช่องทางและโอกาสที่จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรมขึ้น เช่น ภูมิปัญญาด้านงานฝีมือและภูมิปัญญาด้านการทำสมุนไพร เป็นต้น

3) ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ (feasibility study) เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานซึ่งบูรณาการเชิงพื้นที่ทั้งมิตินิเวศวิทยาและวัฒนธรรมอันเป็นทุนทางสังคมของตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ โดยอาจมีหมู่บ้านนำร่องจัดตั้งโฮมสเตย์ซึ่งมีแนวโน้มได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4) การจัดตั้ง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” (local museum) ที่บอกเล่าเรื่องราว ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นตำบลบ้านหนุนและมีนิทรรศการจัดแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังสามารถดำเนินงานแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานด้วย

5) หน่วยงานรัฐในพื้นที่ควรผลักดันให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปอยู่ในหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามากขึ้น

6) หน่วยงานรัฐในพื้นที่ควรจัดตั้งกลุ่ม ชมรม และเครือข่ายที่มีกิจกรรมต่อเนื่องโดยมีเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเพื่ออุดช่องว่างระหว่างวัย สาสนสายใยสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนเพราะเยาวชนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญายังคงอยู่หรือเลือนหาย เมื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเยาวชนกับประชาชนชาวบ้าน หรือเยาวชนกับคนทำงานเชิงวัฒนธรรมแล้ว ประเด็นการต่อยอดและยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืนก็จะเริ่มต้นดำเนินการได้

7. กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ขอขอบพระคุณภาคีที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักวิจัยในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ประสานงานที่คอยจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สนทนากลุ่ม และนัดสัมภาษณ์กับประชาชนชาวบ้านผู้สูงอายุในพื้นที่ เครือข่ายผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านหนุน สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ วิถีชีวิต วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ที่เปิดโอกาสพื้นที่เรียนรู้สู่การสร้างสรรค์ความรู้ด้วยกัน ทีมงานคณะนักวิจัยที่คอยแลกเปลี่ยน เสนอแนะแนวทางในการออกแบบการวิจัย ตลอดจนหัวหน้าแผนงานโครงการใหญ่ที่คอยสังเคราะห์บทเรียนรู้จากการวิจัยนี้

8. เอกสารอ้างอิง

จันทนา สุ่มทา. ทุนทางสังคมในการจัดการตนเองของกลุ่มส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ ตำบลสุขสำราญ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2559

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

นิตยา สุวรรณเพชร. **พัฒนาพลังด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554

สมจิต แดนสีแก้ว และคณะ. **การพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองและการมีส่วนร่วมของ
ผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น**. ภาควิชาพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. **ยุทธศาสตร์การวิจัยรายสาขา :ด้านสังคมผู้สูงอายุ**, ม.ป.ท, 2555
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง. **คู่มือปฐมนิเทศ โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านหนอง**. องค์การ
บริหารส่วนตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่, 2560

Vimolpun Nitipong. **Elderly Participation in Self-help Group Development**, Thesis Submitted of
Doctor of Philosophy (Medical and Health Social Sciences) ,Faculty of Graduate Studies,
Mahidol University, 2002

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร

FACTORS AFFECTING THE STRATEGIC MANAGEMENT APPROACH OF THE COMPANY IN NAVANAKORN INDUSTRIAL ESTATE

ตระกูล จิตวัฒนการ*
Trakool Jitwattanakorn

Received: 2020-05-13

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ประจำปี 2561 รวมจำนวนทั้งสิ้น 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านการกำหนดทิศทางมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการกำหนดกลยุทธ์ ด้านการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อม ด้านการดำเนินกลยุทธ์ ด้านการประเมินผลและการควบคุมตามลำดับ

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร พบว่า มีตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปร กลยุทธ์ สไตล์และบุคลากร

คำสำคัญ: การจัดการเชิงกลยุทธ์, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์

ABSTRACTS

The objective of this research was to study the strategic management of the company in NavaNakorn Industrial Estate and factors affecting the strategic management of companies in NavaNakorn Industrial Estate Use the questionnaire as a tool. The sample group used in this research was a total of 400 employees in the NavaNakorn Industrial Estate of the year 2018. The data was analyzed using statistics, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results showed that:

1. The strategic management of the company in NavaNakorn Industrial Estate, overall, is at a high level. When considering each aspect, it was found that In determining the direction, the

* คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบันนอร์กรุงเทพฯ

highest mean. Followed by strategy formulation assessment of organization and environment strategic operations evaluation and control.

2. Factors that influence the strategic management of companies in NavaNakorn Industrial Estate found that there are variables that are factors that influence the strategic management of the company in NavaNakorn Industrial Estate 3 main variables are strategy variables, style, and personnel.

Keywords: Strategic Management, Factors Affecting the Strategic Management Approach

1. บทนำ

การบริหารงานภายในองค์กรทั้งภาครัฐและองค์กรธุรกิจ มีปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอกเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องชิงความได้เปรียบจากคู่แข่ง ดังนั้นผู้บริหารหรือผู้ประกอบการจึงต้องนำวิธีการหรือกลยุทธ์ต่างๆ เข้ามาใช้ในกระบวนการบริหาร เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีที่นิยมนำมาใช้ในองค์กรมากที่สุด การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบจากวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และ ภายนอกองค์กร เพื่อวางแผนทางการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ และ ก่อให้เกิดความได้เปรียบจากคู่แข่งทางธุรกิจเป็นการกำหนดกรอบหรือทิศทางการทำงานขององค์กรให้ชัดเจน โดยการเขียนวัตถุประสงค์ขององค์กรไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมช่วยให้ผู้บริหารปรับตัวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และสามารถปรับทิศทางการทำงานได้สอดคล้องกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สร้างความพร้อมให้กับองค์กร การจัดการเชิงกลยุทธ์ทำให้องค์กรมีการวิเคราะห์ และประเมินปัจจัยต่างๆ ภายในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ช่วยสร้างประสิทธิภาพและศักยภาพด้านการแข่งขันให้กับองค์กร เสริมสร้างการพัฒนาขีดความสามารถส่งผลให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ช่วยให้การดำเนินงานสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากมีการกำหนดกลยุทธ์ และการควบคุมตรวจสอบไว้อย่างชัดเจน ทำให้องค์กรมีมุมมองการบริหารอย่างครอบคลุม เพราะการบริหารเชิงกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการบริหารองค์กรทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานที่สามารถประเมินและปรับเปลี่ยนภายในแต่กระบวนการ ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกได้ตลอดเวลา¹

บริษัท นวนคร จำกัด เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2514 ด้วยการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งปัจจุบัน นวนครมีพื้นที่กว่า 6,485 ไร่ และด้วยความมุ่งมั่นของทีมนักบริหาร ในปี 2545 เข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ภายใต้ชื่อ บริษัท นวนคร จำกัด มหาชน โดยมีทุนจดทะเบียน 2,048,254,862 บาท ปัจจุบันบริษัท นวนคร จำกัด (มหาชน) เป็นที่ยอมรับของทั้งนักลงทุนทั้งภายใน และ ต่างประเทศซึ่งมีบริษัทรวมกันอยู่ภายในโครงการมากกว่า 203 บริษัท บริษัท นวนครฯ เป็นที่รู้จักไม่ใช่เพียงในฐานะบริษัทที่

¹ Im2market. การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management), สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2561, ค้นจาก <https://www.im2market.com/2015/06/18/1446, 2015>

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

ให้บริการเกี่ยวกับเขตส่งเสริมอุตสาหกรรมในระดับแนวหน้า นวนครยังเป็นชื่อที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพ และทำเลสำหรับการอุตสาหกรรม โครงสร้างพื้นฐานที่เพียบพร้อม และการให้บริการลูกค้าที่สามารถปรับเข้าหา ลูกค้าแต่ละราย ประกอบกับบริษัทฯ มีผลกำไรอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ด้วยความโดดเด่นของโครงการเขตอุตสาหกรรมนวนคร ที่ตั้งอยู่ในทำเลยุทธศาสตร์ ที่เป็นประตูสู่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับระบบสาธารณูปโภค และระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ที่ทางบริษัทได้เตรียมพร้อมไว้รองรับความต้องการของนักลงทุนไม่ว่าจะเป็นภายในประเทศหรือต่างประเทศก็ตาม ปัจจุบัน เขตอุตสาหกรรมนวนครเป็นที่ยอมรับของนักลงทุนมากกว่า 200 บริษัท ไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ไต้หวัน สหรัฐอเมริกา และอื่นๆ โดยธุรกิจส่วนใหญ่ในเขตอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมสนับสนุน เป็นต้น²

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรม นวนครและบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนครต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร โดยมีวิธีดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนในรายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ประจำปี 2561
- 2) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Taro Yamane³ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อน +5% กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ประจำปี 2561 รวมจำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stage sampling)

² บริษัท นวนคร จำกัด. เขตส่งเสริมอุตสาหกรรมปทุมธานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2561, ค้นจาก <https://www.navanakorn.co.th/th/location/industrial/nava-nakorn-pathumthani>, 2558

³Yamane Taro, *Statistic : An Introductory Analysis*, (New York: Harper &row), 1967

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของประชากรศาสตร์ ได้แก่ 1.เพศ 2.อายุ 3.ระดับการศึกษา 4.รายได้และ 5.ตำแหน่งงาน ลักษณะข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแบบจำลอง 7s McKinsey ได้แก่ 1. กลยุทธ์ (Strategy) 2. โครงสร้างองค์กร (Structure) 3. สไตล์ (Style) 4. ระบบ (System) 5. บุคลากร (Staff) 6. ทักษะ (Skill) และ 7. ค่านิยม (Shared Value) ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scales) ได้แก่ ความคิดเห็นมากที่สุด ความคิดเห็นมาก ความคิดเห็นปานกลาง ความคิดเห็นน้อย และความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ได้แก่ 1. การกำหนดทิศทาง (Direction Setting) 2. การประเมินองค์การและสภาพแวดล้อม (Environment Scanning) 3. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) 4. การดำเนินกลยุทธ์ (Strategy Implementation) และ 5. การประเมินผลและการควบคุม (Evaluation and Control) ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scales) ได้แก่ ความคิดเห็นมากที่สุด ความคิดเห็นมาก ความคิดเห็นปานกลาง ความคิดเห็นน้อย และ ความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม

3.3 การสร้างเครื่องมือ

แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1) ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัท เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของแบบสอบถาม

2) ร่างและเขียนข้อความตามขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถาม

3) จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปที่สมบูรณ์

4) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence--IOC) จำนวน 3 ท่าน

5) นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ หาค่า IOC ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คำนวณจากสูตรค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.86

6) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ

7) นำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไป Tryout เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

8) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามบางข้อที่มีค่าความเชื่อมั่นต่ำ

9) จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปที่สมบูรณ์อีกครั้งและนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพเพื่อส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามที่ลกรหัสเรียบร้อยแล้วไปยังบริษัท ในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร โดยให้เวลาทำแบบสอบถาม 1 สัปดาห์ แล้วผู้วิจัยไปรับคืนมา
2. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนทั้งข้อมูลในแบบสอบถามและจำนวนของแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้มาจัดหมวดหมู่
3. คีย์ข้อมูลของแบบสอบถาม แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้การจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ได้แก่ 1. การกำหนดทิศทาง (Direction Setting) 2. การประเมินองค์การและสภาพแวดล้อม (Environment Scanning) 3. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) 4. การดำเนินการกลยุทธ์ (Strategy Implementation) และ 5. การประเมินผลและการควบคุม (Evaluation and Control) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการบรรยายข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ข้อมูลที่ได้จากข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยบรรยายเป็นความเรียง

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการบรรยายข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พร้อมนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร

การจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัท	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลความ
ด้านการกำหนดทิศทาง	3.83	.646	มาก
ด้านการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อม	3.81	.675	มาก
ด้านการกำหนดกลยุทธ์	3.82	.624	มาก
ด้านการดำเนินกลยุทธ์	3.72	.647	มาก
ด้านการประเมินผลและการควบคุม	3.44	.726	มาก
รวม	3.72	.582	มาก

จากตาราง 1 พบว่า สภาพการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D.=.582) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการกำหนดทิศทางมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$, S.D.=.646) รองลงมาได้แก่ ด้านการกำหนดกลยุทธ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=.675) ด้านการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.=.675) ด้านการดำเนินกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D.=.647) ด้านการประเมินผลและการควบคุม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.44$, S.D.=.726) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร โดยพิจารณาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร สมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) สมประสิทธิ์การอธิบาย (R^2) และค่าสมประสิทธิ์การถดถอย(b) สมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรแนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ได้แก่ ด้านการกำหนดทิศทาง ด้านการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อม ด้านการกำหนดกลยุทธ์ ด้านการดำเนินกลยุทธ์ ด้านการประเมินผลและการควบคุมและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ดังตาราง 2

ตาราง 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) สัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

R	R^2	Adjusted R^2	Std. Error of the Estimate	F	Sig
.933	.870	.867	.21227	326.971	.000*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ ได้แก่ กลยุทธ์ โครงสร้างองค์กร สไตล์ ระบบ บุคลากร ทักษะและค่านิยม กับตัวแปรตาม(การจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัท) เท่ากับ .933 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .870 และ สัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .867 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการทำนายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ร้อยละ 86.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3 สัมประสิทธิ์การถดถอย(b) สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	b	Std. Error	Beta	t	Sig.
(Constant)	.292	.071		4.108	.000*
กลยุทธ์	.243	.054	.276	4.477	.000*
โครงสร้างองค์กร	.105	.064	.117	1.631	.104
สไตล์	.179	.058	.206	3.066	.002*
ระบบ	.039	.062	.041	.626	.532
บุคลากร	.168	.086	.175	1.964	.049*
ทักษะ	.013	.034	.015	.391	.696
ค่านิยม	.081	.063	.094	1.293	.197

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร พบว่า มีตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปร กลยุทธ์ สไตล์ และบุคลากร ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ด้านนี้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรม นวนคร โดยเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร มากที่สุด ได้แก่ กลยุทธ์ รองลงมา สไตล์และบุคลากร ตามลำดับ โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ (คะแนนดิบ) ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .292 + .243 X_1 + .179 X_3 + .168 X_5$$

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

หรือสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ การจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรม นวนคร
= .292+ .243กลยุทธ์+ .179สไตส์+ .168บุคลากร

โดยสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์(คะแนนมาตรฐาน)ได้ดังนี้

$$\hat{Z}_Y = .276Z_{X1} + .206Z_{X3} + .175Z_{X5}$$

หรือสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ การจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรม นวนคร
= .276กลยุทธ์+ .206สไตส์+ .175บุคลากร

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 สภาพการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดทิศทางมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการกำหนดกลยุทธ์ ด้านการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อม ด้านการดำเนินกลยุทธ์ ด้านการประเมินผลและการควบคุมตามลำดับ

5.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร พบว่า มีตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปร กลยุทธ์ สไตส์และบุคลากร

6. อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร พบว่า บริษัทใช้บริหารงานอันดับแรกคือ ด้านการกำหนดทิศทาง รองลงมาด้านการกำหนดกลยุทธ์ ด้านการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อม ด้านการดำเนินกลยุทธ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และสามารถวัดได้ ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายจะมีการกำหนดให้ชัดเจนขึ้นกว่าการกำหนดภารกิจว่าจะต้องทำอะไรมีแนวทางด้านการกำหนดทิศทางซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ระดับดำเนินงานจะต้องทำให้ทุกหน่วยงานในองค์กรร่วมมือทำงานของแต่ละหน่วยงานมุ่งไปที่เป้าหมายเดียวกัน คือ การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอลงกรณ์ โอบาสศรีวิศา⁴ ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การตลาด และการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค ในธุรกิจช่องโทรทัศน์ดาวเทียม: กรณีศึกษาบริษัทอาร์เอส จำกัด (มหาชน) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหา และ กำหนดกลยุทธ์องค์กรกลยุทธ์ธุรกิจ และ กลยุทธ์การตลาด ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเพิ่มผลประกอบการของบริษัทอาร์เอส จำกัด (มหาชน) สามารถเลือกใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเพิ่มผลประกอบการขององค์กรได้ กลยุทธ์ระดับองค์กร คือ กลยุทธ์การเจริญเติบโต (Growth Strategy) เป็นการสร้างการเติบโตโดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาสินค้า และเน้นการพัฒนาตลาดเพิ่มขอบเขตธุรกิจครอบคลุมกลุ่มผู้บริโภคมากขึ้น กลยุทธ์ระดับธุรกิจ คือ กลยุทธ์ความแตกต่างเฉพาะ

⁴ อลงกรณ์ โอบาสศรีวิศา, กลยุทธ์การตลาด และการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค ในธุรกิจช่องโทรทัศน์ดาวเทียม: กรณีศึกษา บริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน), (การศึกษาค้นคว้าอิสระ สาขาการตลาด : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย), 2554

กลุ่ม (Differentiation Focus Strategy) โดยเลือกบริหารเฉพาะเซ็กเมนต์ที่มีมูลค่าเชิงธุรกิจที่แข็งแกร่งอย่าง กลุ่มทีน และ พีรทีน เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างสูงสุด และ กลยุทธ์ระดับหน้าที่ คือ กลยุทธ์การส่งเสริมการขาย เป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นการซื้อของผู้บริโภค โดยให้ดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายในตลาดที่มีการแข่งขันสูงรวมทั้งกลยุทธ์ทางด้านการสื่อสารทางการตลาด คือ การโฆษณา และ ประชาสัมพันธ์ ควบคู่กันไปด้วย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อส่งผลกระทบต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคม พบว่า กลยุทธ์ สไตล์ บุคลากร มีอิทธิพลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อลงกรณ์ โอภาสศรีวิศาล⁵ เรื่อง กลยุทธ์การตลาด และการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค ในธุรกิจช่องโทรทัศน์ดาวเทียม : กรณีศึกษาบริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเพิ่มผลประกอบการของบริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน) สามารถเลือกใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเพิ่มผลประกอบการขององค์กร คือ กลยุทธ์การเจริญเติบโต (Growth Strategy) เป็นการสร้างการเติบโตโดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาสินค้า และเน้นการพัฒนาตลาดเพิ่มขอบเขตธุรกิจครอบคลุมกลุ่มผู้บริโภคมากขึ้น กลยุทธ์ระดับธุรกิจ คือ กลยุทธ์ความแตกต่างเฉพาะกลุ่ม (Differentiation Focus Strategy)

7. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

7.1 ควรมีการส่งเสริมปัจจัยดังกล่าวให้มีความเจนและโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ตลอดจนสนับสนุนปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น

7.2 ด้านการกำหนดทิศทาง กลยุทธ์การปฏิบัติงานของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร บริษัทควรมีการดำเนินกิจกรรมของบริษัทด้วยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร

8. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ควรศึกษากลยุทธ์ระดับองค์กรและกลยุทธ์การแข่งขันของผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร

8.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเชิงกลยุทธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมนวนครกับนิคมอื่นในประเทศไทย

9. เอกสารอ้างอิง

บริษัท นวนคร จำกัด. **เขตส่งเสริมอุตสาหกรรมปทุมธานี**. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2561.

ค้นจาก <https://www.navanakorn.co.th/th/location/industrial/nava-nakorn-pathumthani>. 2558
อลงกรณ์ โอภาสศรีวิศาล. **กลยุทธ์การตลาด และการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการสร้างความพึงพอใจ**

⁵ อ้างอิงแล้ว, กลยุทธ์การตลาด และการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค ในธุรกิจช่องโทรทัศน์ดาวเทียม : กรณีศึกษา บริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน), (การศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาการตลาด: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2554)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

ให้แก่ผู้บริโภค ในธุรกิจช่องโทรทัศน์ดาวเทียม : กรณีศึกษา บริษัท อาร์เอส จำกัด

มหาชน. การศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาการตลาด: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 2554.

Im2market. การจัดการเชิงกลยุทธ์ **Strategic Management**. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2561.

ค้นจาก <https://www.im2market.com/2015/06/18/1446>. 2015

Yamane. T. **Taro Statistic : An Introductory Analysis**. New York: Harper & row. 1967

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคม
อุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จังหวัดชลบุรี*

ENVIRONMENTAL IMPACT OF LAND USE IN INDUSTRIAL ESTATE
DEVELOPMENT IN THE NEIGHBORING COMMUNITIES: IN CASE STUDY
OF AMATA CITY CHON BURI, CHON BURI PROVINCE

เมทินา อีสริยานนท์**

Methina Isariyanon

Received: 2020-06-08

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษากลุ่มตัวอย่างมาจากประชาชนในชุมชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่รอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t-test และ ANOVA ผลการศึกษา พบว่า ระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.75$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพ ($\bar{X} = 2.97$) ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพ ($\bar{X} = 2.82$) ด้านคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 2.81$) และ ด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ($\bar{X} = 2.70$) ตามลำดับ และอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ ด้านความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรม และชุมชน ($\bar{X} = 2.45$) ส่วนปัจจัยปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบนั้น พบว่า ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีผลต่อความรู้สึกถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม มีเพียงตัวแปรรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อน/หลังการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีผลต่อ

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จังหวัดชลบุรี ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ความรู้สึกถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

คำสำคัญ: ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม, การใช้ประโยชน์ที่ดิน, การพัฒนา, นิคมอุตสาหกรรม, ชลบุรี

ABSTRACT

The study entitled “Environmental Impact of Land Use in Industrial Estate Development in the Neighboring Communities: In Case Study of AMATA CITY Chon Buri, Chon Buri Province” addressed issues on environmental impacts of land use changes in the development of the industrial estate that affected the neighboring communities. It also studied factors impacting on environmental impacts of land use changes in the development of the industrial estate in these communities. Quantitative methods were applied in this study. The data were collected from 400 people living in the areas around Amata City Industrial Estate. The study relied on statistical analysis derived from Frequency Distribution, Percentage, Means, Standard Deviation, t-test and ANOVA. The result of the study showed that the environmental impacts of land use changes in the development of Amata City Industrial Estate that affected the neighboring communities were at the high level ($\bar{x} = 2.75$). When considering in each aspect, the study found that there were 4 aspects at the high level respectively: the conversion of physical resources ($\bar{x} = 2.97$); the conversion of bioresources ($\bar{x} = 2.82$); the quality of life ($\bar{x} = 2.81$); and the human use values ($\bar{x} = 2.70$); there was also 1 aspect at the low level, that was the sustainability of industrial and community areas ($\bar{x} = 2.45$). Moreover, in the study of factors impacting on environmental impacts of land use changes in the development of Amata City Chon Buri Industrial Estate in the neighboring communities, the result indicated that the factors including gender, age, education, occupation, income and the duration of staying in the communities did not influence the feeling of environmental impacts of land use changes in the development of industrial estate. There was only one factor that influenced the feeling of environmental impacts of land use changes in the development of Amata City Chon Buri Industrial Estate, that was the models of land use before and after the development of industrial estate.

Keywords: Environmental Impact, Land Use, Development, Industrial Estate, Chon Buri

1. บทนำ

ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2504 ประเทศเริ่มเข้าสู่การพัฒนา การพัฒนาประเทศนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างไม่ว่าจะเป็น คน เครื่องจักร และ ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ และที่ดินส่งผลให้การ

ใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป¹ โดยเฉพาะภาคตะวันออก เมื่อเริ่มมีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก หรือ Eastern Seaboard Development Program (EBS)²

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ถือเป็นนโยบายการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ซึ่งรัฐบาลได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) อันเกิดขึ้นจากผลกระทบของกลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 4 ที่ได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การจุกตัวของอุตสาหกรรมในกรุงเทพฯ และ ปริมณฑล ปัญหาการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้ประเทศต้องพึ่งพาวัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตต่างๆ จากต่างประเทศ ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว และได้มุ่งเน้นที่จะให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักเป็นพิเศษ โดยได้กำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่สามารถนำวัตถุดิบจากภายในประเทศโดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติที่มีอยู่แล้วนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดพร้อมๆ กับการสร้างศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ขึ้นในส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการกระจายการพัฒนาความเจริญไปสู่ชนบท ดังนั้น บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จึงได้ถูกกำหนดให้เป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลัก เพื่อให้สามารถแข่งขันกับกรุงเทพมหานครลงด้วย³

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวขับเคลื่อนประเทศไทยจากประเทศเกษตรกรรมไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมกลไกในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมของภาคตะวันออก ก็คือ การเป็นตัวจักรสร้างเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่วัดจากการเพิ่มรายได้ประชาชาติโดยมีปัจจัยหลักของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้แก่ บทบาทของทุนชาติการมีแรงงานราคาถูก และ การใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติผลการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกก็ได้สร้างธุรกิจบ้านจัดสรรเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรม สนองต่อความต้องการของกลุ่มแรงงาน และ โดยพัฒนาระบบเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคต่างๆ ในการดึงดูดแรงงานที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานในประเทศทั้งด้านคุณภาพชีวิต ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และ ด้านสิ่งแวดล้อม⁴

ดังนั้น พื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกจึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่แถบนี้ให้เป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ เพื่อสนับสนุนการกระจายไปสู่ภูมิภาคอย่างเป็นระบบ เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมหลักและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอย่างสมบูรณ์ โดยที่ในการพัฒนาอุตสาหกรรมของโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกนั้น มีการขยายโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินการกับเอกชนอยู่ทั้งหมด 12 แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ ซิตี้ นิคมอุตสาหกรรมชลบุรี (ปอวิน) นิคมอุตสาหกรรม

¹ สไบทอง กันนะ, ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงท่องเที่ยว อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2556.

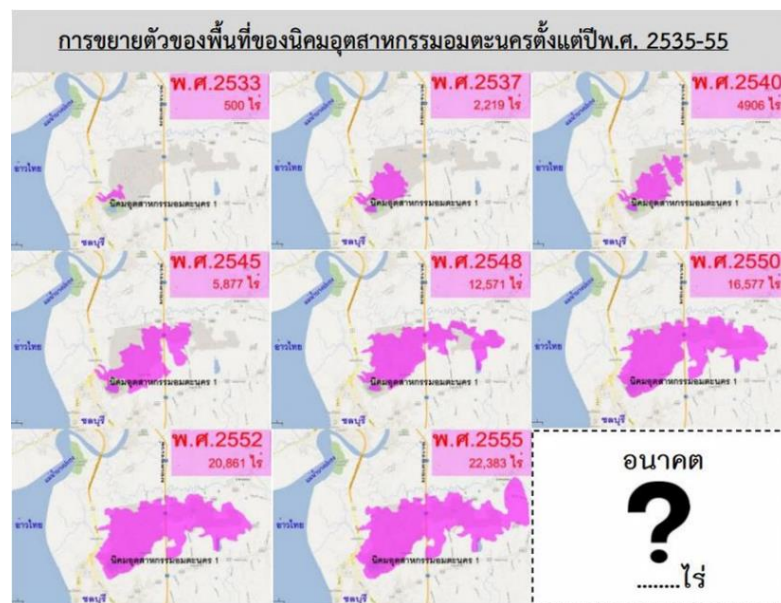
² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529), กรุงเทพมหานคร, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2524.)

³ เรื่องเดียวกัน

⁴ นรินทร์ ภูพวง, ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีผลต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนคลองตำหรุ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี, งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2558.

แหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร (ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงชื่อจาก นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร มาเป็น นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ในปี 2560 : ผู้วิจัย) นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก นิคมอุตสาหกรรมผาแดง นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ และนิคมอุตสาหกรรมเอเชีย⁵

กล่าวเฉพาะนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จากจุดเริ่มต้นด้วยจำนวนพื้นที่เพียง 1,400 ไร่ ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2532 ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอพานทอง ตำบลคลองตำหรุ ตำบลดอนหัวฬ่อ และตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี หลังจากนั้นได้ขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมเข้าสู่พื้นที่ตำบลพานทอง ตำบลหนองตำลิ่ง ตำบลหนองกะขะ และ ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2556 นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรีมีพื้นที่โครงการจำนวนทั้งสิ้น 18,840 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ 8 ตำบลของจังหวัดชลบุรี⁶ ดังการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมในภาพที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 การขยายตัวของพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี⁷

ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปี (พ.ศ. 2532-2556) ที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี มีการขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมจากเดิม 1,400 ไร่ มาเป็น 18,840 ไร่ จำนวนดังกล่าวนี้ เฉพาะเขตอุตสาหกรรมเท่านั้น ยังไม่รวมถึงเขตพื้นที่อื่นๆ ที่อยู่ภายใต้โครงการของนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี เมื่อรวมพื้นที่

⁵ ธนรัตน์ ภู่งวง. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีผลต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนคลองตำหรุ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี, งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2558.

⁶ ตักดา ศีลากร, เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสะสมทุนเบื้องต้น: กรณีศึกษาการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 7(2), หน้า 24-54, 2562

⁷ มูลนิธินโยบายสุภาพะ. เรียงร้อย อยู่ ร่วมกัน. นนทบุรี: มูลนิธินโยบายสุภาพะ, 2557

เขตพาณิชย์กรรม พื้นที่สาธารณูปโภค พื้นที่สีเขียว พื้นที่กันชน และสนามกอล์ฟแล้ว จะทำให้นิคมอุตสาหกรรมมีพื้นที่มากถึง 22,382 ไร่ นั้นเท่ากับว่า นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี มีการขยายตัวของที่ดินที่เพิ่มขึ้นถึง 44 เท่า หรือคิดเฉลี่ยปีละ 1,094 ไร่ หรือเมื่อมองในอีกมุมหนึ่ง จากความยาวนานของการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการสูญเสียที่ดินของชาวบ้านและชุมชนท้องถิ่นให้กับนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครเฉลี่ยปีละ 1,094 ไร่เช่นกัน⁸

จากการเติบโตและขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมอย่างค่อยเป็นค่อยไปในพื้นที่ชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี และด้วยความยาวนานนี้เอง ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของผลกระทบด้านบวกและด้านลบที่เกิดขึ้นตามมาอย่างมากมาย อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ⁹ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ว่ามีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบมีอะไรบ้าง และ อยู่ในระดับใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ

3. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ โดยจะทำการศึกษาใน 5 ประเด็น คือ (1) ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพ (2) ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพ (3) ด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ (4) ด้านคุณภาพชีวิต และ (5) ด้านความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรมกับชุมชน กับกลุ่มประชากรที่มีความเกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ ประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรม จำนวน 8 ตำบล ประกอบไปด้วยตำบลตำบล

⁸ ศักดา ศีลากร, เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสะสมทุนเบื้องต้น: กรณีศึกษาการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 7(2), หน้า 24-54, 2562

⁹ ชัยณรงค์ เครือนวน, สุธาทิพย์ จัฒใจเหมาะ และศักดา ศีลากร, ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 7(1), หน้า 99 – 115, 2562

คลองตำรุ ตำบลดอนหัวฝ้อ และตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี ตำบลบ้านเก่า ตำบลหนองตำลึง ตำบลพานทอง ตำบลหนองกะขะ ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2550 จนถึง พ.ศ. 2562

4. แนวคิดการวิจัย

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยในปัจจุบัน ใช้ระบบการประเมินทรัพยากรสิ่งแวดล้อม 4 ระดับ (4-Tier System) พิจารณาผลกระทบจากกิจกรรมของโครงการต่อสิ่งแวดล้อมด้านทางกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และ ด้านคุณภาพชีวิต¹⁰ การจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นนั้นจะต้องเสนอรายละเอียดของข้อมูลของโครงการแต่ละประเภท เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น ลักษณะที่ตั้งและการดำเนินโครงการ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ซึ่งต้องครอบคลุมรายละเอียดทั้ง 4 ด้าน โดยมีหัวข้อสำคัญที่ต้องศึกษา¹¹ คือ (1) ทรัพยากรทางกายภาพ (2) ทรัพยากรทางชีวภาพ (3) คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และ (4) คุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมกับสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุหนึ่งของการทำลายสิ่งแวดล้อม เนื่องจาก มีการใช้ทรัพยากร และ วัตถุดิบต่างๆ ในกระบวนการผลิต ซึ่งทำให้ทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนน้อยลง ก่อให้เกิดผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ นอกจากนี้อุตสาหกรรมยังได้ปล่อยของเสียต่างๆ สู่อากาศ เป็นอันตรายต่อสภาพของน้ำ อากาศ ดิน ชีวมณฑลและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ¹² ซึ่งมลพิษอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อมบำรุงหรือแปรสภาพวัตถุดิบต่างๆ ให้เป็นสินค้าสำหรับการอุปโภคบริโภคหรือเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตอื่นๆ มีมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และ การสิ้นเปลือง และ มลพิษจากกากของเสีย /ของเสียอันตราย¹³

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นการนำที่ดินนั้นๆ ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกันไปจากเดิม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น อาจเกิดจากปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความต้องการของเจ้าของที่ดิน การขยายตัวของเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของประชากร

¹⁰ จำลอง โพรธิบุญ, การบริหารโครงการสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร. ทิพนตรการพิมพ์. 2552)

¹¹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร. สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555)

¹² สุทธิณี สาระสันต์, ผลกระทบทางกายภาพของสวนอุตสาหกรรมโรจนะที่มีต่อพื้นที่โดยรอบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552

¹³ ยุพดี เสตพรธม. ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม. (กรุงเทพมหานคร: พิธีกรรมพิมพ์. 2544).

ระดับการศึกษา ขนาดการถือครองที่ดิน ลักษณะของพื้นที่ ความสามารถในการเข้าถึงนโยบายของภาครัฐ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งทางตรง และ ทางอ้อม¹⁴

4.4 แนวคิดเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรม

นิคมอุตสาหกรรม เป็นเขตพื้นที่ที่กฎหมายรองรับให้เป็นพื้นที่เพื่อประกอบอุตสาหกรรมและกิจการอื่น ๆ ซึ่งต่อเนื่องกับการประกอบการอุตสาหกรรมและพื้นที่ ดังกล่าวต้องมีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ อันรวมถึง ถนน ไฟฟ้า ระบบประปา ระบบบำบัดน้ำเสีย และ ระบบป้องกันมลภาวะเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และ อาจได้รับเพิ่มมากขึ้นสำหรับโครงการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน¹⁵

5. วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) ที่มุ่งศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมาจากประชาชนในชุมชนทั้ง 8 ชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 400 คน จากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน¹⁶ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชน

ส่วนที่ 3 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบในมิติด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพ ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพ ด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ด้านคุณภาพชีวิต และ ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มีการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติ t-test และ ANOVA เพื่อเป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และ ปัจจัยการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) แล้วนำผลสรุปที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างสรุปอ้างอิงไปยังลักษณะประชากร การแปลความตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งมีลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ

¹⁴ นครกาญจนา วังศ์ตะวัน, ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ – สังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน: กรณีศึกษาหมู่บ้านรอบผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2548.

¹⁵ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2561, (กรุงเทพมหานคร. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2561)

¹⁶ Taro Yamane, **Statistics: An Introductory Analysis**, 3rd Ed. (New York. Harper and Row Publications, 1973)

6. ผลการศึกษา

การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ: ศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี สามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1: ข้อมูลด้านเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 400)

ลำดับที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	เพศชาย	154	38.50
	เพศหญิง	246	61.50
2	ระดับการศึกษา		
	ประถมศึกษา	25	6.20
	มัธยมศึกษาตอนต้น	30	7.50
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	70	17.50
	อนุปริญญา/เทียบเท่า	40	10.00
	ปริญญาตรี	201	50.30
สูงกว่าปริญญาตรี	34	8.50	
3	อาชีพ		
	กลุ่มธุรกิจส่วนตัวและพนักงานบริษัทเอกชน	61	15.30
	กลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ	238	59.40
	กลุ่มเกษตรกรกรรมและรับจ้างทั่วไป	101	25.30

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากถึงร้อยละ 61.50 มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มากที่สุด รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาและระดับอนุปริญญา /เทียบเท่า ตามลำดับ มีการประกอบอาชีพอยู่ในกลุ่มกลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ รองลงมาเป็นกลุ่มเกษตรกรกรรมและรับจ้างทั่วไป และกลุ่มธุรกิจส่วนตัวและ พนักงานบริษัทเอกชน

ตารางที่ 2: ข้อมูลด้านอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 400)

ลำดับที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	เฉลี่ย	ต่ำสุด	สูงสุด
1	อายุ	39.82	16	82
2	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	19,288.97	600	124,000
3	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	17.41	1	82

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 39 ปี มีรายได้เฉลี่ย 19,288.97 บาทต่อเดือน และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ประมาณ 17 ปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชน

ตารางที่ 3: อันดับการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่ก่อน/หลังการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

ลำดับที่	ก่อน		หลัง	
	ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน	ร้อยละ	ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน	ร้อยละ
1	พื้นที่ที่อยู่อาศัย	31.70	พื้นที่ที่อยู่อาศัย	31.10
2	พื้นที่เกษตรกรรม/บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ	26.80	พื้นที่อุตสาหกรรม	29.80
3	พื้นที่ดินว่างเปล่า	18.70	พื้นที่ค้าขาย/พาณิชยกรรม	28.20
4	พื้นที่ค้าขาย/พาณิชยกรรม	14.10	พื้นที่เกษตรกรรม/บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ	7.90
5	พื้นที่แหล่งน้ำ	8.70	พื้นที่ดินว่างเปล่า	2.10
6	-	-	พื้นที่แหล่งน้ำ	0.90
รวม		100.00		100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการจัดอันดับการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่ก่อนการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ 3 อันดับแรกเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรม/บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ และ พื้นที่ที่ดินว่างเปล่า ต่อมาเมื่อนิคมอุตสาหกรรมเข้ามาในชุมชน ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่ 3 อันดับแรกกลายเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรม และพื้นที่ค้าขาย/พาณิชยกรรม

ส่วนที่ 3 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชน

ตารางที่ 4: ภาพรวมผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชน

ประเด็น	\bar{X}	SD	การตีความ	อันดับ
ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพ	2.97	.704	มาก	1
ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพ	2.82	.745	มาก	2

ด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์	2.70	.787	มาก	4
ด้านคุณภาพชีวิต	2.81	.759	มาก	3
ด้านความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรมและชุมชน	2.45	.827	น้อย	5
รวม	2.75	.764	มาก	-

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.75$) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น คือ ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพ ($\bar{X} = 2.97$) ด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพ ($\bar{X} = 2.82$) ด้านคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 2.81$) และด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ($\bar{X} = 2.70$) ตามลำดับ และอยู่ในระดับน้อย 1 ประเด็น คือ ด้านความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรมและชุมชน ($\bar{X} = 2.45$)

ตารางที่ 5: ระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพ

ประเด็น	\bar{X}	SD	การตีความ
1. สภาพภูมิประเทศในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	3.23	.611	มาก
2. คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำในชุมชนของท่าน ไม่ว่าจะเป็น ลำห้วย คู คลอง แหล่งเก็บน้ำ เสมอโรมลงหลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.98	.673	มาก
3. หลังการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม ชุมชนของท่านต้องประสบกับปัญหาน้ำท่วมอยู่บ่อยครั้ง	2.78	.772	มาก
4. คุณภาพของที่ดินในชุมชนของท่าน มีความอุดมสมบูรณ์ลดลง หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.79	.731	มาก
5. หลังการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม ชุมชนของท่านต้องเผชิญกับปัญหามลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการปล่อยควันของโรงงานอุตสาหกรรม	3.09	.734	มาก
รวม	2.97	.704	มาก

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณาถึงระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.97$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางกายภาพจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ คุณภาพน้ำ แหล่งน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และอากาศ ต่างเปลี่ยนแปลงไปอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 6: ระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพ

ประเด็น	\bar{X}	SD	การตีความ
1. ความหลากหลายของพืชและสัตว์ท้องถิ่นในชุมชนของท่านลดลง หลังจากการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม	2.86	.738	มาก
2. การเพิ่มขึ้นของพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านส่งผลให้พืชท้องถิ่นบางชนิดสูญหายไป	2.84	.732	มาก
3. การเพิ่มขึ้นของพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านส่งผลให้สัตว์ท้องถิ่นบางชนิดสูญหายไป	2.76	.766	มาก
รวม	2.82	.745	มาก

จากตารางที่ 6 เมื่อพิจารณาถึงระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.82$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่าผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางชีวภาพจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม ทำให้ความหลากหลายของพืชและสัตว์ท้องถิ่นในชุมชนโดยรอบลดลงอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 7: ระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

ประเด็น	\bar{X}	SD	การตีความ
1. การขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมไม่ปฏิบัติตามการวางผังเมืองของหน่วยราชการ	2.75	.772	มาก
2. การเพิ่มขึ้นของพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมในชุมชนเปลี่ยนเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งก่อสร้าง เช่น โรงงาน อาคาร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น	3.24	.713	มาก
3. ที่ดินในชุมชนของท่านถูกปล่อยทิ้งร้าง เสื่อมโทรม ไม่ได้ใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น หลังจากการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม	2.35	.836	น้อย
4. เมื่อราคาที่ดินในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนของท่านเกิดการขายที่ดินที่เป็นเจ้าของ	3.22	.656	มาก
5. สมาชิกในชุมชนของท่านไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะได้เหมือนเดิม หลังจากการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม	2.71	.767	มาก
6. ชุมชนของท่านประสบปัญหาขาดแคลนสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา) หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.19	.880	น้อย

7. สภาพถนนภายในชุมชนของท่าน ขาดการดูแลสภาพ พื้นผิวจราจร เป็นหลุมเป็นบ่อ	2.55	.848	มาก
8. สภาพถนนภายในชุมชนของท่าน ขาดการพัฒนาขยาย เส้นทางให้เพียงพอต่อการจราจรในพื้นที่	2.56	.821	มาก
รวม	2.70	.787	มาก

จากตารางที่ 7 เมื่อพิจารณาถึงระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ผลกระทบด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ ผลกระทบด้านบวก พบว่า ที่ดินที่ถูกทิ้งร้าง เสื่อมโทรม ไม่ได้ใช้ประโยชน์ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากขึ้นและระบบสาธารณูปโภคก็ดีขึ้นตามการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม แต่ในขณะที่ด้านลบนั้น พบว่า พื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่สำหรับการใช้สอยอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็น ที่พักคนงาน บ้านเช่า อพาร์ทเม้น ตึกแถว ห้างร้านต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งยังที่ดินมีราคาสูงขึ้นมาก จึงเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านในชุมชนต่างขายที่ดินของตนเองออกไป และเมื่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมีการพัฒนาไปมากขึ้น การเข้าถึงสาธารณะประโยชน์ของชุมชนก็ได้ลดลงไป

ตารางที่ 8: ระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านคุณภาพชีวิต

ประเด็น	\bar{X}	SD	การตีความ
1. สมาชิกในชุมชนของท่านมีการประกอบอาชีพและรายได้ที่มั่นคง หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.81	.655	มาก
2. สมาชิกในชุมชนของท่านมีเงินออมหรือเงินเหลือเก็บเพิ่มขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.57	.715	มาก
3. สมาชิกในชุมชนของท่านมีภาระหนี้สินลดลง หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.46	.738	น้อย
4. โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมมีการรับคนในพื้นที่เข้าทำงานเพิ่มขึ้น ตามการขยายพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรม	2.69	.884	มาก
5. ชุมชนของท่านต้องเผชิญกับการย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่นเพิ่มขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	3.26	.743	มาก
6. ชุมชนของท่านต้องเผชิญกับการย้ายออกของคนในพื้นที่เพิ่มขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.67	.823	มาก
7. การขยายพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมส่งผลให้พื้นที่ที่อยู่อาศัยในชุมชนของท่านไม่เพียงพอ ทำให้เกิดเป็นชุมชนแออัด	2.98	.708	มาก

8. ชุมชนของท่านต้องเผชิญกับปัญหาเสาตึกร้าวที่เพิ่มขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.89	.734	มาก
9. ชุมชนของท่านต้องเผชิญกับปัญหาหลักทรัพย์ที่เพิ่มขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.92	.731	มาก
10. ชุมชนของท่านต้องเผชิญกับปัญหาการเล่นพนันที่เพิ่มขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.78	.751	มาก
11. ชุมชนของท่านต้องเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมที่ เพิ่มขึ้น หลังจากที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม	2.86	.759	มาก
12. ชุมชนของท่านต้องประสบกับปัญหาพื้นที่ชุมชนอยู่ติดกับ พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมากเกินไป	3.03	.772	มาก
13. ท่านไม่ได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางหรือ คมนาคมตามเส้นทางรอบนิคมอุตสาหกรรม เนื่องจากมี การจราจรที่ติดขัดอยู่เสมอ	3.13	.786	มาก
14. ท่านต้องเผชิญกับปัญหาเสียงรบกวนที่ได้ยินจากการ ดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม จนทำให้เกิดอาการ หงุดหงิด เกลียด รำคาญใจ หรือนอนไม่หลับ	2.73	.874	มาก
15. ชุมชนของท่านต้องประสบกับปัญหาขยะมูลฝอยที่ล้นเกิน การจัดการของชุมชน หลังจากที่มีการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรม	2.97	.794	มาก
16. การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมส่งผลให้โอกาสทางการ ศึกษาของบุตรหลานเพิ่มขึ้น	2.86	.785	มาก
17. การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมส่งผลให้สถานพยาบาล ประจำชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการรักษาโรคต่าง ๆ เพิ่มขึ้น	2.80	.753	มาก
18. การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้สมาชิกใน ชุมชนของท่านเจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ เพิ่มขึ้น	2.76	.748	มาก
19. การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้สมาชิกใน ชุมชนของท่านเข้าร่วมประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยลง	2.51	.675	มาก
20. ประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นของท่านที่ต้องงดการจัด/ สูญหายไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ สิ่งแวดล้อม จากการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม	2.46	.742	น้อย
รวม	2.81	.759	มาก

จากตารางที่ 8 เมื่อพิจารณาถึงระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนาอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านคุณภาพชีวิต

พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ ผลกระทบด้านบวก พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมีรายได้ที่มากขึ้น มีเงินเก็บออม มีหนี้สินที่ลดลง แต่ในขณะที่ผลกระทบด้านลบนั้น พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ภายในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาจากประชากรแฝงที่เข้ามาเป็นแรงงานในพื้นที่ ปัญหาขยะ ปัญหาการจราจรติดขัดในช่วงโมงเร่งด่วน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิตในพื้นที่ เป็นต้น

ตารางที่ 9: ระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรมและชุมชน

ประเด็น	\bar{X}	SD	การตีความ
1. ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมมีการแสดงเจตจำนงชัดเจนว่าจะดำเนินนิคมอุตสาหกรรมด้วยความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยรอบ	2.57	.820	มาก
2. ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมมีความโปร่งใสและการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนของท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานต่อกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชน	2.45	.857	น้อย
3. ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมมีระบบการแจ้งเตือนและมีการเตรียมความพร้อมรับเหตุฉุกเฉิน (ไฟไหม้ ระเบิด) ร่วมกับชุมชน	2.43	.792	น้อย
4. ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมมีการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	2.55	.806	มาก
5. ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมมีการจัดตั้งกองทุนให้กับชุมชนของท่าน เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนของท่าน	2.38	.850	น้อย
6. ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมมีการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการกำจัดสารพิษ/การกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมให้ชุมชนรับทราบอยู่เสมอ	2.31	.836	น้อย
รวม	2.45	.827	น้อย

จากตารางที่ 9 เมื่อพิจารณาถึงระดับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ ในด้านความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรมและชุมชน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.45$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมมีการแสดงเจตจำนงชัดเจนว่าจะดำเนินนิคมอุตสาหกรรมด้วยความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยรอบ พร้อมทั้งมีการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอยู่ใน

ระดับมาก ในขณะที่การประสานงานระหว่างชุมชนในด้านการตรวจสอบการทำงานและการประสานงานในกรณีเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ยังอยู่ในระดับน้อย รวมทั้งผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมยังขาดการสนับสนุนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ

ตารางที่ 10: ผลการทดสอบสมมติฐาน

t-test						
	ตัวแปร	n	df	Mean	t	p
เพศ	ชาย	154	398	2.80	.047	.968
	หญิง	246		2.80		
ANOVA						
	ตัวแปร	df	SS	MS	F	p
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	5	1.834	.367	1.929	.089
	ภายในกลุ่ม	385	73.204	.190		
	รวม	390	75.038			
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	13.508	3	4.503	2.448	.063
	ภายในกลุ่ม	728.252	396	1.839		
	รวม	741.760	.99			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	5	.964	.193	1.002	.416
	ภายในกลุ่ม	352	67.739	.192		
	รวม	357	68.704			
ระยะเวลาที่อาศัย	ระหว่างกลุ่ม	8	2.611	.326	1.729	.090
	ภายในกลุ่ม	364	68.709	.189		
	รวม	372	71.319			
รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อนการพัฒนา	ระหว่างกลุ่ม	4	3.575	.894	4.874	.001*
	ภายในกลุ่ม	395	72.425	.183		
	รวม	399	76.000			
รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินหลังการพัฒนา	ระหว่างกลุ่ม	5	4.296	.859	4.722	.000*
	ภายในกลุ่ม	394	71.704	.182		
	รวม	399	76.00			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 พบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีผลต่อความรู้สึกถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ

ในขณะที่รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อน/หลังการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม มีผลต่อความรู้สึกถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ

7. อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีต่อชุมชนโดยรอบ จะเห็นได้ว่า การพัฒนานิคมอุตสาหกรรม รวมไปถึงการขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี อย่างต่อเนื่อง การเข้าครอบครองพื้นที่ต่างๆ ของชุมชนในพื้นที่ 8 ชุมชนได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเห็นได้ชัด จากพื้นที่ชนบทที่ส่วนมากเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่อยู่อาศัย รวมทั้งการมีพื้นที่ที่ว่างเปล่าอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งภายหลังการเข้ามาของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ไม่เพียงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินแล้ว ยังเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติและชีวภาพภายในพื้นที่พัฒนานิคมอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก พร้อมทั้งการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมจำเป็นที่จะต้องใช้พื้นที่จำนวนมาก ผลกระทบต่อมาจึงกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการใช้ประโยชน์ของที่ดินของชาวบ้านในชุมชน จำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวในสอดคล้องกับการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมภายในพื้นที่ที่เข้ามา ถึงแม้ว่าจะต้องแลกมาด้วยมูลค่าหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่และประเทศที่ดีขึ้น แต่การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมนี้ก็กลับมีคำถามว่า ชาวบ้านในชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ได้รับผลประโยชน์คุ้มค่ากับการต้องสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมของตนเองแล้วหรือไม่ และใครเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาครั้งนี้? กับการที่สิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ของพื้นที่กลับต้องหลีกเลี่ยงให้กับการพัฒนาประเทศเพื่อให้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงอาจจะเป็นภาพสะท้อนของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่ผ่านมาจาก การศึกษานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี เป็นตัวอย่าง และเพื่อเป็นการสร้างอนาคตที่การพัฒนาอุตสาหกรรมที่สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติหรือเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมต่อไป

8. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1 จากประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้ภาคอุตสาหกรรมกลายเป็นภาคการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการควบคุมการดำเนินกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งภาคเอกชนและผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมก็ต้องมีความใส่ใจต่อการสร้างผลกระทบในด้านต่างๆ ให้น้อยที่สุด พร้อมทั้งภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ควรร่วมมือกันช่วยกันตรวจสอบและสอดส่องการดำเนินการต่างๆ ของภาคอุตสาหกรรม เพื่อเป็นหน่วยในการตรวจสอบป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับชุมชน

8.2 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนให้ผู้ประกอบการนิคมอุตสาหกรรมจัดตั้งกองทุนเพื่อการป้องกันและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้กองทุนดังกล่าวจะต้องเป็นไปอย่างยุติธรรมและเกิดความทั่วถึงถึงผู้ได้รับผลกระทบภายในพื้นที่ หรือมีการดำเนินการในด้านต่างๆ ให้กับผู้อยู่อาศัยในชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมที่ได้รับประโยชน์จากการมีนิคมอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมหรือการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

9. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะกรรมการวิจัยจากรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

10. เอกสารอ้างอิง

- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี 2561. กรุงเทพมหานคร. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2561
- จำลอง โพธิ์บุญ. การบริหารโครงการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร. ทิพนตรการพิมพ์. 2552.
- ชัยณรงค์ เครือนวน. สุชาติพิทย์ จับใจเหมาะ และศักดิ์ดา ศิลากร. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 7.1. หน้า 99 – 115. 2562.
- ธนรัตน์ ภูพวง. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีผลต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนคลองตำหรุ อำเภอมะนัง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา. 2558.
- นงคราญ วงศ์ตะวัน. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ – สังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน: กรณีศึกษาหมู่บ้านรอบผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2548.
- มูลนิธินโยบายสุขภาวะ. เร็ยรู้ อยู่ ร่วมกัน. นนทบุรี: มูลนิธินโยบายสุขภาวะ. 2557
- ยุพดี เสตพรรณ. ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร. พิธีการพิมพ์. 2544.
- ศักดิ์ดา ศิลากร. เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสะสมทุนเบื้องต้น: กรณีศึกษาการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 7.2. หน้า 24-54. 2562.
- สไบทอง กันนะ. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงท่องเที่ยว อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2556.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 – 2529. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2524.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม
ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร. สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบาย
และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2555.

สุทธิณี สาระสันต์. ผลกระทบทางกายภาพของสวนอุตสาหกรรมโรจนะที่มีต่อพื้นที่โดยรอบ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวางผังเมือง. ภาค
วิชาการวางแผนภาคและเมือง. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552

Taro Yamane. **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd Ed. New York. Harper and Row
Publications. 1973.

เครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัยนาท:
วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง

NETWORK OF POWER AND CAPITAL ACCUMULATION IN CHAI - NAT
PROVINCE: ANALYSIS OF POLITICAL ECONOMY

เดชา บุญอินทร์*

Decha Boon-in

Received: 2020-06-06

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

โอฬาร ถิ่นบางเตียว**

Olarn Thin Ban Teo

ชัยณรงค์ เครือหวล***

Chainarong Krueanuan

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. การสร้างเครือข่ายอำนาจของกลุ่มตระกูลนาคาศัยในจังหวัดชัยนาท 2. กระบวนการสะสมทุนของกลุ่มตระกูลนาคาศัยตั้งแต่อดีตและปัจจุบันและ 3. กระบวนการสืบทอดอำนาจของกลุ่มตระกูลนาคาศัยโดยอาศัยแนวคิดเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นและการสะสมทุนเบื้องต้นเป็นแนวคิดหลักด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์การสังเกตการณ์และศึกษาเอกสารภายใต้การวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองทั้งนี้ใช้แนวคิดของมานูเอลคาสเทลส์/ เดวิดโนก/ ไมเคิลแมนน์/ คาร์ลมาร์กซ์และเดวิดฮาร์วีย์เป็นกรอบในการศึกษา พบว่าการสร้างเครือข่ายอำนาจในจังหวัดชัยนาท มีการพัฒนามาจากเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นแบบไม่มีขั้วอำนาจชัดเจนมาเป็นเครือข่ายอำนาจผูกขาดจากเครือข่ายอำนาจเข็บบารมีของ “ตระกูลนาคาศัย” ภายใต้การนำของนายอนุชาในการก่อรูปเครือข่ายอำนาจผูกขาดชั่วคราวของตระกูลนาคาศัยมีรากฐานมาจากการสะสมทุนเบื้องต้นการทำธุรกิจส่วนตัวที่เด่นชัดเช่นธุรกิจสถานบันเทิงสโมสรฟุตบอลเป็นต้นในกระบวนการสะสมทุนดังกล่าวนี้ได้มีการสร้างเครือข่ายอำนาจทั้งหกเครือข่ายที่ตกผลึกบนสายสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายนักการเมืองระดับชาติข้าราชการนักการเมืองท้องถิ่นกำนันผู้ใหญ่บ้าน และเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรวมถึงการสร้างเครือข่ายกับประชาชนในพื้นที่ในส่วนการสะสมทุนของตระกูลนาคาศัย พบว่า กลุ่มตระกูลนาคาศัยภายใต้การนำของนายอนุชาสามารถรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองได้แล้วก็ขยายธุรกิจของตระกูลให้

* นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา

** คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา

*** คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา

กว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะสโมสรฟุตบอลและการสะสมทุนทางสังคมหลังจากการเปลี่ยนเครือข่ายอำนาจซึ่งพรรคไทยรักไทยเข้ามามีบทบาททางการเมืองภายหลังจากนายอนุชาถูกเว้นวรรคทางการเมือง 5 ปีเป็นเหตุให้เครือข่ายอำนาจของนายอนุชาได้รับการท้าทายจากคู่แข่งทางกลุ่มนักการเมืองทั้งหน้าใหม่และหน้าเก่าแต่ภายใต้การนำของภรรยาก็สามารถยึดพื้นที่ทางการเมืองไว้ได้ตระกูลนาคาศัยก็พยายามปรับตัวเพื่อสืบทอดอำนาจผูกขาดโดยการหันมาทำงานการเมืองระดับท้องถิ่นในมิติเชิงรักษามรดกวัฒนธรรมและประเพณีเพื่อสร้างฐานเสียงในการเลือกตั้งอย่างไรก็ดีการปรับกลไกทางการเมืองผ่านสโมสรฟุตบอลผลจากการปรับกลไกต่างๆ ทำให้กลุ่มตระกูลนาคาศัยสามารถสืบทอดเครือข่ายอำนาจผูกขาดมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: เครือข่ายอำนาจเชิงอุปถัมภ์, นักการเมือง, เศรษฐศาสตร์การเมือง, กระจายอำนาจ

ABSTRACT

This research is the qualitative research methodology which is historically examined with an objective in apprehending a creation of network power of the Nakasai family in Chai Nat province. This research focuses on a process of capital accumulation devised by Nakasai family from past to present, and the process of pursuing political power of Nakasai family based on the theories considered as the cornerstone of this research; namely, the network power in the local province and the primitive accumulation of capital. All information gathered from interview, observation, documentary research is placed thoroughly under a scrutiny of political economy analysis. With conceptual frameworks drawn from Manuel Castell, David Noke, Michael Mann, Karl Marx, and David Harvey, the result is that the presence of the network power in Chai Nat province is a direct outcome of the localized network power being developed without clear polarities. From that point on, the family is able to formulate the monopolized network power. The monopoly is under a charismatic control of the so-called "Nakasai family" led by Anusha himself. To be more specific, a formulation of the monopolized network power under Nakasai family has its root from the primitive capital accumulation, the running of self-business such as entertainment place, football club, etc. In this process of capital accumulation, the family has been constantly building up network power for seven intact networks in total, on the basis of a patron-client system it has with national politicians, bureaucrats, local politicians, village chief, village headman, businessmen, and the network of the agriculturist including the creation of network with the local people. Interms of Nakasai family's capital accumulation, it is found that after Nakasai family led by Anusha himself is able to centralize political power, the family business is also increasingly expansive especially the football club. In terms of social accumulation, after an unprecedented change in terms of network power landscape, where Thai Rak Thai party was more enabled in the political role at the same time when Anusha's political role was politically suspended is for 5 years, this is the main reason why Anusha's network power was challenged politically both by the current opponent and the newcomer. However, led by Anusha's wife, the political power remains seized. The family contextually and objectively adaptable

for the perpetuation of its political power and the holding of the electorate base, and this aspect is distinct when the family is locally orientated for the preservation of heritage, culture, and tradition. However, a change in terms of political mechanism exercised through football club is resulted in the continuity of Nakasai family's network power until the present.

Keywords: patron-client power network, Politicians, Political economy, decentralization.

1. บทนำ

หลังจากที่มีการเปลี่ยนการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พื้นที่ทางการเมืองของไทยแต่เดิมถูกจำกัดอยู่ในเมืองหลวงทำให้หลังจากนั้นก็ได้ขยายตัวออกสู่พื้นที่ตามชนบทมากขึ้นอันเนื่องมาจากสาเหตุของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ของไทยซึ่งยึดหลักการกระจายอำนาจผลลัพธ์ของการกระจายอำนาจนี้นำไปสู่การสะสมทุนของนายทุนในท้องถิ่นที่อาศัยชาวบ้านเป็นกลไกในการสะสมทุนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชได้พัฒนาไปสู่การเมืองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขรวมเวลาถึงปัจจุบัน 85 ปี อย่างไรก็ตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ผ่านมาทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นโดยการเปิดพื้นที่กว้างให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเครือข่ายอำนาจของผู้นำท้องถิ่นที่ผ่านมานำมาสู่ปัญหาทางการเมืองที่ไม่เท่าเทียมกันโดยเฉพาะการรวมศูนย์เครือข่ายอำนาจท้องถิ่นของชนชั้นนำทำให้การเมืองไทยเกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองแบบรวมศูนย์ภายหลังระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2521 ส่งผลให้การเมืองไทยเกิดการก่อรูปของนักการเมืองนำมาซึ่งกระบวนการสร้างเครือข่ายทางการเมืองใช้วิธีการกระจายเครือข่ายไปสู่ผู้นำท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวได้นำไปสู่กระบวนการกระจายอำนาจจากเมืองหลวงสู่การเมืองท้องถิ่นอาศัยกลไกผ่านช่องทางการเลือกตั้งจนกระทั่งหลังรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2521 ถือว่าเข้าสู่การเมืองประชาธิปไตยครึ่งใบเป็นเหตุให้แต่ละจังหวัดก่อรูปไปปรับเปลี่ยนสร้างเครือข่ายอำนาจและสะสมทุนจากเดิมกระจุกตัวที่กลุ่มชนชั้นนำข้าราชการฝ่ายเดียวเปลี่ยนไปสู่เครือข่ายอำนาจในกลุ่มนักธุรกิจการเมืองและกระจายไปยังชนชั้นนำท้องถิ่นต่างๆ ทำให้เครือข่ายอำนาจของชนชั้นนำท้องถิ่นในจังหวัดขยายพื้นที่เปลี่ยนไปจากเดิมโดยเครือข่ายอำนาจในจังหวัดขยายนาบแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มกลุ่มแรกคือเครือข่ายอำนาจกลุ่มเครือข่ายนักการเมืองและกลุ่มที่สอง คือประชาชนทั่วไปเครือข่ายแรกเป็นการสร้างเครือข่ายของคนในเครือข่ายด้วยกันเองนอกจากนั้นแล้วยังมีกระบวนการสร้างเครือข่ายของตนไปสู่กลุ่มญาติกลุ่มพวกพ้องของแต่ละท้องถิ่นส่วนกลุ่มที่สองจะมีความแตกต่างจากกลุ่มแรกเนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีความหลากหลายในอาชีพจากการสำรวจของ ดร.ชัยวัฒน์ ทรัพย์รวงทอง¹ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนในจังหวัดที่ประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลในหลากหลายอาชีพได้แก่เกษตรกร (ชาวนาชาวไร่ชาวนาและประมง) นักธุรกิจข้าราชการรัฐวิสาหกิจและอื่น ๆ

แม้ว่าคนในจังหวัดขยายนาบจะมีหลายอาชีพแต่ก็มีมุมมองทางการเมืองในหลากหลายมิติเช่นกัน โดยเฉพาะช่วงทศวรรษที่ 2540 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางสร้างเครือข่ายภายใต้เครือข่ายอำนาจใหม่ของตระกูลนาคาศัยซึ่งมีนายอนุชานาคาศัยเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทยทำให้ตระกูลนาคาศัยครอบคลุม

¹ชัยวัฒน์ ทรัพย์รวงทอง, นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท, (สถาบันพระปกเกล้า เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, 2551)

พื้นที่ทางการเมืองในจังหวัดชัยนาท นับตั้งแต่นั้นเรื่อยมาการสร้างพื้นที่เครือข่ายอำนาจได้เริ่มก่อรูปกระจายไปยังพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดนอกจากนั้นการสร้างเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาทแต่เดิมมีการช่วงชิงอำนาจโดยการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามามีบทบาททางการเมืองจะเห็นได้จากการสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะประกอบไปด้วยพรรคการเมืองอันหลากหลายสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปก่อนที่กลุ่มตระกูลนาคาคัยจะก้าวสู่เส้นทางการเมืองโดยเฉพาะนายอนุชาและนางพรทิวานาคาคัยได้ประกอบธุรกิจส่วนตัวแล้วประสบความสำเร็จซึ่งนายอนุชาเป็นเจ้าของสโมสรฟุตบอลชัยนาทยูไนเต็ดหลังจากประสบความสำเร็จทางธุรกิจแล้วทำให้อนุชาผันตัวเองมาลงการเมืองระดับชาติและได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2548 จากนั้นใช้อำนาจรัฐอำนาจทุนเข้ามาเพิ่มทุน ในธุรกิจของตนร่วมกับเจ้าของธุรกิจน้ำตาลวังขนานกลายเป็นสโมสรชัยนาทฮอว์นบิลในปัจจุบันผลของการร่วมทุนทำให้ก้าวสู่ลีกสูงสุดของไทยเช่นเดียวกับนางพรทิวาที่ก้าวสู่การเมืองโดยในอดีตที่ผ่านมาได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดชัยนาท (สว.) และทำธุรกิจส่วนตัวก่อนที่ลงสมัคร สส. และได้รับชัยชนะเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2551 จนกระทั่งถึงปัจจุบันก็สืบทอดจากนายอนุชานาคาคัยกระทั่งถึงการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2550 และ 2554 นางพรทิวานาคาคัยได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งติดต่อกันถึงสองครั้งในนามพรรคภูมิใจไทยและพรรคภูมิใจไทยโดยยึดพื้นที่ทางการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) ของจังหวัดชัยนาทส่งผลให้นางพรทิวาได้รับการเลือกตั้งเป็น สส. แทนนายอนุชานาคาคัยที่ถูกเว้นวรรคทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี (ทว่ากรณีพรรคไทยรักไทยถูกยุบพรรคในปี 2550 เนื่องจากนายอนุชาเป็นกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย) ครั้นปี 2554 ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำให้คนในกลุ่มตระกูลนาคาคัยได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งคราวนั้นนั้นก็คือนางพรทิวานาคาคัยในนามพรรคภูมิใจไทยและพรรคเข้าร่วมรัฐบาลทำให้นางพรทิวาได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์สมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนถึงการก่อรูปของโครงสร้างอำนาจในรูปแบบใหม่มีลักษณะเครือข่ายอำนาจของตระกูลนาคาคัยที่เกิดขึ้นในจังหวัดรูปแบบเครือข่ายอำนาจของจังหวัดชัยนาทนั้นมีลักษณะการกระจุกตัวของความมั่งคั่งของตระกูลนาคาคัยซึ่งเห็นได้ชัดในเรื่องการก่อเกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญอันได้แก่การก่อตั้งสโมสรฟุตบอลชัยนาทฮอว์นบิลเอฟซีโดยมีนายอนุชานาคาคัยหนึ่งเป็นประธานบอร์ดผู้บริหารนอกจากนั้นตระกูลนาคาคัยได้รวมศูนย์อำนาจทางการเมืองในจังหวัดชัยนาทโดยการผูกขาดการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติระดับท้องถิ่นมีนายอนุสรณ์นาคาคัยซึ่งเป็นน้องชายในกลุ่มตระกูลนาคาคัยได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาทในปี พ.ศ. 2551 และ 2555 ถึงสองครั้งติดต่อกันจนถึงเวทีการเมืองระดับชาติของกลุ่มตระกูลนาคาคัยคือนายอนุชานาคาคัยอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและได้รับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2548 อีกท่านหนึ่งที่อยู่ในตระกูลนาคาคัยก็คือนางพรทิวานาคาคัยอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาทได้รับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2550 และ 2554 เป็นเหตุให้กลุ่มตระกูลนาคาคัยเริ่มคุมพื้นที่ทางการเมืองในจังหวัดชัยนาทอย่างไรก็ตามการสร้างเครือข่ายอำนาจในตระกูลนาคาคัยเริ่มกระจายไปตามจุดต่างๆ ของจังหวัดทำให้การก่อรูปเครือข่ายอำนาจแบบใหม่ในลักษณะอำนาจผูกขาดของตระกูลนาคาคัยที่เกิดขึ้นในจังหวัดชัยนาทแม้ว่านายอนุชาจะถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง 5 ปี แต่ทว่าตระกูลนาคาคัยก็ยังสามารถยึดพื้นที่ทางการเมืองไว้ได้อย่างเหนียวแน่นโดยส่งคนตระกูลนาคาคัยเข้ามาผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอำนาจทางการเมืองต่อไป²

² กุลลดา เกษบุญชู มีต, ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของลัทธิเสรีนิยมใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีนา, 2555)

การที่ตระกูลนาคาศัยได้สร้างเครือข่ายอำนาจเพื่อหวังปูทางในการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นจนถึงการเมืองระดับชาติภายใต้การนำของนายอนุชาซึ่งเป็นแม่ทัพใหญ่ใช้การสร้างเครือข่ายในระบบอุปถัมภ์ให้แก่บุคคลในท้องถิ่นในจังหวัดโดยอาศัยกลไกการสะสมทุนทางสังคมผ่านงานบวชงานแต่งงานศพงานพิธีต่างๆและที่สำคัญเป็นเจ้าของสโมสรฟุตบอลชัยนาทฮอร์นบิลเพื่อใช้เป็นต้นทุนทางสังคมเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีในสายตาของคนในจังหวัดชัยนาท

จากปรากฏการณ์ข้างต้นจะพบว่าการเมืองในจังหวัดชัยนาทนั้นความเท่าเทียมกันทางสังคมเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าไม่มีความเท่าเทียมกันทางสังคมยังมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นการกระจุกตัวของความมั่งคั่งในการสะสมทุนในรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มตระกูลนาคาศัยด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยสนใจในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าความไม่เท่าเทียมกันบนเงื่อนไขทางการเมืองในการสร้างเครือข่ายอำนาจของตระกูลนาคาศัยได้สร้างเครือข่ายอำนาจได้อย่างไรและเครือข่ายอำนาจดังกล่าวมีผลต่อกระบวนการสะสมทุนของตระกูลนาคาศัยตั้งแต่อดีตและปัจจุบันอย่างไรและได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการสืบทอดอำนาจของตระกูลนาคาศัยในจังหวัดชัยนาทอย่างไรซึ่งผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษาความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจการเมืองข้างต้นจะเป็นปรากฏการณ์ใหม่เพื่อสร้างแนวทางความเท่าเทียมกันทางสังคมในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายอำนาจของกลุ่มตระกูลนาคาศัยในจังหวัดชัยนาท
- 2.2 เพื่อศึกษากระบวนการสะสมทุนของกลุ่มตระกูลนาคาศัยตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน
- 2.3 เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดอำนาจของกลุ่มตระกูลนาคาศัยในจังหวัดชัยนาท

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตในด้านเวลาของการวิจัย

การศึกษการสร้างเครือข่ายอำนาจของกลุ่มตระกูลนาคาศัยเพื่อทำการศึกษบทบาททางการเมืองของตระกูลนาคาศัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2562 โดยได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในปี 2550 ศาลรัฐธรรมนูญได้ยุบพรรคไทยรักไทยส่งผลให้นายอนุชานาคาศัยถูกตัดสิทธิ์ทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 - 2555

3.2 ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการวิจัย

ทำการวิจัยในพื้นที่ในจังหวัดชัยนาทจำนวน 4 อำเภอ เนื่องจากทั้ง 4 อำเภอของจังหวัดชัยนาทมีความเชื่อมโยงของเครือข่ายอำนาจจะหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยนาท

3.3 ขอบเขตในเนื้อหาการวิจัย

3.3.1 ศึกษาเครือข่ายเชิงอำนาจอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติในจังหวัดชัยนาท ว่าสร้างเครือข่ายได้อย่างไร

3.3.2 หลังจากรสร้างเครือข่ายอำนาจแล้ว จะมีการโยกโยกกับนักการเมืองระดับชาติด้วยวิธีใด

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีวิทยาที่จะนำมาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์เครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาแนวประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้าง (Historical-structural Approach) โดยวิธีวิทยาแนวประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างในที่นี้เป็นแนวการศึกษาโครงสร้างและผู้กระทำการ (Structure and Agency) ที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักตรรกะแบบวิภาษวิธี (Dialectics) ของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งผู้วิจัยจะสังเคราะห์และประยุกต์วิธีวิทยาในประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างมาใช้ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์โครงสร้างที่เปรียบเสมือนแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมดังนั้นโครงสร้างสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดำรงอยู่ต่อเนื่องคงทนกว่าความสัมพันธ์ทางสังคมอื่นๆ โครงสร้างสังคมในที่นี้จะมีลักษณะสำคัญคือมีลักษณะสองด้านของโครงสร้าง (Duality of Structure) ได้แก่การที่โครงสร้างจะเป็นทั้งเงื่อนไข (Condition) และผลผลิต (Product) ของการกระทำทางสังคม (Social Action) กล่าวคือ

4.1.1 โครงสร้างด้านที่เป็นเงื่อนไขมีคุณสมบัติในการกำหนดเงื่อนไขการกระทำทางสังคมว่าจะไปในทิศทางที่จะช่วยเหลือหรือจำกัดการกระทำนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของผู้กระทำทางสังคมดังนั้นโครงสร้างทางสังคมจึงมีบทบาททั้งการสร้างข้อจำกัดหรือเปิดโอกาสในเวลาเดียวกันแต่จะขึ้นอยู่กับว่าผู้กระทำทางสังคมต่างๆ ได้เข้าถึงทรัพยากรของสังคมมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร

4.1.2 โครงสร้างในด้านที่เป็นผลผลิตของการกระทำทางสังคมชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมได้ก่อรูปมาจากการกระทำร่วมกันของมนุษย์ซึ่งมีการต่อสู้ทางสังคม (Social Struggle) ที่มีทั้งความขัดแย้ง (Contradiction) และความร่วมมือ (Cooperation) และโครงสร้างทางสังคมก็สามารถปรับเปลี่ยนไปตามผลลัพธ์ของการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างผู้กระทำทางสังคม 2 ฝ่ายใหญ่ๆ คือ ระหว่างผู้กระทำฝ่ายหนึ่งที่ต้องการรักษาโครงสร้างเดิมไว้เพื่อตอบสนองผลประโยชน์และคุณค่าให้ตัวเองต่อไปกับผู้กระทำอีกฝ่ายหนึ่งที่พยายามปรับเปลี่ยนโครงสร้างเพื่อจัดสรรผลประโยชน์และคุณค่าในทิศทางใหม่ความพยายามเปลี่ยนแปลงหรือปรับโครงสร้างเป็นผลมาจากความตึงเครียดของโครงสร้างเดิมซึ่งจะเป็นโอกาสที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) สามารถเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างในที่นี้จึงต้องพิจารณาอย่างเป็นกระบวนการทั้งในขั้นการก่อรูป (Production) การสืบทอด (Reproduction) และการเปลี่ยนรูป (Transformation) ของโครงสร้างสังคม

4.2 การวิเคราะห์ผู้กระทำภายใต้ฐานคิดที่ว่ามนุษย์ผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนทางสังคมแต่ด้วยเหตุที่มนุษย์เกิดและดำรงอยู่ในสังคมดังนั้นมนุษย์แต่ละคนจึงเป็นตัวแทนของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอกล่าวโดยสรุปแล้วการกระทำของมนุษย์จึงมีลักษณะของการกระทำทางสังคมเสมอการกระทำทางสังคมในที่นี้หมายถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันจากฐานการมีอัตลักษณ์ร่วมกันหรือมีสถานะอยู่ในตำแหน่งที่เดียวกันทางสังคมโดยกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะเคลื่อนไหวด้วยเจตจำนงอย่างไรก็ตามอย่างหนึ่ง

4.3 ปฏิสัมพันธ์ในเชิงวิภาษวิธีระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำทางสังคมก่อให้เกิดกระบวนการทางสังคม (Social Process) ดังนั้นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในสังคมในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมนั้นจะต้องพิจารณากระบวนการทางประวัติศาสตร์เพื่อช่วยให้เข้าถึงความเป็นมาในอดีตสถานการณ์ที่เป็นอยู่

ในปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเป็นไปในอนาคตโดยการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์จึงเปรียบเสมือนการดูภาพยนตร์ที่จะเห็นภาพอย่างต่อเนื่อง³

4.4 การสัมภาษณ์วิธีการได้มาซึ่งข้อมูลในที่นี้หมายถึงการได้มาซึ่งข้อมูลของผู้มีส่วนได้เสียของเครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัยนาทโดยเฉพาะกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นองค์กรเครือข่ายในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยอาศัยแหล่งข้อมูล 3 แหล่งหลักๆ คือการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์เจาะลึกและสังเกตการณ์ ดังนี้

4.4.1 การศึกษาเอกสารทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary Data) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Data) โดยเฉพาะการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัยนาทสร้างจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ คือ ก.เอกสารชั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์โดยเป็นข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนเช่นสำนักงานสถิติแห่งชาติเอกสารราชการที่เกี่ยวกับเครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชาวจังหวัดชัยนาทโทรทัศน์หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ข. เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลมาบ้างแล้ว เช่น วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความวิชาการ เป็นต้น

4.4.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interviews) ซึ่งมีแนวสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เป็นเครื่องมือโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจะใช้เทคนิคการเก็บตัวอย่างในเชิงคุณภาพคือการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์

4.5 การสังเกตการณ์ในที่นี้เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลจากการเฝ้าดูการกระทำหรือพฤติกรรมที่ผู้วิจัยสามารถรับรู้ทำความเข้าใจและจดบันทึกเป็นข้อมูลได้ซึ่งการสังเกตการณ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม⁴

5. ผลการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า

1. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายอำนาจของกลุ่มตระกูลนาคาศัยในจังหวัดชัยนาทการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางของชนชั้นผู้มีอำนาจทางการเมืองของเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท สมัยปัจจุบันจะมีลักษณะการสร้างเครือข่ายแตกต่างกันไปแต่ละเครือข่ายของนักการเมืองภายใต้บริบทบนเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ฐานทางเศรษฐกิจและบริบทการเมืองในจังหวัดชัยนาทมีนักการเมืองในจังหวัดเพียงสองตระกูลใหญ่เท่านั้นที่ผูกขาดอำนาจทางการเมืองมาเกือบสองทศวรรษเพื่อใช้เป็นกรอบวิเคราะห์หรืออธิบายการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาทพบว่าชนชั้นนำในจังหวัดชัยนาทมีลักษณะการสร้างเครือข่ายอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่กับผู้อำนาจทางการเมืองของจังหวัดใหญ่ของสองตระกูลใหญ่ที่ควบคุมทรัพยากรและอำนาจทางการเมืองจนก่อรูปเป็นเครือข่ายอำนาจทางการเมืองจนตกผลึกจะเห็นได้จากการเลือกตั้งทุก

³ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และชัยณรงค์ เครือนวน, โครงสร้างอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชลบุรี, งานวิจัยภายใต้โครงการ “สู่สังคมไทยเสมอหน้า การศึกษาโครงสร้างความมั่นคงและโครงสร้างอำนาจเพื่อการปฏิรูป”, 2552, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

⁴ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และชัยณรงค์ เครือนวน, โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นระดับตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพื้นที่ในสามตำบล, วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555.

ครั้งที่ผ่านมามีตราสัญลักษณ์ครบรอบอำนาจอภักดิ์มาโดยตลอดประกอบกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในจังหวัดตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของตระกูลนาคาศัยจากการวิจัยสามารถแบ่งลักษณะการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองของนายอนุชาประกอบด้วย 6 เครือข่าย ดังนี้

1.1 การสร้างเครือข่ายทางการเมืองกับนักการเมืองระดับชาติภายใต้ชื่อ “กลุ่มสามมิตร” ลักษณะการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองของนายอนุชามีลักษณะความสัมพันธ์เชิงผูกขาดอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศเนื่องจากนายอนุชาได้สะสมทุนทางการเมืองไว้จึงทำให้มีข้อได้เปรียบจากการมีฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงประกอบกับเป็นผู้มีความรู้ทางการเมืองศึกษานอกกับสั่งสมประสบการณ์การเมืองมากพอสมควรอีกทั้งเครือข่ายทางการเมืองที่กว้างขวางในจังหวัดครั้งอดีตได้ทำงานให้กับนายสมศักดิ์เทพสุทินในฐานะนายความส่วนตัวของสมศักดิ์และปัจจุบันดำรงตำแหน่ง รว. กระทรวงยุติธรรมหลังจากที่นายอนุชาและครอบครัวนาคาศัยสามารถสะสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้ส่วนหนึ่งแล้วประกอบกับเป็นที่ยอมรับของสังคมทำให้นายอนุชาก็เริ่มผันตัวเองมาสร้างเครือข่ายกับนักการเมืองระดับชาติในแต่ละจังหวัดสร้างความชอบธรรมในฐานะแกนนำกลุ่มสามมิตร

1.2 การสร้างเครือข่ายทางการเมืองกับนักการเมืองในจังหวัดชัยนาท “ตระกูลสงฆ์ประชา” เมื่อกลับมาวิเคราะห์ถึงการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองกับ “ตระกูลสงฆ์ประชา” พบว่า ได้พยายามที่จะขยายอาณาเขตเครือข่ายของตนออกไปโดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงของนายมนต์เกียรติกรตั้งตัวนายมนต์เกียรติกร สส. ชัยนาท หลายสมัยเพื่อสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองใหม่จึงเป็นเหตุให้นายอนุชาต้องการจับขั้วเป็นพันธมิตรทางการเมืองเพื่อสร้างเครือข่ายให้ครอบคลุมทั่วจังหวัดเพื่อรองรับการเลือกตั้งการเมืองทั้งระดับชาติ และท้องถิ่นที่เป็นเช่นนี้เพราะต่างฝ่ายต่างก็ได้รับผลประโยชน์เหมือนกันจะเห็นได้จากการเมืองท้องถิ่นในตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาทปกติจะแข่งกันอยู่สองตระกูลโดยมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปแต่หากวิเคราะห์ในมิติการเมืองระดับชาติพบว่าตำแหน่งที่สำคัญคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) และสมาชิกวุฒิสภา (สว.) รวมถึงการเมืองท้องถิ่น (นายกอบจ.) ด้านหลักการที่นายอนุชาเพียรสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองกับนายมนต์เกียรติกรและครอบครัวสงฆ์ประชาเพื่อลดช่องว่างในการแข่งขันเรื่องผลประโยชน์ทางการเมือง

1.3 การสร้างเครือข่ายทางการเมืองกับข้าราชการการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองกับกลุ่มข้าราชการครูอาจารย์นั้นเริ่มต้นจากการส่งคนใกล้ชิดไปสอนโรงเรียนข้างตนเพื่อสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียนของตนก่อนที่จะขยายไปยังโรงเรียนต่างๆ ในฐานะอาจารย์และหัวหน้าโค้ชฟุตบอลจึงนำไปสู่การสร้างเครือข่ายพันธมิตรใหม่ การสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองของนายอนุชาจึงเป็นบันไดก้าวไปที่ละขั้นกระทั่งก่อรูปเครือข่ายกลุ่มข้าราชการครูอาจารย์ตั้งนั้นการสร้างและการรักษาเครือข่ายพันธมิตรกับทางคณะครูอาจารย์และผู้ปกครองไว้ได้อย่างเหนียวแน่นแล้วยังเชื่อมโยงไปถึงกลุ่มเครือข่ายลูกศิษย์ลูกหาด้วยเช่นกัน

1.4 การสร้างเครือข่ายทางการเมืองกับนักการเมืองท้องถิ่น (เทศบาล/ อบต.) ลักษณะการสร้างเครือข่ายกับนักการเมืองท้องถิ่นอาจจะไม่มีข้อมูลในเชิงลึกมากสักเท่าไรแต่ว่ากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้มักจะสะท้อนภาพบางอย่างให้เห็นกระบวนการสร้างและขยายเครือข่ายของตนกล่าวได้ว่านักการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้ถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จทางการเมืองได้เนื่องจากนักการเมืองดังกล่าวคือนายกเทศมนตรีเทศบาลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลรวมถึงสมาชิกเทศบาลและสมาชิก อบต. ถือว่าเป็นผู้ความใกล้ชิดกับชาวบ้าน และเข้าใจถึงปัญหาของชาวชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดีถึงเครือข่ายนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มนี้น่าจะเข้ามาเสริมทัพและฐานเสียงให้แข็งแกร่งมากขึ้น

1.5 การสร้างเครือข่ายทางการเมืองกับนักปกครองท้องถิ่น (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) เมื่อกลับมาวิเคราะห์ถึงการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมือง กับเครือข่ายทางการเมืองกับนักปกครองท้องถิ่น (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) พบว่า วิธีรักษาฐานเสียงอำนาจ และบารมีของอดีต สจ. ในเครือข่ายกำนันผู้ใหญ่ด้วยวิธีการกระจายผลประโยชน์ผ่านระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่จะเห็นได้จากจัดงานเลี้ยงก็จะเชิญกำนันผู้ใหญ่บ้านไปรับประทานอาหารฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ หรือหากมีการจัดงานประเพณีงานวัดในหมู่บ้าน/ตำบลหากเป็นบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายของตนก็สามารถขอตู๋เย็นโทรทัศน์จักรยานและของใช้อื่นๆ จากอดีต สจ. ก็จัดการให้ตามที่สมาชิกในเครือข่ายขอมาแต่ในบางครั้งอดีต สจ. ก็จะเป็นผู้ประสานงานขอสินค้าไปดังกล่าวตั้งนั้นการสร้างและรักษาเครือข่ายด้วยวิธีการให้ความช่วยเหลือพึ่งพาผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่กล่าวไว้จึงเป็นเหตุให้เครือข่ายดังกล่าวเหนียวแน่นขึ้นการอุปถัมภ์สมัยใหม่นำมาซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านก็หนีถือและจงรักภักดีกับตัวนายอนุชาในฐานะลูกพี่ที่ผ่านอดีต สจ. ที่เป็นทั้งผู้มีพระเดชพระคุณกับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านเหล่านั้น

1.6 การสร้างเครือข่ายทางการเมืองกับกลุ่มเกษตรกรการสร้างเครือข่ายของนายอนุชาที่มีต่อกลุ่มเกษตรกรจะเป็นไปตามลักษณะเชิงอุปถัมภ์จะเห็นได้จากกรณีกลุ่มเกษตรกรที่มีปัญหาจะเข้าพบในคนเครือข่ายก่อนหากไม่สามารถแก้ปัญหาได้ก็จะเข้าไปปรึกษาอดีต สจ. เพื่อแก้ไขปัญหาโดยผ่านนักการเมืองท้องถิ่นที่อยู่ในเครือข่ายตนเองแต่หากเป็นปัญหาใหญ่อดีต สจ.จะเป็นผู้ประสานงานไปยังนายก อบจ. หรือ สส. อนุชาเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรในขั้นตอนต่อไปการสร้างเครือข่ายนี้จะเห็นไปตามขั้นตอนเมื่อกลับมาวิเคราะห์ถึงการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพบว่าลักษณะการสร้างเครือข่ายของอนุชาจะได้รับแรงสนับสนุนจากอดีต สจ. ผู้คอยประสานงานกับเครือข่ายเกษตรกรในจังหวัดและเชื่อมโยงปัญหาไปยังนายอนุชาหรือนายอนุสรณ์เพื่อรับปัญหาจากพี่น้องเกษตรกรทั้งนี้การรักษาเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรของนายอนุชาผ่านกลไกการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วยการให้ความช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรในระบบอุปถัมภ์โดยมีอดีต สจ. เป็นหัวเรือใหญ่จะส่งการคนในเครือข่ายของตนที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นหรือกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วยการรับเรื่องเดือดร้อนไว้ก่อน

2. เพื่อศึกษากระบวนการสะสมทุนของตระกูลนาคาศัยตั้งแต่อดีตและปัจจุบันตระกูลนาคาศัยผู้มีอำนาจทางการเมืองในจังหวัดชัยนาทก่อนที่จะเข้ามามีอำนาจทางการเมืองและได้ก่อรูปจนตระกูลมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่งคั่งได้ผันตัวเข้าสู่ทางการเมืองจนมีอำนาจผูกขาดการเมืองในจังหวัดมาเกือบสองทศวรรษสามารถควบคุมครอบครองพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดจนตกผลึกเป็นเครือข่ายอำนาจที่เข้มขันการวิจัยพบว่าตระกูลนาคาศัยได้ผูกขาดทางการเมืองผ่านกระบวนการสะสมทุนทางเศรษฐกิจและการสะสมทุนทางสังคมมาก่อนข้างยาวนานจนมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจกลายเป็นนักธุรกิจท้องถิ่นผู้มีอำนาจทางการเมืองได้แปรความมั่งคั่งและสถานภาพทางสังคมให้กลายเป็นอำนาจผูกขาดทางการเมืองในจังหวัดทั้งนี้นายอนุชาและครอบครัวนาคาศัยมีกระบวนการสะสมทุน 2 ประเภทดังนี้ 2.1 การสะสมทุนทางเศรษฐกิจ 2.2 การสะสมทุนทางสังคม

2.1 การสะสมทุนทางเศรษฐกิจด้วยการครอบครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในจังหวัดที่ช่วยเพิ่มความสามารถความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของตระกูลตนเพราะเป็นผู้มีต้นทุนชีวิตและการศึกษาที่ดีจึงสามารถทำธุรกิจเปลี่ยนรูปไปเป็นเงินได้อย่างทันทีทันใดและตรงไปตรงมาในขณะที่เดียวกันอาจเป็นสถาบันในรูปของสิทธิทรัพย์สินที่สะสมเอาไว้ในรูปแบบของเงินทองหรือสิ่งของที่มีราคาเช่นอาคารบ้านเรือนเครื่องเพชรรถยนต์โดยทุนนี้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่สามารถก่อให้เกิดทรัพย์สินเดิมหรือทรัพย์สินอื่นที่เพิ่มเติมขึ้นแต่หากทรัพย์สินใดไม่ก่อให้เกิดรายได้หรือการเพิ่มเติมของทรัพย์สินจะไม่นับเป็นทุนทางเศรษฐกิจนอกจากนี้แล้วยังต้องเป็นทุนที่สามารถเคลื่อนย้ายได้อิสระคำนวณเป็นปริมาณที่แน่นอนได้และมีรูปแบบที่ตายตัว

2.2 การสะสมทุนทางสังคมเป็นผลของการกระทำคุณงามความดีหรือทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดและประสิทธิภาพของเครือข่ายพันธมิตรของนายอนุชาจะมีความสัมพันธ์กับสมาชิกของกลุ่มเครือข่ายและอีกมิติหนึ่งคือการรับรู้และการยอมรับของสมาชิกในเครือข่ายจะเห็นได้จากนายอนุชามักจะถูกเชิญในงานพิธีต่างๆเช่นงานบวชงานแต่งงานศพและงานพิธีอื่นๆ เป็นต้นนอกจากนั้นการสะสมทุนทางสังคมในลักษณะดังกล่าวจะถูกสร้างขึ้นด้วยอำนาจทางสังคมและต้องมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอหรือมักคุ้นหว่า “ภาวีสักคม” ซึ่งการสะสมทุนทางสังคมไม่ใช่มีอยู่โดยธรรมชาติหากแต่เป็นความพยายามที่จะรักษาต้นทุนทางสังคมนั้นไว้ด้วยความพยายามของกลุ่มนาคาคัยซึ่งอาจมีปัจจัยมากมายที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มขึ้นของทุนทางสังคมคุณค่าของต้นทุนทางสังคมนั้นจะเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันหรือการถูกกีดกันมาก่อนและอาจเปลี่ยนรูปไปเป็นทุนทางเศรษฐกิจหรือตำแหน่งทางสังคมได้เช่นกันอาจกล่าวได้ว่าเมื่อมีทุนทางเศรษฐกิจที่มั่นคงแล้วนายอนุชาก็พยายามที่จะสร้างทุนทางสังคมเพื่อให้คนทั่วไปในจังหวัดยอมรับผ่านช่องทางการช่วยงานทางด้านสังคมและงานการกุศลทั้งนี้จะขอวิเคราะห์ถึงลักษณะการสะสมทุนทางสังคมของนายอนุชาและครอบครัวซึ่งแบ่งการสะสมทุนเป็น 2 ข้อย่อยดังต่อไปนี้

2.2.1 การสะสมทุนทางสัญลักษณ์การสะสมทุนทางสัญลักษณ์ของตระกูลนาคาคัยภายใต้การนำของสองพี่น้องอย่างนายอนุชาและนายอนุสรณ์ (การสะสมทุนทางสัญลักษณ์ในที่นี้หมายถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้นจำเป็นต้องมีกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมหรือดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข) เมื่อกลับมาวิเคราะห์ทางทฤษฎีแล้วการสะสมทุนทางสัญลักษณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลล้วนแตกต่างกันเป้าหมายของการดำรงชีวิตตลอดจนวิถีชีวิตของคนในสังคมก็มีความแตกต่างกันไปตามแต่เหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้นแต่สิ่งหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการอาศัยอยู่ในสังคมนั้นก็คือการสะสมทุนทางเศรษฐกิจเมื่อฐานะทางธุรกิจนอกจากจะสร้างความมั่งคั่งให้กับตัวนายอนุชาและครอบครัวแล้วเปรียบเสมือนเครื่องมือในการสะสมทุนทางสังคมได้อีกประการหนึ่ง

2.2.2 การสะสมทุนทางวัฒนธรรมเมื่อกลับมาวิเคราะห์ถึงการสะสมทุนทางวัฒนธรรมของตระกูลนาคาคัย (การสะสมทุนทางวัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงทุนที่เป็นคุณสมบัติติดตัวของบุคคลซึ่งผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมและแสดงออกมาทางพฤติกรรมผ่านความรู้สึกนึกคิด) จากการศึกษาการสะสมทุนทางวัฒนธรรมพบว่าตระกูลนาคาคัยมีพลวัตการปรับรูปแบบการทำงานการเมืองนอกเหนือจากการใช้อำนาจเงินและบารมีหันมาให้ความใส่ใจการสะสมทุนวัฒนธรรมทั้งนี้จะขอวิเคราะห์ลักษณะการสะสมทุนวัฒนธรรมของนายอนุชาและครอบครัวโดยแบ่งการสะสมทุนเป็น 3 ข้อย่อยดังนี้ 1) การสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงปัจเจกบุคคล 2) การสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงรูปธรรม และ 3) การสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงสถาบัน

1) การสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงปัจเจกบุคคลในที่นี้หมายถึงความสามารถหรือความรู้เกี่ยวกับที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นรูปร่างและฝังอยู่ในตัวของบุคคลอีกนัยหนึ่งก็คือการเปลี่ยนนำความมั่งคั่งจากภายนอกหรือความมั่งคั่งที่อยู่ในรูปวัตถุให้กลายเป็นทุนของตนเองอาทิเช่นการที่นายอนุชาให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนในฐานะนักการเมืองหรือในฐานะประธานสโมสรฟุตบอลจะเห็นได้ว่าการวางบุคลิกหรือการวางท่วงท่าที่สุภาพและความสามารถในการแสดงออกทางภาษาที่ดีเป็นต้นซึ่งสิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทุนที่ไม่สามารถทำได้โดยง่ายอย่างทันทีทันใดแต่ต้องอาศัยเงื่อนไขอันเป็นองค์ประกอบนั้นคือสังคมเวลาและชนชั้นทางสังคมปัจจัยดังกล่าวจะเป็นตัวเชื่อมโยงกับบุคคลในเครือข่ายด้วยทั้งนี้ยังสามารถส่งต่อไปยังกลุ่มคนในครอบครัวตนเองซึ่งถือว่าเป็นการสืบทอดของนายอนุชามาสู่ครอบครัว

ได้เป็นอย่างดีดังนั้นเวลาจะกลายเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจเข้าด้วยกันเมื่อเวลาผ่านไปจะส่งผลให้ทุนวัฒนธรรมที่ได้สั่งสมในตัวปัจเจกบุคคล

2) การสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงรูปธรรมในที่นี้หมายถึง เป็นทุนที่นายอนุชาและตระกูลนาคาศัยได้แสดงออกมาในรูปของสื่อหรือสิ่งของอาจจะเป็นวัตถุหรือสัญลักษณ์ที่มีค่าครอบครองได้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสะสมทุนทางวัฒนธรรมที่กล่าวไว้และสามารถส่งผ่านความเป็นผลงานของนายอนุชาและครอบครัวตัวอย่างของการสะสมทุนชนิดนี้เช่นการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาตรงวัดธรรมมูลและสะพานตรงเขื่อนศาลากลางจังหวัดเป็นต้นถือว่าเป็นผลงานเชิงวัตถุที่ประชาชนสามารถจับต้องได้จริง

3) การสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงสถาบันในที่นี้หมายถึงการสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงสถาบันมีความเป็นวัตถุหรือรูปธรรมที่ชัดเจนเน้นการอ้างอิงคุณสมบัติผ่านรูปแบบของเอกสารรับรองต่างๆ เช่น เกียรติบัตร ประกาศนียบัตร หรือ การทดสอบคุณสมบัติ สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะฉะนั้นการสะสมทุนประเภทนี้ได้แก่การศึกษาซึ่งจะช่วยสร้างความแตกต่างระหว่างความรู้ที่มีการรับรองความรู้ความสามารถของตนโดยเชื่อมโยงกับการสะสมทุนทางวัฒนธรรมทั้งสองข้างต้นเนื่องจากความรู้สูงจะก่อรูปโครงสร้างให้เกิดความแตกต่างระหว่างผู้ที่ได้รับการรับรองกับผู้ที่ไม่ได้รับการรับรองเหตุเพราะการได้มาซึ่งการสะสมทุนวัฒนธรรมเชิงสถาบันนี้จำเป็นต้องมีการใช้ความพยายามในการศึกษาหาข้อมูลและเวลาที่จะไปเรียนจึงเป็นเรื่องที่ยากลำบากในการแสวงหาจึงต้องมีทั้งทุนทรัพย์เวลาและความพร้อมดังนั้นการแลกเปลี่ยนไปเป็นทุนในรูปแบบอื่นจึงมีมูลค่าสูงตามมูลค่าของการสะสมทุนดังกล่าวจะเห็นได้จากการศึกษาของนายอนุชาและนางพรทิวานาคาศัยเริ่มที่นายอนุชาโดยพื้นฐานการศึกษาของตนเองเป็นหลักที่ทำให้ตัวเองพัฒนาไปเร็วกว่าผู้สมัครคนอื่น

3. เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดอำนาจของกลุ่มตระกูลนาคาศัยในจังหวัดชัยนาทการเปลี่ยนรูปสู่เครือข่ายอำนาจแบบผูกขาดในจังหวัดชัยนาทนั้นภายหลังการลดบทบาททางการเมืองของนายอนุชานาคาศัยอันเนื่องมาจากสาเหตุคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยโดยมีคำสั่งยุบพรรคไทยรักไทยทำให้กรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยจำนวน 111 คนหมดสิทธิทางการเมืองในทันทีเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ผลจากคดียุบพรรคนำไปสู่การเว้นวรรคการเมือง 5 ปีของนายอนุชาเมื่อขาดซึ่งผู้นำทางการเมืองที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ประสบการณ์เป็นเหตุให้เครือข่ายอำนาจของนายอนุชาได้รับการทำลายจากคู่แข่งทางการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มอำนาจการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ต่างพากันช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองที่เคยผูกขาดอำนาจไว้ในช่วงเวลาเกือบสองทศวรรษจึงเป็นสาเหตุที่นำไปสู่สืบทอดอำนาจทางการเมืองของนายอนุชาและครอบครัวนาคาศัยทั้งนี้เพื่อคงรักษาที่มั่งและพื้นที่ฐานเสียงของตนไว้เพื่อจะนำเสนอ 2 ประเด็น ดังนี้

- 1) การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดโครงสร้างอำนาจขั้วผูกขาด
- 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดโครงสร้างอำนาจขั้วผูกขาด

6. อภิปรายผลการศึกษา

หากใช้แนวคิดการสร้างเครือข่ายของอำนาจมานูเอลคาสเทลส์ (Manuel Castells) การสร้างเครือข่ายอำนาจเดวิดโนก (David Knoke) และการสร้างเครือข่ายอำนาจไมเคิลแมนน์ (Michael Mann) เป็นจุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจการสร้างเครือข่ายอำนาจของผู้กระทำการกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนได้เสียในกระบวนการสร้างเครือข่ายอำนาจภายใต้ตัวแบบเครือข่ายอำนาจจะพบว่าการสร้างเครือข่ายอำนาจ

มานูเอลคาสเทลล์เป็นการศึกษาเพื่อทำให้เห็นถึงอำนาจในสังคมเครือข่ายผ่านทางกลุ่มเครือข่ายอำนาจเพื่อทำความเข้าใจอำนาจเครือข่ายที่เกิดขึ้นในบริบทของยุคโลกาภิวัตน์ และการปฏิวัติเทคโนโลยีและวิเคราะห์รูปแบบของเครือข่ายอำนาจประกอบไปด้วย 4 มิติคือมิติแรกการเชื่อมต่อเครือข่ายอำนาจ (Networking Power) มิติที่สองเครือข่ายอำนาจ (Network Power) มิติที่สามอำนาจจากเครือข่าย (Networked Power) และมิติที่สี่การสร้างเครือข่ายเพื่ออำนาจ (Network-making Power) ดังนั้น ตามทัศนะของคาสเทลล์การสร้างเครือข่ายอำนาจจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่นำไปสู่การได้มาซึ่งอำนาจผ่านการครอบงำเครือข่ายและสังคมเครือข่ายจะมีลักษณะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากโลกทางกายภาพอย่างสิ้นเชิงรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีรูปแบบใหม่ขณะที่เดวิดโนกมีความสนใจการสร้างทฤษฎีเครือข่ายการดำเนินการทางการเมืองผ่านการทดสอบเกี่ยวกับทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลโดยใช้มาตรการเครือข่ายจากการสำรวจผู้คนในสังคมทั่วไปสามารถระบุการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเครือข่ายศูนย์กลางนั้นในฐานะที่จะเป็นหนทางนำไปสู่ผู้คนในสังคมเพื่อให้มีส่วนร่วมทางการเมืองดังนั้นตามทัศนะของเดวิดโนกการสร้างทฤษฎีจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยเสรีนิยมทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะความพยายามที่จะกำหนดนโยบายสาธารณะภายใต้ทฤษฎีประชาธิปไตยและแมนน์ให้ความสนใจในตัวอำนาจว่าอำนาจทางสังคมก่อเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย (networks) ของสังคมในฐานะที่จะเป็นหนทางนำไปสู่การยกระดับการมีอำนาจ (authority) ด้วยการสร้างเครือข่ายของตนดังนั้นตามทัศนะแมนน์มองว่า ความเป็นจริงทางสังคมส่วนใหญ่เป็นกระบวนการที่เป็นอิสระทำให้การสร้างแหล่งอำนาจมีความแตกต่างกันการเสริมอำนาจภายในรัฐให้เข้มแข็งขึ้นภายใต้แนวคิดเครือข่ายอำนาจจะนำไปสู่การโครงสร้างอำนาจตามแบบจำลองของ IEPM Model 4 เครือข่ายคือ 1. เครือข่ายทางอุดมการณ์ (Ideological Network) 2. เครือข่ายทางเศรษฐกิจ (Economic Network) 3. เครือข่ายทางการเมือง (Political Network) 4. เครือข่ายทางทหาร (Military Network) ทั้ง 4 เครือข่ายอำนาจจึงเสมือนหนึ่งเครื่องมือที่นำไปสู่การได้มาซึ่งอำนาจผ่านการสะสมทุนของชนชั้นนำทางการเมือง

หากในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสะสมทุนของคาร์ลมาร์กซ์ (Karl Marx) และการสะสมทุนของเดวิดฮาร์วีย์ (David Harvey) ในการทำความเข้าใจการสะสมทุนของผู้กระทำกรกลุ่มเครือข่ายต่างๆ จะพบว่าการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive Accumulation of Capital) ของมาร์กซ์เป็นการศึกษาเพื่อทำให้เห็นถึงการกอบโกยผลกำไรผ่านชนชั้นนายทุนซึ่งนำไปสู่ปฏิบัติการทางทุน (capital) ตัวเงิน (money) มูลค่าส่วนเกิน (surplus-value) ดังนั้น ตามทัศนะของมาร์กซ์กระบวนการสะสมทุนจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่นำไปสู่การได้มาซึ่งผลกำไรผ่านการเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุนขณะที่ฮาร์วีย์ให้ความสนใจการสะสมทุนผ่านอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่การสะสมทุนจึงเสมือนเครื่องมือหนึ่งในสร้างความมั่งคั่งทางชนชั้นนำทางการเมืองหรือนักธุรกิจผ่านกลไกเศรษฐกิจการเมืองภายใต้แนวคิดลัทธิแนวเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism)

ภายใต้บริบทของการสร้างเครือข่ายอำนาจในพื้นที่จังหวัดชัยนาทผู้วิจัย พบว่า ชนชั้นนำทางการเมืองในท้องถิ่นมักใช้อำนาจเงินอำนาจรัฐและบารมีผ่านกลไกอุปถัมภ์ในการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองจากสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนได้เสียในกระบวนการทางเศรษฐกิจการเมืองล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของผลประโยชน์ของแต่ละเครือข่ายรวมทั้งบริบทในเชิงโครงสร้างอำนาจการเมืองบนเงื่อนไขของการสร้างเครือข่ายในระบบอุปถัมภ์โดยบุคคลแต่ละเครือข่ายมักจะอ้างความชอบธรรมในการก่อรูปสร้างเครือข่ายของเรื่องผลประโยชน์ของตนกล่าวได้ว่าการสร้างและรักษาเครือข่ายให้คงอยู่ไว้ก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายในตำแหน่งทางการเมืองทั้งในรูปการใช้อำนาจเงินอำนาจรัฐพระเดชพระคุณต่อ

สมาชิกในเครือข่ายเพื่อให้อำนาจซึ่งอำนาจผูกขาดทางการเมือง (การเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ) จนกระทั่งก่อรูปเป็นเครือข่ายอำนาจที่ตกผลึกในพลวัตทางการเมืองของไทยภายใต้ตัวแบบเครือข่ายอำนาจในจังหวัดชัยนาท องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเมื่อนำผลการศึกษาไปเปรียบเทียบกับการสร้างเครือข่ายอำนาจ มานูเอล คาสเทลส์/ เดวิดโนก⁵ และไมเคิลแมนน์⁶ ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายอำนาจของประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับชนชั้นนำทางการเมืองซึ่งแตกต่างไปจากการสร้างเครือข่ายอำนาจของคาสเทลส์และเดวิดโนกที่เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลข้อค้นพบจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายอำนาจในปัจจุบันมุ่งตอบสนองผลประโยชน์ให้กับชนชั้นของตนเองและกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเช่นการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองที่นักการเมืองมุ่งกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองในลักษณะเชิงอุปถัมภ์แบบทุนนิยมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตามบริบทที่การสร้างเครือข่ายอำนาจกับชาวบ้านรากหญ้าที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจากการใช้ชีวิตชีวิตตามชนบทในมุมมองของผู้วิจัย ชาวบ้านรากหญ้าเหล่านี้แทบจะไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าใดนักหรือไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับนักการเมือง (ระดับชาติ) ดังนั้นนักการเมืองที่ต้องการสร้างเครือข่ายอำนาจกับชาวบ้านรากหญ้าก็ยังคงเป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อให้อำนาจทั้งนี้การสร้างเครือข่ายอำนาจไว้เพื่อให้ชนชั้นตนเองความผูกขาดอำนาจการเมืองต่อไปและสามารถปรับตัวให้อยู่ได้ตลอดเวลาท่ามกลางความไม่แน่นอนทางการเมืองของไทยบริบทเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการสร้างและรักษาเครือข่ายอำนาจจากข้อค้นพบเชิงภาคปฏิบัติในพื้นที่ทำให้ผู้วิจัย พบว่า การสร้างและรักษาเครือข่ายอำนาจนั้นได้แปรรูปไปตามบริบทสภาพเศรษฐกิจสังคมและการเมืองสภาพปัญหาที่พบเห็นในแต่ละช่วงเวลาของเหตุการณ์การเมืองบ้านเรายังไม่มีการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่เต็มใบแล้วมาจากปัญหาการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมเช่นการสร้างเครือข่ายอำนาจกับชาวบ้านรากหญ้าในชนบทที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ทำให้ชาวบ้านกลุ่มนี้ออกมาพึ่งพาอาศัยการเมืองเพื่อหวังในเรื่องปากท้องทำมาหากินดีขึ้นและอาจได้รับความช่วยเหลือจากนักการเมืองที่พวกเขาให้การสนับสนุนผ่านการเลือกตั้งในฐานะสมาชิกเครือข่ายการเมืองจนกระทั่งคนทั่วไปกลับมองว่าเป็นการรักษาผลประโยชน์ให้กับนักการเมืองเหล่านั้น⁷

ภายใต้การสร้างเครือข่ายอำนาจของคาสเทลส์เดวิดโนก และแมนน์รวมทั้งปรากฏการณ์และข้อค้นพบใหม่ ที่ได้จากการศึกษาวิจัย ทำให้ผู้วิจัยมองว่าการสร้างเครือข่ายอำนาจเปรียบเสมือนปฏิบัติการทางการเมืองและสัญลักษณ์อย่างหนึ่งสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากฐานของชนชั้นนำทางการเมืองภายใต้ระบบอุปถัมภ์กระทั่งก่อให้เกิดการกระทำแบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรมในลักษณะใดลักษณะหนึ่งการสร้างเครือข่ายอำนาจจะโยงใยเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมสำหรับผู้กระทำซึ่งทำหน้าที่ในการสร้าง/รักษาเครือข่ายอำนาจดังนั้นการสร้างเครือข่ายอำนาจเสมือนเครื่องมือในเชิงอำนาจอยู่ภายใต้บริบทผู้ให้อุปถัมภ์การประสานระหว่งความคิดในเชิงทฤษฎีและองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาจริงจึงนำสู่การศึกษาการสร้างและการรักษาเครือข่ายตามแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าการศึกษการสร้างและรักษาเครือข่ายนั้นผู้ศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจและให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เครือข่ายอำนาจในเชิงระบบอุปถัมภ์และการวิเคราะห์ชนชั้นนำทางการเมืองมาประกอบกันภายใต้ฐานคิดการสร้างเครือข่าย

⁵ David K., **Power Structure of Policy Networks.** (UK: Oxford University, 2017).

⁶ Castells, M., **The Rise of the Network Society,** (Oxford: Basil Blackwell Publisher, 1996)

⁷ Castells, M., 'Network Theory /A Network Theory of Power, **International Journal of Communication.**

อำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายในรูปถ่ายที่ถ่ายอาศัยกันซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะให้ความสำคัญกับบริบทเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมรวมถึงบริบททางประวัติศาสตร์การเมืองที่ผ่านมาในฐานะที่มีผลต่อเครือข่ายอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล⁸

การวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่องเครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัยนาท: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่สองซึ่งชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายอำนาจการเมืองในจังหวัดชัยนาทหลังจากผลของการกระจายอำนาจไปสู่การเมืองถนัดทั้งนี้องค์ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจากองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจะมีลักษณะผสมผสาน (Mixed Model) สองรูปแบบคือโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบอุปถัมภ์เพื่อชี้ให้เห็นว่าระหว่างการก่อรูปขึ้นของเครือข่ายอำนาจชนชั้นนำทางการเมืองและความสัมพันธ์ในระบบเชิงอุปถัมภ์ดั้งเดิมและสมัยใหม่โดยใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนผ่านกระบวนการสะสมทุนทางเศรษฐกิจของชนชั้นผู้มีอำนาจทางการเมืองประกอบกับโครงสร้างอำนาจรัฐและโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นที่เปลี่ยนไปจึงนำไปสู่การแปรรูปการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ในจังหวัดที่ตกผลึก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าเบื้องหลังของความสำเร็จอยู่ที่นำแนวคิดใหม่ๆ ผนวกกับการวิเคราะห์บริบทเชิงโครงสร้างการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างและรักษาเครือข่ายอาศัยกลไกเชิงอุปถัมภ์ในแต่ละรูปแบบเป็นตัวขับเคลื่อนจะเห็นได้จากการวิเคราะห์การก่อรูปและการสร้างเครือข่ายอำนาจของบุคคลในแต่ละฝ่ายผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ที่ส่งผลต่อการสร้างและรักษาเครือข่ายอำนาจเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงแก่นแท้จำเป็นต้องวิเคราะห์โครงสร้างทางการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมในฐานะที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายขึ้นมาทั้งนี้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นว่าการสร้างและรักษาเครือข่ายอำนาจของนักการเมืองหากปราศจากอำนาจเงินอำนาจรัฐอำนาจทางเศรษฐกิจรวมถึงระบบอุปถัมภ์จะสามารถสร้างเครือข่ายอำนาจทางการเมืองได้อย่างไรดังนั้นการทำความเข้าใจเงื่อนไขของอำนาจเงินอำนาจรัฐอำนาจทางเศรษฐกิจและระบบอุปถัมภ์จึงจะทำให้เข้าใจว่าผู้กระทำแต่ละฝ่ายจึงต้องมีการสร้างและรักษาเครือข่ายอำนาจของกลุ่มตนเองกันทั้งนี้การวิจัยครั้งนี้จึงพยายามให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เครือข่ายอำนาจที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การเมืองที่ผ่านมาภายใต้เงื่อนไขการสร้างและรักษาเครือข่ายอำนาจที่อาศัยการวิเคราะห์เชิงระบบอุปถัมภ์ในอดีต ว่ามีพลวัตการปรับตัวของเครือข่ายที่เห็น ณ ช่วงเวลาใดดังนั้นการที่จะเข้าใจถึงการสร้างเครือข่ายอำนาจที่ก่อรูปขึ้นมาจำเป็นต้องเข้าใจและวิเคราะห์เครือข่ายอุปถัมภ์ที่ยังคงอยู่เสียก่อนจึงจะทำให้เข้าใจถึงการสร้างเครือข่ายอำนาจที่เกิดขึ้นณปัจจุบันการศึกษานี้ผู้วิจัยพยายามศึกษาการสร้างเครือข่ายอำนาจโดยการผนวกกรอบคิดของนักคิดสามท่านคือมานูเอลคาสเทลล์ (Manuel Castells), เดวิดโนก (David Knoke) และไมเคิลแมนน์ (Michael Mann)⁹ ทั้งสามท่านมีทัศนะแนวคิดต่อการสร้างเครือข่ายอำนาจว่าแนวคิดแตกต่างกันอย่างไรโดยคาสเทลล์และโนกทั้งคู่มีมุมมองในการสร้างเครือข่ายอำนาจคล้ายกันซึ่งโนกเข้ามาเสริมพลังตามทัศนะคาสเทลล์ในเครือข่ายสังคมโดยเฉพาะการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เชื่อมต่อกันอินเทอร์เน็ตขณะที่แมนน์อธิบายว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

⁸ ระดม วงษ์น้อย, แนวความคิดเรื่องชนชั้นและการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน, วารสารรัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, 2526

⁹ Mann, M., *The Sources of Social Power*, Cambridge University Press, (Volume 2), The rise of classes and nation-states, 1986, pp. 1760-1914..

เครือข่าย (networks) ในหลากหลายมิติของสังคมนำไปสู่การโครงสร้างอำนาจเครือข่าย IEPM ดังนั้น 4 เครือข่ายอำนาจแมนน์มองว่าจะนำไปสู่การสะสมทุนของชนชั้นนายทุนอย่างไรก็แล้วแต่ในมุมมองทั้งสามนักคิดจะมีลักษณะหมายความว่าส่งเสริมความคิดให้ทรงพลังมากขึ้นในส่วนการสะสมทุนโดยการประสานกรอบคิดของนักคิดสองท่านคือคาร์ลมาร์กซ์ (Karl Marx)¹⁰ เดวิดฮาร์วีย์ (David Harvey) ซึ่งทั้งคู่มีมุมมองต่อการสะสมทุนแบบเก่าและแบบใหม่จะแตกต่างกันในบางเรื่องแต่อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่าทั้งคู่มีแนวคิดในลักษณะคู่ตรงข้ามแต่ทว่าฮาร์วีย์เข้ามาช่วยเติมเต็มในบางเรื่องของมาร์กซ์

ในส่วนของการข้อค้นพบจากการวิจัยที่ผู้วิจัยเห็นว่าแตกต่างไปจากงานวิจัยชิ้นที่ผ่านมาโดยทำความเข้าใจหรือวิเคราะห์ความสำคัญขององค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นจากการอธิบายเชิงทฤษฎีชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีที่ได้จากการวิจัยที่สำคัญของผู้วิจัยที่แตกต่างจากงานวิจัยชิ้นที่ผ่านมาเพื่อเข้าไปเสริมการวิจัยเกี่ยวกับเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นที่พยายามอธิบายให้เห็นว่าการก่อรูปขึ้นของเครือข่ายอำนาจทางการเมืองในจังหวัดชัยนาทนั้น มีความแตกต่างจากการวิจัยเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นที่ผ่านมาของนักวิชาการไทยกล่าวคือการวิจัยของผู้วิจัยจะช่วยให้การวิเคราะห์เครือข่ายอำนาจท้องถิ่นในลักษณะที่ผู้วิจัยพยายามอธิบายให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายพันธมิตรการเมืองในมิติใหม่ ๆ ของจังหวัดชัยนาทและการสะสมทุนทางสังคมของตัวนักการเมืองที่เน้นอธิบายถึงทุนสัญลักษณ์และทุนวัฒนธรรมเป็นหลักซึ่งมีนัยที่แตกต่างจากการวิจัยเครือข่ายอำนาจของนักวิชาการทั่วไปที่มุ่งเพียงวิจัยว่า โครงสร้างอำนาจของตระกูลใหญ่ในจังหวัดที่เน้นไปที่ประวัตินักการเมืองก่อนที่จะก้าวเข้าสู่อำนาจการรวมศูนย์อำนาจไปที่นักการเมืองบุคคลนั้นว่านักการเมืองใช้อำนาจเงินอย่างไรมีบทบาททางการเมืองอย่างไรและมีอิทธิพลบารมีอย่างไรในการตัดสินใจทางการเมืองสำหรับข้อค้นพบจากการวิจัยที่ผู้วิจัยเห็นว่าแตกต่างไปจากงานวิจัยชิ้นก่อนหน้านี้คือการสร้างเครือข่ายอำนาจของผู้กระทำการแต่ละฝ่ายในการเมืองจังหวัดชัยนาทนอกจากแสดงให้เห็นผ่านคำพูดการสื่อสาร และบุคลิกภาพแล้วผู้กระทำการแต่ละฝ่ายยังสื่อบางอย่างไปสู่การสร้างเครือข่ายของผู้กระทำการเหล่านั้นเช่นการแสดงสัญลักษณ์ความเป็นคนรักบ้านเกิดรักจังหวัดหรือเป็นคนติดดินหรือคนในเครือข่ายอ้างว่าการสะสมทุนทางสังคม (ทุนสัญลักษณ์/ ทุนวัฒนธรรม) ในพื้นที่จังหวัดชัยนาทมีรัฐมนตรีหญิงคนแรกเพื่อแสดงให้เห็นว่าการเมืองในพื้นที่จังหวัดชัยนาทแม้จะเป็นจังหวัดที่เล็กแต่ยังสามารถมีตำแหน่งสำคัญทางการเมืองได้เป็นต้นและในความพยายามสร้างเครือข่ายอำนาจของชนชั้นนำทางการเมืองได้มีกลุ่มอำนาจการเมืองใหม่ๆ เข้ามาท้าทายและช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มทุนศาสตร์ที่ถูกนำมาใช้ในการลดทอนพลังอำนาจของฝ่ายคู่ตรงข้ามคือการปรับยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายด้วยการประสานเครือข่ายที่เคยเป็นคู่แข่งกล่าวคือ ที่มีลักษณะเป็นคู่แข่งหรือคู่ตรงข้ามทางการเมืองให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญทางการเมืองด้วยการจับขั้วเป็นพันธมิตรทางการเมืองร่วมกันหลังจากนั้นเครือข่ายนักการเมืองก็เกิดปฏิบัติการภายใต้เงื่อนไขการเมืองที่เคยเป็นคู่แข่งหรือคู่ตรงข้ามทั้งนี้เพื่อทำให้เครือข่ายการเมืองคู่แข่งเหล่านั้นอ่อนกำลังลงในตัวผลประโยชน์กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือใช้ยุทธวิธีการสร้างเครือข่ายด้วยการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองในจังหวัด¹¹ (การเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ) และกระจายผลประโยชน์ต่างๆ ให้กับเครือข่ายฝ่ายคู่แข่งตรงกันข้ามเช่นการที่ชนชั้นนำการเมืองและพันธมิตรเครือข่ายพยายาม

¹⁰ Marx, K. and Friedrich Engels., **Das Kapital – Capital: Critique of Political Economy**, (Volume 1).

Translated by Samuel Moore, California: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2012

¹¹ ณัชชานุช พิชิตนารัตน์, แนวคิดวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในประเทศไทย, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง บูรพา, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2, 2554

ทำงานทางการเมืองเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการสร้างเครือข่ายอำนาจของชนชั้นนำทางการเมือง และรักษาพื้นที่ฐานเสียงในพื้นที่จังหวัดชัชวาทังที่กล่าวไว้คือสร้างเครือข่ายอำนาจของนักการเมืองเพื่อใช้ในการช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มนักการเมืองคู่แข่งและจะพยายามสร้างความชอบธรรมและประกาศตัวตนของกลุ่มตนโดยการสถาปนาโครงสร้างอำนาจผูกขาดเป็นผลมาจากการสร้างเครือข่ายระหว่างชนชั้นนำกับประชาชนชาวบ้านรากหญ้าและนักการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบอุปถัมภ์เป็นหลักซึ่งอาศัยกลไกการสร้างเครือข่ายดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือในการสร้างและรักษาฐานเสียงทั้งนี้เพื่อมีอำนาจกระจายผลประโยชน์ให้กับเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองของกลุ่มตน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยเรื่องเครือข่ายอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชัชวาทัง สถาบันการเมืองกับองค์ความรู้ใหม่ ของสถาบันทางการเมือง ตามระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

7.1.1 ประชาชนควรตระหนักถึงการเมือง โดยการเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายต่างของพรรคการเมือง เพื่อเชื่อมโยงไปยังผู้สมัครในพรรคอย่าให้อำนาจเงิน อำนาจทุน เข้ามารอบวงความคิดของตัวประชาชน ทั้งนี้ หากประชาชนมีความคิด ความรู้ความเข้าใจ และวิเคราะห์การเมืองได้ จะนำมาสู่ความเท่าเทียมและลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำระหว่างตัวผู้สมัครเอง

7.1.2 ภาครัฐควรกำหนดนโยบายทางด้านการเมือง ตัวอย่างเช่น การให้สิทธิ เสรีภาพ แก่ประชาชนจัดเวทีเสวนาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งการเมืองท้องถิ่น การเมืองระดับชาติ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคนชุมชน และประชาชนทั่วไป หากคนในชาติเข้มแข็งทางความคิดและทางเศรษฐกิจ เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตน บนเงื่อนไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกรูปแบบ ปัจจัยเหล่านี้จะนำมาสู่ก้าวแรกของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

7.1.3 การจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนให้ประชาชนท้องถิ่นเข้าใจถึงการเลือกตั้งท้องถิ่น จนถึงการเลือกตั้งระดับชาติ ว่าการเมืองไม่ได้เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่งหรือการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่เราคนไทยไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งแล้วจบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอำนาจของประชาชน

7.1.4 รัฐควรปฏิรูประบบการเลือกตั้งใหม่ ทั้งการเลือกตั้งท้องถิ่นจนระบบชาติ มุ่งเน้นให้คนในชาติเข้าใจกระบวนการเลือกตั้งในแต่ละครั้งนั้น ว่าหนึ่งเสียงของท่านมีความสำคัญอย่างไร ต่อชาติและบ้านเมือง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาถึงบทบาทของภาคประชาชนในกลุ่มอาชีพ /กลุ่มองค์กรภาคประชาชนหรือกลุ่มชนชั้นนำชนชั้นกลางที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัชวาทังและเครือข่ายอำนาจที่มีรูปแบบนอกเหนือจากโครงสร้างและเครือข่ายอำนาจทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องเครือข่ายอำนาจทั้งนี้การเข้าถึงบุคคลหรือตระกูลตั้งของนักการเมืองซึ่งมีบุคคลในตระกูลมีตำแหน่งทาง

การเมืองเช่นตำแหน่ง สส. หรือ ตำแหน่งรัฐมนตรีรวมถึงการเข้าพบเพื่อหาข้อมูลหรือการสัมภาษณ์บุคคลในตระกูลดังกล่าวจะค่อนข้างทำได้ยากโดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งข้อมูลอาจมีข้อจำกัดของการให้ข้อมูล

7.2.2 การศึกษาเครือข่ายอำนาจที่มีรูปแบบนอกเหนือจากโครงสร้างและเครือข่ายอำนาจ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องเครือข่ายอำนาจของตระกูลนาคาศัยทั้งนี้การเข้าถึงบุคคลหรือตระกูลตั้งของนักการเมืองซึ่งมีบุคคลในตระกูลมีตำแหน่งทางการเมืองเช่นตำแหน่ง สส. หรือตำแหน่งรัฐมนตรีรวมถึงการเข้าพบเพื่อหาข้อมูลหรือการสัมภาษณ์บุคคลในตระกูลดังกล่าวจะค่อนข้างทำได้ยากโดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งข้อมูลอาจมีข้อจำกัดของการให้ข้อมูล

8. เอกสารอ้างอิง

- กุลลดา เกษบุญชู มีต์. ประวัติศาสตร์ฉบับย่อของลัทธิเสรีนิยมใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สอนเงินมีนา, 2555
- ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์และชัยณรงค์ เครือนวน. โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นระดับตำบลในเขตภาคตะวันออกและจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพื้นที่ในสามตำบล. วารสารการเมืองการ
บริหารและกฎหมาย. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
รำไพพรรณี, 2555.
- ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์และชัยณรงค์ เครือนวน. โครงสร้างอำนาจและการสะสมทุนในจังหวัดชลบุรี. งานวิจัย
ภายใต้โครงการ “สู่สังคมไทยเสมอหน้า การศึกษาโครงสร้างความมั่นคงและโครงสร้าง
อำนาจเพื่อการปฏิรูป”. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,
2552
- ชัยวัฒน์ ทวีทรัพย์ทอง. นักการเมืองถิ่นจังหวัดชัยนาท. สถาบันพระปกเกล้า เอกสารวิชาการส่วนบุคคล,
2551
- ณัชชานุช พิษิตนารัตน์. แนวคิดวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในประเทศไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์
การเมือง บุรพา. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2, 2554
- ระดม วงษ์น้อย. แนวความคิดเรื่องชนชั้นและการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน. วารสารรัฐศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, 2526
- Castells, M.. 'Network Theory/ A Network Theory of Power. **International Journal of
Communication**. Vol 5: 773-787, 2011
- Castells, M.. **The Rise of the Network Society**. Oxford: Basil Blackwell Publisher, 1996
- David K.. **Power Structure of Policy Networks**. UK: Oxford University, 2017
- Mann, M.. **The Sources of Social Power**, Cambridge University Press, Volume 2. The rise of
classes and nation-states, 1986, pp. 1760-1914.
- Marx, K. and Friedrich Engels.. **Das Kapital – Capital: Critique of Political Economy**, Volume 1.
Translated by Samuel Moore, California: CreateSpace Independent Publishing Platform,
2012

บทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ROLES OF THE LOCAL NEWSPAPERS ENCOURAGING PEOPLE'S
POLITICAL PARTICIPATION IN HAT YAI DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE

กิตติรวี เลชะกุล*

Kittrawee Lekhakula

นุกูล ชินพัก**

Nukool Chinfuk

Received: 2020-04-22

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในด้านบทบาทการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 13 ตำบลๆ ละ 26 ตัวอย่าง รวม 338 ราย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ F-test

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แสดงความชัดเจนใน 3 บทบาท คือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมืองเพียงแต่ว่าความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าประชาชนจะมีความคิดเห็นและทัศนคติในแต่ละบทบาทอย่างไร โดยภาพรวมความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 บทบาทนั้น อยู่ในระดับปานกลางและหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 ฉบับได้ให้ความสำคัญกับการรณรงค์ให้ยุติความขัดแย้งทางการเมือง ส่งเสริมให้เกิดความรัก สามัคคีในสังคม ให้ประชาชนรับทราบข่าวสารโดยรวดเร็ว ถูกต้องในเหตุการณ์ และทำการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ไร้อคติ และไม่ชี้นำ ภายใต้ความกดดันของปัจจัยต่างๆ

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

** อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาการบริหารจัดการท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

คำสำคัญ: บทบาทสื่อมวลชน, หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, พื้นที่อำเภอหาดใหญ่

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the role of local newspapers in promoting the political participation of the people in Hat Yai District, Songkhla Province and studying the ways in the development of local newspapers in the role of promoting political participation of the people. The researcher used the quantitative, data were collected by using questionnaire. Sample group used in this study was people aged 18 and over in Hat Yai District, Songkhla Province was selected purposively from 13 sub-districts of Hatyai and 26 people of each district. The total amount of sampling group was 338 people, and found the corresponding index between the question and the definition. The test results show that The question value is between .66-1.00, passed all criteria. Data analysis using statistics to calculate frequency, percentage, arithmetic mean value, standard deviation, and F-tests.

The finding of this study were as follows: the role of the local newspaper to promote the political participation of the people. Clearly expressed in three roles: 1) the transfer of knowledge. Political information, 2) its role as a political tool examination and 3) the role of the political coordination and understanding. It was only the integrity of the individual, it depends on whether people will have opinions and attitudes in each role. The overall public opinion on the acts of 3 roles of the newspapers were at a medium level, all 5 newspapers have given importance to the campaign to end the political conflict Foster love Unity in society For the public to be informed quickly, correct in the event and conduct continuous audits without prejudice and under pressure from various factors.

Keywords: media role, local Newspapers, political participation, Hat Yai District

1. บทนำ

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ถือเป็นปฐมฤกษ์ใน การปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศตัวเอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นการสะท้อนอำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง และเมื่อรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมทั้งการเมือง การพัฒนาตามบริบทของท้องถิ่นตัวเอง โดยเฉพาะรัฐบาลเน้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ทำให้มีการกระจายอำนาจการปกครองมาสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้การสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างภาคการเมืองและภาคประชาชน

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประชาชนชาวไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น เนื่องจากกฎหมายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20 หลังจากรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557 เป็นผลให้มีประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการเมือง ให้นิยามการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน นั้นหมายความว่า กำหนดให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองในทุกขั้นตอน เช่น กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชน การที่ประชาชนมีสิทธิในการเสนอร่างกฎหมาย การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถลงประชามติและทำประชาพิจารณ์ได้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิลงนามเพื่อถอดถอนบุคคลากรระดับสูง รวมถึงเน้นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาททางการเมืองของตน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อการแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมของตน¹ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องใช้การสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจกัน ระหว่างภาคการเมืองและภาคประชาชน การสื่อสารจึงเปรียบเสมือนเส้นใยประสาทของระบบการเมือง ระหว่างภาคการเมืองและภาคประชาชน ด้วยการเป็นสื่อเสนอข่าวสารและนโยบายจากรัฐบาลมาสู่ประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสื่อเสนอความคิดเห็นและความต้องการจากประชาชนไปสู่ภาคการเมือง อันเป็นผลให้การกำหนดนโยบายของรัฐบาลได้ผลดีและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

การศึกษาแผนแม่บทพัฒนาการเมืองของคณะกรรมการจัดตั้งสภาพัฒนาการเมือง และยกร่างแผนแม่บทของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ได้ระบุถึงแนวทางหนึ่งของการที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการเมืองของประเทศไทย คือ การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสนับสนุน ทั้งแผนระยะสั้น 5 ปีและแผนระยะยาว 10 ปี สอดคล้องกันกับการศึกษาของคณะกรรมการสมานฉันท์ เพื่อการปฏิรูปการเมืองและการศึกษาแก้ไขรัฐธรรมนูญของรัฐสภา (2551) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของหลายฝ่าย เพื่อที่จะหาข้อยุติที่เหมาะสมในสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น โดยข้อสรุปหนึ่งในหลายข้อ ก็คือ การเสนอให้ “สื่อมวลชน” เข้าไปมีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการสมานฉันท์ เพราะการสื่อสารโดยผ่านสื่อมวลชน จะช่วยในการสนับสนุนสาธารณมติ (Public Opinion) สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ในการหล่อหลอมหรือปลูกสาธารณมติ ให้นุ่มเอียงไปในทิศทางของการมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่พึงประสงค์ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานทางการเมืองแบบสมัยใหม่ประสบความสำเร็จ² ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเมืองนี้ การสื่อสารจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะสามารถส่งผลต่าง ๆ ต่อผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด³

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งสามารถเข้าถึงเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น สามารถสะท้อนปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น ด้วยลักษณะพิเศษของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น คือ ความใกล้ชิดระหว่างผู้จัดทำกับผู้อ่าน นักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมักรู้จักผู้อ่านดี

¹ จักร์ พันธุ์ชูเพชร, การเมืองการปกครองไทย "จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ, (พิมพ์ครั้งที่ 5), กรุงเทพมหานคร: พันธ์กรุ๊ป (Punch Group), 2549.

² สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน (พิมพ์ครั้งที่ 5), (กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา, 2545)

³ เสถียร เขยประทับ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง ในสหรัฐอเมริกา, (กรุงเทพมหานคร: เอสดี เพรส, 2540)

รู้จักสถานที่ รู้จักท้องถิ่นดีกว่าหนังสือพิมพ์ระดับชาติ ดังนั้นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงได้เปรียบหนังสือพิมพ์ในส่วนกลาง แล้วผู้อ่านเองก็สามารถแสดงปฏิกิริยาสนองกลับต่อผู้สื่อข่าวได้โดยตรง

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นได้ว่าบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนรับรู้มุมมอง ทศนคติ ทราบข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายดาย ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นแต่ละฉบับในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

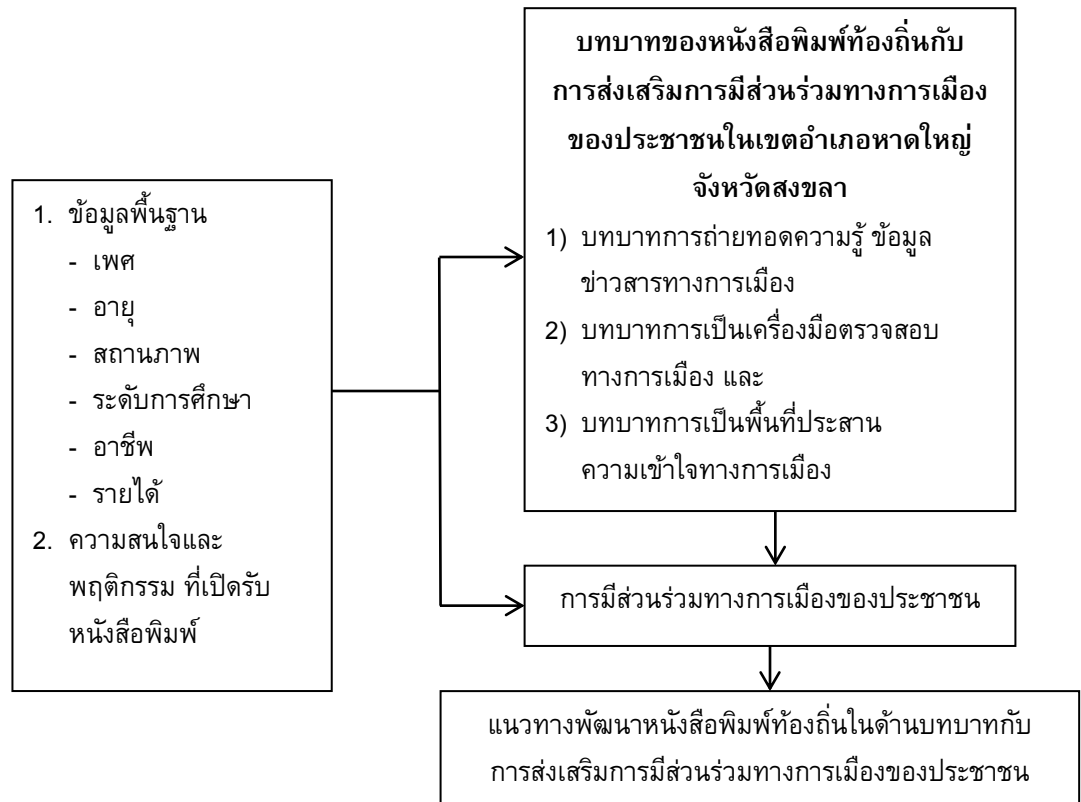
การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ศึกษา จำนวน 13 ตำบล คือ ตำบลหาดใหญ่ ตำบลควนลัง ตำบลคูเต่า ตำบลคอหงส์ ตำบลคลองแห ตำบลคลองอู่ตะเภา ตำบลฉลุง ตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลทุ่งตำเสา ตำบลท่าข้าม ตำบลน้ำน้อย ตำบลบ้านพรุ และตำบลพะตง

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความสนใจและพฤติกรรมที่เปิดรับหนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ได้ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงที่ใกล้ชิดกับคนท้องถิ่น บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 5 ชื่อฉบับ คือ หนังสือพิมพ์โฟกัส หนังสือพิมพ์สมิหลาไหม้ หนังสือพิมพ์ไทยแหลมทอง หนังสือพิมพ์เช้าที่ไทยแลนด์ และหนังสือพิมพ์ไทยแลนด์นิวส์ในประเด็นศึกษา คือ 1. บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2. บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3. บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง และแนวทางการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาทางการเมือง

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษา เรื่อง บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยมีระเบียบวิจัย ดังนี้
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนา ในเขต อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 13 ตำบล คือ ตำบลหาดใหญ่ ตำบลควนลัง ตำบลคูเต่า ตำบลคอหงส์ ตำบล คลองแห ตำบลคลองอู่ตะเภา ตำบลฉลุง ตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลทุ่งตำเสา ตำบลท่าข้าม ตำบลน้ำน้อย ตำบล บ้านพรุ และตำบลพะตง โดยอาศัยข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดสงขลา ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561⁴

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสงขลา, ข้อมูลประชากรและผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัด สงขลา รายอำเภอ, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2562. จากเว็บไซต์ <http://www.ect.go.th>songkhla> ewt_news

อ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 5 ชื่อฉบับ คือ หนังสือพิมพ์โพกัส หนังสือพิมพ์สมิหลาไหม้ หนังสือพิมพ์ไทยแหลมทอง หนังสือพิมพ์เช้าที่ไทยแลนด์ และหนังสือพิมพ์ไทยแลนด์นิวส์ ใน 13 ตำบลๆ ละ 26 ตัวอย่าง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ W.G.Cochvan (1977)⁵ โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 324 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยให้น้ำหนักความสำคัญในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เท่าๆ กัน เป็นรายตำบลๆ ละ 26 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้นได้ 338 ตัวอย่าง ทั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยจำนวนที่คำนวณได้จากสูตรของ W.G.Cochvan เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ ดังนั้นจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยต้องไม่น้อยกว่า 324 ตัวอย่าง

ซึ่งสูตรในการคำนวณของ W.G.Cochvan คือ

$$\text{สูตร: } n = \frac{P(1-P)Z^2}{E}$$

เมื่อ n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
P คือ สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม (ใช้สัดส่วน 30% หรือ 0.30)
Z คือ ระดับความมั่นใจที่กำหนด คือ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เท่ากับ 1.96
E คือ สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร } n &= \frac{0.30(1-0.30)(1.96)(1.96)}{0.05 \times 0.05} \\ &= 324 \end{aligned}$$

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยให้น้ำหนักความสำคัญในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เท่าๆ กันเป็นรายตำบลๆ ละ 26 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้นได้ 338 ตัวอย่าง ซึ่งไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่คำนวณได้จากสูตรของ W.G. Cochvan ($n = 324$)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามมีทั้งปลายปิด (Close Ended Question) และคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) มีลักษณะเปิดกว้างให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเสนอแนะความคิดเห็นต่างๆ ได้ แบบสอบถามจะแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

⁵ ซีรุฑิ เอกะกุล, ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2543.)

ตอนที่ 1 ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบตรวจเช็ครายการ (Check list) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสนใจและพฤติกรรมที่เปิดรับหนังสือพิมพ์ ความถี่ในการอ่านต่อสัปดาห์ จำนวนการอ่านที่ฉบับต่อวัน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เลือกอ่าน ช่องทางการรับหนังสือพิมพ์และเหตุผลที่เลือกอ่าน ของหนังสือพิมพ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามสนใจอ่านใน 5 รายชื่อฉบับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบตรวจเช็ครายการ (Check list)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามวัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบตรวจเช็ครายการ (Check list) จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ในบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการนำเสนอข่าวใน 3 บทบาท คือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง โดยมีมาตรวัด 5 ระดับ

ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะปลายเปิดจากบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กลุ่มผู้สื่อข่าว สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจาก ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย นิยามคำศัพท์ ตลอดจนการใช้ภาษา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งข้อคำถามที่ยอมรับได้จะต้องมีค่าตั้งแต่ .66 ขึ้นไป (Povinelli & Hambleton, 1977)⁶ และผลจากการทดสอบ พบว่า ซึ่งข้อคำถามมีค่าระหว่าง .66-1.00 ซึ่งอธิบายได้ว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิด และนิยามศัพท์

หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับตัวอย่างในเขต อำเภอเมืองสงขลา จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น

⁶ เจตน์สถุภี สังข์พันธ์, ชุตติมา หวังเบญจหมัด, รัชดา ธรรมเจริญ, สิริลักษณ์ ทองพูน, ปกรณ์ ลิ่มโยธิน, นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว และคณะ, ความพึงพอใจของนักศึกษาในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ประจำปี 2557. ใน การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7 วันที่ 23 มิถุนายน 2559 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ (สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, 2559.), หน้า 360-370.

ด้วยวิธีการวัดความสอดคล้องภายในของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมของทุกข้อคำถามเป็นรายข้อ (Corrected Item-Total Correlation) ซึ่งจะต้องมีค่า .30 ขึ้นไป (Nunnally & Bernstein, 1994)⁷ และผลจากการทดสอบ พบว่า แบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมของทุกข้อคำถามเป็นรายข้อ ผ่านเกณฑ์ทุกด้าน โดยมีค่าอยู่ระหว่าง .466-.951

หลังจากนั้นผู้วิจัยนำคำถามที่ผ่านเกณฑ์ไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (the Coefficient of Alpha) ของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งค่าความเชื่อมั่นจะต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Burns & Grove, 1977)⁸ ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และผลจากการทดสอบ พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นผ่านเกณฑ์ทุกด้าน ถ้าจำแนกค่าความเชื่อมั่นเป็นรายตอน ปรากฏว่า (1) ด้านความสนใจและพฤติกรรมที่เปิดรับหนังสือพิมพ์ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.80 (2) ด้านระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.889 (3) ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.875

เมื่อรวมค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.953 โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ที่ได้มีค่าสูงมากที่จะนำแบบสอบถามดังกล่าวไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไปได้ เนื่องจากค่า Alpha มีค่าสูงกว่า 0.70 ถือว่าเป็นค่าความเชื่อมั่นที่สูงมาก

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นแล้วไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับตัวอย่างจริงใน 13 ตำบล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ต่อไป

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยหรือตัวแทนและทีมงาน ได้แจกแบบสอบถามให้กลุ่มเป้าหมาย โดยวิธี การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และรอจนกระทั่งตอบคำถามครบถ้วน ซึ่งในระหว่างนั้นถ้าผู้ตอบมีข้อสงสัยเกี่ยวกับคำถาม ผู้วิจัยหรือทีมงานจะตอบข้อสงสัยนั้น จากนั้นได้นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ แล้วดำเนินการจัดทำตามขั้นตอน ทำการบันทึกรหัสคำตอบในแบบสอบถามเพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสำเร็จรูป

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ และทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา จำนวนทั้งสิ้น 338 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 100 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม จะนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์

⁷ อ้างอิงแล้ว, ความพึงพอใจของนักศึกษาในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ประจำปี 2557. ใน การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7 วันที่ 23 มิถุนายน 2559 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ (สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, 2559.), หน้า 360-370

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 360-370

ข้อมูลทางสถิติ ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) และค่าเฉลี่ย (Mean) การวัดระดับความสำคัญจะใช้มาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert's Scale)

8. ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 338 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ส่วนใหญ่สถานภาพโสด การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี อาชีพธุรกิจส่วนตัว และรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท

ความสนใจและพฤติกรรมในการเปิดรับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจำนวน 5 รายชื่อฉบับ ของผู้ตอบแบบสอบถามในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ส่วนใหญ่เลือกอ่านหนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.1 ด้านแหล่งในการรับหนังสือพิมพ์ พบว่าจะซื้อหนังสือพิมพ์จากร้านค้า/แผงหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 60.9 เหตุผลเพราะจะสะดวกในการซื้อ คิดเป็นร้อยละ 33.7 ส่วนด้านความสนใจในการอ่านนั้น ส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือพิมพ์บางหน้า คิดเป็นร้อยละ 33.7 และพบว่าชาวบ้านเพิ่งได้รับความสนใจสูงถึงร้อยละ 35.1 รองลงมาเป็นข่าวการเมือง คิดเป็นร้อยละ 23.7 รองลงมาอีกเป็นข่าวกีฬาคิดเป็นร้อยละ 12.3 และข่าวเศรษฐกิจได้รับความสนใจน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10.5

ความสนใจในการอ่านข่าว/คอลัมน์การเมืองในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจำนวน 5 รายชื่อฉบับ ของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า

1. ในส่วนของหนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลาซึ่งเสนอข่าวทั่วไปในภาคใต้และออกวางจำหน่ายในตลาดเป็นรายปักษ์ในวันจันทร์ พบว่า ประชาชนกลุ่มที่อ่านเป็นประจำมีความสนใจในการอ่านคอลัมน์พาทิน พาเที่ยว มากที่สุด ส่วนกลุ่มที่อ่านนานๆ ครั้ง พบว่า มีความสนใจในการอ่านคอลัมน์มองสงขลามองโลก

2. ความสนใจในการอ่านข่าว/คอลัมน์การเมืองของหนังสือพิมพ์สมิหลาไหม้ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายปักษ์เช่นกัน พบว่า ความสนใจในการอ่านข่าว/คอลัมน์การเมืองของประชาชนที่อ่านเป็นประจำ มีความสนใจอ่านข่าวเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 32.5 และกลุ่มที่อ่านหนังสือพิมพ์นานๆ ครั้ง พบว่า มีความสนใจในการอ่านคอลัมน์สมิหลามอนิเตอร์ คิดเป็นร้อยละ 51.2

3. ความสนใจในการอ่านข่าว/คอลัมน์การเมืองในส่วนของหนังสือพิมพ์ไทยแหลมทอง พบว่า ประชาชนกลุ่มที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำมีความสนใจในการอ่านคอลัมน์การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 30.5 ส่วนกลุ่มที่อ่านหนังสือพิมพ์นานๆ ครั้ง พบว่ากลับมีความสนใจในการอ่านข่าวการเมืองจากคอลัมน์ระฆังเหล็ก คิดเป็นร้อยละ 50.3

4. ความสนใจในการอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์เช้าที่ไทยแลนด์ พบว่า กลุ่มประชาชนที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำมีความสนใจในการอ่านข่าวสังคมของหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 37.0 กลุ่มประชาชนที่อ่านหนังสือพิมพ์นานๆ ครั้ง พบว่า มีความสนใจในการอ่านคอลัมน์ไคเซ็นมาคิดเป็นร้อยละ 48.8

5. ความสนใจในการอ่านข่าว/คอลัมน์การเมืองในส่วนของหนังสือพิมพ์ไทยแลนด์นิวส์ พบว่า ประชาชนที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำมีความสนใจในการอ่านข่าวสังคม และบันเทิงของหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 30.5 ส่วนที่อ่านหนังสือพิมพ์นานๆ ครั้ง พบว่า มีความสนใจในการอ่านคอลัมน์นานาชาติคิดเป็น ร้อยละ 44.7

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ความสนใจในการอ่านข่าว/คอลัมน์การเมืองในหนังสือพิมพ์ จำนวน 5 ฉบับ พบว่า กลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์ที่อ่านเป็นประจำ และกลุ่มผู้อ่าน ที่อ่านนานๆ ครั้ง จะให้ความสนใจและ

ให้ความสำคัญในการอ่านและติดตามข่าวที่แตกต่างกันไม่เหมือนกัน ก็จะเป็นไปตามความสนใจและความชอบของแต่ละบุคคลเป็นหลัก

ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า กิจกรรมของผู้สนใจทางการเมืองด้านความสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 57.1 การไป ใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ พบว่า การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.2 การชอบพูดคุยเรื่องการเมือง พบว่า ประชาชนชอบพูดคุยเรื่องการเมืองนานๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 57.7 การจูงใจผู้อื่นให้เลือกผู้ที่ตนสนับสนุน พบว่า จะชักชวนจูงใจผู้อื่นให้เลือกผู้ที่ตนเองสนับสนุนนานๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 49.1 การติดสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการสนับสนุนทางการเมือง พบว่า ไม่ติดสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการสนับสนุนทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 45.0 การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 50.6 ส่วน การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง พบว่า ไม่เคยบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 53.0 ในส่วนการเข้าร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง พบว่า เคยเข้าร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 46.4 การเข้าร่วมสมัชชาอภิปรายหรือประชุมทางการเมืองต่างๆ พบว่า ไม่เคยเข้าร่วมสมัชชาอภิปรายหรือประชุมทางการเมืองต่างๆ ที่เคยจัดขึ้น คิดเป็นร้อยละ 44.4

การเข้าร่วมพรรคการเมือง พบว่า ไม่เคยเข้าร่วมพรรคการเมือง คิดเป็นร้อยละ 47.3 ส่วน การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง พบว่า ไม่เคยเป็นสมาชิกพรรคการเมือง คิดเป็นร้อยละ 63.6 การร่วมประชุมแกนนำพรรค พบว่า ไม่เคยร่วมประชุมแกนนำพรรค คิดเป็นร้อยละ 60.4 การร่วมระดมทุนทางการเมือง พบว่า ไม่เคยระดมทุนทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 59.8 การเสนอตัวเป็นผู้แข่งขันทางการเมือง พบว่า ไม่เคยเสนอตัวเป็นผู้แข่งขันทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 89.9 และการเคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง พบว่า ไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 85.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการศึกษาในระดับของบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ 5 รายชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลา สมิหลาไหม้ ไทยแหลมทอง เข้าที่ไทยแลนด์ และหนังสือพิมพ์ไทยแลนด์นิวส์ เป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจากการตอบแบบสอบถาม ใน 3 บทบาท คือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง พบว่า

1. โดยภาพรวมระดับบทบาทของหนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลากับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในแต่ละบทบาท พบว่า บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง และบทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.93, 2.92, และ 2.90 ตามลำดับ

2. โดยภาพรวมระดับบทบาทของหนังสือพิมพ์สมิหลาใหม่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.91$, S.D.= 0.62) เมื่อพิจารณาในแต่ละบทบาทหลัก พบว่า ระดับบทบาทการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.90, 2.91 และ 2.91 ตามลำดับ

3. โดยภาพรวมระดับบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยแหลมทองในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$, S.D.= 0.65) เมื่อพิจารณาในแต่ละบทบาทหลัก พบว่า ระดับบทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.89, 2.90 และ 2.89 ตามลำดับ

4. โดยภาพรวมระดับบทบาทของหนังสือพิมพ์เช้าที่ไทยแลนด์ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$, S.D.= 0.68) เมื่อพิจารณาในแต่ละบทบาทหลัก พบว่า ระดับบทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.92, 2.89 และ 2.88 ตามลำดับ

5. โดยภาพรวมระดับบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยแลนด์นิวส์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$, S.D.= 0.65) เมื่อพิจารณาในแต่ละบทบาทหลัก พบว่า ระดับบทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.87, 2.85 และ 2.88 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจำนวน 5 ชื่อฉบับในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

รายชื่อหนังสือพิมพ์	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. หนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลาภาพรวม	2.92	0.64	ปานกลาง
2. หนังสือพิมพ์สมิหลาใหม่ภาพรวม	2.91	0.62	ปานกลาง
3. หนังสือพิมพ์ไทยแหลมทองภาพรวม	2.89	0.65	ปานกลาง
4. หนังสือพิมพ์เช้าที่ไทยแลนด์ภาพรวม	2.90	0.68	ปานกลาง
5. หนังสือพิมพ์ไทยแลนด์นิวส์ภาพรวม	2.87	0.65	ปานกลาง
บทบาทในการนำเสนอข่าวภาพรวมทุกหนังสือพิมพ์	2.90	0.59	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมระดับการนำเสนอข่าวในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ทุกหนังสือพิมพ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$, S.D.= 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายฉบับพบว่า ระดับบทบาทการนำเสนอข่าวในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ ของ

หนังสือพิมพ์โพกัสสงขลา หนังสือพิมพ์สมิหลาไหม้ หนังสือพิมพ์ไทยแหลมทอง หนังสือพิมพ์เช้าที่ไทยแลนด์ และหนังสือพิมพ์ไทยแลนด์นิวส์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.92, 2.91, 2.89, 2.90 และ 2.87 ตามลำดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กลุ่มผู้อ่าน สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้

ในภาพรวมจนถึงปัจจุบันนั้น บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง มีความแตกต่าง ในแต่ละยุคสมัยของรัฐบาล ซึ่งมีการให้เสรีภาพสื่อมวลชนที่แตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย โดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่และใช้ประโยชน์ได้ไม่มีขีดจำกัด นอกเหนือการที่จะควบคุมได้ดังอดีต ทำให้บทบาทนี้มีความหลากหลายมากขึ้น และบางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหาต่อสังคมเช่นกัน เพราะคนบางกลุ่มใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือพวกพ้องตัวเอง มากกว่าที่จะมองความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลัก ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการรับรู้ข่าวสารบ้านเมือง เรื่องราวต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล 4.0, 5.0 ทันเหตุการณ์ ทันสถานการณ์ ทำให้ผู้รับข่าวสารรับข่าวสารจาก โซเชียลมีเดีย ทั้งเฟซบุ๊ก ไลน์ ยูทูป อินสตาแกรม เป็นต้น ทำให้สื่อที่เป็นเอกสาร หนังสือพิมพ์ ทอยยปิดตัวลง อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้อ่านอยู่อีกจำนวนหนึ่งที่ยังสนใจ และให้ความสำคัญในการอ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และหนังสือพิมพ์ระดับชาติ และนานาชาติ ดังนั้นการเข้าถึงของการสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารทางการเมือง ถือเป็นเรื่องที่ประชาชนทั่วทุกสารทิศให้ความสนใจติดตามสถานการณ์บ้านเมืองอย่างต่อเนื่องของผู้อ่าน สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ยังคงทำงานหาข่าวเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้รับข่าวสารได้อย่างทั่วถึงต่อไป

โดยทั่วไปบทบาทของผู้อ่าน สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น จะช่วยตรวจสอบการทำงานของข้าราชการทางการเมือง ภาครัฐบาล ในเรื่องการทำงานที่ถูกหลักธรรมาภิบาล เช่น หากมีโครงการใดๆ ที่ทำประโยชน์ให้กับประชาชน ก็จะช่วยสนับสนุนด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่าง ชาวบ้านเดือดร้อนในเรื่องการใช้น้ำในฤดูแล้ง ผู้บริหารท้องถิ่นก็จะดำเนินการวางแผนในระยะยาว ขุดเจาะน้ำบาดาล สร้างอ่างเก็บน้ำ อย่างนี้ถ้าทำถูกต้องตั้งแต่ สรรหา ว่าจ้าง ประมูลงาน การก่อสร้างถูกสเปค ประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมกับประชาชน แบบนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีควรประชาสัมพันธ์ให้รับรู้โดยทั่วกัน เช่นเดียวกัน หากปฏิบัติไม่ถูกต้องไม่เป็นที่ไปตามหลักธรรมาภิบาล อย่างนี้ก็ต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้เช่นเดียวกัน นี่คือนิยามของผู้อ่าน สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นหนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่อย่างระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งกับภาระหน้าที่ อันยิ่งใหญ่ และต้องรักษาจรรยาบรรณของตนเองในการนำเสนอข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติแอบแฝงประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวางเพื่อให้เกิดผลอย่างสมบูรณ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ผู้อ่านได้ทำหน้าที่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์

9. อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาข้อมูลบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้ง 5 ชื่อฉบับ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และบทบาทของ

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนใน 3 ประเด็น คือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของเลอภ โสรรัตน์⁹ ที่พบว่า บทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้แสดงความชัดเจนใน 3 บทบาท คือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง เพียงแต่ว่าความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้นจะขึ้นอยู่กับแต่ละยุคสมัยของการเมืองซึ่งมีที่มาของอำนาจทางการเมืองแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนโชค ศรีแจ่ม¹⁰ ที่พบว่าบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง และได้ให้ความสำคัญกับการรณรงค์ให้ยุติความขัดแย้งทางการเมือง ส่งเสริมให้เกิดความรัก สามัคคีในสังคม และมีความรวดเร็ว ถูกต้อง ในเหตุการณ์ หรือประเด็นที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นบทบาทหลักของหนังสือพิมพ์

เมื่อพิจารณาเป็นรายบทบาท พบว่า แต่ละบทบาทของหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 รายชื่อฉบับ อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียด จะพบว่าการนำเสนอข่าวสารถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ว่าจะเกิดขึ้น การถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ ทำความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนได้รับการเรียนรู้จากสื่อมวลชนมากกว่าการได้รับความรู้จากสถาบันการศึกษาหรือช่องทางการศึกษาอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของมนัส นพรัตน์¹¹ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น การมองเห็นประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีความคิดเห็นต่อหลักการในการปกครองท้องถิ่นมาก ส่วนการรับรู้ข่าวสารจากการอ่านวิเคราะห์ข่าวสารรายสัปดาห์ และการฟังข่าวสารจากเสียงตามสายของเทศบาลน้อย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุจิเรข รักษวงษ์¹² โดยพบว่าประชาชนมีความรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง จากการวิจัยให้ความเห็นว่า หนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพซึ่งได้ทำหน้าที่รายงานข่าว เหตุการณ์ เลือกลง ประเด็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างนักการเมือง ตลอดจนข้อเรียกร้องต้องการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชนต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

สำหรับบทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง จากบทบาทหน้าที่ของผู้นำเสนอข่าวสาร สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการเป็นผู้เฝ้าระวัง หรือตรวจสอบอำนาจของภาครัฐบาล (Public Watchdog) ไม่ว่าจะ

⁹ เลอภ โสรรัตน์, บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 5 (3), pp117-129, 2554.

¹⁰ ธนโชค ศรีแจ่ม, บทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, (เชียงใหม่, 2555.)

¹¹ มนัส นพรัตน์, (2541). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลปากแพรก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (กรุงเทพมหานคร, 2541.)

¹² รุจิเรข รักษวงษ์, บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการเรียนรู้ทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการปกครอง) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (เชียงใหม่, 2540.)

เป็นการตรวจสอบพฤติการณ์ส่วนตัวของนักการเมือง การทุจริต คอร์รัปชัน ผลการวิจัย พบว่า บทบาทด้านการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง หนังสือพิมพ์ ทั้ง 5 ชื่อฉบับ มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของเอกชัย แสงโสภา¹³ ที่พบว่า บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ที่เน้นนำเสนอหลักความรับผิดชอบนั้น มีระดับของการเสริมสร้าง ธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งข่าวหน้าหนึ่งและคอลัมน์ บุคคลาตรรศน์ ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพชรบูรณ์ มีเพียงการนำเสนอเนื้อหาด้วยการรายงานเหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นในแง่บวกในลักษณะของการยกย่อง ชมเชย หรือสรรเสริญ โดยทำให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติหน้าที่หรือบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลแล้ว แต่ก็ยังมีบทบรรณาธิการ ที่ใช้ศักยภาพ ความพยายาม และความกล้าหาญที่จะนำเสนอเนื้อหาในเชิงของการวิพากษ์วิจารณ์ การดำเนินคดียื่น การโจมตี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีการนำเสนอเนื้อหาในแง่ลบ

ส่วนบทบาทการเป็นช่องทางสำหรับสนับสนุนความคิดเห็นทางการเมือง และเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง หนังสือพิมพ์มีการนำเสนอประเด็นทางด้านนโยบายเพื่อให้เกิดการถกเถียงและแลกเปลี่ยนทางการเมืองให้ผู้ขัดแย้งทางการเมืองได้ใช้พื้นที่อย่างเท่าเทียมในประเด็นเดียวกัน และให้กลุ่มการเมืองที่ไม่ได้ขัดแย้งหรือภาคประชา สังคมนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้พื้นที่นำเสนอข่าวในประเด็นที่ขัดแย้งและให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบในประเด็นการเมืองได้ใช้พื้นที่อย่างทั่วถึงและเสมอภาค ที่สะท้อนให้เห็นแนวทางการพัฒนาการเมืองของไทยที่อยู่ในหลักการของ การพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participative Democracy) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทั้ง 5 ชื่อฉบับ ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาคือ หนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลา สมิหลาไหม้ ไทยแหล่งทอง เซ้าท์ไทยแลนด์ และไทยแลนด์นิวส์ อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนโชค ศรีแจ่ม¹⁴

แนวทางพัฒนาบทบาทของหนังสือพิมพ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากผลวิจัยเรื่องบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 รายชื่อฉบับ นั้น พบว่า ทั้งโดยภาพรวม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมีบทบาทปานกลาง ดังนั้นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงต้องพัฒนาบทบาทของสื่อเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น หนังสือพิมพ์ต้องทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐกับประชาชน เสนอข่าวสารเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้การปฏิบัติงานของรัฐบาลเพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก นอกจากนี้มีนักวิชาการที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางสำหรับการพัฒนาสื่อให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ดีที่สุดก็คือ การให้สื่อมวลชนควบคุมตนเอง ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการพูดง่ายแต่

¹³ เอกชัย แสงโสภา, รายงานการวิจัยเรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพชรบูรณ์ในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลของการปกครองส่วนท้องถิ่น” เพชรบูรณ์: คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชานิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2555.)

¹⁴ อ้างอิงแล้ว, บทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่, 2555.

เห็นผลยาก¹⁵ แต่กระนั้น ก็เป็นสิ่งที่ควรจะต้องกระทำ ทั้งนี้ จะต้องอาศัยปัจจัยหลักสำคัญ 2 ปัจจัย คือ 1) ต้องอาศัยความสำนึกที่ร่วมอย่างเข้มแข็งของสื่อมวลชนแต่ละแขนง เป็นความสำนึกที่ร่วมกัน ในหลักความรับผิดชอบจริยธรรมของสื่อมวลชน ทั้งสื่อมวลชนเอง จะต้องมีความรู้สึกหวงแหนอิสรภาพและเสรีภาพของตนเอง จึงพร้อมใจกันที่จะจัดการดูแลกันเองแทนที่จะปล่อยให้อำนาจรัฐ ก้าวเข้ามาตรวจสอบและควบคุม 2) เมื่อไม่ยอมรับให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซงการตรวจสอบสื่อมวลชน ระบบการควบคุมกันเองของสื่อ ก็ไม่มีอำนาจในการลงโทษทางกฎหมาย (Legal Sanction) แต่ต้องอาศัยการลงโทษทางสังคม (Social Sanction) แทน กรณีดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของบุคลากรในวิชาชีพนี้เป็นอย่างยิ่ง

10. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 5 รายชื่อฉบับ สามารถนำเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ และเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาต่อไป ดังนี้

1. จากการศึกษาการทำหน้าที่บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้น องค์กรสื่อสารมวลชน/สมาคมนักหนังสือพิมพ์ ต้องมีความพร้อมที่จะร่วมในการพัฒนาทางการเมืองด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการกำหนดนโยบาย ที่มองถึงประโยชน์ของสังคมโดยรวมเป็นหลัก และยอมรับการตรวจสอบกำกับดูแล และการควบคุมที่ชัดเจน ขณะที่หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุม กำกับดูแล และตรวจสอบ ต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการทำหน้าที่ ที่ชัดเจนตามกรอบอำนาจ ที่ได้รับมอบหมายจากกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญซึ่งได้กำหนดไว้

2. ด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของการเป็นสื่อสารมวลชนที่มีจริยธรรม รับผิดชอบต่อตนเอง หน่วยงาน และสังคม ในการนำเสนอข่าวสารในฐานะหน้าที่ "ผู้เฝ้าประตู" (Gatekeeper) ข่าวคัดกรองข่าวสารที่จะเป็นประเด็นให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับท้องถิ่น ประชาชาติโดยรวม และทำหน้าที่กำกับดูแล ซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรสื่อด้วยกัน

3. การพัฒนาของระบบสื่อสารบนระบบอินเทอร์เน็ตที่ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสูงในวงการสื่อสารมวลชน การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะสามารถช่วยในการนำเสนอข่าว ในการช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ประชาชนมีโอกาสและช่องทางการในการรับข่าวสารและแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ข้อดีของสื่อออนไลน์ที่เน้นเรื่องการเมืองมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารทำให้เกิดการพบปะ รวมตัว แลกเปลี่ยนความเห็นกันได้ง่ายมากขึ้น แต่ก็มีข้อเสียสื่อออนไลน์เป็นการเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียวเป็นหลัก หากผู้รับสารบริโภคสื่ออย่างไม่รู้เท่าทัน ก็จะตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง และกลุ่มการเมือง ในการนำเสนอข่าวได้

11. เอกสารอ้างอิง

เกษม ศิริสัมพันธ์. **ทฤษฎีสื่อสารมวลชน** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์. 2551.

¹⁵ เกษม ศิริสัมพันธ์. **ทฤษฎีสื่อสารมวลชน**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2551).

จักร์ พันธุ์เพชร. การเมืองการปกครองไทย "จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ พิมพ์ครั้งที่ 5.

กรุงเทพมหานคร: พันธุ์กรุป Punch Group. 2549.

เจตน์สถัญญ์ สังข์พันธ์. ชุตินา หวังเบญจมัต. รัชดา ธรรมเจริญ. สิริลักษณ์ ทองพูน. ปกรณ์ ลิมโยธิน. นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว และคณะ. ความพึงพอใจของนักศึกษาในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ประจำปี 2557. ใน การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7 วันที่ 23 มิถุนายน 2559 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ หน้า 360-370. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. 2559.

ชนโชติ ศรีแจ่ม. บทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขต เทศบาลนครเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่. 2555.

ธีรภูมิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี. 2543.

มนัส นพรัตน์. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลปากแพรง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร. 2541.

รุจิเรข รักวงษ์. บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการเรียนรู้ทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชน ในเขต เทศบาลนครเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต การเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่. 2540.

เลอภพ โสรรัตน์. บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. 5 (3). pp117-129. 2554.

สมควร กวียะ. การสื่อสารมวลชน พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา. 2545.

เสถียร เขยประทับ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง ในสหรัฐอเมริกา, กรุงเทพมหานคร: เอส ดี เพรส. 2540.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสงขลา. ข้อมูลประชากรและผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัด สงขลา รายอำเภอ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2562. จากเว็บไซต์ http://www.ect.go.th>songkhla>ewt_news.

เอกชัย แสงโสดา. รายงานการวิจัย เรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพชรบูรณ์ในการเสริมสร้าง ธรรมาภิบาลของการปกครองส่วนท้องถิ่น” เพชรบูรณ์: คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. 2555.

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ

DEVELOPMENT OF THE CURRICULUM TO ENHANCE THE ABILITY OF CREATIVE WASTE MANAGEMENT BY USING DESIGN THINKING

พจมาน จงไกรจักร*

Received: 2020-05-17

Podjaman Jongkaijak

Revised: 2020-08-31

เกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์**

Accepted: 2020-08-31

Kedthip Sirichaisin

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลงานวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรและประเมินคุณภาพหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) คำอธิบายรายวิชา 4) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร/ระยะเวลาเรียนของหลักสูตร 5) ผลการเรียนรู้ 6) การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร 7) การจัดสภาพแวดล้อม/สื่อและแหล่งเรียนรู้ 8) การวัดและการประเมินผลของหลักสูตร 9) เงื่อนไขการนำหลักสูตรไปใช้ ในภาพรวมหลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.60) และในภาพรวมของแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคุณภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.43) และผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์หลังการทดลองและก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการจัดการ

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

** อาจารย์ประจำหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

ชยะอย่างสร้างสรรค์ก่อนการทดลองใช้หลักสูตรระหว่าง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการชยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ, ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to develop the curriculum to enhance the ability of creative waste management by using design thinking model for high school students in non-formal and informal education center 2) to study the result of using the curriculum. Samples were high school students studying in the second semester in non-formal and informal education center. The data analyses were mean, percentage, standard deviation and t-test.

The results found that; The curriculum to enhance the ability of creative waste management by using design thinking model for high school students in non-formal and informal education center consists of 1) problems and necessities 2) curriculum objectives 3) course description 4) curriculum structure 5) learning results 6) teaching activities 7) teaching environment/ teaching aids 8) assessment and evaluation 9) curriculum conditions and The curriculum had appropriateness at the level of the high ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.60) and the teaching plans also had appropriateness at the level of the high. ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.43)

The results of using the curriculum; The experimental group's posttest scores were statically higher than pretest scores at the level of 0.05. The control group had significantly different scores on creative waste management after using the curriculum and before using the curriculum differently without statistical significance at the level of .05. The mean scores of the ability of creative waste management before using the curriculum between the experimental group and the control group were not significantly different at the level of 0.05.

Keywords: Curriculum development, Development of the Curriculum to Enhance the Ability of Creative Waste Management by Using Design Thinking Model, Non-Formal and Informal Education Center

1. บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ทำให้มีการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นจำนวนมาก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรม และโรงงานต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งการผลิตสินค้าทำให้เกิดวัสดุเหลือใช้จำนวนมาก เป็นสาเหตุให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย รวมไปถึงเศษวัสดุเหลือใช้ภายในครัวเรือนที่เกิดขึ้นภายหลัง

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

จากการบริโภคสินค้าที่กำจัดหรือจัดเก็บไม่ถูกวิธี ไม่มีประสิทธิภาพ และประชาชนไม่เห็นความสำคัญในการคัดแยกขยะและของเสียอันตรายต่อชุมชน หรือนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก ทำให้ปริมาณและชนิดของขยะเพิ่มขึ้น จึงเกิดขยะมูลฝอยตกค้าง ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค และก่อให้เกิดมลพิษอีกทั้งยังปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางดิน น้ำและอากาศ โดยจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง ทำให้ประชาชนเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่าง ๆ จึงเป็นปัญหาสำคัญยิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการจัดการแก้ไข¹

สถานการณ์ขยะมูลฝอยในปี พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมามีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหรือทั้ง 77 จังหวัด จำนวน 27.06 ล้านตัน และมีปริมาณขยะมูลฝอยที่ตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง จำนวน 9.96 ล้านตัน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น จำนวน 2.18 ล้านตัน และมีปริมาณขยะมูลฝอยที่ตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง จำนวน 16,6398.04 ตัน ทำให้เกิดเป็นมลพิษในอากาศ ซึ่งเกิดจากการหมักหมมของจุลินทรีย์ในกองขยะ ทำให้ก๊าซต่าง ๆ เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมหากไม่มีการกำจัดก๊าซเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ มีเทน คาร์บอนไดออกไซด์ ไฮโดรเจนซัลไฟด์ (ก๊าซไข่เน่า) เป็นต้น และยังมีฝุ่นละอองจากกองขยะ ก่อให้เกิดปัญหากับระบบทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง แก่ประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง²

ประเทศไทยมีแนวทางการจัดการขยะให้เหลือศูนย์ตามนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและรณรงค์สร้างความตระหนักให้ประชาชนลดการผลิตขยะด้วยกิจกรรมคัดแยกขยะ ธนาคารขยะรีไซเคิล ปูหมัก และก๊าซชีวภาพจากเศษอาหารโดยองค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนารูปแบบของการจัดการขยะได้อย่างเหมาะสม คือ การคัดแยก การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ การใช้เทคโนโลยีในศูนย์คัดแยกและแปรสภาพขยะมูลฝอยที่สัมพันธ์กับพื้นที่และปริมาณขยะที่เกิดขึ้น³

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้ 1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข 2. มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3. มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง 4. มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุขตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ⁴

¹วิภาณี อุชุปัจ, ความรู้ พฤติกรรมในการจัดการขยะของประชาชน และคุณภาพการบริการในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว อาเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรสาขารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2561, หน้า 1

² กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม, การจัดการสารพิษและขยะมูลฝอย. (กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2560), หน้า 1

³ ดิเรกฤทธิ์ ทวีกาญจน์, การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมสำหรับเทศบาลนครหาดใหญ่. สารนิพนธ์ รมป, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, 2553), หน้า 3

⁴ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2555, หน้า 2.

ในยุคศตวรรษที่ 21 จะปลูกฝังวัฒนธรรมการสร้างในเด็กไทย ในสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร คือ รู้จักคิดวิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นใจในตนเอง แสวงหาความรู้ รู้เท่าทันสารสนเทศในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดสร้างสรรค์ เรียนรู้เป็นผู้ประกอบการ และผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ ออกทน ทำงานหนัก ทำงานได้เป็นทีม รับผิดชอบต่อส่วนรวม คำนึงถึงสังคม มีคุณธรรม ยึดมั่นในสันติธรรมและมีความเป็นไทย⁵

แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ Design Thinking เป็นกระบวนการคิดที่ใช้การทำความเข้าใจในปัญหาต่างๆ อย่างลึกซึ้ง โดยเอาผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง และนำเอาความคิดสร้างสรรค์และมุมมองจากคนหลายๆ สายมาสร้างไอเดีย แนวทางการแก้ไข และนำเอาแนวทางต่างๆ นั้นมาทดสอบและพัฒนา เพื่อให้ได้แนวทางหรือนวัตกรรมที่ตอบโจทย์กับผู้ใช้และสถานการณ์นั้นๆ การแก้ปัญหาที่จำเป็นและควรส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นทักษะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโปรแกรมศิลปะ นำเสนอกระบวนการสอนการคิดเชิงออกแบบที่เรียกว่า รูปแบบ IDESIGN เพื่อใช้ในการสอนสำหรับเด็กตั้งแต่วัยอนุบาลถึงมัธยมศึกษา พัฒนาค้นพื้นฐานทฤษฎีทางการศึกษา 3 ทฤษฎี ได้แก่ 1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ Bloom ในการประยุกต์เพื่อตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในแต่ละชั้นตอน 2. ทฤษฎีพหุปัญญาของ Howard Gardner สำหรับลักษณะของการคิดในแต่ละชั้น และ 3. ทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow เนื่องจากการคิดเชิงออกแบบนั้นต้องอาศัยแรงจูงใจเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ กระบวนการคิดเชิงออกแบบประกอบด้วยขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathy) 2. ขั้นนิยามปัญหา (Define) 3. ขั้นสร้างความคิด (Ideate) 4. ขั้นสร้างต้นแบบ (Prototype) 5. ขั้นทดสอบ (Test)⁶

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ จึงพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มุ่งพัฒนาให้นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้และทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง ระดมสมองหาแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายผ่านการลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาที่ทำหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำวิธีการคิดอย่างเป็นขั้นตอนไปแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์

⁵ สุพรรณณี ชาญประเสริฐ, Active Learning การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 2, (ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์), วารสารสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 42(188), 2557, หน้า 3.

⁶ Stanford, **Bootcamp Bootleg**, 2011, Retrieved November 14, 2014, from <http://dschool.stanford.edu/wp-content/uploads/2011/03/Bootcamp-Bootleg2010v2SLIM.pdf>

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ขอบเขตของงานวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องในการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการขยะสร้างสรรค์ ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับชีวิตประจำวันและเป็นเรื่องใกล้ตัวผู้เรียน โดยเนื้อหาที่ใช้จัดเป็น 4 หน่วย ประกอบด้วย 1. รู้จักขยะและของเสียดีแค่ไหน 2. สถานการณ์บ้านเมืองฉัน 3. เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว 4. นวัตกรรมสร้างสรรค์

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเสริมงาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 95 คน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเสริมงาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 60 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้วิธีการจับฉลาก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตำบลทุ่งงาม จำนวน 30 คน 2) กลุ่มควบคุม ได้แก่ นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตำบลเสริมซ้าย จำนวน 30 คน

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

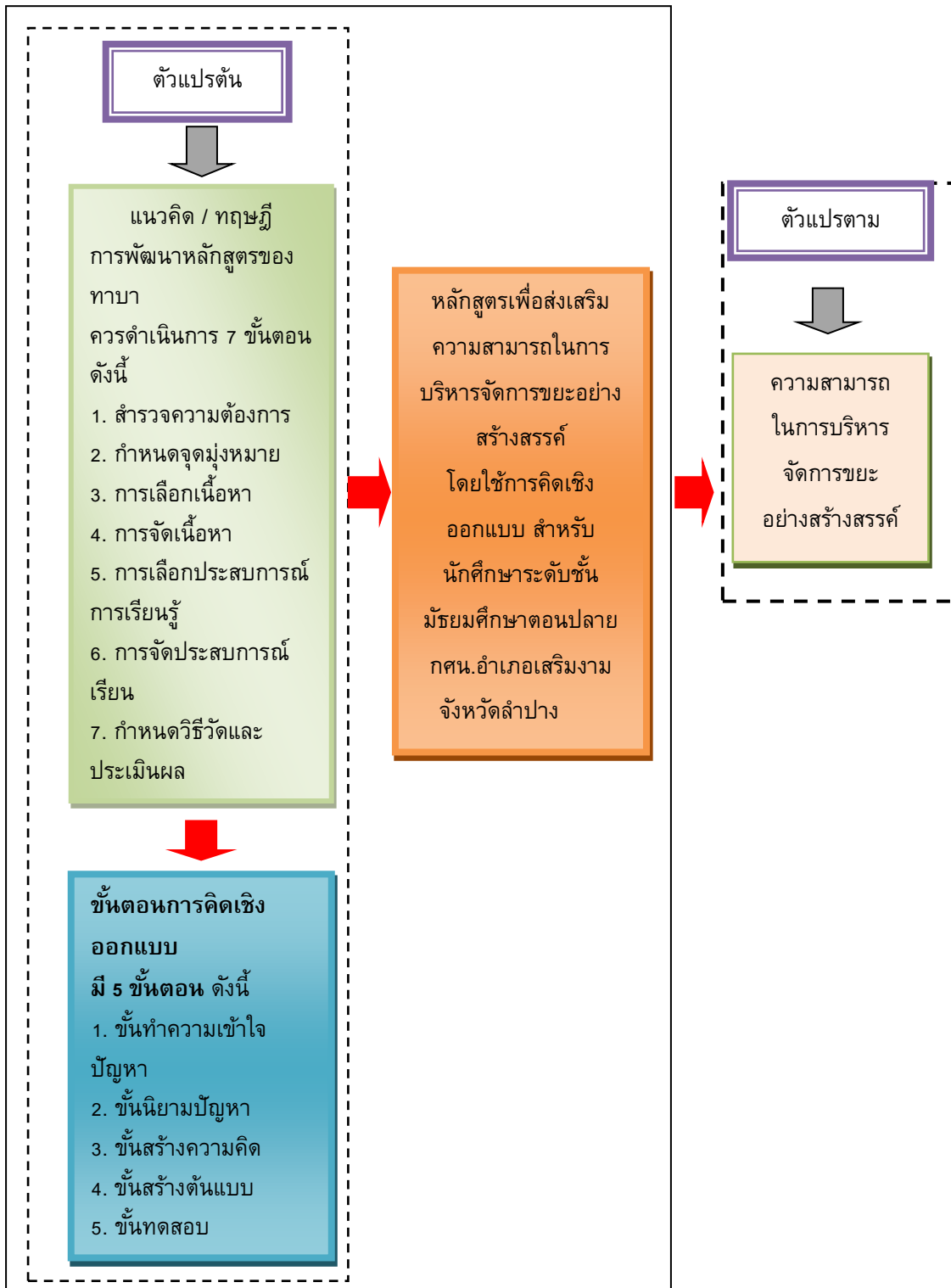
3.3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ

3.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ระยะเวลาในการศึกษาดำเนินการทดลองกับนักศึกษา จำนวน 16 ชั่วโมง

4. กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียนจำนวน 16 ชั่วโมง ได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

5.1. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ประกอบด้วย หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และคู่มือการใช้หลักสูตรซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระทักษะการดำเนินชีวิต ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หน่วยการเรียนรู้จำนวน 4 หน่วย 6 แผนการจัดการเรียนรู้ เวลาเรียน 16 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

5.1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาต้นแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะ แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรการบริหารจัดการขยะ

5.1.2 ศึกษาทฤษฎีและหลักการส่งเสริมความสามารถอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

5.1.3 ศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

5.1.4 สร้างหลักสูตรการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สำหรับนักศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีองค์ประกอบดังนี้ ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร ปัญหาและความจำเป็น หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผลการเรียนรู้ โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล ส่วนคู่มือการใช้หลักสูตรประกอบหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีองค์ประกอบดังนี้ คู่มือการใช้หลักสูตรการส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ ใช้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ใช้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้ คือ มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ผู้วิจัยได้แบ่งแผนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 6 แผนดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ขยะและการจำแนกประเภท

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ขยะเพื่อชีวิต

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ของหมักสารพัดประโยชน์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง สภาพปัญหาขยะในครอบครัว ชุมชน สังคม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง นโยบายและบทบาทหน้าที่ตัวเรา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง นวัตกรรมสร้างสรรค์

5.1.5 นำหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำในส่วนที่บกพร่องและความสมบูรณ์ของคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และแผนการจัดการเรียนรู้

5.1.6 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5.1.7 นำหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตรและองค์ประกอบของเอกสารประกอบหลักสูตรการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านสาขาการวัดและประเมินผลมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน

แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง รายการประเมินมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการยอมรับว่าหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สร้างขึ้นว่ามีคุณภาพต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

5.2 ขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ ดังต่อไปนี้

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

5.2.1 ศึกษาเนื้อหาจากหลักสูตรการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และหลักสูตรกลุ่มสาระทักษะการดำเนินชีวิต ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

5.2.2 ศึกษาแนวคิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเทคนิคการสอนโดยใช้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ของ Stanford d.school⁵

5.2.3 เลือกเนื้อหาที่มีระดับความยากง่าย และมีความจำเป็นในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอีกทั้งยังเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวที่สอดคล้องกับหลักสูตรมาสอน เป็นการฝึกให้นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ โดยแบ่งลำดับเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหา และจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการสอนส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ดังตาราง

ตารางที่ 1: การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

หน่วย ที่	หน่วยการ เรียนรู้	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	แผนการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)
1	รู้จักขยะและของเสียดีแค่ไหน	1. บอกความหมายของขยะ 2. จำแนกประเภทของขยะมูลฝอย 3. สามารถอธิบายการบริหารขยะแบบ 7R 4. บอกประโยชน์ของการจัดการขยะได้	1. ขยะมูลฝอยคืออะไร 2. ประเภทของขยะมูลฝอย และองค์ประกอบของขยะ 3 การบริหารขยะ 7R 4. การจัดการขยะกับการทำปุ๋ยหมัก	แผนที่ 1 เรื่องขยะและการจำแนกประเภท แผนที่ 2 เรื่องขยะเพื่อชีวิต แผนที่ 3 เรื่องของหมักสารพัดประโยชน์	4
2	สถานการณ์บ้านเมืองฉัน	1. สรุปสถานการณ์ของขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย 2. บอกสาเหตุที่ทำให้เกิดขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ 3. อธิบายผลกระทบของขยะมูลฝอยด้านต่าง ๆ	1. สถานการณ์ขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย 2. สาเหตุที่ทำให้เกิดขยะมูลฝอย 3. ผลกระทบของขยะมูลฝอย	แผนที่ 4 เรื่องสถานการณ์บ้านเมืองฉัน	2
3	เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว	1. สามารถบอกนโยบายที่เกี่ยวข้อง	1. สรุปนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการ	แผนที่ 5 เรื่องนโยบายและ	3

หน่วย ที่	หน่วยการ เรียนรู้	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	แผนการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)
		กับการจัดการขยะมูล ฝอย 2. มีความร่วมมือกับ ภาคีเครือข่ายและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยและ สิ่งแวดล้อม	จัดการขยะมูลฝอย 2. บอกรบพาท หน้าที่ของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการ บริหารจัดการขยะมูล ฝอยและสิ่งแวดล้อม	บทบาทหน้าที่ตัว เรา	
4	นวัตกรรม สร้างสรรค์	1. สามารถออกแบบ นวัตกรรมบริหาร จัดการขยะอย่าง สร้างสรรค์ 2. ลงมือปฏิบัติ นวัตกรรม 3. ทดสอบและ ชิ้นงาน/นวัตกรรม 4. นำเสนอ แก้ไข/ ปรับปรุง นวัตกรรม	1. ออกแบบ นวัตกรรมบริหาร จัดการขยะอย่าง สร้างสรรค์ 2. ลงมือปฏิบัติ นวัตกรรม 3. ทดสอบและ ชิ้นงาน/นวัตกรรม 4. นำเสนอ แก้ไข/ ปรับปรุง นวัตกรรม	แผนที่ 6 เรื่อง นวัตกรรม สร้างสรรค์	7
รวม					16

5.2.4 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกหัดจากเนื้อเรื่อง ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน โดยมีกรอบในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนดังนี้

1) เลือกเนื้อหาที่มีหัวข้อเป็นเรื่องใกล้ตัวและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
2) กำหนดจุดประสงค์ให้เหมาะสมกับเนื้อหา และตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระทักษะการดำเนินชีวิต โดยสามารถวัดความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยการออกแบบ การจับใจความสำคัญ การบอกรายละเอียด การลำดับความ การตีความ และการสรุปความจากเรื่องที่เรียน

3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามกระบวนการของการคิดเชิงออกแบบ ซึ่งเป็นการเรียนร่วมมือเป็นกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน มาร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ใน 1 สัปดาห์ ถ้าทีมใดนักศึกษาทำคะแนนทุกกิจกรรมได้ถึงเกณฑ์ร้อยละ 90 ขึ้นไปจะได้รับการประกาศให้เป็นที่ยอดเยี่ยม (Super Teams) และได้รับใบเกียรติบัตร ส่วนทีมที่ทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์ร้อยละ 80 จะได้รับการประกาศให้เป็นที่เก่ง (Great Teams) และได้รับใบเกียรติบัตรรองลงมา ทีมที่ทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์ร้อยละ 70 จะได้รับการประกาศให้เป็นที่ดีเด่น (Good Teams) ส่วนทีมที่นักเรียนทำคะแนนไม่ถึง

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

เกณฑ์ก็ต้องพยายามร่วมมือกันทำกิจกรรม ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น เพื่อพัฒนาคะแนนของทีม ได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5.2.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกหัดที่สร้างขึ้นจำนวน 6 แผน ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องและปรับแก้ก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านเป็นผู้ตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผล แบบประเมินแผนของผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมระดับมาก
- 3 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมระดับน้อย
- 1 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการยอมรับว่าแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สร้างขึ้น ว่ามีคุณภาพต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

5.2.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกหัดที่สร้างขึ้นจำนวน 6 แผน ที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ และนำไปแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ เพื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล แบบทดสอบวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรส่งเสริมการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการทดลอง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้เวลาดำเนินการดำเนินการ 16 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

6.1. ผู้วิจัยอธิบายจุดประสงค์ในการใช้หลักสูตรการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย 6 แผนการจัดการเรียนรู้ ให้นักศึกษาทราบ เพื่อให้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

6.2 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย แบบวัดความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ ชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ

6.3 ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับกลุ่มทดลอง ตามหลักสูตรการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย 6 แผนการจัดการเรียนรู้ เวลาเรียนจำนวน 16 ชั่วโมง และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแบบปกติให้กับกลุ่มควบคุม

6.4 ทำการทดสอบ (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน ทั้งที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 นำกระดาษคำตอบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 2 ตอน มาตรวจให้คะแนนโดย ตอนที่ 1 ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน

7.2 เปรียบเทียบคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนสำหรับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ค่าสถิติ t-test แบบ Independent และ t-test แบบ Dependent

8. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 2: การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรส่งเสริมการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบสำหรับนักศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

การทดสอบ	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม			t	p
	n	\bar{X}	S.D.	n	\bar{X}	S.D.		
ก่อนเรียน	30	15.00	1.89	30	16.50	2.35	2.726	0.01
หลังเรียน	30	23.50	1.94	30	22.47	1.46	2.33	0.02

** P < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการใช้หลักสูตรส่งเสริมการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบสำหรับนักศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรส่งเสริมการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบสำหรับนักศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

9. อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบพบว่า หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ความเหมาะสมของหลักสูตร ความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D = 0.60) และความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการ

บริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, $S.D = 0.43$) ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากผู้ทำวิจัยได้ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธ์ยุทธ น้อยพินิจ และคณะ⁷ ที่กล่าวว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบส่วนใหญ่มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์อยู่ในระดับดี² และสอดคล้องกับชนิตา เพชรทองคำ และคณะ (2559)⁸ ที่กล่าวว่า สถานภาพและการปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้ม ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย การพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พฤติกรรมกรรมมี ส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย การมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยและการเลือกใช้เทคโนโลยีในการจัดการขยะมูลฝอย

ตอนที่ 2 ผลการทดสอบความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 15.00 คะแนน และ 23.50 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากผู้ทำวิจัยได้ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง และใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิวรรณ ตั้งภักดี (2560)⁹ นิสิตที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนแบบชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีพัฒนาการของสมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้การสอนเพื่อการผลิตสื่อจากการประเมินตนเองสูงขึ้นในทุกด้าน โดยสมรรถนะที่มีพัฒนาการเพิ่มขึ้น

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) การนำหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ครูผู้สอนควรศึกษาคู่มือ แผนการสอน ความพร้อมของผู้เรียน วิธีการและขั้นตอนการจัดกิจกรรม ให้เข้าใจเป็นอย่างดีก่อนและการจัดกิจกรรมควรมีการปฐมนิเทศให้นักเรียนมีความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรม เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

⁷ พันธ์ยุทธ น้อยพินิจ และคณะ, ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบเรื่อง ภาคตัดกรวย ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก, 2559.

⁸ ชนิตา เพชรทองคำ และคณะ, การบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษา อบต.ไร่ส้ม จ.เพชรบุรี, ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2559.

⁹ รัชนิวรรณ ตั้งภักดี, การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้การสอนเพื่อการผลิตสื่อของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2560.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

2) ครูผู้สอนควรเตรียมกิจกรรมนันทนาการ เพื่อความสนุกสนาน กระตุ้นให้ผู้เรียน มีความสนใจก่อนเข้าสู่บทเรียนและหลังจากเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมทุกครั้ง

3) การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรจะบูรณาการกับวิชาอื่นๆ เพื่อให้เหมาะสมเนื้อหาและวัยของผู้เรียนกลุ่ม นั้นๆ

10.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) หลักสูตรส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้การคิด เชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย สามารถพัฒนารูปแบบให้นักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ เรียนได้ ไม่ว่าจะเป็นในระดับประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนต้น ควรจัดให้มีเนื้อหาที่ง่ายไปตามวัยของกลุ่มเป้าหมาย และขยายผลสู่ชุมชนต่อไป

11. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม. การจัดการสารพิษและขยะมูลฝอย. กรุงเทพมหานคร: กรม ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2560

ชนิดา เพชรทองคำ และคณะ. การบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน: กรณีศึกษา อบต.ไร่ส้ม จ.เพชรบุรี. ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริม คุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2559.

ดิเรกฤทธิ์ ทะกัญจน์. การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมสำหรับเทศบาลนคร หาดใหญ่. สารนิพนธ์ รม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร, 2553

พันธ์ยุทธ น้อยพินิจ และคณะ. ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบเรื่อง ภาค ตัดกรวย ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก, 2559.

รัชนิวรรณ ตั้งภักดี. การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อการผลิตสื่อของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, 2560.

วิภาณี อุชุปัจ. ความรู้ พฤติกรรมในการจัดการขยะของประชาชน และคุณภาพการบริการในการ จัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว อาเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน.

วิทยานิพนธ์ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช ภัฏเชียงใหม่, 2561

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2555, หน้า 2.

สุพรรณิ ชาญประเสริฐ. Active Learning การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 2. (ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์). วารสาร สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 42(188), 2557, หน้า 3.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

Stanford. **Bootcamp Bootleg**. 2011. Retrieved November 14, 2014,
from <http://dschool.stanford.edu/wp-content/uploads/2011/03/Bootcamp-Bootleg2010v2SLIM.pdf>

การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้าง
สุขภาพของผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบน

MANAGEMENT OF BODY OF KNOWLEDGE OF HIGHLY POPULAR
LOCAL FOOD BASE ON NUTRITION PRINCIPLE FOR ENHANCEMENT
HEALTH OF ELDER IN UPPER THE NORTH PART

พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ และคณะ*
Phoonsrap Ketveerapong and Others

Received: 2020-05-07

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research), (Documentary Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1. เพื่อรวบรวมวิเคราะห์การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน 2. เพื่อพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ 3. เพื่อประเมินผลการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พื้นที่ในการเก็บข้อมูล 4 จังหวัด คือแพร่ ลำปาง พะเยาและเชียงรายเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถาม (questionnaire) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 212 คนผลการวิจัย พบว่า

1. ผลของการศึกษารวบรวมวิเคราะห์การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า ในอดีตการจัดการความรู้ผู้คนที่ท้องถิ่นล้านนาตอนบนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาอย่างยาวนานในเชิงประจักษ์และเรียนรู้วิธีการปรุงอาหารจากบรรพบุรุษส่งต่อรุ่นสู่รุ่นจากงานประเพณีวิถีชุมชน และการบอกต่อกันมา ในปัจจุบันการจัดการความรู้ คือ การอบรม แผ่นป้ายโปสเตอร์ คลิปวิดีโอเอกสารคู่มืออาหารพื้นบ้าน จากคำบอกเล่า การทดลองเชิงปฏิบัติการเมนูยอดนิยม การได้รับองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ ผ่านสื่อ ในท้องถิ่น ผ่านสื่อออนไลน์ทางสังคมยุคใหม่

2. ผลการศึกษาการพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า จากการเพิ่มความรู้ ผู้สูงอายุ มีประสบการณ์ และมี

* อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พระมหาสิริรัตน์ สิริธมโม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ธีรวัฒน์ จันทร์จรัส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
สายฝน อินศรีชื่น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีแพร่

พื้นฐานกิจกรรมอาหารพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น ทำให้รู้จักเกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านมีที่ชนิดชนิด เป็นเมนูประจำพื้นบ้านมีประโยชน์และหาได้ง่ายในท้องถิ่น นอกจากนี้ทำให้รู้เรื่องว่าอาหารพื้นบ้านมีความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุและคนวัยอื่นๆ เกิดความตระหนักเข้าใจตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารพื้นบ้าน ทำให้เกิดการเรียนรู้ข้อมูลอาหารพื้นบ้านที่ดีต่อสุขภาพมากขึ้นและทำให้รู้จักคิด บอกต่อถึงสรรพคุณ และทำอย่างต่อเนื่อง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุก่อนได้รับการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและหลังการได้รับการจัดการความรู้ พบว่า หลังได้รับการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ มีความรอบรู้ ดีวก่อนการได้รับการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ในภาพรวม ร้อยละ 90.38

ผลการศึกษาการประเมินผลการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า ผู้สูงวัยทั้ง 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน มีประสบการณ์เกี่ยวกับความรู้อาหารพื้นบ้านเป็นอย่างดีผ่านกระบวนการจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการและการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน ได้รับความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ และข้อมูลผ่านสื่อในชุมชน และสื่อออนไลน์ทางสังคมยุคใหม่

คำสำคัญ: อาหารพื้นบ้านยอดนิยม, การจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน, ผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to analytical collection the knowledge management of Highly Popular Local Food base on Nutrition Principle for Enhancement Health of Elder in Upper the Northern Thailand, 2) to develop the knowledge management of Highly Popular Local Food base on Nutrition Principle for Enhancement Health of Elder in Upper the Northern Thailand and 3) to assess the result of knowledge management of Highly Popular Local Food base on Nutrition Principle for Enhancement Health of Elder in Upper the Northern Thailand. This research was a qualitative research by emphasizing the action research and quantitative research and documentary research. There were 4 areas for data collection as Phrae, Lumpang and Prayao Province. The tools used questionnaires, In-depth Interview and focus groups discussion. The sample groups were 212 by purposive selection. The data analysis was used content analysis. The results of research were as follows;

1. The result of analytical collection the knowledge management of Highly Popular Local Food base on Nutrition Principle for Enhancement Health of Elder in Upper the Northern Thailand was found that the local Lanna people had passed on knowledge a long time inempirical knowledge and learning from ancestor by the generation to a new generation. The knowledge managements and data disseminating were training, fixed poster, clip video, local food handbook, reporting, Highly Popular menu action tryout, got the knowledge from public sector, passed media in

the local, passed social media and knowledge management development that had managed counsel activities 3 sets along with the health promotion based on Ottawa Charter for developing the knowledge management of Highly Popular Local Food base on Nutrition Principle for Enhancement Health of Elder in Upper the Northern Thailand.

2. The result of the study developing of the knowledge management of Highly Popular Local Food base on Nutrition Principle for Enhancement Health of Elder in Upper the Northern Thailand

Keywords: Popular of Local Food, Knowledge Management to Community, Elderly in the Upper North.

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยในโซนภาคเหนือตอนบนมีจังหวัดที่มีดัชนีสูงวัยติด 10 อันดับแรกของประเทศคือ ลำปาง ลำพูน แพร่ พะเยา ตามลำดับ¹ ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของประเทศ ทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และการบริการของรัฐ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ร่างกายที่เสื่อมโทรมจากความเสื่อมถอยและความชรา (Meiner and Lueckenotte) จึงไม่สามารถเป็นกำลังในการสร้างแรงงานให้กับส่วนรวมได้ และยังเป็นกลุ่มประชากรที่ต้องใช้บริการจากหน่วยงานสุขภาพสูงขึ้นเนื่องจากการเจ็บป่วยที่มากกว่าช่วงวัยอื่นจากการศึกษา พบว่า โรคที่เป็นปัญหาของประชากรสูงอายุในประเทศไทย คือกลุ่มโรคที่ไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ ความดันโลหิต ร้อยละ 41 โรคเบาหวาน ร้อยละ 18 โรคเข่าเสื่อม ร้อยละ 9² โรคไขมันในเลือดสูง ร้อยละ 16.8 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ³ นอกจากนั้นผู้สูงอายุยังถือเป็นกลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่มากกว่าวัยช่วงอื่นด้วย ซึ่งในกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้หากไม่ได้รับการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีอย่างถูกต้องก็จะกลายเป็นผู้ป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลุ่มโรคเหล่านี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดการเจ็บป่วยที่ยาวนาน สูญเสียศักยภาพในการดูแลตนเองได้เร็วกว่าเดิม สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายของครอบครัวและของประเทศ และในบางรายก็ส่งผลต่อโรคทางด้านร่างกายอื่นที่มีระดับรุนแรงมากขึ้น ได้แก่ โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง หรือบางรายอาจสูญเสียภาพลักษณ์จากการเจ็บป่วยด้วยโรคเบาหวาน เกิดแผลกดทับ เมื่อมีการเจ็บป่วยที่เป็นเรื้อรังค่อนข้างนานทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด ส่งผลต่อด้านจิตใจทำให้คุณภาพชีวิตลดลง การเสริมสร้างสุขภาพให้ผู้สูงอายุจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงเน้นการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งในการเสริมสร้างสุขภาพในผู้สูงอายุนั้นประกอบด้วย การดูแลด้านร่างกาย ด้านจิตใจ การบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการที่ส่งผลดีต่อสุขภาพ ซึ่ง

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2556.

² กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2556, gic.anamai.moph.go.th/main.php?filename=download, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2561.

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2556

www.nesdb.go.th/ewt_w3c/main.php?filename=annual_repor เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2561.

ในประเทศไทยมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2525-2544) และฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)⁴ ที่เน้นให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีคุณภาพที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม จะเห็นได้ว่าอาหารและโภชนาการที่ดีเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพดี ผู้สูงอายุมักพบปัญหาทางด้านอารมณ์ และจากสมรรถภาพทางร่างกายที่ลดลงตามอายุ และจากปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับอาหารและโภชนาการพบการเกิดโรคขาดสารอาหารและโรคอ้วน จึงเห็นได้ว่าในผู้สูงอายุบางรายหากรับประทานอาหารที่ไม่ถูกสัดส่วนก็ทำให้เกิดโรคได้เช่นกัน⁵ สอดคล้องการศึกษาศึกษาของสรญา แก้วพิฑุลย์ และณัฐวุฒิ แก้วพิฑุลย์ (2555)⁶ ได้ศึกษา ภาวะโภชนาการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะโภชนาการของผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้สูงอายุมีภาวะทุพโภชนาการร้อยละ 24.43 และภาวะโภชนาการเกิน ร้อยละ 15.37 และยังพบว่า กลุ่มเหล่านี้รับประทานอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรต ไม่เหมาะสม ซึ่งในจำนวนอาหารที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ อาหารพื้นบ้านได้จัดเป็นหนึ่งในตัวเลือกที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุหากได้รับการจัดการที่ดีตามหลักโภชนาการ

อาหารพื้นบ้าน เป็นการแสดงออกของพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารพื้นบ้านในสังคมไทยที่มีการใช้วัตถุดิบตามสิ่งแวดล้อมรอบตัว หรือตามพื้นที่ในการดำรงชีวิต มีพวกผักต่างๆ ชিং ข่า ที่มีประโยชน์นำมาผสมปรุงแต่งให้มีรสชาติที่ชื่นชอบแตกต่างกัน และพื้นเพของชุมชนนั้นๆ จึงกลายเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละท้องถิ่น จึงเกิดต้นตำรับของอาหารพื้นบ้านไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีบางเมนูกลายเป็นอาหารยอดนิยมที่สร้างชื่อเสียงให้กับท้องถิ่นนั้นๆ แต่ยังคงพบว่ามีบุคลากรที่เป็นคนจัดทำอาหารยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขลักษณะจึงมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้าน และพัฒนารูปแบบของอาหารพื้นบ้านให้เป็นอาหารเพื่อสุขภาพที่ได้สมดุลทางโภชนาการ ผสมผสานลงตัว ระหว่างชนิดและปริมาณของอาหาร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559)⁷ ต่อเนื่องจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564) ได้เน้นให้ชุมชนเป็นกลไกในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมให้ชุมชนจัดบริการและสวัสดิการให้ชุมชนของตนเอง มีการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ และการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชน ทำให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพของอาหารพื้นบ้านยอดนิยมให้มีคุณค่าตามหลักโภชนาการเพื่อสุขภาพของคนชุมชนเพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันเมื่อมีการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมให้เกิดคุณค่าตามหลักโภชนาการแล้ว ขั้นตอนหรือรูปแบบของการเผยแพร่ข้อมูล หรือความรู้ไปสู่ชุมชนให้เกิดการรับรู้ และนำไปใช้ปฏิบัติก็ถือว่ามีความสำคัญมากสำหรับการเสริมสร้างสุขภาพ

การจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการเสริมสร้างสุขภาพ แม้จะมีการพัฒนารูปแบบอาหารที่เหมาะสมมากมายแต่หากไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นไปถึงผู้ปฏิบัติได้จริง การเสริมสร้างสุขภาพก็เกิดขึ้นได้ไม่เต็มรูปแบบ ในการจัดการองค์ความรู้ในการเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบการให้

⁴ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2525-2544) และฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564).

⁵ จินตนา สุวิทวัส.บทความวิจัย เรื่อง ภาวะโภชนาการและบริโภคนิสัยของผู้สูงอายุที่เข้ารับการรักษาในแผนกการพยาบาลบำบัดพิเศษ.วารสารวารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพปีที่34 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) 2554 (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพฯ), หน้า 22.

⁶ สรญา แก้วพิฑุลย์ และณัฐวุฒิ แก้วพิฑุลย์ บทความวิจัยเรื่องภาวะโภชนาการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะโภชนาการของผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์. (จังหวัดสุรินทร์2555), หน้า ก.

⁷ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559).

การอบรม การให้เอกสาร และการสื่อสารจากคำบอกเล่า ยังพบปัญหาเรื่องการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูล สำหรับกลุ่มเป้าหมาย โดยปัญหาต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลองค์ความรู้มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการได้รับการพัฒนา แต่ยังไม่ได้รวบรวมส่งพื้นที่ ประสบการณ์และความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุที่มีต่อการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ รูปแบบของการเข้าถึงข้อมูลของชุมชน และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมต่อการรับรู้ข้อมูลของผู้สูงอายุ ทำให้บางพื้นที่ หรือชุมชนบางแห่งยังไม่ได้รับองค์ความรู้ใหม่ หรือข้อมูลที่มีการพัฒนาอย่างทันสมัย และทันท่วงที สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริรัตน์ ปานอุทัย และลินจง โปธิบาล⁸ ที่พบว่าผู้สูงอายุและบุคคลระดับท้องถิ่น ไม่ทราบเกี่ยวกับนโยบายแผนด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบท และจากทักษะการรับรู้ของบุคคลที่ดูแล ผู้สูงอายุที่มีปัญหา และการศึกษาการแปลงแผนผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติงานพัฒนาท้องถิ่น ที่จังหวัดพะเยา ของวรรณภา ทองแดง⁹ ได้พบว่ามีปัญหาการเข้าถึงการรับรู้และการปฏิบัติตามแผนจากวัตถุประสงค์โครงการไม่ ชัดเจน ประชาชนขาดความร่วมมือ ขาดการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ารับการฝึกอบรม จึงต้องการการจัดการองค์ ความรู้ที่ค่อนข้างหลากหลายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งปัจจุบันมี เทคโนโลยีมากมาย และมีการนิยมนำสื่อมัลติมีเดียเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบการจัดการองค์ความรู้สู่ ชุมชน ให้สามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถส่งต่อข้อมูลได้กว้างขวางมากขึ้น ทั้งยังส่งเสริมให้ เกิดการตระหนักให้เห็นว่าประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง ทำให้เกิดการรอบรู้ ข้อมูลสุขภาพอย่างรอบด้าน (Health Literacy) ตามเป้าหมายการพัฒนาตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)¹⁰ โดยให้ทุกภาคมีส่วนร่วมสร้างคนไทย 4.0 ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพทำให้มีสุขภาพแข็งแรงเพื่อสังคมที่เป็นสุขตามกรอบแนวคิดการสร้างสุขภาพดี ของกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ที่ประกอบด้วยการสร้างนโยบายสาธารณะ (Build Healthy Public Policy) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment) การเพิ่มความสามารถของ ชุมชน (Strengthen Community Action) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skills) การปรับ ระบบบริการสุขภาพ (Reorient Healthy Service)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อ เสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการองค์ความรู้สู่ผู้สูงอายุที่มี ประสิทธิภาพ ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการสื่อสารสู่ชุมชน เพิ่มขึ้นเป็นแนวทางการ เสริมสร้างสุขภาพของคนในชุมชนต่อ

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2.1 เพื่อรวบรวมวิเคราะห์การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อ เสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

2.2 เพื่อพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้าง สุขภาพของผู้สูงอายุ

⁸ ศิริรัตน์ ปานอุทัย และลินจง โปธิบาล บทคัดย่องานวิจัย เรื่อง พฤติกรรมแสวงหาการรักษาของผู้สูงอายุ เขตอำเภอ เมือง จังหวัดเชียงใหม่.(มหาวิทยาลัยเชียงใหม่:2552),หน้า ก.

⁹ วรรณภา ทองแดง,รายงานวิจัยเรื่อง ทักษะการรับรู้ของบุคคลที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีปัญหา และการศึกษาการแปลง แผนผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติงานพัฒนาท้องถิ่น ที่จังหวัดพะเยา.(2558).

¹⁰ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).

2.3 เพื่อประเมินผลการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

3. การออกแบบการวิจัยและขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัย คือ ขอบเขตด้านพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 4 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา, จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้สูงอายุใน 4 จังหวัด เป็นกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ และกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติการจังหวัดละ 50 คน และกลุ่มที่ 2 ผู้ที่มีความรู้ด้านอาหารพื้นบ้านยอดนิยม ได้แก่ นักโภชนาการ จังหวัดละ 3 คน จำนวน 12 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 212 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหาได้แก่ การรวบรวมวิเคราะห์องค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบนพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการและประเมินผลการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม 10 ชนิด

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระหว่างเดือนมกราคม- กันยายน 2552

3.5 วิธีการวิจัย

เป็นงานเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research), (Documentary Research) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

การวิเคราะห์เอกสารวิชาการทางด้านอาหารพื้นบ้านการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depthInterviews) การสังเคราะห์จากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) ใช้วิธีการจดบันทึก (Field Note) และบันทึกเสียง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิชาการทางด้านอาหารพื้นบ้านวิเคราะห์องค์ความรู้และคุณค่าของอาหารพื้นบ้านจากการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ(Action Research)การสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์,แบบสอบถาม และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion)

5. ผลการวิจัย

ผู้คนในท้องถิ่นล้านนาตอนบนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาอย่างยาวนานในเชิงประจักษ์และเรียนรู้วิธีการปรุงอาหารจากบรรพบุรุษส่งต่อรุ่นสู่รุ่นในการจัดการองค์ความรู้ในการเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบของการให้การอบรม การให้เอกสาร และการสื่อสารจากคำบอกเล่า ได้แก่ การทดลองเมนูสำหรับผู้ป่วยเบาหวานของภาคเหนือ ของสมาคมนักโภชนาการกำหนดอาหาร โครงการประกวดอาหารพื้นบ้านปลอดภัย

กิจกรรมทำอาหารในโรงเรียนผู้สูงอายุ โครงการอาหารและผักพื้นบ้านของ อสม. และการได้รับองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ และข้อมูลที่ผ่านมาในท้องถิ่น เช่น เสียงตามสาย เทศกาลงานบุญตามจารีตประเพณีในครัวเรือน ข้อมูลผ่านสื่อทางสังคมยุคใหม่ แต่ยังมีปัญหาเรื่องการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดวิธีการพัฒนาการจัดการองค์ความรู้สำหรับผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือตอนบนโดยจัดชุดกิจกรรมแนะแนวเป็น 3 ชุดกิจกรรมตามแนวทางการส่งเสริมสุขภาพตามกฎบัตรรอตาว่า เพื่อพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาด้านความรู้ด้านการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัญหาควรได้รับการแก้ไข

2. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้านการพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ตามการวางแผนในชั้นที่ 1 โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแผนการจัดการทั้ง 3 ชุดกิจกรรมพบว่า

1. จากกิจกรรมชุดที่ 1 การเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้านยอดนิยมให้ชุมชนโดยการให้ผู้สูงอายุดูคลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับโรคที่อาจเกิดจากพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสมในผู้สูงอายุ โดยแพทย์เป็นผู้บรรยายเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับประทานอาหารสัมพันธ์กับโรคที่เกิดในผู้สูงอายุ และให้ความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้านยอดนิยม 10 ชนิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ผลที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 2 รู้ ดังนี้

รู้ที่ 1 รู้จัก คือ การจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านต้องทำให้รู้จักเกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านว่าเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง ส่วนใหญ่รับประทานในช่วงไหน พบได้ทีเดียวบ้าง พบว่า ผู้สูงอายุเกิดเรียนรู้จากชนิดอาหาร การรับประทานในครัวเรือนเป็นเมนูประจำพื้นบ้านซึ่งมีคุณค่าของสารอาหารมีประโยชน์และหาได้ง่ายในท้องถิ่น

รู้ที่ 2 รู้เรื่อง คือ เกิดความตระหนักส่งผลให้เข้าใจว่าควรจะต้องใส่ใจเลือกรับประทานเพราะอาหารพื้นบ้านมีประโยชน์ต่อสุขภาพของประชาชน ลดค่าครองชีพ ประหยัด เสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัวจากการแข็งแรงชาวบ้านเข้าใจทำให้เกิดการเรียนรู้ข้อมูลอาหารพื้นบ้านที่ดีต่อสุขภาพมากขึ้น

สอดคล้องกับกิจกรรมชุดที่ 2 คือ การสนทนากลุ่มผู้สูงอายুর่วมกับนักโภชนาการ และแกนนำสุขภาพในชุมชน พบว่า องค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม ที่เสริมสร้างสุขภาพและการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม ที่เสริมสร้างสุขภาพ คือ เมนูอาหารพื้นบ้านยอดนิยม ซึ่งได้รับความนิยมจนเป็นที่พูดถึงจากนักโภชนาการ แกนนำสุขภาพ และผู้สูงอายุในชุมชน ของทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ 7 เมนูพื้นฐาน

เมนูแกงประกอบด้วย แกงแคแกงผักรวม แกงหน่อไม้ เมนูน้ำพริกประกอบด้วย น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกปลาป่น

เมนูผักประกอบด้วย ผักลวก ผักนึ่ง ผักต้ม และมีผักสดบางชนิด เช่น ต้นหอม ผักชี ผักไผ่ ผักสะระแหน่-เมนูเนื้อ ประกอบด้วย ปลาบั้ง ลาบหมูสุกและเมนูยำ เช่น ยำหน่อไม้ ยำขุน

เมนูอาหารจานเดียว ประกอบด้วย ขนมจีนน้ำใส ขนมจีนน้ำเงี้ยว และและเมนูตำ ประกอบด้วย ตำมะเขือยาว

ส่วนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม ที่เสริมสร้างสุขภาพ พบว่า ต้องมีการจัดการให้เกิดการรู้จัก แนวทางการบอกต่อ หรือแนวทางปฏิบัติ สร้างให้เกิดความรู้ต่อเนื่อง หรือ เกิดการจัดการองค์ความรู้เพื่อ 3 สร้าง ประกอบด้วย สร้างที่ 1 ระบบบริการการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านต้องสร้างการรู้

คิด, สร้างที่ 2 ระบบบริการการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านต้องสร้างวิธีบอกต่อและสร้างที่ 3 ระบบบริการการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านต้องสร้างให้เกิดอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า เป็นผลจากการสำรวจและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการรวบรวมวิเคราะห์องค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม 10 ชนิด พบว่า อาหารพื้นบ้านยอดนิยมทั้ง 10 ชนิดมีองค์ประกอบกระบวนการปรุงอาหารเครื่องเคียงที่ไม่แตกต่างกันถึงพร้อมด้วยคุณค่าทางโภชนาการมีประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายจากพืชผักสมุนไพรพื้นบ้านภาคเหนืออย่างครบถ้วนตามฤดูกาลของท้องถิ่น แลสังคมได้อย่างเหมาะสม คือ อาหารพื้นบ้านยอดนิยม 10 ชนิด 1. แกงแคไก่ 2. แกงหน่อไม้ 3. ยำหน่อไม้ 4. แกงผักรวม 5. น้ำพริกอ่อน 6. น้ำพริกน้ำปู 7. น้ำพริกหนุ่ม 8. ลาบหมู 9. ตำมะเขือยาว 10. ขนมจีนน้ำเงี้ยวน้ำใส จากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า แต่ละชนิดอาหารพื้นบ้านล้วนมีคุณค่าทางโภชนาการต่อสุขภาพของผู้สูงอายุในท้องถิ่น ผลเชิงสุขภาพจากส่วนประกอบของอาหาร สารอาหารที่ได้จาก ปลาร้า จากผัก ต่างๆไม่เพียงพอต้องเพิ่มสารอาหารโปรตีนที่เป็นเมนูเคียง เพิ่มปลาแห้ง (2 ซ่อนโต๊ะ ต่อคน หรือ ไข่ต้ม 1 ฟอง ต่อคน) รับประทานคู่กับผักในท้องถิ่น จำพวก ใบขิง ผักชี เพาะย่าง ผักกระถิน ใบแมงลัก สะระแหน่ ต้นหอม ผักชี ถั่วพู มะเขือเปราะ พักทองหนึ่ง ผักไผ่ (ผักแพรว) ผักกาดกาดขาว ที่มีคุณค่าทางสารอาหารต่อร่างกาย

2. การพัฒนาองค์ความรู้ของอาหารพื้นบ้านยอดนิยม 10 ชนิด เชิงปริมาณ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นข้อมูลทั้ง 4 จังหวัดดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้สูงอายุในทั้ง 4 จังหวัดที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยจังหวัดพะเยา คิดเป็นร้อยละ 94 และจังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแพร่ ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุเพศชายมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ จังหวัดแพร่ คิดเป็นร้อยละ 24 จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา ตามลำดับ ส่วนอายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรม อายุ 60-69 ปี มีจำนวนมากที่สุด โดยในจังหวัดพะเยา คิดเป็นร้อยละ 74 อายุ 70 -79 ปี พบในจังหวัดแพร่ มากที่สุด ร้อยละ 48 ส่วนผู้สูงอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ในจังหวัดแพร่ พบมากที่สุดร้อยละ 12 โรคประจำตัวที่มีความเสี่ยงพบว่าผู้สูงอายุทั้ง 4 จังหวัดที่เข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีโรคประจำตัว หรือมีความเสี่ยงสูงในการเกิดโรคประจำตัว โดยจังหวัดพะเยา มีมากที่สุด ร้อยละ 66 และ จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ และจังหวัดเชียงราย ตามลำดับ ผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตในจังหวัดเชียงราย พบมากที่สุด ร้อยละ 56 โดยมีจังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา ตามลำดับ ผู้สูงอายุโรคเบาหวาน พบมากในเชียงราย ร้อยละ 20 โดยมีจังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ และจังหวัดพะเยา ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุก่อนและหลังได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุทั้ง 4 จังหวัดหลังได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน พบว่า มีความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้าน ดีกว่าก่อนการได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุก่อนและหลังระหว่างกลุ่มที่ได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านกับกลุ่มที่ไม่ได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านพบว่า ก่อนได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้ ผู้สูงอายุกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

.05 แต่หลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าผู้สูงอายุกลุ่มที่ได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุมีความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุก่อนและหลังได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน พบว่าผู้สูงอายุทั้ง 4 จังหวัด หลังได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน มีความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยม ดีกว่าก่อนการได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุจำนวน 200 คนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุในภาพรวม ร้อยละ 90.38 ส่วนรายด้านมีความพึงพอใจ ดังนี้

(1) ด้านรูปแบบของการจัดกิจกรรม พบว่า จังหวัดเชียงรายมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.77 จังหวัดพะเยา ร้อยละ 91.25 จังหวัดลำปางร้อยละ 87.59 และ จังหวัดแพร่ ร้อยละ 85.88

(2) ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร พบว่า จังหวัดเชียงรายมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.90 จังหวัดพะเยาร้อยละ 90.30 จังหวัดลำปางร้อยละ 87.45 และ จังหวัดแพร่ร้อยละ 85.60

(3) ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า จังหวัดแพร่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 94.60 จังหวัดเชียงราย ร้อยละ 91.95 จังหวัดลำปางร้อยละ 88.60 และ จังหวัดพะเยาร้อยละ 84.10

(4) ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า จังหวัดเชียงรายมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 97.75 จังหวัดพะเยา ร้อยละ 95.73 จังหวัดลำปางร้อยละ 92.23 และ จังหวัดแพร่ร้อยละ 79.31

3. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน มีประสบการณ์เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านเป็นอย่างดีผ่านกระบวนการการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน ครอบครัวมีการทำอาหารพื้นบ้านรับประทานเป็นประจำ การได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง จากวัฒนธรรมในท้องถิ่นเทศกาลงานบุญและการได้รับความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ ข้อมูลที่ผ่านสื่อในท้องถิ่น และผ่านสื่อ Social ทางสังคม ทุกมิติ และอาหารพื้นบ้านมีประโยชน์ต่อสุขภาพผู้สูงอายุ และพบว่า อาหารพื้นบ้านที่มีผู้คนชื่นชอบรับประทานมากยอดนิยมเป็น เมนูที่คนรับประทานเป็นประจำ ที่พบในเทศกาลงานบุญ การทำกิจกรรมหรือสวดในพื้นที่ยังส่งผลต่อสุขภาพผู้สูงอายุ “อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ” อาหารมีประโยชน์ และรักษาโรคได้ , อาหารเหมาะสมกับวัย หาง่ายตามท้องถิ่น และอาหารที่ให้ประโยชน์ ไม่ก่อเกิดอันตรายต่อสุขภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการจากพืชผักสมุนไพร ที่มีสรรพคุณทางยาที่มีฤทธิ์ร้อนและเย็นที่สามารถป้องกันโรคภัยใกล้ตัวได้ เช่น มะแขว่น ช่วยเรื่องขับถ่าย ขับลม บำรุงธาตุ การมีพลังงานต่ำ น้ำตาลต่ำ ป้องกันโรค NCDs รวมถึงมีประโยชน์ต่อร่างกาย ส่วนความรู้ความเข้าใจ พบว่า การลงมือปฏิบัติจริงทำอาหารพื้นบ้านจริงๆ จะส่งผลให้เกิดความรอบรู้ สามารถพัฒนาต่อยอด สามารถเผยแพร่องค์ความรู้ได้อย่างมั่นใจ และจากการจัดการองค์

ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบนในการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ พบว่า อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเป็นบ่อเกิดทางวัฒนธรรมอาหาร ที่ผ่านการถ่ายทอดและเรียนรู้เทคนิควิธีการจากอดีตถึงปัจจุบัน จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ การส่งต่อข้อมูลเชิงประจักษ์ภาคปฏิบัติผ่านวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ วิธีการในเรื่องของชนิดอาหาร วัตถุดิบ พืชผักสมุนไพรธรรมชาติปลอดสารพิษ สูตรการปรุงอาหารพื้นบ้าน เทคนิคและวิธีการ

6. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลของการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

พบว่า ผู้คนในท้องถิ่นล้านนาตอนบนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาอย่างยาวนานในเชิงประจักษ์ และเรียนรู้วิธีการปรุงอาหารจากบรรพบุรุษส่งต่อรุ่นสู่รุ่นในการจัดการองค์ความรู้ในการเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบของการให้การอบรม การให้เอกสาร และการสื่อสารจากคำบอกเล่า สอดคล้องกับยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ กล่าวไว้¹² ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสั่งสมความรู้ประสบการณ์ ที่ได้รับถ่ายทอดจากบุคคลและสถาบันต่างๆ โดยมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนา เกี่ยวข้องอยู่ด้วยและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความหมายมีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น

ส่วนวิธีการพัฒนาการจัดการองค์ความรู้สำหรับผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือตอนบนโดยจัดชุดกิจกรรมแนะแนวเป็น 3 ชุดกิจกรรมตามแนวทางการส่งเสริมสุขภาพตามกฎบัตรรอตาว่า เพื่อพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลัก ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาด้านความรู้ด้านการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้าน ซึ่งเป็นปัญหาควรได้รับการแก้ไขสอดคล้องกับ แนวคิดของ สิ้นศักดิ์ชนม์ อุ่นพรมมี¹³ ข้อที่ 2 สร้างความเข้มแข็งให้แก่ปฏิบัติการชุมชน (Strength community action) เป็นการส่งเสริมสุขภาพ โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีการปฏิบัติการด้านสุขภาพที่มั่นคง มีประสิทธิภาพ สามารถจัดลำดับความสำคัญ ตัดสินใจ วางแผนกลยุทธ์ และสามารถดำเนินการได้เองในชุมชน ส่งผลให้เกิดสุขภาพที่ดี ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบสุขภาพ การจัดกิจกรรมโดยชุมชน เพื่อชุมชนเอง ซึ่งข้อมูลข่าวสาร มีความสำคัญ

ผลการศึกษารพัฒนาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมวัตถุประสงค์ข้อที่ 2
เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแผนการจัดการกิจกรรมทั้ง 3 ชุดกิจกรรม พบว่า

1. จากกิจกรรมชุดที่ 1 การเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้านยอดนิยมให้ชุมชนโดยการให้ผู้สูงอายุดูคลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับโรคที่อาจเกิดจากพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสมในผู้สูงอายุ โดยแพทย์เป็นผู้บรรยาย พบว่า ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และพื้นฐานการได้ทำกิจกรรมต่างๆ ตามบริบทของผู้สูงอายุในแต่ละท้องถิ่น ผลที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 2 รู้ ดังนี้

รู้ที่ 1 รู้จัก พบว่า ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้จากชนิดอาหาร การรับประทานในครัวเรือนเป็นเมนูประจำบ้านซึ่งมีคุณค่าของสารอาหารมีประโยชน์และหาได้ง่ายในท้องถิ่น

¹² ทรัพย์อุไรรัตน์, การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษานอกระบบโรงเรียนภาคตะวันออก.

(กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 21.

¹³ สิ้นศักดิ์ชนม์ อุ่นพรมมี, พัฒนาการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ, รายงานการประชุมระดับโลกเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ, กรุงเทพมหานคร: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข, 2552. หน้า 50-56

รู้ที่ 2 รู้เรื่อง พบว่า ได้รับความนิยมนั้นเป็นที่พูดถึงจากนักโภชนาการ แก่นนำสุขภาพ และผู้สูงอายุ ในชุมชน ทั้ง 4 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนได้แก่ 7 เมนูพื้นฐานดังกล่าว

ส่วนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม ที่เสริมสร้างสุขภาพ พบว่า เกิดการจัดการองค์ความรู้3 สร้าง คือ ต้องสร้างการรู้จัก,ต้องสร้างวิธีบอกต่อและต้องสร้างให้เกิดอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า เป็นผลจากการสำรวจและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการรวบรวม วิเคราะห์องค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม 10 ชนิด พบว่า อาหารพื้นบ้านยอดนิยมของภาคเหนือตอนบนทั้ง10 ชนิดอาหารมีองค์ประกอบกระบวนการปรุงอาหารเครื่องเคียงที่ไม่แตกต่างกัน จากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทำอาหาร พบว่า แต่ละชนิดอาหารพื้นบ้านล้วนมีคุณค่าทางโภชนาการต่อสุขภาพของผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยได้รับสารอาหารที่ได้จาก ปลา รำ จากผัก จะต้องเพิ่มสารอาหารโปรตีนที่เป็นเมนูเคี้ยว เช่น เพิ่มปลาแห้ง รับประทานคู่กับผักในท้องถิ่น จำพวก ใบขิง ผักชี เพก่าย่าง ผักกระถิน ใบแมงลัก สะระแหน่ ต้นหอม ผักชี ถั่วพู มะเขือเปราะ ถั่วแปบ พักทองหนึ่ง ผักไผ่ (ผักแพรว) ที่มีสรรพคุณทางยา มีคุณค่าทางสารอาหารต่อร่างกายสอดคล้องกับวีโรจน์ อนันตธนาชัย ได้กล่าวว่า¹⁴ พืชผักสมุนไพรที่ใช้ในการประกอบอาหารช่วยชูรสอาหาร ช่วยให้อาหารมีกลิ่นหอม ช่วยดับกลิ่นคาวของอาหาร ช่วยเพิ่มสีสันทับกับอาหารทำให้อาหารน่ารับประทานมากยิ่งขึ้น ช่วยให้เกิดความอึด ความอร่อย ได้คุณค่าทางโภชนาการหรือสรรพคุณทางยา

3. การพัฒนาองค์ความรู้ของอาหารพื้นบ้านยอดนิยม 10 ชนิดเชิงปริมาณ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดกับกลุ่มตัวอย่างโดยผ่านเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ 4 ตาราง เป็นข้อมูลทั้ง 4 จังหวัดทุกตาราง ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้สูงอายุในทั้ง 4 จังหวัดที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยจังหวัดพะเยามีผู้สูงอายุเพศหญิงเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94 ส่วนผู้สูงอายุเพศชายมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ จังหวัดแพร่ คิดเป็นร้อยละ 24 ส่วนอายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรม อายุ 60-69 ปี มีจำนวนมากที่สุด โดยในจังหวัดพะเยา มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74 อายุ 70 -79 ปี พบในจังหวัดแพร่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48 ส่วนผู้สูงอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ในจังหวัดแพร่ พบมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 12 โรคประจำตัวที่มีความเสี่ยง พบว่าผู้สูงอายุทั้ง 4 จังหวัดที่เข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีโรคประจำตัว ที่มีความเสี่ยงสูงในการเกิดโรคประจำตัว โดยจังหวัดพะเยา มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66 ผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตในจังหวัดเชียงราย พบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56 ผู้สูงอายุโรคเบาหวาน พบมากในเชียงราย คิดเป็นร้อยละ 20

4. ผลการ วิเคราะห์เปรียบเทียบความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุก่อนและหลังได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุทั้ง 4 จังหวัดหลังได้รับการจัดกิจกรรม พบว่า มีความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุดีกว่าก่อนการได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

¹⁴ วีโรจน์ อนันตธนาชัย, อาหารไทย: อาหารสมดุล-สมุนไพร. (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, 2548) หน้า 3.

5. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุก่อนและหลังระหว่างกลุ่มที่ได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า ก่อนได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน ผู้สูงอายุกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความรอบรู้ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 แต่หลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยความรอบรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าผู้สูงอายุกลุ่มที่ได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านมีความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

6. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุก่อนและหลังได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุทั้ง 4 จังหวัดหลังได้รับกิจกรรม มีความรอบรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ ดีกว่าก่อนการได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ผู้สูงอายุจำนวน 200 คนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในภาพรวม ร้อยละ 90.38 ส่วนรายด้านมีความพึงพอใจดังนี้

ด้านรูปแบบของการจัดกิจกรรม พบว่า จังหวัดเชียงรายมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 95.77 จังหวัดพะเยา ร้อยละ 91.25 จังหวัดลำปางร้อยละ 87.59 และ จังหวัดแพร่ร้อยละ 85.88

ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร พบว่า จังหวัดเชียงรายมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 95.90 จังหวัดพะเยา ร้อยละ 90.30 จังหวัดลำปางร้อยละ 87.45 และ จังหวัดแพร่ร้อยละ 85.60

ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า จังหวัดแพร่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 94.60 จังหวัดเชียงราย ร้อยละ 91.95 จังหวัดลำปางร้อยละ 88.60 และ จังหวัดพะเยาค่าร้อยละ 84.10

ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า จังหวัดเชียงรายมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 97.75 จังหวัดพะเยา ร้อยละ 95.73 จังหวัดลำปางร้อยละ 92.23 และ จังหวัดแพร่ร้อยละ 79.31

ผลการศึกษาการประเมินผลการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้สูงวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน มีประสบการณ์เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านเป็นอย่างดีผ่านกระบวนการการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน จากครอบครัวมีการทำอาหารพื้นบ้านรับประทานเป็นประจำ ได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง จากวัฒนธรรมในท้องถิ่นเทศกาลงานบุญหน่วยงานภาครัฐ ผ่านสื่อในท้องถิ่น เช่น เสียงตามสาย ผ่านสื่อเทคโนโลยีทางสังคม อาหารพื้นบ้านที่รับประทานมากยอดนิยม ผู้สูงอายุเกิดความสนใจในเมนูที่มีความเฉพาะและเหมาะสมกับสภาพร่างกายมีประโยชน์ และรักษาโรคได้ ,เหมาะสมกับวัย หาง่ายตามท้องถิ่น ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการจากพืชผักสมุนไพร และสรรพคุณทางยาที่มีฤทธิ์ร้อนและเย็นที่สามารถป้องกันโรคภัยได้ เช่น มะแขว่น ส่วนความรู้ความเข้าใจ พบว่า การลงมือปฏิบัติจริงก่อให้เกิดความรอบรู้ พัฒนาต่อยอด เผยแพร่องค์ความรู้ได้อย่างมั่นใจ เป็นบ่อเกิดทางวัฒนธรรมอาหาร ที่ผ่านการถ่ายทอดและเรียนรู้เทคนิควิธีการ จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ การส่งต่อข้อมูลเชิงประจักษ์ผ่านวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ วิธีการชนิดอาหารวัตถุดิบ พืชผักสมุนไพรปลอดสารพิษสูตรการปรุงอาหารพื้นบ้าน เทคนิคและวิธีการสอดคล้อง กับรุ่ง แก้วแดง

ได้กล่าวว่⁴ องค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

7. องค์ความรู้จากงานวิจัย

การถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน ด้วยกระบวนการเชิงปฏิบัติการและการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้าน ด้วยการกำหนดกิจกรรม เพื่อส่งต่อผู้รับการถ่ายทอดทำให้เกิดความตระหนักในการรับรู้ของชุมชนแต่ละพื้นที่ต่อการแสวงหาแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม จาก การสังเกตสิ่งที่มีอยู่แล้วนำมาบูรณาการต่อยอด การรู้จัก รู้จริง การคิดอย่างต่อเนื่องที่นำไปสู่ทักษะปฏิบัติ ร่วมกันในชุมชน เกิดการแบ่งปันทางความคิดและการปฏิบัติ สิ่งที่เกิดขึ้น คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภคจากปรุงแต่งสูตรอาหารดั้งเดิมสู่กระบวนการใหม่ในการปรุงอาหารที่เหมาะสมกับช่วงวัยสร้างเสริม สุขภาพในปริมาณของวัตถุดิบและเครื่องปรุงที่เหมาะสมที่ลดปริมาณเครื่องปรุงลงและการตระหนักในองค์ ความรู้อาหารพื้นบ้าน จากสื่อกลางสมัยใหม่ผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยีที่เข้าถึงชุมชนในหลายช่องทาง ผู้ สูงวัยให้ความสำคัญต่อความรู้เรื่องการบริโภคอาหารพื้นบ้านที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวันมากขึ้น นำไปสู่ชุมชน แข็งแรงเพื่อการอยู่รอด อยู่ได้ อยู่ดี ที่มีผลต่อความยั่งยืนของท้องถิ่นและชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาวะของ ผู้สูงอายุมีการรับรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงวัยในเขตภาคเหนือตอนบนมี การดำเนินการจัดการองค์ความรู้อย่างระบบโดยใช้กิจกรรมเชิงปฏิบัติการเป็นตัวนำเรื่องดังแผนภูมิ

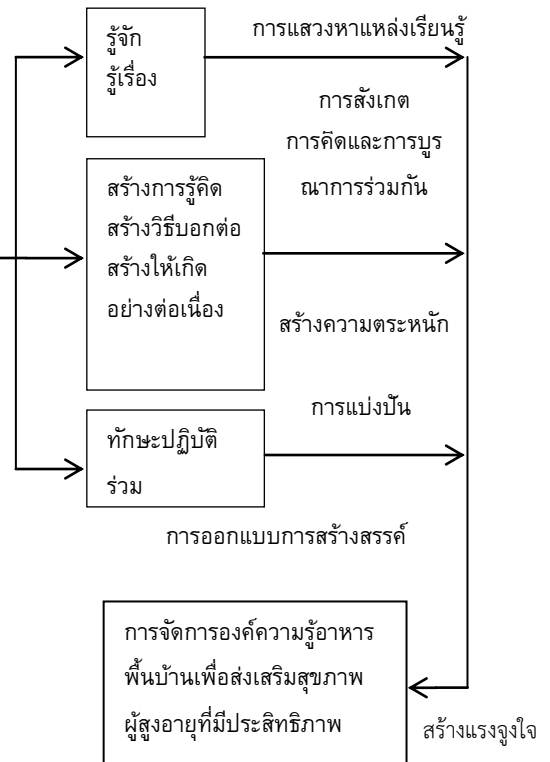
⁴ รุ่ง แก้วแดง. *ปฏิบัติการศึกษาไทย*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน. 2543), หน้า 204.

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน

กิจกรรม

1. เพิ่มความรู้เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้านยอดนิยมให้ชุมชน
 - 1.1 ผู้ถ่ายทอด
 - 1.1.1 ผู้ถ่ายทอดจากหน่วยงานรัฐ ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักโภชนาการ นักวิชาการ
 - 1.1.2 ผู้ถ่ายทอดจากหน่วยงานเอกชน
 - 1.1.3 ผู้ถ่ายทอดจากคนในชุมชน ได้แก่
 - บรรพบุรุษปราชญ์ท้องถิ่น
 - ตัวแทนจากชุมชน อสม.
 - เพื่อนบ้านในชุมชน
 - 1.2 วิธีการ/ช่องทาง/มัลติมีเดีย
 - การประชุมในกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้าน
 - การทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน
 - กิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อ
 - สื่อในชุมชนเสียงตามสาย
 - เอกสารแผ่นพับ หนังสือ คู่มืออาหารพื้นบ้านยอดนิยม
 - สื่อออนไลน์ Internet ทวีวี you tube
 - การประชุมกลุ่มในชุมชน
 - กิจกรรมของชุมชนและเพื่อนบ้าน
2. ปรับระบบบริการการจัดการองค์ความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้านยอดนิยมสู่ชุมชน
3. พัฒนาทักษะเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เรื่องอาหารพื้นบ้านยอดนิยมสู่
 - ผู้สูงอายุการสาธิตเชิงปฏิบัติการ
 - สร้างข้อตกลงร่วม

รับการถ่ายทอด

ภาพประกอบที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน

8. ข้อเสนอแนะ

1) องค์ความรู้อาหารพื้นบ้านภาคเหนือเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม/ประเพณี ความเชื่อ วิธีการส่งต่อจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นพ่อแม่และคนรุ่นใหม่จากวิถีชีวิตประจำวัน และอาหารพื้นบ้านยังคงอยู่คร่ำครวญไทย

2) การพัฒนาองค์ความรู้ มีความรอบรู้เกี่ยวกับประเภทอาหารพื้นบ้านได้รับการกระตุ้นสู่การการตระหนักถึงคุณค่าทางโภชนาการเป็นอย่างดีและมีพฤติกรรมบริโภคดีสู่สังคมดี อยู่ดีมีสุข เกิดส่งเสริมและฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านอาหารจากกิจกรรมและคงไว้ซึ่งองค์ความรู้ด้านอาหารพื้นบ้านภาคเหนือต่อไป

9. ข้อเสนอแนะ

1) ควรศึกษาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบนในเชิงระบบ

2) ศึกษาการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบน กับองค์การปกครองในท้องถิ่นอันจะนำไปสู่นุรักษ์การถอดองค์ความรู้ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจากอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ

10. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

11. เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2556. gic.anamai.moph.go.th/main.php?filename=download, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2561.

จินตนา สุวิทวัส. ภาวะโภชนาการและบริโภคนิสัยของผู้สูงอายุที่เข้ารับการรักษาในแผนกการพยาบาลบำบัดพิเศษ. วารสารวารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ ปีที่ 34 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) 2554 กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ, หน้า 22.

ทรัพย์ อุไรรัตน์. การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษาหอกระบบโรงเรียนภาคตะวันออก.

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2525-2544) และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

รวีโรจน์ อนันตธนาชัย. อาหารไทย: อาหารสมดุล-สมุนไพร. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, 2548

รุ่ง แก้วแดง. ปฏิบัติการศึกษไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน. 2543

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

วรรณภา ทองแดง. ทักษะการรับรู้ของบุคคลที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีปัญหาและการศึกษาการแปลงแผนผู้สูงอายุ
ไปสู่การปฏิบัติงานพัฒนาท้องถิ่น ที่จังหวัดพะเยา, 2558

ศิริรัตน์ ปานอุทัย และลินจง โปธิบาล. พฤติกรรมแสวงหาการรักษาของผู้สูงอายุ เขตอำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552

สรญา แก้วพิฑูลย์ และณัฐฐาณี แก้วพิฑูลย์. ภาวะโภชนาการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะโภชนาการ
ของผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์. จังหวัดสุรินทร์ 2555

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2556

www.nesdb.go.th/ewt_w3c/main.php?filename=annual_repor เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม
2561.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2556.

สินศักดิ์ชนม์ อุ่นพรมมี. **พัฒนาการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ**. รายงานการประชุมระดับโลกเรื่อง
การสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก
กระทรวงสาธารณสุข, 2552

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของ
นักท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

TOURISM IMAGE AFFECTING TO TOURIST'S DECISION FOR
TRAVELLING
IN AYUTTHAYA HISTORICAL PARK

ณัฐพงษ์ วิชัยดิษฐ์ *

Natthaphong Wichaidit

Received: 2020-05-02

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

ผกา มาศ ชัยรัตน์ **

Pakamas Chairatana

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา 2. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคือข้อมูลอนุกรมประเภท ทุตติยภูมิ ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จำนวน 400 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา พบว่า ด้านการประเมินภาพลักษณ์สถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ตามรายละเอียดและภาพลักษณ์โดยรวม และภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ ตามลำดับ ส่วนด้านองค์ประกอบของภาพลักษณ์ของสถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านหน้าที่และด้านจิตวิทยา และภาพลักษณ์ทั่วไป และภาพลักษณ์ที่โดดเด่น ตามลำดับ

2. ระดับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของปัจจัยภายใน คือ ด้านวิถีการดำเนินชีวิต รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้าน

* นิสิตระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

** วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

แรงจูงใจส่วนบุคคล ด้านความสนใจพิเศษ ด้านประสบการณ์ที่ผ่านมา ด้านทัศนคติ ด้านความรู้ที่มีอยู่ และด้านสถานะทางเศรษฐกิจ ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของปัจจัยภายนอก คือ ด้านความพร้อมของจุดหมายปลายทาง รองลงมา ได้แก่ ด้านสื่อและแคมเปญส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านคำบอกเล่าจากบุคคลอื่น และด้านโปรโมชั่นพิเศษจากองค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามลำดับ

3. ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด คือ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ รองลงมาได้แก่ ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก และภาพลักษณ์ทั่วไปและภาพลักษณ์ที่โดดเด่น ตามลำดับ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว, การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว, อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ABSTRACT

This research aimed 1.) To study the tourism image and tourists' decision travelling in Ayutthaya Historical Park 2.) To study factors affecting tourism image to tourists' decision. The data were obtained through observation and an in-dept interview by using secondary data with 400 tourists to Ayutthaya Historical park.

The result revealed that; 1. The tourism image the overall agreement in high level. When considering each side, it was found that image of place is in the highest average in the affective image. Next on down, it is attribute, holistic, and cognitive image consecutively. For elements image, the holistic is in the highest level. Next on down, it is functional characteristic, psychological characteristic, and unique consecutively.

2. The decision of historical tourism studied from an internal factors and external factors shown that lifestyle is in the highest average in internal factors. Next on down, it is consecutively in personality, personal inspiration, special interests, experience, attitude, acknowledge and economic status. Availability of destination is in the highest average in external factors and it is consecutively in media and campaigns, a word of mouth and promotions.

3. The cognitive image is in the highest level of tourism image's decision. And it is consecutively in holistic, affective image, common and unique.

Keywords: Tourism Image, Tourist's Decision for Travelling, Ayutthaya Historical Park

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยได้เป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจาก การที่ประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่หลายพื้นที่กลายเป็นจุดหมายปลายทางในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ การพัฒนาการ

ท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องสร้างความสมดุลผ่านการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว โดยประเด็นดังกล่าวนี้ ได้กำหนดอยู่ในยุทธศาสตร์ของภาครัฐที่มุ่งเน้นสร้างเสริมภาพลักษณ์คุณภาพ รวมไปถึงความปลอดภัย ซึ่งการพัฒนาภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นด้านคุณภาพนั้น จะต้องมุ่งเน้นการสื่อสารคุณค่า และสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม (Preferred Destination) ที่มีคุณภาพสูง¹ รวมไปถึงการทำการตลาดอย่างเหมาะสม และสร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวผ่านช่องทางต่างๆ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากในพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นที่ตั้งของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แหล่งโบราณสถานสำคัญของชาติที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของอดีตราชธานีของสยามในอดีต ซึ่งตลอดระยะเวลา 417 ปีแห่งความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยา ได้ก่อกำเนิดอารยธรรมอันล้ำค่า ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเมืองการปกครอง ศาสนา ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ก่อนที่อาณาจักรอยุธยาจะล่มสลายลงจากพิษภัยของสงครามเมื่อเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2310 ถึงแม้ว่าอารยธรรมในหลายๆ ด้านจะถูกทำลายลงไป แต่ซากปรักหักพังที่ยังคงเหลืออยู่ยังคงบ่งบอกถึงความรุ่งเรืองในอดีตได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2512 กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งบูรณะโบราณสถาน และได้ประกาศขอบเขตของโบราณสถานเมืองพระนครศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2519 ด้วยคุณค่าของซากอารยธรรมนี้ทำให้องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศให้อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นมรดกโลก (World Heritage Site) ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ครั้งที่ 15 ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนิเซีย²

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาถึงภาพลักษณ์ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ ผลสรุปที่ได้จากการศึกษาวิจัยยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาภาพลักษณ์ด้านต่างๆ ของพื้นที่ เพื่อการทำการตลาดที่เหมาะสม และสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

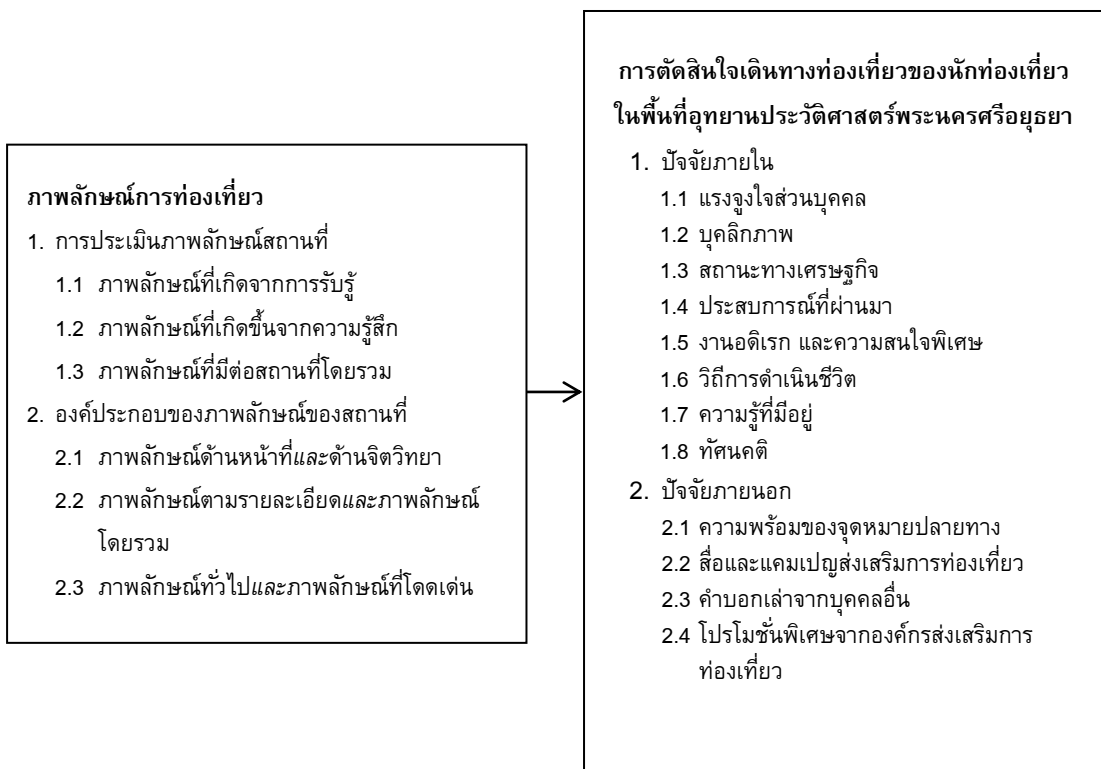
2.2 เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

¹ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564), สำนักงานกิจการโรมฟองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2560

² สโมสรศิลปวัฒนธรรม, อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, 2560 สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2562, จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_16192

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสาร บทความทางวิชาการ เว็บไซต์ (Web Site) รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการทบทวนวรรณกรรมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดัดแปลงแนวคิดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยสามารถจำแนกทฤษฎีตามหลักการการเกิดขึ้นของภาพลักษณ์ ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Perceptual / Cognitive Image) ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image) และภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม (Overall/ Global Image) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาทฤษฎีองค์ประกอบของภาพลักษณ์สถานที่ ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านหน้าที่ (Functional Characteristics) ภาพลักษณ์ด้านจิตวิทยา รวมไปถึงภาพลักษณ์ตามรายละเอียด (Attributes) ภาพลักษณ์โดยรวม (Holistic) ตลอดจนภาพลักษณ์ทั่วไป (Common) ภาพลักษณ์ที่โดดเด่น (Unique) ทั้งนี้ ผู้วิจัยผู้วิจัยยังได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว โดยได้จำแนกปัจจัยดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และเนื่องจากการที่ผู้วิจัยไม่ทราบขนาดของประชากรที่ชัดเจน แต่ทราบว่ามีความจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอแครอน (Cochran) อ้างอิงใน ธีรภูมิ เอกะกุล (2543)³ โดยการประมาณค่าสัดส่วนของกลุ่มประชากร ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนเท่ากับร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างไปอีกร้อยละ 4 เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูล จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มี ความคลาดเคลื่อนจำนวน 400 คน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผู้วิจัยจึงได้สร้างแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมเนื้อหาในการศึกษาวิจัยดังกล่าวอย่างสมบูรณ์ โดยมีวิธีการดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือสอบถาม ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งคำถามจะเป็นคำถามแบบปลายปิด จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended question) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเรื่องภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะในข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยได้อย่างอิสระ

หลังจากที่เก็บข้อมูลตามจำนวนที่ได้ตั้งไว้แล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาลงรหัสและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

5. ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) (S.D. = 0.29) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา พบว่า ในด้านการประเมินภาพลักษณ์สถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ($\bar{X} = 4.22$) (S.D. = 0.42) รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ตามรายละเอียดและภาพลักษณ์โดยรวม ($\bar{X} = 4.09$) (S.D. = 0.45) และภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ ($\bar{X} = 4.03$) (S.D. = 0.46) ตามลำดับ ส่วนในด้านองค์ประกอบของภาพลักษณ์ของสถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม ($\bar{X} = 4.17$) (S.D. = 0.45) รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์

³ ธีรภูมิ เอกะกุล, ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2543)

ด้านหน้าที่และด้านจิตวิทยา ($\bar{X} = 4.10$) (S.D. = 0.38) และภาพลักษณ์ทั่วไปและภาพลักษณ์ที่โดดเด่น ($\bar{X} = 4.06$) (S.D. = 0.38) ตามลำดับ

2. ระดับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) (S.D. = 0.30) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก พบว่า ปัจจัยภายใน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.18$) (S.D. = 0.43) รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 4.17$) (S.D. = 0.40) ด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล ($\bar{X} = 4.07$) (S.D. = 0.40) ด้านความสนใจพิเศษ ($\bar{X} = 4.17$) (S.D. = 0.46) ด้านประสบการณ์ที่ผ่านมา ($\bar{X} = 4.05$) (S.D. = 0.55) ด้านทัศนคติ ($\bar{X} = 3.97$) (S.D. = 0.45) ด้านความรู้ที่มีอยู่ ($\bar{X} = 3.96$) (S.D. = 0.50) และด้านสถานะทางเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.93$) (S.D. = 0.54) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยภายนอก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความพร้อมของจุดหมายปลายทาง ($\bar{X} = 4.16$) (S.D. = 0.44) รองลงมา ได้แก่ ด้านสื่อและแคมเปญส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.95$) (S.D. = 0.47) ด้านคำบอกเล่าจากบุคคลอื่น ($\bar{X} = 3.95$) (S.D. = 0.46) และด้านโปรโมชั่นพิเศษจากองค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 1.37$) (S.D. = 0.32) ตามลำดับ

3. ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีการถดถอยพหุคูณดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	Standardize				
	Unstandardized Coefficients		d		
	b	Std. Error	β	t	p
Constant	1.033	0.157		6.579	0.000*
1. ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (X_1)	0.224	0.031	0.344	7.183	0.000*
2. ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก (X_2)	0.108	0.031	0.150	3.529	0.000*
3. ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม (X_3)	0.213	0.033	0.337	6.477	0.000*
4. ภาพลักษณ์ด้านหน้าที่และด้านจิตวิทยา (X_4)	0.029	0.034	0.037	0.860	0.391
5. ภาพลักษณ์ตามรายละเอียดและ	0.006	0.028	0.009	0.21	0.832

ภาพลักษณ์โดยรวม (X_5)				3	
6. ภาพลักษณ์ทั่วไปและภาพลักษณ์ที่โดดเด่น (X_6)	0.070	0.031	0.089	2.25	0.025*
				2	
R=0.749	R²=0.561	Adjusted R²=0.554	F=83.680	Sig.=0.000*	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ ($\beta = 0.344$) รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม ($\beta = 0.337$) ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ($\beta = 0.150$) และภาพลักษณ์ทั่วไปและภาพลักษณ์ที่โดดเด่น ($\beta = 0.089$) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) สมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (X_1) ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก (X_2) ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม (X_3) ภาพลักษณ์ด้านหน้าที่และด้านจิตวิทยา (X_4) ภาพลักษณ์ตามรายละเอียดและภาพลักษณ์โดยรวม (X_5) ภาพลักษณ์ทั่วไปและภาพลักษณ์ที่โดดเด่น (X_6) กับตัวแปรตาม (การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย) เท่ากับ 0.749 สมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ 0.561 และสมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ 0.554 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการทำนายภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้ ร้อยละ 55.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ (คะแนนดิบ) และสมการพยากรณ์ (คะแนนมาตรฐาน) ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.033 + 0.224 X_1 + 0.108 X_2 + 0.213 X_3 + 0.070 X_6 \text{ (คะแนนดิบ)}$$

$$\hat{Z}_y = 0.344 Z_{x1} + 0.150 Z_{x2} + 0.337 Z_{x3} + 0.089 Z_{x6} \text{ (คะแนนมาตรฐาน)}$$

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา พบว่า ในด้านการประเมินภาพลักษณ์สถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ตามรายละเอียดและภาพลักษณ์โดยรวม และภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ ตามลำดับ และในส่วนของด้านองค์ประกอบของภาพลักษณ์ของสถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม รองลงมา ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านหน้าที่และด้านจิตวิทยา และภาพลักษณ์ทั่วไปและภาพลักษณ์ที่โดดเด่น ตามลำดับ

6.2 ระดับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก พบว่า ปัจจัยภายใน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านบุคลิกภาพ และด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล ตามลำดับ ส่วนปัจจัยภายนอก ข้อที่มี

ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ ด้านความพร้อมของจุดหมายปลายทาง ด้านสื่อและแคมเปญส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้านคำบอกเล่าจากบุคคลอื่น ตามลำดับ

6.3 การถดถอยพหุคูณของภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ รองลงมาได้แก่ ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก และภาพลักษณ์ทั่วไปและภาพลักษณ์ที่โดดเด่นตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ในส่วนของด้านการประเมินภาพลักษณ์สถานที่ ซึ่งภาพลักษณ์ที่มีสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติมา แซ่โฮ (2560)⁴ ที่ได้ศึกษาเรื่องภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ภาพลักษณ์คุณภาพบริการ และค่านิยมในการท่องเที่ยว ที่ส่งผลต่อทัศนคติการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาการท่องเที่ยวไทยทางธรรมชาติของนักท่องเที่ยวชาวไทยวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อค่านิยมในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านการจัดจำ ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม และภาพลักษณ์คุณภาพบริการ ส่วนในด้านองค์ประกอบของภาพลักษณ์ของสถานที่ ภาพลักษณ์ที่มีสูงสุด ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับ เกศสุณีย์ สุขพลอย (2558)⁵ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวและผลกระทบต่อการบอกต่อของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรังและสตูลในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตรังและสตูล มีระดับความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ในแต่ละด้านของสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก

7.2 ระดับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของปัจจัยภายใน คือ ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ รัชชนก แวแก้ว (2557)⁶ ที่ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปประเทศเกาหลีหรือญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน

⁴ กิตติมา แซ่โฮ, ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ภาพลักษณ์คุณภาพบริการ และค่านิยมในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อทัศนคติการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาการท่องเที่ยวไทยทางธรรมชาติของนักท่องเที่ยวชาวไทยวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2560

⁵ เกศสุณีย์ สุขพลอย, การเปรียบเทียบภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวและผลกระทบต่อการบอกต่อของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรังและสตูลในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2558

⁶ รัชชนก แวแก้ว, พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปประเทศเกาหลีหรือญี่ปุ่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2557

หย่อนใจ ตามไลฟ์สไตล์ของตัวเอง โดยการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในด้านความสวยงามของทัศนียภาพ การยกเว้นวีซ่า ค่าโดยสารเครื่องบิน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของปัจจัยภายนอก คือ ด้านความพร้อมของจุดหมายปลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับ ปวีณา งามประภาสม (2560)⁷ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่หลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า การจัดการจุดหมายปลายทางให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ และปัจจัยอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับตนเองในระหว่างที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ๆ

3. จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของภาพลักษณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา พบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ ซึ่งเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวได้เห็นหรือการได้ยินจากสื่อต่าง ๆ รวมไปถึงการมีประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับอุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา เช่น เทศกาลประเพณีประจำปี วัฒนธรรมของพื้นที่ ความเชื่อในเชิงศาสนา ชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญา พรหมบุรมย์ (2558)⁸ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อแบรนด์ท่องเที่ยวไทยภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand” ผลการวิจัยพบว่า ความทรงจำของนักท่องเที่ยว แสดงให้เห็นถึงความหมายในมิติของวัฒนธรรมและงานเทศกาล ความคุ้มค่าเงิน หากพิจารณาการรับรู้ของกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายต่อความเป็นแบรนด์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในมิติ 7 หมวด ภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand” พบว่ามีการรับรู้อย่างเด่นชัดในด้าน Nature: The Beauty of Natural Wonders ด้าน Beaches: Sun Surf and Serenity ด้าน Treasure: Land of Heritage and History และด้าน Thainess: The World's Friendliness Culture

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทาง (DMO) หรือภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นด้านทัศนียภาพ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อมและความสะดวก และด้านอื่น ๆ ที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยาได้ อีกทั้งจะต้องมุ่งเน้นสร้างการรับรู้ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ผ่านสื่อหรือช่องทางต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยาเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้น จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการ

⁷ ปวีณา งามประภาสม, การศึกษาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่หลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง, บทความวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2560

⁸ ธัญญา พรหมบุรมย์, การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อแบรนด์ท่องเที่ยวไทยภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand”, วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558

รับรู้ เป็นภาพลักษณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากที่สุด การส่งเสริม และประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก

8.2 สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการสำรวจความพึงพอใจ และศึกษาภาพลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในด้านต่าง ๆ ที่มีความจำเพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการวางแผนงานในด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในอนาคต นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรขยายผลการวิจัยไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพื่อที่จะได้ตอบสนองความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ในกลุ่มที่กว้างขึ้น ทั้งยังถือเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และประเทศไทยได้ต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา แซ่โฮ. ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ภาพลักษณ์คุณภาพบริการ และค่านิยมในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อทัศนคติการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาการท่องเที่ยวไทยทางธรรมชาติของนักท่องเที่ยวชาวไทยวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2560
- เกศสุณีย์ สุขพลอย. การเปรียบเทียบภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวและผลกระทบต่อการบินของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรังและสตูลในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2558
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564). สำนักงานกิจการโรมมิ่งองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2560
- ธัญชนก แวแก้ว. พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปประเทศเกาหลีหรือญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2557
- ธัญญา พรหมบุรมย์. การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อแบรนด์ท่องเที่ยวไทยภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand”. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุดรราชธานี: สถาบันราชภัฏอุดรราชธานี, 2543
- ปวีณา งามประภาส. การศึกษาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเกาะหลวง อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปาง, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2560
- สโมสรศิลปวัฒนธรรม. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. 2560 สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2562, จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_16192

การกำเนิดรัฐตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา

STATE ORIGIN ACCORDING TO THE BUDDHIST CONCEPT

ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช*

Received: 2020-04-21

Tassanee Piyajaroendech

Revised: 2020-08-31

Accepted: 2020-08-31

พระมหาสุริยะ มุตทโว**

Pharmahasuriya Maddavo

พระพงษ์ศักดิ์ สนมตมโน***

Phrapongsak Santamano

บทคัดย่อ

พุทธทศนะว่าด้วยการกำเนิดรัฐเป็นบทความที่นำเสนอการกำเนิดรัฐตามแนวพุทธศาสนา โดยการศึกษาทบทวนเอกสารและตำราพระไตรปิฎกแล้วนำมาสังเคราะห์เนื้อหาการกำเนิดรัฐ ซึ่งพบว่ามี 1) การกำเนิดรัฐในอัครคัมภีร์สุตตร เกิดจากปัญหาในสังคม จึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยกำหนดเป้าหมาย และวิธีการในการแก้ไขปัญหาก่อให้เกิดเป็นสัญญาประชาคมขึ้นภายในสังคม ทั้งนี้เป้าหมายและวิธีการแก้ไขปัญหานั้นขึ้นอยู่กับหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน 2) การกำเนิดรัฐตามหลักปรัชญาสมุปบาทวิวัฒนาการของสังคม และการกำเนิดรัฐ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องของกิเลสภายในจิตใจของมนุษย์ คือกิเลสสร้างสังคมมนุษย์ซึ่งแต่ละคนมีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป ทำให้ชายหญิงมีความรู้สึกพอใจและไม่พอใจต่อกัน มีความต้องการเพื่อตอบสนองกัน ประารถนาในความเป็นเจ้าของกันและกัน จึงมีการกำเนิดครอบครัว กำเนิดเครือญาติขึ้น มีความเคารพกันตามลำดับอาวุโส 3) การกำเนิดรัฐตามแนวคิดในมหาโควินทสูตรรัฐนั้นพัฒนาไปจากรูปแบบของครอบครัวแล้วค่อยๆ เจริญขึ้นมีการสร้างบ้านเรือนมากขึ้นมีการเริ่มสะสมอาหารและทรัพย์สมบัติมีการออกกฎเกณฑ์ กติกา ที่เป็นลักษณะสัญญาประชาคม ที่ใช้ควบคุมสังคม มีความจำเป็นที่จะมีหัวหน้ามาคุ้มครองรักษากฎเกณฑ์ กติกา รักษาความสงบสุขแก่สมาชิกในสังคม ตลอดจนรักษาทรัพย์สินที่เกิดขึ้นตามมาและเริ่มมีการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเกิดขึ้นกษัตริย์พระองค์หนึ่งๆ ก็จะทรงครอบครองอาณาจักรที่มีอาณาเขตแน่นอนรัฐที่สมบูรณ์แบบก็เกิดขึ้นแต่บัดนั้น

คำสำคัญ: พุทธทศนะ, การกำเนิดรัฐ, พระไตรปิฎก

* บริษัท บ้านสุข 88 จำกัด

** พระวัดป่าเขาใหญ่ ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

*** พระวัดสระแก้ว (พระอารามหลวง) ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

ABSTRACT

This article was presenting the Buddhist view about state origin according to the Buddhism which conducted by studying the documents, books and Tipitaka then synthesized the content of state origin and found that: 1. State origin in Agganna Sutta caused by social problem, therefore, many people sought the guidelines for problem resolution together by defining the goals and methods of solving problems that was the community contract whit in the society, moreover, defining the goals and methods of solving problems based on the moral, 2. State origin according to Paticcasamuppada, social evolution and state origin were the factors that be participatory with the desire of the human mind, that meant the desire build humanity, everyone had different of acting and environment caused the men and women feel satisfied and dissatisfied with each other, need to meet each other desire for mutual ownership, therefore, there area family origin and relative that respect each otherrespectively, 3. State origin according to Mahagovinda Sutta, the state evolves from family then progress, there are more houses building, keeping the food and belongings, rules and regulations that are a contracts in the community that control society, there are necessary to have a leader to protect the members in society include the properties and land ownership. After that,the king will govern the kingdom and then a perfect state arose at that time.

Keywords: Buddhist View, State Origin and Tipitaka

1. บทนำ

คำว่ารัฐ (State) หมายถึง ชุมชนแห่งมนุษย์ซึ่งตั้งมั่นอยู่ในดินแดนที่มีอาณาเขตที่แน่นอนภายใต้อธิปไตยอันเป็นอิสระและมีการปกครองเป็นระเบียบเพื่อสวัสดิภาพของชนในสังคม¹ และคำว่ารัฐตรงกับภาษาบาลีว่า “รฏฐ” แปลว่าประเทศหรือแว่นแคว้น² มีนักวิชาการหลายท่านแสวงหาคำตอบของคำว่ากรการกำเนิดรัฐ ซึ่งนักวิชาการในยุคที่ผ่านมาได้ค้นพบทฤษฎีหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) ทฤษฎีพลังกำลัง (Force Theory) ทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine Theory) ทฤษฎีธรรมชาติ (Natural Theory) ทฤษฎีวิวัฒนาการและทฤษฎีนิติตศาสตร์ ทฤษฎีชีวภาพ เป็นต้น

พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวคิดของมนุษย์ซึ่งมีอยู่เดิมอันเป็นแนวคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่นๆ มากมายในสมัยพุทธกาล การเสนอการเปลี่ยนแปลงแนวคิดใหม่ย่อมขัดกับผู้ปกครองเดิมซึ่งเป็นผู้รักษาอำนาจทางการเมืองของตนตามฐานะที่ได้อยู่แล้ว สำหรับประชาชนเองก็มีความคุ้นชินกับวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดใหม่จึงเป็นการยาก จึงจำเป็นต้องสร้างสังคมใหม่ขึ้นมาเป็นแบบอย่าง อันได้แก่สังคมสงฆ์ ซึ่งเป็นสังคมของผู้มุ่งสู่พระนิพพานสำหรับพระพุทธศาสนานั้น การกำเนิดรัฐมีลักษณะทฤษฎีเป็นธรรมชาติ ว่าด้วยการเกิดตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่ง

¹ สีน สภาวสุ, *ทางรอดของมนุษย์ชาติ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2526), หน้า 19.

² สุชีพบุญญาภานุภาพ, *พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ และอังกฤษ-ไทย*, (กรุงเทพมหานคร: เกษมบรรณกิจการพิมพ์, 2514), หน้า 307.

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสเรื่องนี้ไว้โดยตรงมีแต่เพียงเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดรัฐ เพื่อศึกษาเทียบเปรียบเท่านั้น ดังนั้นการวิเคราะห์หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ที่ เกี่ยวข้องกับการกำเนิดรัฐจึงมีประเด็นที่จะนำเสนอต่อไป

1. การกำเนิดรัฐตามแนวคิดในอัครคัมภีร์

วิวัฒนาการของรัฐในอัครคัมภีร์ เกิดจากปัญหาในสังคม จึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยกำหนดเป้าหมายและวิธีการในการแก้ไขปัญหาก่อให้เกิดเป็นสัญญาประชาคมขึ้นภายในสังคม ทั้งนี้ เป้าหมายและวิธีการแก้ไขปัญหานั้นขึ้นอยู่กับหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งสามารถจำแนกประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1) หลักพัฒนาการของสังคมมนุษย์ (ครอบครัว/หมู่บ้าน/รัฐ)

“วาเสฏฐะและภราทวาชะสมัณันการเสพเมถุนธรรมอันเป็นเหตุให้ถูกขวางฝุ่นใส่เป็นต้นนั้นถือ ว่าเป็นเรื่องไม่ดีสมัณันเหล่าสัตว์ผู้เสพเมถุนธรรมไม่ได้เข้าไปยังหมู่บ้าน หรือนิคมตลอด๑เดือนบ้าง๒เดือน บ้างเนื่องจากสัตว์เหล่านั้นต้องการเสพสัทธรรมเกินเวลาต่อมาจึงพากันสร้างเรือนขึ้นเพื่อปกปิดสัทธรรม นั้น”(ที.ปา. (ไทย) 11/ 127/ 93) จากความตอนนั้นบอกถึงมนุษย์มีการอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนมาก่อน การสร้างบ้านเป็นหลัง ๆ นั้นเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มีความต้องการในค้นหาจึงแยกตัวออกมาจากหมู่บ้าน เพื่อสร้างบ้านเรือนของตนเองเมื่อมีการสร้างบ้านเรือนมากขึ้น ก็พัฒนาการเกิดเป็นรัฐขึ้นในที่สุดและมีการ กำหนดเขตแดนโดยการปักจองเขตแดนเพื่อทำการเกษตรขึ้นดังนั้นพัฒนาการของสังคมมนุษย์ตามแนวคิด ของพระพุทธศาสนา มนุษย์มีพัฒนาการมาจากอภิสรรพพรหมโดยเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์ แต่เมื่อสภาพแวดล้อม และความไม่พอใจในสภาพที่เป็นอยู่จึงละเมิดกฎเกณฑ์พื้นฐานของสังคมเดิม เกิดความทะยานอยากอย่างไม่ มีที่สิ้นสุด สุดท้ายจึงมีการสร้างครอบครัวขึ้นมาเพื่อปิดบังในสิ่งที่ไม่ดีของตน

1.2) หลักเป้าหมายแห่งรัฐ

ภายใต้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ประชาชนต้องการให้มีความสงบสุขเกิดขึ้นในสังคมจึงร่วมกัน แต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ในการดูแล รักษาทรัพย์สินและพิจารณา ต่าหนิ ขบไล่บุคคลผู้กระทำความผิดก่อน ในพระ สุตตนั้นระบุงการแบ่งปันข้าวสาาลีเอาไว้ว่า วาเสฏฐะและภราทวาชะครั้นนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงได้ประชุมกันปรับทุกข์ กันว่าท่านผู้เจริญ บาปกรรมปรากฏในหมู่สัตว์แล้วคือการถือเอาสิ่งที่ไม่ได้ให้จักปรากฏ การครหาหลัก ปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏการถือทณหาฐจักปรากฏ ทางที่ดีพวกเราควรสมมต (แต่งตั้ง) สัตว์ผู้หนึ่ง ซึ่ง จะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวติเตียนผู้ที่ควรติเตียน ขบไล่ผู้ที่ควรขบไล่โดยชอบ พวกเราจักแบ่งปันข้าวสาาลีให้แก่ สัตว์ผู้หนึ่ง³ จะเห็นว่าการที่มหาชนได้ปรึกษาหารือกันนั้นแสวงหาเป้าหมายของรัฐหรือสังคมหรือหน่วยงาน บุคคลคณะบุคคลหรือองค์กรที่จะมาขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการรวมตัวกันของ ครอบครัวและหมู่บ้านต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อคุณธรรมด้วยการมุ่งผลบั้นปลายเพื่อให้บังเกิดความสมบูรณ์ (absolute) และดำรงอยู่ได้อย่างพึ่งตัวเองได้โดยตลอด (self-sufficiency)⁴

ดังนั้น จุดประสงค์สุดท้ายของการสร้างรัฐตามพระสุตตนั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการคือผู้ปกครองชุมชน จะต้องทำหน้าที่ในการดูแลนาข้าวสาาลีคือใครต้องการข้าวสาาลี ขัตติยะ (ผู้ปกครอง) ก็จะเป็นผู้อนุญาต หรือใคร แอบขโมยขัตติยะจะเป็นผู้จับกุมผู้นั้นมาลงโทษประการที่สองคือสร้างความสุขความยินดีให้กับผู้อยู่ใต้

³ ที.ปา. (ไทย) 11/130/96.

⁴ ส.ศิริรักษ์, กรรมนิพพานมหาสาาลีภาสสมัยพุทธกาล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2521), หน้า 53

ปกครองอันเนื่องมาจากการแก้ปัญหาข้อแรกได้สำเร็จ นี่คือวัตถุประสงค์เริ่มแรกของการสร้างระบบการปกครองของชุมชนโบราณ⁵ ในที่นี้คือการแต่งตั้งประมุข หรือผู้นำขึ้น

1.3) หลักผลประโยชน์

เมื่อจิตใจมนุษย์มีกิเลสเกิดขึ้น ความโลภและความเห็นแก่ตัวก็เกิดขึ้นตามมีความปรารถนาที่จะสะดวกสบาย จึงทำให้มีการสะสมอาหารเกิดขึ้นภายในรัฐ ซึ่งมนุษย์เหล่านั้นออกไปหาอาหารเพียงครั้งเดียว แต่เก็บข้าวสาลีเพื่อกักตุนเป็นอาหารไว้ทั้งกลางวันและกลางคืน ในที่สุดก็เกิดการแข่งขัน แกร่งแย่งกันขึ้นจากการที่ออกไปหาอาหารเพื่อบริโภควันต่อวัน ก็มีการออกไปหาอาหารเพื่อกักตุนสำหรับ 2, 3, 4, 5, 6, 7 วันตามลำดับ จนกระทั่งข้าวสาลีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหมดลง จะเห็นได้ว่าเมื่อมนุษย์มีความต้องการเพื่อตอบสนองกิเลสของตนพยายามนำสมบัติของส่วนรวมมาเป็นของตนดังเช่น ข้าวสาลี เป็นต้น ปัญหาความขาดแคลนจึงบังเกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นมนุษย์จึงทำพันธสัญญาต่อกันและกันที่จะกำหนดเขตแดน พร้อมกับกำหนดข้อตกลงเกี่ยวกับผืนดินโดยการกำหนดว่าผืนดินแห่งนี้เป็นของใครและดำเนินการปักเขตแดนขึ้น ซึ่งนักวิชาการบางท่านที่มองพัฒนาการทางการเมืองว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันระหว่างชนชั้น นั้นมีแนวโน้มว่าจะตีความหมายของคำว่า “ชนชั้น” ในแง่เป็นสถานภาพทางเศรษฐกิจ และตีความหมายของคำว่า “ผลประโยชน์” ในแง่ที่เป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ⁶ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า วิวัฒนาการทางการเมืองก่อเกิดขึ้นจากความขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นในเรื่องของผลประโยชน์

1.4) หลักระบบกฎหมาย และการลงโทษ

ในพระสูตรนี้มีการระบุโทษหรืออาญาเป็นขึ้นเป็นตอนจากโทษเบาจนไปถึงโทษหนัก เมื่อมีการจับผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การพิจารณาทลงโทษในสมัยนั้นยังไม่มีกระบวนการที่ซับซ้อนนัก การพิจารณาทลงโทษเป็นการพิจารณาโดยทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งมีลำดับ 3 ขั้นตอนคือ ครั้งที่ 1 ว่ากล่าวตักเตือน ครั้งที่ 2 ทำทัณฑ์บน และครั้งที่ 3 ลงทัณฑ์ ดังปรากฏในอัครคัมภีร์สูตรที่ว่า “แม้ครั้งที่ 3 คนทั้งหลายได้จับเขาแล้วกล่าวว่า คุณคุณทำกรรมชั่วที่รักษาส่วนตนไว้แล้วถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ให้มาบริโภคคุณอย่าได้ทำอย่างนี้ อีกคนเหล่านี้ใช้ฝ่ามือบัง ก้อนดินบังท่อนไม้บังทำร้ายวาเสฏฐะและภารทวาชะในเพราะเรื่องนั้นเป็นเหตุการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ปรากฏการครหาจึงปรากฏการพุดเท็จจึงปรากฏการถือทัณฑ์หาฐจึงปรากฏ⁷ กฎหมายตรงนี้ไม่ชัดเจน กล่าวคืออดีตทำให้เกิดการพิพาท การลงโทษและความไม่เป็นธรรมคนจึงแก้ไขข้อบกพร่องนี้โดยการตัดอดีตวิธีหนึ่งก็คือหาความถูกต้องหรือธรรมมาเป็นหลักข้อนี้จะเป็นที่มาของสถาบันที่สำคัญอีกสถาบันหนึ่งคือกฎหมาย ซึ่งจะทำให้รัฐเป็นรัฐที่สมบูรณ์แต่กฎหมายก็ยังไม่ปรากฏชัดเจนในตอนนี้อย่างคงต้องอาศัยความสามารถของบุคคลซึ่งส่วนรวมยอมรับคือมหาชนสมมต ซึ่งเป็นที่มาของสถาบันกษัตริย์หรือผู้ปกครองรัฐกระบวนการทางการเมืองซึ่งปรากฏในตอนนี้ก็ถือการมีผู้ปกครองซึ่งมาจากการเลือกตั้ง⁸

⁵ ทวี ผลสมภพ, ปัญหาปรัชญาในการเมืองของโลกตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2534), หน้า 63

⁶ สิทธิพันธ์ พุทธหุณ, แนวการศึกษารัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), หน้า 21

⁷ ที.ป.า. (ไทย) 11/129/89.

⁸ ปรีชา ช่างขวัญยืน, ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสามัคคีสาส์น จำกัด, 2540), หน้า 22

เมื่อวิเคราะห์ให้ใจความสำคัญในเนื้อหาพระสูตรแล้ว จึงสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำเนิดของรัฐตามสภาพธรรมชาติ ในอรรถกถาสูตร เริ่มแรกมีลักษณะบริสุทธิ์ เปรียบเสมือนโลกยุคนั้นเป็นสวรรค์ เนื่องจากมนุษย์ยุคแรกเกิดมาจากอากาศสรรพหวม ซึ่งเป็นพรหมชั้นหนึ่งในสวรรค์ 16 ชั้น มนุษย์ยุคเริ่มแรกจึงไม่มีความต้องการหรือกิเลสมากเท่าไรนัก สภาพทางธรรมชาติเป็นไปอย่างสงบ ครบพร้อมสมบูรณ์ทุกประการ กายเป็นทิพย์ อาหารเป็นทิพย์ สภาพส่วนบุคคลต่างคนต่างอยู่ ความขัดแย้งไม่บังเกิดในสังคม เนื่องจากรัฐยังไม่กำเนิดขึ้น แต่ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในทุกๆ คน

2. การกำเนิดรัฐตามหลักปัจจุสมุปบาท

หลักปัจจุสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่อธิบายถึงการเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรมทั้งหลายเพราะอาศัยกัน และการที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบการเมืองในเรื่องการกำเนิดรัฐมักจะอธิบายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการเมือง ซึ่งมีสมมุติฐานเกี่ยวกับสภาพแบบต้นดั้งเดิมของสิ่งนั้นๆ การนำเอาหลักปัจจุสมุปบาทมาอธิบายถึงกำเนิดรัฐนั้นมิได้หมายความว่า จะเป็นการอธิบายถึงปฐมเหตุที่เดียวแต่เป็นการชี้ให้เห็นปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดรัฐขึ้นมาเหมือนกับการอธิบายถึงปัจจัยที่ให้เห็นไม่มองข้ามมาได้หมายถึงแค่เพียงเมล็ดพืช แต่ยังมีหมายถึง ดิน น้ำ ปุ๋ย อากาศ อุณหภูมิอีกด้วยว่าแต่ละอย่างล้วนเป็นปัจจัยของการเกิดขึ้นของต้นไม้ด้วยกันทั้งสิ้นและต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน⁹

การกำเนิดรัฐตามแนวพระพุทธศาสนานี้ เป็นไปในทางทฤษฎีธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว พิจารณาจากความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์โดยธรรมชาติแล้วรักตัวเองมากกว่าสิ่งใดๆ มีพุทธภาษิตเกี่ยวกับการรักตนของมนุษย์อย่างมากมายเช่น “นตถิอตุตตสมเปมความรักเสมอด้วยตนไม่มี”¹⁰ “อตุตทาหิปรมปิโยตนเองเป็นที่รักอย่างยิ่ง”¹¹ เป็นต้นพื้นฐานของมนุษย์มีความเห็นแก่ตัวเสมอ เมื่อมนุษย์มีความรักตัวเอง ความเห็นแก่ตัวก็บังเกิดขึ้นจึงทำให้กระทำสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง เมื่อใช้หลักปัจจุสมุปบาทมาพิจารณาถึงธรรมชาติของมนุษย์จะเห็นได้ว่าความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นมาจากอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ของมนุษย์นั่นเองทำให้เกิดวงจรที่เรียกว่าไตรวัฏฏี¹² พระพุทธเจ้าได้แสดงหลักปัจจุสมุปบาททั้งที่เป็นไปภายในจิตใจของบุคคลและที่เป็นไปในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หรือในทางสังคมซึ่งปัจจุสมุปบาทแห่งทุกข์หรือความชั่วร้ายในสังคมก็ดำเนินไปในวิถีเดียวกันกับปัจจุสมุปบาทแห่งทุกข์ของชีวิตมนุษย์นั่นเองแต่เริ่มแยกแยะแสดงอาการที่เป็นไปภายนอกตั้งแต่ต้นเหตุเป็นต้นไปตั้งพระพุทธพจน์ที่ว่า

อานนทด้วยประการดังนี้แลอาศัยเวทนาจึงเกิดตัณหา (ความทะยานอยาก) อาศัยตัณหาจึงเกิดปรีเยสนา (การแสวงหา) อาศัยปรีเยสนาจึงมีลาภะ (การได้) อาศัยลาภะจึงเกิดการตกลงใจอาศัยการตกลงใจจึงมีฉันทราคะ (ความชอบชดดีติดพัน) อาศัยฉันทราคะจึงมีอชฌาณ (การพะวง หมกมุ่น ฝังใจ) อาศัยอชฌาณจึงมีปริคคหะ (การยึดถือครอบครอง) อาศัยปริคคหะจึงมีมัจฉริยะ (ความตระหนี่) อาศัยมัจฉริยะจึงมีอารักขา (ความป้องกัน หวงแหน) อาศัยอารักขาสืบเนื่องมาจากการอารักขา จึงมีการถือไม้ ถือก้อนการทะเลาะการ

⁹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 81

¹⁰ ส.ส. (บาลี) 15/28/8.

¹¹ อ.จ.นวก. (บาลี) 23/30/92

¹² วิสุทธิ. (ไทย) 3198

แก่งแย่ง วิวาทการดำว่ มิ่ง มิ่ง การส่อเสียด มุสาวาท บาปอกุศลธรรม (สิ่งชั่วร้าย) ทั้งหลายเป็นอเนกยอม
เกิดมีพร้อมด้วยอาการอย่างนี้¹³

ในพุทธพจน์นี้วิวัฒนาการของสังคมและการกำเนิดรัฐ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องของกิเลสภายในจิตใจ
ของมนุษย์ คือกิเลสสร้างสังคมมนุษย์ซึ่งแต่ละคนมีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป ทำให้ชายหญิง
มีความรู้สึกพอใจและไม่พอใจต่อกันและกัน มีความต้องการเพื่อตอบสนองกัน ประารถนาในความเป็นเจ้าของ
กันและกัน จึงมีการกำเนิดครอบครัว กำเนิดหรือญาติขึ้น มีความเคารพกันตามลำดับอาวุโส เมื่อมีครอบครัว
รวมกันเป็นจำนวนมาก จึงก่อเกิดความเป็นชุมชน ผู้ที่มีอาวุโสสูงสุดก็ได้รับความยอมรับให้เป็นผู้นำชุมชน
และทำหน้าที่ในการปกครองสังคมในชุมชนของตน

หลักปฏิจจสมุปบาทนี้แสดงให้เห็นอาการที่สิ่งทั้งหลายสัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นเหตุเป็นปัจจัยต่อกันใน
รูปกระแสนในภาวะที่เป็นกระแสจึงไม่มีมูลการณ์หรือต้นกำเนิดเดิมแท้ ตัวตนที่แท้จริงไม่มีตั้งพระพุทพพจน์
ที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ยอมมีเมื่อสิ่งนี้ไม่มีสิ่งนี้ยอมไม่มี”¹⁴ เป็นความจริงสัมพัทธ์ที่เรียกว่า Relative True
ในอัครคัญญสูตรที่แสดงถึงการกำเนิดรัฐก็แสดงออกมาในรูปของปฏิจจสมุปบาท คือคนเกียจคร้านนำข้าวมา
เก็บสิ่งสมและเกิดความนิยมทำตามกันเกิดการปักปันกันเขตแบ่งส่วนข้าว คนโลภขโมยส่วนของคนอื่นมาเพิ่ม
แก่ตน (เกิดอกินนาทาน) เกิดการตำหนิ ตีเตียน การกล่าวเท็จ การทำร้ายลงโทษ การต่อสู้ผู้มีปัญญาเห็น
ความจำเป็นต้องมีผู้ปกครอง เกิดการเลือกตั้ง เกิดมีคำว่ากษัตริย์มีคนเบื้อหน่ายความชั่วร้ายในสังคมคิดลอย
ล้างบาป ไปอยู่ป่าบำเพ็ญฌานบางพวกอยู่ใกล้ชุมชน เล่าเรียนเขียนตำราเกิดมีคำว่าพราหมณ์ เป็นต้นคนมี
ครอบครัวประกอบอาชีพประเภทต่างๆ เกิดมีคำว่า แพศย์ คนนอกจากนี้ซึ่งประพฤติเหลวไหล เลวร้ายถูก
เรียกว่า ศูทร คนทั้งสี่จำพวกนั้น บางพวกละเลิกขนบธรรมเนียมของตนสละเหย้าเรือนออกบวช เกิดมีสมณะ¹⁵
เมื่อสรุปการกำเนิดรัฐตามหลักปฏิจจสมุปบาทรัฐเกิดจากกระบวนการที่อิงอาศัยกันธรรมชาติของมนุษย์ก็จะมี
ความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐาน เมื่อเห็นแก่ตัวก็กระทำในสิ่งต่าง เพื่อสนองความต้องการของตนเองทำให้เกิด
ความเลวร้ายขึ้นในสังคมแต่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นี้เกิดมาจาก อวิชชา ตัณหา อุปาทานของมนุษย์สิ่ง
ต่างๆ ที่เกิดสืบเนื่องมาจากตัณหา ก็เกิดตามมาเป็นกระบวนการทำให้เกิดความเลวร้ายต่างๆ ขึ้นในสังคม
แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายใน (กิเลสภายใน) ของมนุษย์ กับ สภาพแวดล้อมภายนอก (วัตถุ
ภายนอก) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรัฐขึ้นมา รัฐ คือทางเลือกของสังคมที่สมาชิกของรัฐพร้อมใจกันเลือก
ขึ้นมาเพื่อไขแก้ไขปัญหาความเลวร้ายที่เกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์นั่นเอง

3. การกำเนิดรัฐตามแนวคิดใหม่หาโควินทสูตร

มหาโควินทสูตร อธิบายถึงการแบ่งเขตหรือดินแดนปกครอง จากประเทศเดียวกลายเป็นหลายๆ
ประเทศ ซึ่งเนื้อหาในพระสูตรนี้สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ ภูเขาคิชฌกุฎ ใกล้กรุงราชคฤห์ บุตรแห่งคนธรรพ์ชื่อ
ปัญจสิขะเข้าไปเฝ้ากราบทูลเล่าเรื่องที่ได้พบเห็นมาจากเทพชั้นดาวดึงส์ ในที่ประชุมชื่อสุธัมมสภา ท้าวสักกะ

¹³ อภ.วิ. (ไทย) 35/1023/179 – 180.

¹⁴ ส.น. (ไทย) 16/224 - 225/90 – 91

¹⁵ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 81

ได้กล่าวพรรณนาพระคุณของพระพุทธเจ้า 8 ประการ ทั้งแปดข้อนี้ ท้าวสักกะกล่าวว่่า ไม่มีศาสดาใดเทียบพระผู้มีพระภาคทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อแสงสว่างอันโอฬารปรากฏขึ้น สันถุมารพรหมก็นรมิตอัถตภาพอันหยาบให้ปรากฏแก่เทพชั้นดาวดึงส์ ตามทราบความว่า กำลังสนทนากันเรื่องอะไร แล้วสันถุมารพรหมก็เล่าเรื่องโชติปาละมาณผู้เป็นบุตรของโควินทพราหมณ์ บุโรหิตของพระเจ้าทิสัมปติ ผู้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นบุโรหิตแทนบิดาของตน เมื่อท่านถึงแก่กรรม เมื่อได้รับแต่งตั้งแล้วก็ทำหน้าที่เจริญรอยตามบิดา จนคนทั้งหลายขนานนามมาว่า มหาโควินทพราหมณ์

ต่อมาเมื่อพระเจ้าทิสัมปติสวรรคต เรณูราชกุมารผู้เป็นพระราชโอรสและเป็นพระสหายของมหาโควินทพราหมณ์ขึ้นเสวยราชย์ ก็ตรัสสั่งโควินทพราหมณ์ให้แบ่งราชสมบัติออกเป็น 7 ส่วน ส่วนหนึ่งเพื่อพระองค์อีก 6 ส่วนเพื่อกษัตริย์ราชกุมารอื่นๆ ที่เป็นพระสหายรักใคร่ จึงมี 7 แคว้น 7 ราชธานี ดังนี้

- 1) แคว้นกาลิงคะราชธานีชื่อทันตปุระ
- 2) แคว้นอัสสกะราชธานี ชื่อโปตนะ
- 3) แคว้นอวันตี ราชธานีชื่อมาหิสสตี
- 4) แคว้นโสจิระราชธานีชื่อโรรุกะ
- 5) แคว้นวิเทหะราชธานี ชื่อมถิลลา
- 6) แคว้นอังคะราชธานี ชื่อจัมปา
- 7) แคว้นกาสิราชธานีชื่อพาราณสี

มหาโควินทพราหมณ์เป็นบุโรหิตถวายอนุสาสน์แด่พระมหากษัตริย์ทั้งเจ็ดแคว้นนั้นต่อมาได้กราบทูลลาพระมหากษัตริย์ทั้งเจ็ดออกบวช ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งหลาย เป็นราชาของราชทั้งหมด เป็นพรหมของพวกพราหมณ์ และเป็นเทวดาของพวกกฤหบดี ไครโอ งาม หรือพลาดหกล้มก็เปล่งวาจาว่า ขอเนรมิตการมหาโควินทพราหมณ์บ้างสัตตบุโรหิต (บุโรหิตของพระราชาทั้งเจ็ด) บ้าง มหาโควินทพราหมณ์ได้เจริญฌานมีพรหมวิหาร 4 เป็นอารมณ์ มีสาวกปฏิบัติตามได้ผลเป็นอันมาก นี่เป็นเรื่องเล่าของสันถุมารพรหมในเทวสภาในดาวดึงส์ปัญจสิขะ บุตรแห่งคนธรรพ์ เล่าถวายพระผู้มีพระภาคอีกต่อหนึ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พระองค์เองได้เสวยพระชาติเป็นมหาโควินทพราหมณ์ในครั้งนั้น แต่ในครั้งนั้น ทรงชี้ทางแก่สาวกเพียงแค่ว่าจะไปอยู่ร่วมกับพรหมได้ แต่ในชาตินี้ทรงแสดงมรรค 8 อันเป็นไปเพื่อพระนิพพาน (สูงกว่าพรหมโลก)¹⁶ เมื่อสรุปลวิเคราะห์การกำเนิดรัฐตามแนวคิดของมหาโควินทสูตรจะเห็นว่าแต่ละแนวคิดพยายามอธิบายจุดกำเนิดของรัฐให้ใกล้เคียงและชัดเจนที่สุดแต่ละแนวคิดล้วนมีจุดเด่นและจุดด้อยอยู่ในตัวเองไม่มีความสมบูรณ์ถูกต้องชัดเจนพอที่จะชี้ชัดลงไปว่าแท้จริงแล้วรัฐมีจุดกำเนิดมาอย่างไร แต่ตามพื้นฐานของความเป็นจริงแล้วหากนำจุดเด่นของแต่ละแนวคิดมาประมวลกันเข้าเป็นอันเดียวแล้ว ก็สามารถอธิบายกำเนิดของรัฐและจุดประสงค์ทางการเมืองของแต่ละแนวคิดได้เช่น แนวคิดตามแนวทางของอัครัญญสูตรคือรัฐนั้นพัฒนาไปจากรูปแบบของครอบครัวแล้วค่อยๆ เจริญขึ้นมีการสร้างบ้านเรือนมากขึ้นมีการเริ่มสะสมอาหารและทรัพย์สินสมบัติมีการออกกฎเกณฑ์ กติกา ที่เป็นลักษณะสัญญาประชาคม ที่ใช้ควบคุมสังคม มีความจำเป็นที่จะมีหัวหน้ามาค้ำครองรักษากฎเกณฑ์ กติกา รักษาความสงบสุขแก่สมาชิกในสังคม ตลอดจน

¹⁶ ที.ม. (ไทย) 10/209/199-226.

รักษาทรัพย์สินก็เกิดขึ้นตามมาและเริ่มมีการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเกิดขึ้นในกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ๆ ก็จะมีทรงครอบครองอาณาจักรที่มีอาณาเขตแน่นอน รัฐที่สมบูรณ์แบบก็เกิดขึ้นแต่บัดนั้น

ส่วนแนวคิดมหาโควินทสูตรเป็นแนวกำเนิดรัฐในรูปแบบการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยจากรัฐรัฐหนึ่ง ซึ่งเป็นรัฐที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ มีลักษณะคล้ายกับรูปแบบของจักรวรรดิ แล้วถูกแบ่งแยกออกเป็นรัฐอิสระหลาย ๆ รัฐ แต่ละรัฐก็มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง ก่อให้เกิดรัฐใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการกำเนิดรัฐในสมัยกลางที่จักรวรรดิล่มสลาย และเกิดเป็นนครรัฐใหม่ ๆ ขึ้นมาแทน เช่นเดียวกับการเกิดรัฐหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่การเกิดรัฐใหม่ตามมหาโควินทสูตรมีความแตกต่างกับการเกิดรัฐในอัครคัมภีร์ในอัครคัมภีร์เป็นการอธิบายการเกิดขึ้นของโลกมนุษย์ชาติรัฐ กษัตริย์ และชนชั้นต่างๆ เป็นปฐม แต่การเกิดขึ้นของรัฐใหม่มหาโควินทสูตรนั้น เกิดขึ้นหลังจากมีรัฐแล้วและแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย ก่อให้เกิดเป็นรัฐใหม่ขึ้นมา

4. บทสรุป

4.1) การกำเนิดรัฐในอัครคัมภีร์ เกิดจากปัญหาในสังคม จึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยกำหนดเป้าหมายและวิธีการในการแก้ไขปัญหาก่อให้เกิดเป็นสัญญาประชาคมขึ้นภายในสังคม ทั้งนี้เป้าหมายและวิธีการแก้ไขปัญหานั้นขึ้นอยู่กับหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนั้นรัฐจึงเป็นสิ่งที่กำเนิดขึ้นมาเพื่อควบคุมสถานการณ์ความเลวร้ายในสังคม ความเลวร้ายเหล่านี้เป็นตัวบีบบังคับสังคมให้แสวงหาวิธีที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา ผู้ปกครองรัฐ คือทางเลือกที่สมาชิกของสังคมเห็นร่วมกันให้เป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจรัฐ เพื่อสกัดกั้นกิเลสอันมีอย่างไม่จำกัดของมนุษย์ แต่รัฐสามารถทำได้เพียงควบคุมหรือสกัดกั้นกิเลสบางส่วนของมนุษย์เท่านั้น พอที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขเท่านั้น แต่ไม่สามารถทำให้กิเลสหมดไปจากมนุษย์ได้ จุดมุ่งหมายของรัฐเพียงเพื่อจะจัดความเลวร้ายในสังคม และปกป้องคนดีให้อยู่กันอย่างสงบสุข หรืออาจจะกล่าวได้ว่ารัฐเป็นเพียงเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้บรรลุถึงเป้าหมายที่สูงสุดของชีวิตได้

4.2) การกำเนิดรัฐตามหลักปฏิจาสุมุปบาทวิวัฒนาการของสังคมและการกำเนิดรัฐ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องของกิเลสภายในจิตใจของมนุษย์ คือกิเลสสร้างสังคมมนุษย์ซึ่งแต่ละคนมีปฏิภินทราต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป ทำให้ชายหญิงมีความรู้สึกพอใจและไม่พอใจต่อกันและกัน มีความต้องการเพื่อตอบสนองกัน บรรดาความเป็นเจ้าของกันและกัน จึงมีการกำเนิดครอบครัว กำเนิดเครือญาติขึ้น มีความเคารพกันตามลำดับอาวุโส เมื่อมีครอบครัวรวมกันเป็นจำนวนมาก จึงก่อให้เกิดความเป็นชุมชน ผู้ที่มีอาวุโสสูงสุดก็ได้รับความยอมรับให้เป็นผู้นำชุมชน และทำหน้าที่ในการปกครองสังคมในชุมชนของตนการกำเนิดรัฐตามหลักปฏิจาสุมุปบาทรัฐเกิดจากกระบวนการที่อิงอาศัยกันธรรมชาติของมนุษย์ก็จะมีให้เห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐาน เมื่อเห็นแก่ตัวก็กระทำในสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเองทำให้เกิดความเลวร้ายขึ้นในสังคมแต่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นี้เกิดมาจาก อวิชชา ตัณหา อุปาทานของมนุษย์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดสืบเนื่องมาจากตัณหา ก็เกิดตามมาเป็นกระบวนการ ทำให้เกิดความเลวร้ายต่าง ๆ ขึ้นในสังคม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายใน (กิเลสภายใน) ของมนุษย์ กับ สภาพแวดล้อมภายนอก (วัตถุภายนอก) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรัฐขึ้นมา รัฐ คือทางเลือกของสังคมที่สมาชิกของรัฐพร้อมใจกันเลือกขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาคความเลวร้ายที่เกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์นั่นเอง

4.3) การกำเนิดรัฐตามแนวคิดใหม่หาโควินทิสตรมหาโควินทิสตร อธิบายถึงการแบ่งเขตหรือดินแดนปกครอง จากประเทศเดียวกลายเป็นหลายๆ ประเทศ เมื่อวิเคราะห์การกำเนิดรัฐตามแนวคิดของมหาโควินทิสตรจะเห็นว่าแต่ละแนวคิดพยายามอธิบายจุดกำเนิดของรัฐให้ใกล้เคียงและชัดเจนที่สุดแต่ละแนวคิดล้วนมีจุดเด่นและจุดด้อยอยู่ในตัวเอง ไม่มีความสมบูรณ์ถูกต้องชัดเจนพอที่จะชี้ชัดลงไปว่าแท้จริงแล้วรัฐมีจุดกำเนิดมาอย่างไร แต่ตามพื้นฐานของความเป็นจริงแล้วหากนำจุดเด่นของแต่ละแนวคิดมาประมวลกันเข้าเป็นอันเดียวแล้ว ก็สามารถอธิบายกำเนิดของรัฐและจุดประสงค์ทางการเมืองของแต่ละแนวคิดได้เช่น แนวคิดตามแนวทางของอัครัญญสูตรคือรัฐนั้นพัฒนาไปจากรูปแบบของครอบครัวแล้วค่อยๆ เจริญขึ้นมีการสร้างบ้านเรือนมากขึ้นมีการเริ่มสะสมอาหารและทรัพย์สินสมบัติมีการออกกฎเกณฑ์ กติกา ที่เป็นลักษณะสัญญาประชาคม ที่ใช้ควบคุมสังคม มีความจำเป็นที่จะมีหัวหน้ามาคุ้มครองรักษากฎเกณฑ์ กติกา รักษาความสงบสุขแก่สมาชิกในสังคม ตลอดจนรักษาทรัพย์สินก็เกิดขึ้นตามมาและเริ่มมีการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเกิดขึ้น กษัตริย์พระองค์หนึ่งๆ ก็จะทรงครอบครองอาณาจักรที่มีอาณาเขตแน่นอน รัฐที่สมบูรณ์แบบก็เกิดขึ้นแต่บัดนั้น

5. เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

ที.ป.า. (ไทย) 11/129/89.

ที.ป.า. (ไทย) 11/130/96.

ที.ม. (ไทย) 10/209/199-226.

วิสุทธิ. (ไทย) 3198

ส.นิ. (ไทย) 16/224 - 225/90 – 91

ส.ส. (บาลี) 15/28/8.

อง.นวก. (บาลี) 23/30/92

อภิ.วิ. (ไทย) 35/1023/179 – 180.

ทวี ผลสมภพ. **ปัญหาปรัชญาในการเมืองของโลกตะวันออก.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2534

ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ทฤษฎีทางการเมืองของพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทสามัคคีสาส์นจำกัด, 2540

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541

ส.ศิวรักษ์. **กรรมนิพพานมหาสาวิภาสมัยพุทธกาล.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2521

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

สิทธิพันธ์ พุทธหนู. แนวการศึกษารัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2543

สิน สภาวาส. ทางรอดของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2526

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ และอังกฤษ-ไทย.

กรุงเทพมหานคร: เกษมบรรณกิจการพิมพ์, 2514

ภาคผนวก

ผู้เขียน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (Nakhon Lampang Buddhist College's Journal)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม 2563 – สิงหาคม 2563)

Volume 9 No.2 (May 2020– August 2020)

ISSN 2350-9953 (Print)

ISSN 2672-9830 (Online)

พระปลัดดำรงค ฤททมุนี (แคนศิลา)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

พระมหาสุวรรณ สุวณฺโณ (จุลพงษ์)

นิสิตหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วิทยาเขต
นครสวรรค์)

พระมหาอุดร อุตตโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชวัชรเมธี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สรายุทธ วรเวก

นิสิตนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยพะเยา

โกศล มีคุณ

มหาวิทยาลัยพะเยา

ธารินทร์ رسانนท์

มหาวิทยาลัยพะเยา

วิภาภรณ์ กุวัฒนกุล

อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

न्हทยา คงประพันธ์

เทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

สุภาวดี เผือกพิก

อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

พรทิพย์ ช่วยเพล

อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุซาเมลน

อาจารย์ สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

สุทธญาณ์ โอบอ้อม

อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บุษกร วัฒนบุตร

อาจารย์มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

อาหนนท์ เมธีวรฉัตร พัฒนภานุ ฑูลธรรม	อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ปริญญญา หวันเหลี่ยม	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
สุเทพ คำเมฆ	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
พิกุล จิตมณี	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ตระกูล จิตวัฒนากร เมทีนา อีสริยานนท์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบอร์นอร์ทกรุงเทพ อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
เดชา บุญอินทร์	กองบังคับการสืบสวนสอบสวนตำรวจภูธรภาค 4, สังกัดกองบังคับการสืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรภาค 4
โอฬาร ถิ่นบางเตียว ชัยณรงค์ เครือหวล กิตติ์วี เลขะกุล	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
นุกุล ชื่นพัก	อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาการบริหารจัดการ ท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
พจมาน จงไกรจักร์	นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ค.ม. (หลักสูตรและการ สอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
เกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์	อาจารย์ประจำหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง
พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พระมหาสิมรรัตน์ สิริธมฺโม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต แพร่

ธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
แพร่

สายฝน อินศรีชื่น

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีแพร่

ณัฐพงษ์ วิชัยดิษฐ์

นิสิตระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม
วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ผกามาศ ชัยรัตน์

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช

บริษัท บันสุข 88 จำกัด

พระมหาสุริยะ มหุทโว

พระวัดป่าเขาใหญ่ ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัด
นครราชสีมา

พระพงษ์ศักดิ์ สหุตมโน

พระวัดสระแก้ว (พระอารามหลวง) ตำบลสระแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ชื่อบทความ

.....

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ชื่อผู้อ่านบทความ :

.....

สถานที่ทำงาน :

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

Email.....

การประเมินคุณภาพทั่วไป

1. คุณภาพทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่ดีควรเสนอหลักวิชาการที่เชื่อถือได้ รายละเอียดที่น่าเสนอต้องผ่านการวิเคราะห์ / วิจัย และมีเอกสารหรือหลักฐานสนับสนุน

ดีมาก เหตุผล

.....
.....

ดี เหตุผล

.....
.....

พอใช้ เหตุผล

.....
.....

ยังเชื่อถือไม่ได้ เหตุผล

.....
.....

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ประโยชน์ทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่มีความสำคัญคือบทความที่เสนอความรู้หรือประเด็นใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังไม่สมควรจัดพิมพ์

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การใช้ศัพท์ทางวิชาการและภาษาที่ใช้

เกณฑ์ประเมิน : มีการใช้ศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขานั้น

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

2. และการเขียนบรรณานุกรม

เกณฑ์ประเมิน : มีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นระบบเดียวกัน

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

สรุปความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตีพิมพ์บทความ

- เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยไม่ต้องแก้ไข
- เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยมีข้อแก้ไข ดังนี้

1.
2.
3.

ไม่สมควรให้ตีพิมพ์บทความ เนื่องจาก

1.

2.

3.

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....
.....

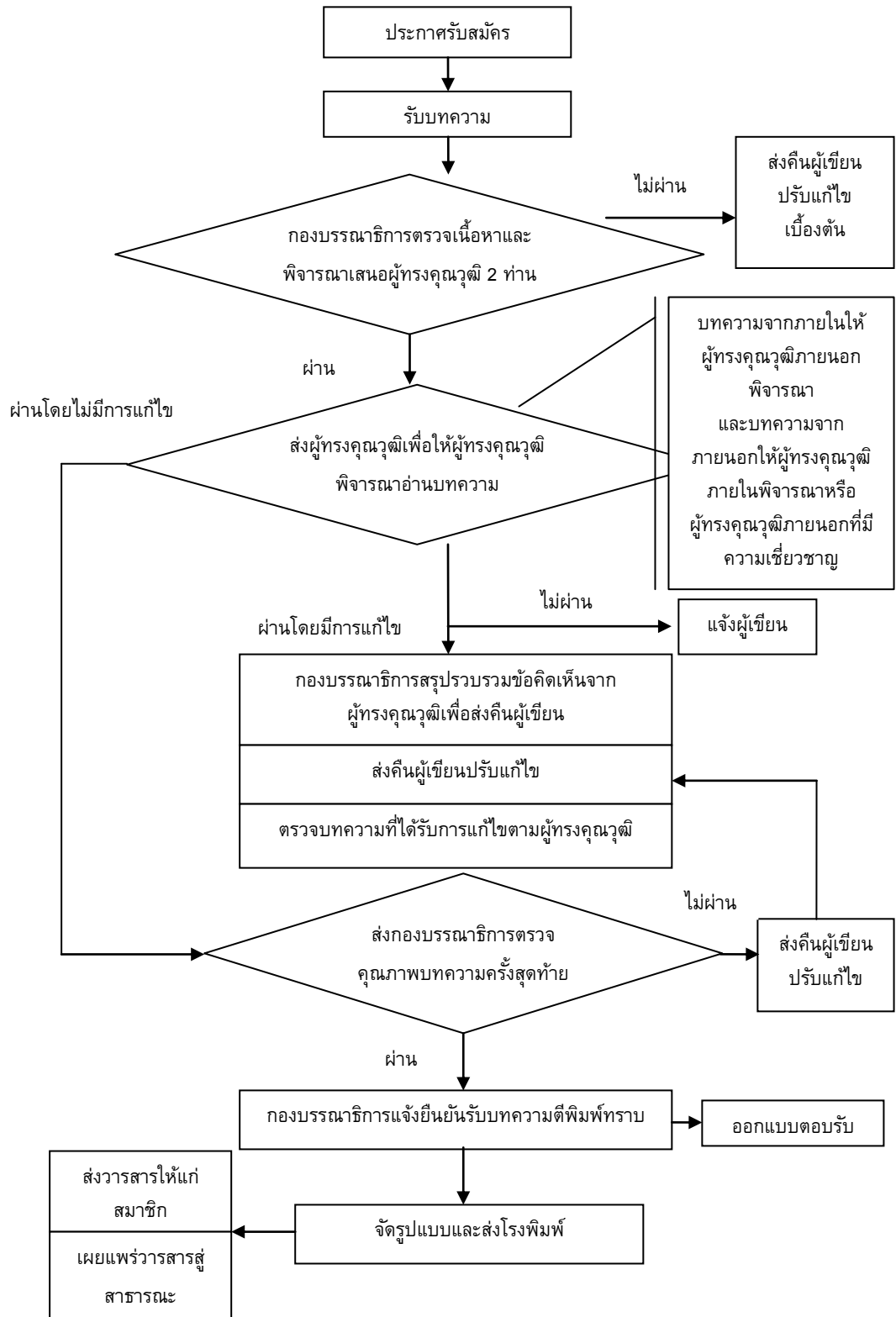
ลงชื่อ.....

()

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้อ่านบทความ

หมายเหตุ : หากมีประเด็นชี้แนะอื่น ๆ และพื้นที่ไม่เพียงพอ ท่านสามารถขยายต่อเพิ่มเติมจากนี้ได้

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
เลขที่ 662 ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130
โทรศัพท์ 0 5420 9454

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการศึกษา/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็น คณาจารย์ นิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงาน ผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยเปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจัยสั้น แนะนำเครื่องมือ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จะต้องส่งบทความออนไลน์มายัง journal.mculampang.com ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

1. **ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้**แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษการใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียน ภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. **ขนาดของต้นฉบับ** ใช้กระดาษขนาด A4 (8.5 x 11 นิ้ว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและการแก้ไข

3. **ชนิดและขนาดตัวอักษร** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร Brouallia New

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้นิพนธ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ
- เชิงอรรถหน้าแรกที่เป็นที่อยู่ของผู้นิพนธ์ใช้ตัวอักษรขนาด 12 pt. ตัวปกติ

4. **จำนวนหน้า** ความยาวของบทความ 7-15 หน้า รวมตาราง รูป ภาพ และเอกสารอ้างอิง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปแบบ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (:)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานการวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้พันธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงเชิงบรรณ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

รูปแบบ

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์.เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า(ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่าง

1) ชุ.ชา. (บาลี) 27/855/191.

1.2 หนังสือทั่วไป

รูปแบบ

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์,ปีที่พิมพ์), หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 38.

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2994), p.69.

1.3 วารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

1.4 วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

อนุวัติ กระจังษ์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2557.

1.5 สัมภาษณ์

รูปแบบ

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างภาษาไทย

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557.

1.6 เว็บไซต์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [วัน เดือน ปี].

ตัวอย่างภาษาไทย

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ธรรมประกาศนโยบาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7 กันยายน 2555].

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personality, New York: Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)

ตัวอย่างภาษาไทย

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

2) วารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อ
เรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
(มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

3) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียน. “ชื่อเรื่อง”. ชื่อปริญญา. ชื่อแผนกวิชาหรือคณะ:มหาวิทยาลัย, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของ
พระพุทธเจ้า”. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

4) สัมภาษณ์

รูปแบบ

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างภาษาไทย

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
18 กรกฎาคม 2557.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ธรรมประกาศโนบาย.[ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7
กันยายน 2555].

6) ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personality, New York: Harper and Row Publishers, 1970.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพหรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

ใบสมัครสมาชิก

วันที่สมัคร.....

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ..... ปี การศึกษา..... อาชีพ.....

สถานที่ส่งเอกสาร บ้าน

 ที่ทำงาน

เลขที่..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

E-mail:.....

กรุณาส่งหรือโทรสารใบสมัครมายัง

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
เลขที่ 662 ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์ 52130
โทร/โทรสาร : 0-5420-9454, 06-2174-3987

จัดการศึกษา
พระพุทธรศาสนา
บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
พัฒนาจิตใจและสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
669 ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130
โทรศัพท์ 054-209454 Email: Silawat4930@gmail.com
website: <http://ojs.mcu.ac.th/index.php/lampang>